Leslie Calverley
Jesus College Camb.
1939.

Digitized by Google

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM,

LIBRI XVI.

WITH ENGLISH NOTES.

BY

A MASTER OF ARTS.

CAMBRIDGE, W. P. GRANT.

MDCCCXL.

Digitized by Google

ERRATA.

p. 9 *pro* scribris *leg.* scribis.
p. 16 — caret *leg.* curet.
p. 19 — amissis *leg.* amicis.
p. 23 — accipi *leg.* accepi.
p. 34 — hac *leg.* hæ.
p. 41 — afferet *leg.* afferret.
p. 41 — nesico *leg.* nescio.
p. 53 — libris *leg.* liberis.
p. 55 — utillior *leg.* utilior.
p. 59 — Isocrati *leg.* Isocratis.
p. 72 — litteras *leg.* literis.
p. 78 — mirificus *leg.* mirificos.
p. 78 — plebam *leg.* plebem.
p. 83 — ferro *leg.* fero.
p. 86 — Expiro *leg.* Ex Epiro.
p. 86 — erigit *leg.* eriget.
p. 87 — Argo,Campano *leg.* ArgoCampano
p. 100 — popolo *leg.* populo.
p. 118 *pro* explum *leg.* exemplum.
p. 133 — quum *leg.* quam.
p. 134 — suavitus *leg.* suavitas.
p. 136 — declavat *leg.* declarat.
p. 137 — majoro *leg.* majore.
p. 138 — Pompono *leg.* Pomponi.
p. 142 — ast *leg.* est.
p. 145 — indigimus *leg.* indigemus.
p. 150 — suum *leg.* suam.
p. 153 — adduc *leg.* adhuc.
p. 117 — with Ælians *leg.* with the Ælians.
p. 196 — dies *leg.* die.
p. 202 — in videbam *leg.* id videbam.
p. 251 — sequer *leg.* sequor.
p. 254 — diliciis *leg.* deliciis.
p. 261 — diocesium *leg.* diæcesium.
p. 288 — volde *leg.* valde.

Digitized by Google

NOTICE.

THE text of the following pages is taken from the edition of Billerbeck (Hanover, 1836), founded upon that of Orellius.

In the editions of Schutz and Billerbeck, the letters of Cicero are not arranged *in books*, as is done in the usual editions, but *chronologically*, so as to present to the reader a regular series of correspondence. The present editor, instead of receding so far from the custom of the older commentators, has preserved the usual arrangement; but, at the same time, he has attached to the end of each epistle the corresponding number in the edition of Billerbeck (which coincides generally with that of Schutz), and also the number of the epistle which, according to the arrangement by books, follows, *in point of time*, the letter in question. Thus, at the end of the twelfth epistle of the fourth book, is found the following note :

Ep. cxxiii. Fam. viii. 28.

meaning that that epistle is the 123rd in the edition of Billerbeck, and that the letter which was written next after it was the 28th of the 8th book *ad Familiares*.

Observe also that the Varronian chronology is here followed, which is forwarder by one year than that of Cato, adopted by Middleton in his *Life of Cicero*.

Digitized by Google

OUTLINE

OF THE

LIFE OF ATTICUS.

WHAT is known of the Life of Atticus beyond the information that may be collected from the correspondence of Cicero, is derived from his biographer, Cornelius Nepos; and to this the reader is referred. Nepos was his intimate friend, and the only Roman whose life he wrote was Atticus. From a letter in the sixteenth book we find that although a near friend of Atticus he was not equally familiar with Cicero: inasmuch as upon being informed by Atticus that the son of his friend was dead, Cicero states that he was not aware that he had one.

The father of Atticus was a Roman Knight, of one of the oldest families of Rome. The son was educated along with L. Torquatus, C. Marius, Cicero, and others of the most ingenuous youth of Rome, after the most approved manner of the times. Amongst his compeers the Younger Atticus always stood pre-eminent in his studies.

His father died whilst he was young. Anicia, his father's cousin, had married M. Servius. M. Servius was the brother of P. Sulpicius, Trib. Pl. who was slain by the party of Marius during the tumults of Cinna.

Digitized by Google

Atticus considered himself exposed to danger, and left Rome for Athens. Here he so thoroughly naturalized himself as to earn the *cognomen* by which he is generally known, i. e. that of Atticus.

Sylla, during his stay at Athens on his return from Asia, passed much of his time with Atticus. Upon pressing him to accompany him to Italy, Atticus answered, "*Noli, oro te, adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.*"

He returned to Rome during the Consulship of L. Cotta and L. Torquatus, regretted by the whole of Athens. After his departure statues were raised to his honour and to that of Pilia his wife. This he had forbidden during his residence.

His means were increased by a legacy from his uncle Cæcilius, who left him heir to the whole of his property. His sister Pomponia was married to Quintus Cicero, the brother of Marcus. This marriage was (as may be seen throughout the letters of Cicero) productive of little happiness.

His answer to Sylla is the only notice which we have of Atticus's political independence. He lived apart from the storms of state, strictly adhering to the principles of the philosophy that he had adopted, i. e. the Epicurean. Neither in private life did he ever suffer himself to be bail or security for an individual. Remarks upon these parts of Atticus's character will be found below. His wishes seem to have been with the Pompeians. When Brutus was forced to leave Italy, Atticus, who had refused to commit himself with a party by heading

Digitized by Google

a subscription to the murderers of Cæsar, assisted him from his private purse. When Antony, after the battle of Mutina, had been adjudged an enemy, Atticus befriended his wife Fulvia.

On the return of Antony, Atticus, as a friend of Brutus and Cassius, and still more of Cicero, deemed himself in danger, and feared proscription. Hereupon, along with Q. Gellius Canus, he concealed himself. Antony hearing this, wrote him, with his own hand, a letter, bidding him come forth, and adding that, for his sake, Gellius Canus need not consider himself proscribed.

The memoir of Cornelius Nepos is an encomium rather than a history. From the letters of Cicero it seems that if Atticus distributed his fortune with liberality, it was chiefly by usury that it was amassed. As a scholar his lore seems to have been historical and antiquarian. Of the Greek language no man of the time had an equally extensive and accurate knowledge. The name of his wife was Pilia. His daughter Attica was married to M. Vipsanius Agrippa.

At the age of 77, after an easy old age, and in the Consulship of Cn. Domitius and C. Sosius, he died: his death-scene is given in the memoir of Nepos. He was buried without pomp in the sepulchre of his uncle Cæcilius.

Calculating the excellence of a man's character by the affection with which it can inspire his friends, that of Atticus stands high: looking upon him, however, as a citizen, less is found to admire. The following notice of his character is taken from the preface of the French

Digitized by Google

translator, Mongault:—"From the perusal of the cor-
"respondence of Cicero I am persuaded that Atticus was
"less a man of probity than of tact, and that, even as a
"friend, he deserved fewer encomiums than the predi-
"lection of Cicero induces us to believe. He was closely
"connected with Cicero, but he was as closely connected
"with his bitterest enemies. He accommodated himself
"to the most opposite characters, and availed himself of
"coalitions the most incompatible. He was as much
"the friend of Clodius as of Cicero, of Antony as of
"Brutus. He calculated upon a refuge with either
"party, and kept beyond the influence of fortune by the
"preservation of neutrality. In one word, he was one of
"those who avail themselves of much, and risk little.
"Cicero seems, in iii. 15, to have been aware of this;
"and his attachment was, perhaps, formed less on an
"admiration of the zeal, the independence, or the disinte-
"restedness of Atticus, than upon the pleasure that he
"derived from the elegance of his tastes and the conge-
"niality of his studies."

Digitized by Google

ANNALS

OF THE

LIFE OF CICERO,

FROM SCHUTZ.

A.U.C. 648. A.C. 106. Ann. Ciceronis 1. Jan. 2, C. Atilius Serranus, Q. Servilius Cæpio Coss. Cicero born at Arpinum. *The Jugurthine war under Marius. Pompey the Great born.*

A.U.C. 651. A.C. 103. An. Cic. 4. In either this or the previous year Q. Cicero was born.

A.U.C. 663. A.C. 91. An. Cic. 16. Cicero took the Toga Virilis. Wrote Glaucus Pontius, a poem; and a heroic poem on Marius.

A.U.C. 664. A.C. 90. An. Cic. 17. Translated the Phœnomena of Aratus.

A.U.C. 665. A.C. 89. An. Cic. 18. Serves in the Marsian war.

A.U.C. 666. A.C. 88. An. Cic. 19. Studies under Phædrus the Epicurean, and Philo the Academic; pursues the Civil Law first under Scævola the Augur, and afterwards under Q. Mucius Scævola, Pontifex.

A.U.C. 667. A.C. 87. An. Cic. 20. Studies Rhetoric under Molo.

A.U.C. 668. A.C. 86. An. Cic. 21. Wrote his two books De Inventione, the extant portions of a work on Rhetoric.

Digitized by Google

A.U.C. 670. A.C. 84. An. Cic. 23. Studies Dialectics under Diodotus the Stoic; translates the Œconomics of Xenophon, and the Dialogues of Plato. *Mithridatic war under Sylla.*

A.U.C. 673. A.C. 81. An. Cic. 26. The Oration *pro Quintio.*

A.U.C. 674. A.C. 80. An. Cic. 27. Defends Sext. Roscius Amerinus.

A.U.C. 675. A.C. 79. An. Cic. 28. Visits Greece. *Sylla's abdication.*

A.U.C. 676. A.C. 78. An. Cic. 29. Studies Oratory in Asia and Rhodes.

A.U.C. 677. A.C. 77. An. Cic. 30. Marries Terentia.

A.U.C. 678. A.C. 76. An. Cic. 31. Oration *pro Roscio Comœdo.* Cicero is elected Quæstor. War with Sertorius.

A.U.C. 679. A.C. 74. An. Cic. 32. Quæstor in Sicily.

A.U.C. 684. A.C. 70. An. Cic. 37. *Ædilis Designatus.* Action against Verres.

A.U.C. 685. A.C. 69. An. Cic. 38. Cicero Ædile. Defends M. Fonteius and Aulus Cæcina.

A.U.C. 686. A.C. 68. An. Cic. 39. The letters to Atticus begin.

A.U.C. 687. A.C. 67. An. Cic. 40. *Prætor Designatus.* Tullia betrothed to C. Piso.

A.U.C. 688. A.C. 66. An. Cic. 41. Prætor. Orations *pro Lege Manilia, pro A. Cluentio,* and *M. Fundanio.*

A.U.C. 689. A.C. 65. An. Cic. 42. Defends C. Corn. Gallus.

A.U.C. 690. A.C. 64. An. Cic. 43. *Consul Designatus.* Becomes the father of a son: his father dies. Marriage of his daughter Tullia.

Digitized by Google

A. U. C. 691. A.C. 63. An. Cic. 44. Cicero Consul with C. Antonius.

A. U. C. 692. A. C. 62. An. Cic. 45. The Orations against Rullus; *pro L. Roscio Othone, pro Rabirio, de Proscriptorum filiis, pro Muræna.* The Catiline conspiracy. Oration against Metellus Nepos, and for P. Cornelius Sylla. His brother, Quintus Prætor, buys his house on the Palatine hill.

A.U.C. 693. A.C. 61. An. Cic. 46. Quarrel with Clodius. Oration *pro Archia Poeta.*

A.U.C. 694. A.C. 60. An. Cic. 47. Commentary on his Consulate written. A Greek work, and a poem on the same subject. The beginning of the Triumvirate.

A.U.C. 695. A.C. 59. An. Cic. 48. Defence of Valerius Flaccus.

A.U.C. 696. A.C. 58. An. Cic. 49. Banishment of Cicero.

A.U.C. 697. A.C. 57. An. Cic. 50. His return. Oration *De Reditu*, &c.

A.U.C. 698. A.C. 56. An. Cic. 51. Orations *pro Sestio, Interrogatio in Vatinium, De Haruspicum Responsis, Pro Balbo, De Provinciis Consularibus, Pro Cælio.*

A.U.C. 699. A.C. 55. An. Cic. 52. *Oratio in Pisonem—Libri iii. de Oratore; Libri tres de temporibus suis.*

A.U.C. 700. A.C. 54. An. Cic. 53. *Orationes; pro Crasso, pro Vatinio, pro Messio, pro Druso, pro M. Æmilio Scauro, pro Cn. Plancio, pro A. Gabinio, pro C. Rabirio Posthumo.* Begins his work *De Republica.* Q. Cicero Cæsar's lieutenant in Gaul.

A.U.C. 701. A.C. 53. An. Cic. 54. Created augur.

Digitized by Google

A.U.C. 702. A.C. 52. An. Cic. 55. Defends Milo and Saufeius. Begins his work *de Legibus*.

A.U.C. 703. A.C. 51. An. Cic. 56. Succeeds App. Claudius as governor of Cilicia.

A.U.C. 704. A.C. 50. An. Cic. 57. Returns to Rome.

A.U.C. 705. A.C. 49. An. Cic. 58. *Beginning of the Civil war.*

A.U.C. 706. A.C. 48. An. Cic. 59. *Battle of Pharsalia.*

A.U.C. 707. A.C. 47. An. Cic. 60. Friendly disposition of Cæsar towards Cicero. *End of the Alexandrian war.*

A.U.C. 708. A.C. 46. An. 61. *Death of Cato.* The *Cato* and *Anticato* of Cicero and Cæsar: *Orator*—*Oratio pro Ligario.* Divorce between Cicero and Terentia.

A.U.C. 709. A.C. 47. An. Cic. 62. Marriage with Publilia—Divorce between Dolabella and Tullia—Death of the latter—Wrote *De Consolatione, De Finibus, Academicæ Questiones.* Young Cicero sent to study at Athens.

A.U.C. 710. Ante Chr. 44. An. Cic. 63. *Death of Cæsar.*—Completion of the *Tusculan Disputations, De Natura Deorum, De Divinatione, De Fato, De Amicitia, De Senectute, De Gloria, Topica, De Officiis*—1*st, 2nd, 3rd, and* 4*th Philippic.*

A.U.C. 711. A.C. 43. An. Cic. 43. Remainder of the Philippics. The proscription of the second Triumvirate. Murdered by Herennius, the centurion , an M. Popilius Lænas, at Astura; Dec. 17.

Digitized by Google

ROMAN CALENDAR.

JANUARY, SEXTILIS, OCTOBER, DECEMBER.

Calendæ	1
iv. Non.	2
iii. Non.	3
Prid. Non.	4
Nonæ	5
viii. Id.	6
vii. Id.	7
vi. Id.	8
v. Id.	9
iv. Id.	10
iii. Id.	11
Prid. Id.	12
Idus.	13
xix. Kal.	14
xviii. Kal.	15
xvii. Kal.	16
xvi. Kal.	17
xv. Kal.	18
xiv. Kal.	19
xiii. Kal.	20
xii. Kal.	21
xi. Kal.	22
x. Kal.	23
ix. Kal.	24
viii. Kal.	25
vii. Kal.	26
vi. Kal.	27
v. Kal.	28
iv. Kal.	29
iii. Kal.	30
Prid. Kal.	31

FEBRUARY.

Calendæ	1
iv. Non.	2
iii. Non.	3
Prid. Non.	4
Nonæ.	5
viii. Id.	6
vii. Id.	7
vi. Id.	8
v. Id.	9
iv. Id.	10
iii. Id.	11
Prid. Id.	12
Idus.	13
xvi. Kal.	14
xv. Kal.	15
xiv. Kal.	16
xiii. Kal.	17
xii. Kal.	18
xi. Kal.	19
x. Kal.	20
ix. Kal.	21
viii. Kal.	22
vii. Kal.	23
vi. Kal.	24
v. Kal.	25
iv. Kal.	26
iii. Kal.	27
Prid. Kal.	28

Digitized by Google

MARCH, MAY, QUINTILIS, OCTOBER.		APRIL, JUNE, SEPTEMBER, NOVEMBER.	
Calendæ	1	Kalendæ	1
vi. Non.	2	iv. Non.	2
v. Non.	3	iii. Non.	3
iv. Non.	4	Prid. Non.	4
iii. Non.	5	Nonæ	5
Prid. Non.	6	viii. Id.	6
Nonæ.	7	vii. Id.	7
viii. Id.	8	vi. Id.	8
vii. Id.	9	v. Id.	9
vi. Id.	10	iv. Id.	10
v. Id.	11	iii. Id.	11
iv. Id.	12	Prid. Idus	12
iii. Id.	13	Idus	13
Prid. Id.	14	xviii. Kal.	14
Idus	15	xvii. Kal.	15
xvii. Kal.	16	xvi. Kal.	16
xvi. Kal.	17	xv. Kal.	17
xv. Kal.	18	xiv. Kal.	18
xiv. Kal.	19	xiii. Kal.	19
xiii. Kal.	20	xii. Kal.	20
xii. Kal.	21	xi. Kal.	21
xi. Kal.	22	x. Kal.	22
x. Kal.	23	ix. Kal.	23
ix. Kal.	24	viii. Kal.	24
viii. Kal.	25	vii. Kal.	25
vii. Kal.	26	vi. Kal.	26
vi. Kal.	27	v. Kal.	27
v. Kal.	28	iv. Kal.	28
v. Kal.	29	iii. Kal.	29
iii. Kal.	30	Prid. Kal....	30
Prid. Kal.	31		

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER I.—EPIST. I.[1]

CICERO ATTICO SAL.

The letters of the first book refer to a period of eight years. The questorship and ædileship of Cicero passed over before he began any of his extant correspondence; and his prætorship is but cursorily alluded to. In the year 690 he was consul; and during that and following one, Atticus was with him at Rome, so that the contents of the first book consist of the letters written before, and of those written after the consulship: there are none written during it. In a political view it is the latter that are of the most importance. Catiline was destroyed, but an enemy (to Cicero) more formidable was rising in the person of Clodius: Pompey had returned from the East, and was in the zenith of his power: Afranius, his creature, became consul; and the times of the triumvirate, and the enmity with Clodius, which finally led to Cicero's banishment, had begun. The contents of the earlier letters, with the exception of the account of his competitors for the consulship, are chiefly domestic affairs: commissions to Atticus upon matters of literature and art, and the furniture of Cicero's various villas: money-arrangements: and family concerns. Previous to his consulship Cicero buried his father, married his daughter, had a son born to him, and lost a cousin, L. Cicero; to all these circumstances he makes allusions.

1. Epist. I.] Written from Rome to Athens, in July A. U. C. 688, in the consulship of L. Aurelius Cotta, and L. Manlius Torquatus.

Digitized by Google

Consulatum Cicero quum anno sequente petiturus erat, petitionis rationem exponit, et competitores nominat, 1. Deinde de iis qui hoc anno petebant, refert, 2. Tum rogat ut sibi ignoscat Atticus, quod ejus avunculo Cæcilio adversus Satrium adesse noluerit, 3, 4. Denique pro Hermathena sibi missa gratias agit, 5.

1 Petitionis[1] nostræ, quam tibi summæ curæ esse scio, hujusmodi ratio est, quod adhuc conjectura provideri possit. Prensat unus[2] P. Galba[3]. Sine fuco ac fallaciis, more majorum[4], negatur. Ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. Nam illi ita negant vulgo, ut mihi se debere[5] dicant. Ita quiddam spero nobis profici, quum

1. *Petitionis*] Cicero had been prætor the year before. Two years necessarily intervened between the prætorship and the consulship; the first was usually spent in forming a general interest, and canvassing as it were privately; the second, in suing openly in the form and habit of a candidate. In the former case the candidate was said *prensare*, in the latter *petere*. Cicero was at this time *prensans*, for all he uses the word *petitio*. Cicero from being a *novus homo* could afford, less than his more aristocratic competitors, to be careless in his canvass.

2. *Prensat unus*] *Unus*, means *more especially than the rest*; as in the lines, *Ripheus justissimus unus Qui fuit. Virg.* Not *alone*, since below it is said that Antony and Cornificius are also canvassing. Manutius, however, imagines the word *unus* means *alone*, and that part of the letter relating to Antonius and Cornificius was written some days after the first lines. The epithet *præpropera* favours both explanations equally. The tribunary comitia seem to have been the time that Cicero chose to make his first effort; they preceded the consular. Galba seems to have waited for neither one nor the other.

3. *P. Galba*] P. Sulpitius Galba was a patrician rank. *Modestissimum atque optimum virum. Pro Muræn.* 8.

4. *more majorum,*] *without bribery:* So construes Manutius, and quotes from Corn. Nepos, *non petiit; quod neque peti more majorum, neque capi possent, conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus; in vit. Att.* If this translation be true, then must the words, *sine fuco ac fallaciis*, be taken, not with *negatur*, but with *prensat;* for a man may be said to *canvass without bribing*, but not to be *denied without bribery*.

5. *mihi se debere*] The year preceding Cicero had been prætor. In this office he passed more than one popular judgment, and advocated more than one popular cause. *De Macro transegimus: cui cum æqui fuissemus, multo majorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quam, &c.* ad Att. i. 4. Aulus Cluentius, and M. Fundanius, he had defended: Pompey, then at the zenith of his popularity, he had

Digitized by Google

hoc precrebrescit, plurimos nostros amicos inveniri. Nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficisci Cincius[6] dicebat, in campo[7], comitiis Tribuniciis, a. d. xvi. Kalend. Sext. Competitores, qui certi esse videantur, Galba et Antonius[8] et Q. Cornificius[9]. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias[1], sunt, qui etiam Cæsonium[2] putent. Aquillium[3] non arbitramur, qui denegavit et juravit morbum[4] et illud suum regnum judiciale[5] opposuit. Catilina, si judicatum[6] erit, meridie non lucere, certus erit competitor. De Auli filio[7] et de Palicano[8], non puto te exspectare, 2

eulogized from the *rostra;* which he mounted for the first time, on that occasion. I am not aware that more definite acts of his popularity are to be adduced.

6. *Cincius,*] the procurator of Atticus: see *alibi.*

7. *in campo*] The Campus Martius, where on the 16th of July the comitia were held for the election of tribunes, and where the people voted by tribes. *Tributis*, would give equally good sense. The open canvass of Cicero is contrasted with the premature one of Galba.

8. *Antonius*] who was afterwards actually Cicero's colleague in the consulate.

9. *Q. Cornificius.*] He had been tribune of the people in the consulship of Hortensius and Metellus. *Q. Manlium, et Q. Cornificium, duos severissimos atque integerrimos judices, quod Tribuni Plebis erant, judices non habebimus.* In Verr. Act. i. 10.

1. *frontem ferias,*] As a sign of indignation.

2. *Cæsonius,*] M. Cæsonius was *ædilis designatus*, with Cicero: mentioned honourably in *Verr. Act.* i. 10, *homo in rebus judicandis spectatus et cognitus.*

3. *Aquillius,*] Aquillius Gallus, praised as a lawyer, in *Brut.* 42. *de Offic.* 3. 14. *pro Cæc.* 27.

4. *juravit morbum,*] professed ill-health and press of legal business, as excuses for not being a candidate. *Veniam et ipse perpetuum morbum jurabo, ne cænas Appuleii auguris augur obire cogeretur. ad Att.* xii. 12.

5. *regnum judiciale,*] as if he was lord-paramount in the courts.

6. *Catilina, si judicatum*] Paraphrase, *Catiline, in the case of an acquittal, which would be like deciding that the sun shone not at noon, is sure to be in the field.*

7. *Auli filio*] In case of this reading being preferable to *Aufidio*, L. Afranius, a creature of Pompey's, and consul, A. U. C. 694, is meant. Aulus was a man of no eminence whatever, and herein lies the bitterness of the expression, *Auli filio.* A Titus Aufidius is mentioned (*Brut.* 48.) as a jurist, and (*pro Flacco* 19.) as prætor of Asia.

8. *Palicanus*] M. Lollius Palicanus. So unworthy a candidate

Digitized by Google

dum scribam. De iis, qui nunc petunt, Cæsar[9] certus putatur. Thermus[1] cum Silano[2] contendere existimatur; qui sic inopes et ab amicis et existimatione sunt, ut mihi videatur non esse ἀδύνατον, Curium[3] obducere[4]. Sed hoc præter me nemini videtur. Nostris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Cæsare. Nemo est enim ex iis, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur; propterea quod curator est viæ Flaminiæ[5]. Quæ quum erit absoluta, sane facile eum† libenter[6] nunc ceteri Consuli accesserint. Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: et fortasse, quoniam videtur in suffragiis multum posse Gallia[7],

did he seem to be, that three years C. Piso the consul said, that even if he was successful he would not return him. *Val. Max.* iii. 8.

9. *Cæsar*] Lucius, not Caius Julius Cæsar.

1. *Thermus*] C. Minucius Thermus; he was afterwards adopted into a patrician family, and took the name C. Marcius Figulus: Cæsar and he were the consuls the year following.

2. *Silano*] D. Junius Silanus was consul with L. Licinius Muræna.

3. *Curium*] Quintus, a friend of Catiline, and of a character so infamous as to be removed from the senate by the censors. *See Sall. Bell. Cat.* 17. *Suet. Vit. Cæs.* 17. Such a one, however, was not too contemptible to be made an opponent to men like Thermus and Silanus.

4. *obducere*] opposed to *deducere*. A candidate's partizans escorted him (*deduco*) to the comitia.

5. *curator viæ Flaminiæ.*] The *via Flaminia* led from the *Porta Flumentana*, to Ariminum, and by Ocriculi. Thermus, who was at the head of a commission, was improving it.

6. *libenter*] All the MSS. in this passage vary. Manutius conjectures, *eum libenter non Cæsari consuli acceperim*. Bos reads, *eum libens θερμὸν ciceri consul accuderim*. Muretus, *tum libens, &c.* Orellius, *facile libenter θερμὸν non cicer consulem acceperint*. Schütz, *eo libens Thermum Cæsari consulem accedere viderim*. Θερμὸν, meaning, *a lupine*, and *cicer*, *a vetch*; a jest is supposed to be aimed at between the names of Cicero and his competitor.

7. *Gallia*] Gallia Togata had the *Jus suffragii*; so, *magna manus ex Piceno et Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus resistamus, ad Quint. Fratr.* 11. *Ex omnium omnibus flagitiis nullum turpius vidi, nullum audivi, quam, quod, qui ma-*

Digitized by Google

quum Romæ a judiciis forum refrixerit[8], excurremus mense Septembri legati[9] ad Pisonem[1], ut Januario revertamur. Quum perspexero voluntates nobilium, scribam ad te. Cetera spero prolixa esse[2], his dumtaxat urbanis competitoribus. Illam manum[3], tu, mihi, cura ut præstes, quoniam propius abes, Pompeii, nostri amici. Nega me ei iratum[4] fore, si ad mea comitia non venerit. Atque hæc hujusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci pervelim[5]. Cæcilius, avunculus tuus, a P. Vario quum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum ejus fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Una agebant ceteri creditores, in quibus erat

3

gister equitum fuisse tibi viderere, in proximum annum consulatum peteres, vel potius rogares, is per municipia coloniasque Galliæ, a quâ, cum consulatus noster petebatur, non rogabatur, petere consulatum solebamus, cum caligis, et lacerna cucurristi. in Ant. 11. *T. Labienum Galliæ Togatæ præfecit, quo majore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem. Manut.*

8. *refrixerit*] *grown cool.* Its opposite is, *fervere. Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella. Virg.*

9. *Legati*] Why as a *Legatus?* because senators could not be absent from the city beyond a certain time, unless as free *Legati. Legati*, then, according to Manutius, is to be taken with *excurremus*, not with *Pisonem.* An honorary embassy too conferred consideration in the eyes of foreigners to those invested with it.

1. *Pisonem*] L. Calphurnius Piso, who had been consul with Acilius Glabrio two years back.

2. *cetera spero prolixa esse*] Paraphrase. *In the other respects I hope that things will be favourable (prolixa), provided that the competitors continue to be those whom I have named (his), and men at present within the city (urbanis). Gell.* vii. 3, *rebus secundis atque prolixis.*

3. *illam manum*] The followers of Pompey into Asia, Atticus being at Athens, and consequently more in their neighbourhood than Cicero was.

4. *nega me iratum*] *Tell Pompey that I shall not be angry with him if he does not come, in person, to my comitia.* All Cicero requires of him is, keep away his retainers who might oppose him, and give leave to such as would support him.

5. *ignosci pervelim*] Varius had cheated a multitude of creditors, among whom was Cæcilius, the uncle of Atticus, by making over his property to his brother Satrius. Cicero was requested to appear against this Satrius; this he declined doing, as Satrius was a friend of his friend, and, moreover, a useful canvasser. Atticus, it seems, had taken ill Cicero's conduct.

Digitized by Google

Lucullus[6] et P. Scipio[7] et is, quem putabant magistrum[8] fore, si bona venirent, L. Pontius. [Verum hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere.] Rogavit me Cæcilius, ut adessem contra Satrium. Dies fere nullus est, quin hic Satrius domum meam ventitet. Observat L. Domitium[9] maxime: me habet proximum. Fuit et mihi et Q. fratri magno usui in nostris petitionibus. Sane sum perturbatus, quum ipsius Satrii familiaritate, tum Domitii, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. 4 Demonstravi hæc Cæcilio: simul et illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in caussa universorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile caussam communem sustinerent, æquum esse, eum et officio meo consulere, et tempori. Durius accipere hoc mihi visus est, quam vellem, et quam homines belli solent; et postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, et me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo ejus tempore venirem, quum is omnia sua studia et officia in me contulisset. Quodsi voles in me esse durior, ambitionem putabis mihi obstitisse. Ego autem arbitror, etiamsi id sit, mihi ignoscendum esse: ἐπεὶ οὐχ'[1]

6. *Lucullus*] Lucius Licinius, a confidential friend of Cæcilius.

7. *Scipio*] Q. Cæcilius Metellus Pius, adopted by Metellus.

8. *magistrum*] In cases of bankrupts, whose goods were put up to auction, a receiver of the proceeds was appointed, who also conducted the sale; this person was called *magister auctionis*.

9. *Domitium*] L. Domitius Ahenobarbus, an intimate friend of Cicero's.

1. ἐπεὶ οὐχ'] supply a word meaning *I seek; capto*, or ἄρνυμαι. The quotation is from the 22nd Iliad, and signifies that the object is no mean one:—

ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅτε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,

Digitized by Google

ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. Vides enim, in quo cursu simus, et quam omnes gratias non modo retinendas, verum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me caussam probasse; cupio quidem certe. Hermathena[2] tua valde 5 me delectat, et posita ita belle est, ut totum gymnasium ἡλίου ἀνάθημα esse videatur. Multum te amamus.

Ep. x. seq. ad Att. 1, 2.

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

Filium sibi natum esse nuntiat: Catilinam se defendere cogitare. 1. Atticum ut mense Januario Romæ sit, rogat. 2.

L. Julio Cæsare, C. Marcio Figulo Consulibus, filiolo 1 me auctum scito, salva Terentia. Abs te tam diu nihil litterarum? Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam, competitorem[2] nostrum, defendere[3] cogitamus. Judices habemus, quos voluimus, summa accusatoris voluntate. Spero, si absolutus erit, conjunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo 2

'Αλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος Ἱπποδάμοιο.—l. 159.
neque enim levia aut ludicra petuntur
Præmia, sed Turni de vita, et sanguine certant.—*Æn.* 12. 764.

2. *Hermathena*] A statue, half Hermes, and half Minerva. For ἡλίου, Casaubon would read *illius;* and instead of construing, "*your Hermathena makes my house as beautiful as the temple of the sun,*" translates, "*makes it appear like its own peculiar shrine.*"

1. Epistol. II.] Rome, A.U.C. 689. Birth of a son: no notion of defending Catiline: request that Atticus should come to Rome.

2. *competitorem*] See Epist. I.

3. *defendere*] accused of extortion. Cicero was inclined to defend him on the score of his influence, not only with his own immediate friends, but with Cæsar and Crassus. Africa was the province which Catiline, after his prætorship, administered.

Digitized by Google

advĕntu nobis opus est maturo. Nam prorsus summa hominum est opinio, tuos familiares, nobiles homines, adversarios honori nostro fore. Ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore video. Quare Januario mense, ut constituisti, cura ut Romæ sis.

Ep. xi. seq. ad Famil. v. 7.

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attici aviam mortuam esse; 1. ipsum Romæ exspectari; signa ab eo Ciceroni curata ad Caietam exposita esse 2. Lucceium nondum placatum: Tulliam Pisoni desponsam esse.

1 Aviam[2] tuam scito desiderio tui mortuam esse, et simul, quod verita sit, ne Latinæ in officio non manerent et in montem Albanum hostias non adducerent. Ejus rei consolationem ad te L. Saufeium[3] missurum 2 esse arbitror. Nos hic te ad mensem Januarium exspectamus; ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios missis? Nam ad me de eo nihil scripsisti. Signa,

1. EPISTOL. III.] Rome A.U.C. 687. The death of the grandmother of Atticus: the matter of Lucceius: the marriage of Cicero's daughter, Tullia, to Piso.

2. *Aviam*] The mother of Cæcilia, the mother of Atticus. The Feriæ Latinæ were a solemn federal feast, held yearly on the Alban mount, and instituted by Tarquinius Superbus. The consuls fixed the day for it; this year it was unusually late. Latinæ, however, agrees with *mulieres* understood, and not with *Feriæ*. The men have in reality more to do with the festival than the females: however, Atticus's grandmother is supposed to die for fear, lest the feast should go to the ground, and her own sex be shorn of their due honours: perhaps the old lady could see the procession to Mount Alba from her own window. Billerbeck.

3. *L. Saufeius*] A Roman knight, and a friend of Atticus: in his philosophy he was an epicurean, the last men in the world who send letters of consolation. All this, then, is wit and irony, *more Ciceroniano.*

Digitized by Google

quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita[4]. Nos ea non vidimus. Neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit. Misimus qui pro vectura solveret. Te multum amamus, quod ea abs te diligenter parvoque curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico[5] placando, feci et expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo abalienato: quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, quum veneris, cognosces. Sallustium[6] præsentem restituere in ejus veterem gratiam non potui. Hoc ad te scripsi, quod is me accusare de te solebat. In se expertus est, illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam[7] C. Pisoni L. F. Frugi despondimus.

Ep. viii. seq. ad Att. i. 4.

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Rogatur Atticus, ut Romam Quintili mense veniat, sicut promiserat, 1. De C. Macri damnatione; de signis missis, et libris sibi ab Attico conservandis, 3.

Crebras exspectationes nobis tui commoves. Nuper 1 quidem, quum jam te adventare arbitraremur, repente abs te in mensem Quintilem rejecti sumus. Nunc vero censeo, quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quod scribris. Obieris Quinti fratris comitia[2];

4. *exposita*] *landed.* Cicero had a house in Caieta.

5. *Amico*] Lucceius.

6. *Sallustium*] See Epist. 11.

7. *Tulliola*] Cicero's daughter had three husbands: first, Calpurnius Piso: second, Crassipes; third, Dolabella.

1. Epistol. IV.] Rome 687.

2. *fratris comitia*] Quintus Cicero Ædile A. U. C. 689. "*You will just come in time for my brother's comitia.*"

nos longo intervallo viseris; Acutilianam[3] controversiam transegeris. Hoc me etiam Peducæus, ut ad te scriberem, admonuit. Putamus enim utile esse, te aliquando jam rem transigere: mea intercessio parata et est et fuit. 2 Nos hic incredibili ac singulari populi voluntate de C. Macro[4] transegimus. Cui quum æqui fuissemus, tamen multo majorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipsius, si absolutus esset, 3 gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena[5] scribis, per mihi gratum est et ornamentum Academiæ proprium meæ, quod et Ἑρμῆς commune omnium, et Minerva singulare est insigne ejus gymnasii. Quare velim, ut scribis, ceteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nondum vidi. In Formiano[6] sunt; quo ego nunc proficisci cogitabam. Illa omnia in Tusculanum deportabo. Caietam, si quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conserva; et noli desperare, eos me meos facere posse. Quod si assequor, supero Crassum divitiis, atque omnium vicos et prata contemno.

Ep. ix. seq. ad Att. i. 1.

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

Lucii Ciceronis, fratris patruelis, mortem deplorat, 1. Quinti fratris in uxorem Pomponiam, Attici sororem, offensioris animum ut placaret, curæ et esse sibi et fuisse narrat, 2. raram litera-

3. *Acutilianam—Peducæus*] See *Epist.* 5.
4. *Macro*] C. Licinius Macro, whom we find mentioned as an orator, *Brut.* 67.
5. *Hermathenæ*] See *Epist.* 1.

6. *Formiano*] Cicero's villa, (where he was murdered) at Formiæ, lay on the road between Caieta and his Tusculan villa.

Epistol. V.] Rome, A. U. C. 686.

rum missionem excusat, 3. quid de Acutiliano negotio, 4. et de Lucceio placando fecerit, narrat, 5. errorem Attici in re Tadiana corrigit, 6. Emptionem Epiroticam ei gratulatur: Tusculanum suum ut ornare pergat, petit, 7. domestica quædam, 8.

Quantum dolorem acceperim et quanto fructu sim 1 privatus et forensi et domestico Lucii[2] fratris nostri morte, in primis, pro nostra consuetudine, tu existimare potes. Nam mihi omnia, quæ jucunda ex humanitate alterius et moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, quum et meo dolore moveare, et ipse omni virtute officioque ornatissimum, tuique et sua sponte et meo sermone amantem, affinem[3] amicumque amiseris. Quod 2 ad me scribis de sorore tua; testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Quinti fratris animus in eam esset is, qui esse deberet. Quem quum esse offensiorem arbitrarer, eas litteras ad eum misi, quibus et placarem ut fratrem, et monerem ut minorem, et objurgarem ut errantem. Itaque ex iis, quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut et oporteat et velimus. De litterarum missione sine caussa abs te accusor. Numquam enim a Pomponia nostra certior sum factus, esse, cui litteras dare possem. Porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamus. De 3 Acutilianio[4] autem negotio quod mihi mandaras, ut primum a tuo digressu Romam veni, confeceram: sed

2. *Lucii*] The son of Lucius Cicero, the brother of Marcus, the father of the orator; therefore Cicero's first cousin.

3. *affinis*] Cicero's brother, Quintus, was the husband of Pomponia, the daughter of Atticus. The couple lived far from harmoniously.

4. *Acutiliano*] Acutilius seems to have lent Atticus money: Atticus was inclined to pay it on condition that Acutilius would give him security against any further demand. To this Acutilius objected.

Digitized by Google

accidit, ut et contentione nihil opus esset, et ut ego, qui in te satis consilii statuerim esse, mallem Peducæum[5] tibi consilium per litteras, quam me dare. Etenim quum multos dies aures meas Acutilio dedissem, (cujus sermonis genus tibi notum esse arbitror,) non mihi grave duxissem scribere ad te de illius querimoniis, quum eas audire, quod erat subodiosum, leve putassem. Sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito litteras redditas esse, quum et otii ad scribendum plus, et facultatem
4 dandi majorem habueris. Quod scribis, etiamsi cujus[6] animus in te esset offensior, a me recolligi[7] oportere; quid dicas: neque id neglexi: sed est miro quodam modo affectus. Ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterii. Quid autem contendendum esset, ex tua putabam voluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque diligentiorem esse voluisse, quam tu esses, neque negligentiorem fore, quam
5 tu velis. De Tadiana[8] re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse jam, quod laboraretur, quoniam hereditas usucapta[9] esset. Id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur esse puella, nihil
6 usucapi posse. Epiroticam[1] emptionem gaudeo tibi

5. *Peducæus*] the son of Sextus Peducæus, the Prætor of Sicily, to whom Cicero had been Quæstor, was *procurator* to Atticus.

6. *cujus*] Lucceius.

7. *recolligi*] in Epist. 10. *restituere* is used in the same sense. *Primum tibi de nostro amico placando aut etiam restituendo polliceor.*

8. *Tadiana re*] A young woman under age and without a guardian, possessed some land in Epirus: of this Tadius had made himself a self-constituted guardian: the legal guardian is afterwards appointed, and demands it back: Tadius refuses, and applies to Atticus, a considerable land-owner in Epirus, for justification: Atticus tells him that his uninterrupted possession gives him a good title to it. For this Cicero accuses him of bad law. "*In the case of a ward*" he says, *no possession can give a legal claim.*

9. *usucapta*] *Usucaptio est adeptio domini per continuationem possessionis anni vel biennii. Ulpian in Fragm. tit.* 19.

1. *Epiroticam emptionem*] An addition to the estates of Atticus which lay near Buthrotum, in Epirus.

Digitized by Google

placere. Quæ tibi mandavi, et quæ tu intelliges con- 7 venire nostro Tusculano, velim, ut scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris. Nam nos ex omnibus molestiis et laboribus uno illo in loco conquiescimus. Qu. fratrem quotidie exspectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, et te et sororem tuam et matrem maxime diligit, salutemque tibi plurimam adscribit, et Tulliola, deliciæ nostræ. Cura, ut valeas, et nos ames, et tibi persuadeas, te a me fraterne amari.

Ep. i. seq. ad Att. i. 6.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Epistolarum diligentiam promittit et poscit; de domo Rabiriana a Fonteio empto, 1. Q. Fr. animum uxori reconciliatum esse, patrem decessisse narrat; ornamenta Tusculano ut curet, rogat, et ut, quid agat, se certiorem faciat, 2.

Non committam posthac, ut me accusare de episto- 1 larum negligentia possis. Tu modo videto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianam[2] Neapoli, quam tu jam dimensam et exædificatam animo habebas, M. Fonteius emit H-S ccciɔɔɔ xxx. Id te scire volui, si quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. fra- 2 ter, ut mihi videtur, quo volumus animo est in Pomponiam, et cum ea nunc in Arpinatibus prædiis erat, et secum habebat hominem χρηστομαθῆ, D. Turranium.

1. Epistol. VI.] date and place as before. Treats of the purchase of the house of Rabirius by Fonteius; the reconciliation between Quintus Cicero and his wife; the death of Cicero's father; the furniture for the Tusculan villa.

2. *Rabirianum*] The same Rabirius and Fonteius that are defended by Cicero in the speeches *pro Rabirio* and *pro Fonteio*.

Digitized by Google

Pater nobis decessit[3] a. d. VIII. Kal. Decembr. Hæc habebam fere, quæ te scire vellem. Tu, velim, si qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci sint ejus, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, quum illo venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus et quid acturus sis, fac nos quam diligentissime certiores.

Ep. ii. seq. ad Att. i. 7.

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Matrem Attici valere: Cincio se soluturum pecuniam: Atticum, ut sibi empta Tusculano monumenta mitta, et bibliothecam conficiat, rogat.

Apud matrem[2] recte est, eaque nobis curæ est. L. Cincio[3] H-S XX CD constitui me curaturum Idibus Febr. Tu, velim, ea, quæ nobis emisse et parasse scribis, des operam, ut quam primum habeamus: et velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. Omnem spem delectationis nostræ, quam, quum in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate positam habemus.

Ep. iii. seq. ad Att. i. 8.

3. *Pater nobis decessit*] "*The shortness of the notice shews how deeply Cicero felt the loss.*" This remark is Billerbeck's. The transition however to the Tusculan furniture, is somewhat abrupt.

1. EPISTOL. VII.] Written from Rome, 686, in December.

2. *matrem*] of Atticus.

3. *Cincio*] the *Procurator* of Atticus, who was buying books and curiosities for Cicero's Tusculan villa.

Digitized by Google

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attici matrem et sororem valere et diligi: de Acutiliano negotio: de Tadiano: Lucceium Attico iratum, 1. Cincio se solvisse pecuniam: ornamenta Tusculano ab Attico curata se quam primum expectare, 2. Tulliani Attici munusculum flagitare.

1 Apud te est, ut volumus. Mater tua et soror a me Quintoque fratre diligitur. Cum Acutilio[2] sum locutus. Is sibi negat a suo procuratore quidquam scriptum esse, et miratur istam controversiam fuisse, quod ille recusarit satisdare, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidisse[3] scribis, id ego Tadio et gratum esse intellexi, et magnopere jucundum[4]. Ille noster amicus[5], vir mehercule optimus et mihi amicissimus, sane tibi iratus est. Hoc, si, quanti tu æstimes, sciam, tum, quid mihi elaborandum sit, scire possim. 2 L. Cincio H-S ccIↃↃ ccIↃↃ cccc pro signis Megaricis[6], ut tu ad me scripseras, curavi. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis[7], de quibus ad me scripsisti, jam nunc me admodum delectant. Quare velim, et eos, et signa, et cetera, quæ tibi ejus loci et nostri studii et tuæ elegantiæ esse videbuntur, quam plurima quam primumque mittas, et

1. Epistol. VIII.] From Rome, A. U. 687.

2. *Acutilio*] For the matters concerning Tadius and Acutilius, see *Epist.* 5.

3. *decidisse*] *Come to an agreement upon.*

4. *gratum jucundum*] *Gratum, a matter of thanks; jucundum, a matter after my mind. So, nam ista veritas, etsi jucunda non est, mihi tamen grata est.—Cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora Cicero.*

5. *noster amicus*] Lucceius.

6. *Megaricis*] The Megarian marble quarries in the neighbourhood of Amphialus. Pausanias calls it Κογχίτης λίθος.

7. *cum capitibus æneis*] These brazen heads of the Hermæ were often removeable, and replaced by others. Suetonius says *statuis capita detrahere.*

Digitized by Google

maxime, quæ tibi gymnasii xystique videbuntur esse. Nam in eo genere sic studio efferimur, ut abs te adjuvandi, ab aliis prope reprehendendi simus. Si Lentuli navis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, et me, ut sponsorem, appellat[8]. Mihi autem abjurare[9] certius est, quam dependere.

Ep. iv. seq. ad Att. i. 8.

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Raras ab Attico venisse literas queritur, 1. Signa sibi ut caret petit, Chilii rogationem commendat, 2.

1 Nimium raro nobis abs te litteræ afferuntur: quum et multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscantur, quam ego, qui Athenas: et certius tibi sit, me esse Romæ, quam mihi, te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam brevior hæc ipsa epistola est; quod, quum incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum 2 familiarem sermonem in alienas manus devenire. Signa Megarica[2], et Hermas, de quibus ad me scripsisti, vehementer exspecto. Quidquid ejusdem generis habebis,

8. *appellat*] *Appellare de pecunia. Philipp.* 11. 29.

9. *abjurare*] A law-term for denying that such and such things are given in trust to you. *Qui abjurant si quid creditum est. Plaut. Curcul.* What this gift was is uncertain.

1. Epistol. IX.] Date and place as before.

2. *Megarica*] *μόνοις δὲ ἑλλήνων Μεγαρεῦσιν ὁ κογχίτης λίθος ἐστι, καὶ σφίσι καὶ ἐν τῇ πόλει πεποίηται πολλὰ ἐξ ἀυτοῦ. ἐστι δὲ ἄγαν λευκὸς, καὶ ἄλλου λίθου μαλακώτερος, κόγχαι δὲ αἱ θαλάσσιαι διὰ παντὸς ἔνεισιν.* Paus. i. 44.

Digitized by Google

dignum Academia[3] tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, et arcæ nostræ confidito[4]. Genus hoc est voluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη[5] maxime sunt, ea quæro. Lentulus naves suas pollicetur. Peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius[6] te rogat, et ego ejus rogatu, Εὐμολπιδῶν πάτρια.

Ep. v. seq. Att. i. 10.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

Brevitatem Epistolæ excusat, 1. De Lucceio placando pollicetur, 2. ut signa aliaque ornamenta Tusculano mittat, 3. librosque sibi reservet, petit, 4. Q. Fr. uxori reconciliatum nuntiat, 5. Ad Comitia sua Atticum venire nihil opus esse monet. Tulliam munusculum suum iterum flagitare.

Quum essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, *Quum essem in Ceramico*[2]) verumtamen quum ibi essem, Roma puer[3], a sorore tua missus, epistolam mihi abs te allatam dedit, nuntiavitque, eo ipso die post meridiem iturum, qui ad te proficisceretur. Eo factum est, ut

3. *Academia*] A part of Cicero's Tusculan villa, mentioned elsewhere as his *palæstra* and *gymnasium*, or as something else equally Greek.

4. *arce confidito*] Trust that I shall pay you in ready money, *ex arca: De domo solvere*, and (in the mouth of a poor man) *e sacculo solvere* are synonymous.

5. *γυμνασιώδη*] See Epist. 8.

6. *Chilius*] A poet and guest of Cicero's, engaged in writing a poem on the Eumolpidæ. Cicero himself, one of the initiated in the Eleusinian mysteries, requests Atticus to look out for works or facts illustrative of them; Ἐυμολπιδῶν πάτρια.

1. Epistol. X.] A.U. 687. from Cicero's Tusculan villa.

2. *Ceramico*] An open and fashionable square of Athens. Atticus seems to have begun a letter with these words.

3. *puer*] A slave.

Digitized by Google

epistolæ tuæ rescriberem aliquid; brevitate temporis tam 2 pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico[4] placando aut etiam plane restituendo polliceor. Quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen et agam studiosius, et contendam ab illo vehementius, quod tantam ex epistola voluntatem ejus rei tuam perspicere videor. Hoc te intelligere volo, pergraviter illum esse offensum: sed quia nullam video gravem subesse caussam, magnopere confido illum fore in officio, et in nostra po- 3 testate. Signa nostra, et Hermeraclas[5], ut scribis, quum commodissime poteris, velim imponas, et si quod aliud *οἰκεῖον*[6] ejus loci[7], quem non ignoras, reperies, et maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasiique videbuntur esse. Etenim ibi sedens hæc ad te scribebam; ut me locus ipse admoneret. Præterea typos[8] tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, et putealia sigillata[9] duo. Bi- 4 bliothecam[1] tuam cave cuiquam despondeas, quamvis acrem[2] amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas[3] eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem. 5 De fratre[4], confido ita esse, ut semper volui et elaboravi. Multa signa sunt ejus rei; non minimum, quod soror prægnans est. De comitiis[5] meis et tibi me permisisse

4. *amico*] Lucceius; *restituere, bring quite round.*

5. *Hermeraclas*] Statues with double heads, one of Hermes, *catus et decoræ more Palæstræ*, the other of Hercules, as founder of the Olympic games. There were also Ἑρμέρωτες, and Hermathenæ. *vid. sup.*

6. *οἰκεῖον*] *Suitable to.*

7. *illius loci*] The Tusculan villa.

8. *typos*] Bass-reliefs for the roof of the vestibule.

9. *putealia sagillata*] According to Winckelmann, not the *coverings* of a well ornamented with reliefs (*sigillata*) but the margins; not ἐπιστόμια but περίστομια.

1. *Bibliothecam*] Atticus employed slaves in copying the standard Latin and Greek authors, and accommodated book-collectors with them. Cicero asks him to promise them to no one but himself.

2. *Quamvis acrem*] *However greedy an amateur you may fall in with.*

3. *vindemiolas*] *Small gains*—metaphor from the vineyard.

4. *de fratre*] The quarrels of Quintus and Pomponia.

5. *Comitiis*] Cicero was desirous of being Prætor for the year 688. Atticus thought his presence might be expected at the Comitia. Cicero excuses it.

Digitized by Google

memini, et ego jampridem hoc communibus amicis, qui te exspectant, prædico: te non modo non arcessi a me, sed prohiberi; quod intelligam, multo magis interesse tua, te agere, quod agendum est hoc tempore, quam mea, te adesse comitiis. Proinde eo animo te velim esse, quasi mei negotii causa in ista loca missus esses. Me autem eum et offendes erga te, et audies, quasi mihi, si qua parta erunt, non modo te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat[6]; sponsorem[7] appellat.

Ep. vi. seq. ad Att. i. 11.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Frustra se adhuc elaborasse scribit in Lucceii vetere erga Atticum voluntate recuperanda, 1. nondum se designatum prætorem esse, 2. iterum ut ea, quæ Atticus Academiæ Ciceronis paraverit, mittat, librosque sibi conservet, petit, 3.

Et mea sponte faciebam antea, et post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eamdem rationem scriptis, magnopere sum commotus. Eo accedebat hortator assiduus Sallustius[2], ut agerem quam diligentissime cum Lucceio de vestra vetere gratia reconcilianda. Sed, quum omnia fecissem, non modo eam voluntatem ejus, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne caussam quidem elicere immutatæ voluntatis. Tametsi jactat ille quidem illud tuum arbitrium[3], et ea, quæ jam tum, quum aderas, 1

6. *diem dat*] Fixes a day for payment, in case a debtor neglected to appear at that time a process was instituted against him.

7. *sponsorem*] *See Epist.* 8, *ad fine.*

1. Epistol. XI.] date and place as before. The attempted reconciliation with Lucceius; the praetorship matter: more about the Tusculan furniture.

2. *Sallustius*] The historian; be it remembered that Sallust was no friend of Cicero's.

3. *arbitrium*] Atticus had been appointed arbitrator in an affair of Lucceius, and had given an offence by pronouncing against him.

Digitized by Google

offendere ejus animum intelligebam: tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo ejus insederit, quod neque epistolæ tuæ, neque nostra allegatio[4] tam potest facile delere, quam tu præsens non modo oratione, sed tuo vultu illo familiari tolles, si modo tanti putabis id, quod, si me audies, et, si humanitati tuæ constare voles, certe putabis. Ac, ne illud mirere, cur, quum ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile est, quanto mihi videatur illius voluntas obstinatior, et in hac iracundia offirmatior: sed hæc aut sanabuntur, quum 2 veneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me jam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romæ, quam candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint comitia, sciri. Verum hæc audies de Phila- 3 delpho[5]. Tu, velim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. Mire quam illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros vero tuos cave cuiquam tradas. Nobis eos, quemadmodum scribis, conserva. Summum me eorum studium tenet, sicut odium jam ceterarum rerum: quas tu, incredibile est, quam brevi tempore quanto deteriores offensurus sis, quam reliquisti.

Ep. vii. seq. ad Att. i. 6.

4. *allegatio*] Cicero was commissioned to reconcile Lucceius with Atticus. The English word *alledge* grows out of a secondary meaning of the word *allego*, which originally, and in full accordance with its etymology, means to send a person with a commission, or instructions. *Ter. Andr. ne credas me allegatum*, i. e. *subornatum*, *submissum*. And Ver. Act. 1. *Petiit a me Rabonius, et amicos allegat.*

5. *Philadelphus*] A Greek slave of Atticus.

Digitized by Google

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Teucridem promissam pecuniam odiose differre narrat, 1. rogat, ut sinistros rumores, quos Antonius sibi aspergere dicatur, diligenter perspiciat, 2. de Pompeii divortio, de Clodii incestu, 3. et de Sosithei anagnostæ morte scribit, 4.

1 Teucris illa lentum sane negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediit. Opinor, ad Considium, Axium, Selicium confugiendum est. Nam a Cæcilio propinqui minore centesimis nummum movere non possunt. Sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa imprudentius, astutius, lentius vidi, *Libertum mitto: Tito mandavi: σκήψεις* atque *ἀναβολαί.* Sed nescio, an *ταὐτόματον*[2] *ἡμῶν.* Nam mihi Pompeiani prodromi[3] nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio[4] succedi oportere: eodemque tempore aget prætor[5] ad populum. Res ejusmodi est, ut ego, nec per bonorum, nec per popularem existimationem, honeste possim hominem defen-

1. EPISTOL. XII.] Rome, A.U.C. 693. after the consulship of Cicero. Cicero had lately bought a house of Crassus, *vid. Epist. ad Famil.* v. 6. He was now raising money to pay for it. From a female whom he chooses to call Τεῦκρις he seems to have been in continual expectation and to have been as continually disappointed; of this he complains in the present letter. From Q. Cornelius, the brother of Cornelia the wife of Sestius, or through his mediation, he also seems to have looked for a loan. If I fail (says Cicero) in these, I must have recourse to the regular money-lenders, Considius, Axius, and Selicius, to any one rather than to Cæcilius (the uncle of Atticus) who will lend to even his kinspeople for no less than 12 per cent.

2. *ταὐτόματον*] *ταὐτόματον ἡμῶν κάλλιον βουλεύεται*, "*perhaps I had better leave it to chance.*" The line is Menanders.

3. *προδρόμοι*] The vaunt-couriers of Pompey, now returning from the Mithridatic war.

4. *Antonium*] Pompey was going to move that Antony should be recalled from his province, and answer before the people to the charge of extortion. This he really did two years after in the consulship of Cæsar and Bibulus.

5. *aget prætor*] That Antonius should be called from his province to Rome to answer the charge of extortion.

Digitized by Google

dere: nec mihi libeat, quod vel maximum est. Etenim accidit hoc, quod totum, cujusmodi sit, mando tibi, ut 2 perspicias. Libertum ego habeo, sane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem[6], et clientem tuum. De eo mihi Valerius[7] interpres nuntiat, Chiliusque[8] se audisse scribit hæc; esse hominem cum Antonio[9]: Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, et a me custodem communis quæstus libertum esse missum. Non sum mediocriter commotus: neque tamen credidi: sed certe aliquid sermonis fuit. Totum investiga, cognosce, perspice, et nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amove. Hujus sermonis Valerius auctorem Cn. Plancium[1] nominabat. Mando tibi plane, totum, ut videas, cujusmodi sit. Pompeium nobis 3 amicissimum constat esse. Divortium Muciæ[2] vehementer probatur. P. Clodium[3], Appii F., credo te audisse, cum veste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, quum pro populo fieret[4], eumque per manus servulæ servatum et eductum; rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certo scio. Quod præterea ad te scri- 4 bam, non habeo. Et mehercule eram conturbatior. Nam puer festivus, anagnostes noster, Sositheus decesserat, meque plus, quam servi mors debere videbatur, commo-

6. *ratiocinatorem*] Accountant.

7. *Valerius*] Antony's interpreter. Ad Fam. xiv. 2.

8. *Chilius*] See supr. Epist. 9.

9. *hominem cum Antonio*] Hilarus. Antony seems to have encouraged the notion that Cicero had a share in the product of his extortions. Antony's province was Macedonia.

1. *Plancium*] A military tribune, during the exile of Cicero, Quæstor. For him the Oration pro Plancio was spoken.

2. *Muciæ*] Daughter of Mucius Scævola, and wife of Pompey; by the latter divorced on his return from the Mithridatic war, on the plea of an illicit intercourse with Cæsar.

3. *Clodium*] For this affair of Clodius, see Plutarch in the Life of Cicero, and Middleton's, sect. iv.

4. *pro populo fieret*] *Et faciam vitulâ pro frugibus*—Virg. When sacrifices were being made to the Bona Dea, at which no male might be present.

Digitized by Google

verat. Tu velim sæpe ad nos scribas. Si rem nullam habebis, quod in buccam venerit, scribito. Kal. Januar. M. Messalla, M. Pisone coss.

Ep. xvi. seq. ad Famil. v. 5.

EPISTOL. XIII [1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit se tres ab Attico epistolas accepisse, tardionem vero in scribendo esse, quod tabellarios fideles non invenerat, 1. de diverso consulum Pisonis et Messalæ ingenio, 2. de Clodii incestu, 3. Pompeium se aperte laudare, occulte invidere, 4. de Prætorum provinciis: de orationibus suis ad Atticum missis, 5. de domo a Messala consule empta. Teucridem spem facere solutionis.

Accipi tuas tres jam [2] epistolas: unam a M. Cornelio, quam Tribus Tabernis [3], ut opinor, ei dedisti: alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchoris sublatis, de phaselo dedisti: quæ fuerunt omnes rhetorum [4]: pure loquuntur, quum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum; sed idcirco sum tardior, quod non invenio fidelem tabellarium. Quotus enim quisque est, qui epistolam paullo graviorem ferre possit, nisi eam pellectione relevarit [5]? Accedit eo [6], quod mihi non est notum, ut quisque in

1. EPISTOL. XIII.] Rome, Feb. 1. same year as the preceding, in the consulship of M. Messala and M. Piso.

2. *jam*] Since the departure of Atticus for Greece.

3. *Tribus tabernis*] On the Appian way. See Acts of Apostles, c. 27.

4. *omnes rhetorum*] *Each was a rhetorician for elegance.*

5. *relevarit*] An epistle may be *gravior* with either money or matter: in one case they will lighten them (*relevo*) in the other read them (*revelo*), *per lectionem* is another reading for *pellectione.*

6. *accedit eo*] *Moreover it is not all the same to me who goes to Epirus,* i. e. whether he be a trusty man or a knave.

Digitized by Google

Epirum proficiscatur. Ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam[7] tuam victimis, statim esse ad Sicyonem[8] oppugnandum profectum. Neque tamen id ipsum certum habeo, quando ad Antonium[9] proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. Ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paullo liberiores litteras committere audeo. Sunt autem post discessum a me tuum res dignæ litteris nostris, sed non committendæ ejusmodi periculo, ut aut interire aut aperiri aut intercipi possint.

2 Primum igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam[1], præpositumque esse nobis pacificatorem Allobrogum[2], idque admurmurante Senatu, neque me invito, esse factum. Sum enim et ab observando homine perverso liber, et ad dignitatem in republica retinendam contra illius voluntatem solutus: et ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem pæne principis, et voluntatem non nimis devinctam beneficio Consulis. Tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse parvo animo et pravo, tantum cavillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur; facie magis, quam facetiis ridiculus; nihil agens cum republica; sejunctus ab optimatibus: a quo nihil

7. *Amalthæa*] The classical name of Atticus's Epirote Estate.

8. *Sicyonem*] The Sicyonians owed money to Atticus, for which he had to go in person. "You will," says Cicero, "offer sacrifices at Amalthæa and then go to the siege of Sicyon."

9. *Antonium*] *Epist. ad Fam.* v. 5. is a letter of recommendation from Cicero to Antony on behalf of Atticus, who was on his journey to him.

1. *primum — sententiam*] Until such time as the consuls for the ensuing year were designated, it was a mark of honor for the first consul of the year preceding to be first asked for his vote in the senate. This honour, however, Piso, the consul of the year, had not paid to Cicero, but his own relation C. Piso. At this Cicero betrays his chagrin.

2. *pacificator Allobrogum*] C. Calphurnius Piso, consul, A. U. 687, and in the following year proconsul in Gallia Narbonensis, had stilled some tumults of the Allobroges. *Piso incipientem motum prudentia sua composuit.* Sallust. Bell. Catilin.

Digitized by Google

speres boni reipublicæ, quia non vult; nihil metuas mali, quia non audet. Ejus autem collega et in me perhonorificus, et partium studiosus, ac defensor bonarum. Quinimmo leviter inter se dissident. Sed vereor, ne hoc, 3 quod infectum[3] est, serpat longius. Credo enim te audisse[4], quum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eo muliebri vestitu virum; idque sacrificium quum virgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in Senatu factam: (is fuit princeps[5]; ne tu forte aliquem nostrum putes;) postea rem ex Senatus consulto ad Pontifices relatam, idque ab iis nefas esse decretum: deinde ex Senatus consulto Consules rogationem[6] promulgasse; uxori Cæsarem nuntium[7] remisisse. In hac caussa Piso, amicitia P. Clodii ductus, operam[8] dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, et fert ex Senatus consulto et de religione, antiquetur. Messalla vehementer adhuc agit severe. Boni viri precibus Clodii removentur a caussa: operæ comparantur, nosmetipsi, qui Lycurgei a principio fuissemus, quotidie demitigamur. Instat et urget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc, neglecta a bonis, defensa ab improbis, magnorum reipublicæ malorum caussa sint. Tuus autem ille amicus[9], (scin' quem dicam?) de quo 4 tu ad me scripsisti, posteaquam non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos, ut ostendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, sed ita, ut perspicuum sit, invidet. Nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte,

3. *hoc quod infectum*] *I fear lest the infection may spread,* i. e. the evil example of Clodius.

4. *credo te audisse*] Cicero seems to forget that in a former letter he had himself informed Atticus of it.

5. *is fuit princeps*] And not one of the more conspicuous senators: not one *nostrum*, i. e. of consular rank.

6. *rogationem*] brought the matter before the *people*.

7. *nuntium*] A message of divorce. Cæsar's wife was Pompeia.

8. *operæ*] the operatives.

9. *ille amicus*] Pompey.

Digitized by Google

nihil liberum. Sed hæc ad te scribam alias subtilius. Nam neque adhuc mihi satis nota sunt: et huic, terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non 5 audeo. Provincias Prætores nondum sortiti sunt. Res eodem est loci, quo reliquisti. *Τοποθεσίαν*, quam postulas, Miseni et Puteolorum, includam orationi meæ. A. d. III.[1] Non Decemb. mendose fuisse animadverteram. Quæ laudas ex *orationibus*, mihi crede, valde mihi placebant: sed non audebam antea dicere. Nunc vero, quod a te probata sunt, multo mihi *ἀττικώτερα* videntur. In illam orationem Metellinam addidi quædam. Liber tibi mittetur; quoniam te amor nostri *φιλορήτορα* reddi- 6 dit. Novi tibi quidnam scribam? quid? etiam. Messalla Consul Autronianam domum emit H-S CCCCXXXVII. Quid id ad me, inquies? Tantum, quod ea emptione et nos bene emisse judicati sumus, et homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam pervenire. Teucris[2] illa lentum negotium est, sed tamen est in spe. Tu ista confice. A nobis liberiorem epistolam exspecta. VI. Kalend. Febr. M. Messalla et M. Pisone coss.

Ep. xviii. seq. ad Att. i. 14.

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De prima Pompeii oratione post reditum ex Mithridatico bello habitæ, 1. Ejus sententia in concione de judicibus a Prætore in causa Clodiana legendis, et in Senatu de promulgata adver-

1. *A. d. III.*] Atticus seems in some former letter to have requested a topographical description of Misenum and Puteoli: this Cicero sends with an oration; what the oration was is unknown. Moreover, he (Cicero) acknowledges a mistake in the date of a former letter.

2. *Teucris*] See Epist. 12.

1. EPISTOL. XIV.] Rome, 693.

Digitized by Google

sus eum rogatione, 2. De Crassi laudibus Ciceroni tributis, 3. de sua oratione in Senatu habita, 4. De Clodii contentionibus ad impediendam rogationem, 5. De Consulum animo, 6. De aliis quibusdam, 7.

1 Vereor, ne putidum sit scribere ad te, quam sim occupatus; sed tamen distinebar, ut huic vix tantulæ epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum e summis occupationibus. Prima concio Pompeii[2] qualis fuisset, scripsi ad te antea, non jucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gravis: itaque frigebat. Tum Pisonis Consulis impulsu levissimus Tribunus plebis Fufius in concionem[3] produxit Pompeium. Res agebatur in circo Flaminio[4]: et erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανήγυρις[5]. Quæsivit ex eo, placeretne ei, judices a Prætore legi, quo consilio idem Prætor uteretur. Id[6] autem erat de Clodiana[7] religione ab Senatu constitutum. 2 Tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est, Senatusque auctoritatem sibi omnibus in rebus maximam videri semperque visam esse, respondit, et id multis verbis. Postea Messalla Consul in Senatu de Pompeio quæsivit, quid de religione et de promulgata[8] rogatione sentiret. Locutus ita est in Senatu, ut omnia illius ordinis consulta γενικῶς[9] laudaret: mihique, ut assedit, dixit, se putare, satis ab se etiam de isti[u]s rebus esse responsum. 3 Crassus posteaquam vidit, illum excepisse laudem ex eo, quod suspicarentur

2. *concio Pompeii*] Pompey's speech in the senate after his return from the Mithridatic war.

3. *concionem*] Of the people.

4. *circo Flaminio*] Beyond the walls, where Pompey was waiting for the decree of his triumph. The Flaminian circus was raised by the same Flaminius who made the *via Flaminia*.

5. *nundinarum πανηγ.*] *market-day*.

6. *id*] viz. *judices a prætore legi*.

7. *Clodiana*] The affair of Clodius *de religione*: see Epist. 13.

8. *promulgatione*] Vid. Epist. 13.

9. *γενικῶς*] *generally*.

Digitized by Google

homines, ei Consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeque de meo Consulatu locutus est; ut ita diceret, se, quod esset Senator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceptum referre; quoties conjugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties se beneficium meum videre. Quid multa? totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, (nosti illas ληκύθους[1],) valde graviter pertexuit. Proxime Pompeium[2] sedebam. Intellexi hominem moveri; utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset, an esse tantas res nostras, quæ tam libenti Senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus litteris in Pompeiana laude perstrictus esset. Hic dies me valde Crasso adjunxit: et tamen, ab illo aperte, tecte quidquid est datum, libenter accepi. Ego autem ipse, Dii boni! quod modo ἐνεπερπερευσάμην novo auditori Pompeio! Si umquam mihi περίοδοι, si καμπαί, si ἐνθυμήματα, si κατασκευαί suppeditaverunt, illo tempore. Quid multa? clamores. Etenim hæc erat ὑπόθεσις, de gravitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquiis conjurationis, de vilitate, de otio. Nosti jam in hac materia sonitus nostros: tanti fuerunt, ut ego eo brevior

1. ληκύθους] Literally, *cruises;* metaphorically, *inflated passages,* as *ampullæ* (*ampullas et sesquipedalia verba. Hor.*) similarly used. *Marci nostri ληκύθους non fugimus.* Plin. ii. 2.

2. *Proxime Pompeium*] *proximus Pompeio* would be expected. *Sanctius Minerva, lib. i. cap.* 16. *edidit.* "*Proximus Pompeium sedebam, hac adjuncta animadversione; Licinius Latine; Proximus Pompeio, Pompeium, ad Pompeium, et Pompeio, post Pompeium, secundum Pompeium, propter Pompeium.*" *Hoc ergo,* "*Proxime Pompeium*" *per ellipsin dictum est; integrum fuerit, Proxime ad* OLIV. Pompey was a new auditor, and Cicero took the opportunity of displaying all his rhetorical resources to shew him two things, first, what a great man he had become while he was absent, and, secondly, how well he could declaim. His praises on himself, however, were artfully managed, *aperte tecte.*

Digitized by Google

sim, quod eos usque istinc exauditos putem. Romanæ autem se res sic habent. Senatus ἄρειος πάγος. Nihil 5 constantius, nihil severius, nihil fortius. Nam quum dies venisset rogationi ex Senatus consulto ferendæ, concursabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis[3], et populum, ut antiquaret, rogabant. Piso autem Consul, lator rogationis, idem erat dissuasor. Operæ Clodianæ pontes occuparant. Tabellæ[4] ministrabantur ita, ut nulla daretur UTI ROGAS. Hic tibi Rostra Cato advolat, convicium Pisoni Consuli mirificum facit; si id est convicium, vox plena gravitatis, plena auctoritatis, plena denique salutis. Accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni: insignis vero opera Favonii fuit. Hoc concursu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. Quum decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium singillatim accidente Clodio, ut Consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad XV Curioni, nullum Senatus consultum facienti, assenserunt: ex altera parte facile CCCC fuerunt. Acta res est. Fufius Tribunus tum concessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messallam Consulem contumeliose lædebat; me tantum 'comperisse omnia' criminabatur. Senatus et de provinciis Prætorum et de legationibus et de ceteris rebus decernebat, ut ante, quam rogatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Roma- 6 nas: sed tamen etiam illud, quod non speraram, audi.

3. *filiola Curionis*] C. Scribonius Curio, the *son* of Curio.

4. *Tabellæ*] Each voter had given to him two tablets, on one was A. P. *antiquo, probo;* meaning, *I leave things as they were.* On the other, U. R. meaning, *uti rogas*, meaning, *I approve the proposed alteration.* Those who distributed the ballots were called *diribitores:* these seemed to have been bribed by Clodius to give false tablets, if indeed so clumsy a trick can be supposed to have been practised.

Digitized by Google

Messalla Consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. Ille alter uno vitio minus vitiosus; quod iners, quod somni plenus, quod imperitus, quod ἀπρακτότατος, sed voluntate ita καχέκτης, ut Pompeium, post illam concionem, qua ab eo Sneatus laudatus est, odisse cœperit. Itaque mirum in modum omnes a se bonos alienavit. Neque id magis amicitia Clodii adductus facit, quam studio perditarum rerum atque partium. Sed habet sui similem in magistratibus, præter Fufium, neminem. Bonis utimur Tribunis plebis, Cornuto[5] vero Pseudocatone. Quid quæris? 7 Nunc ad privata redeam. Τεῦκρις promissa patravit. Tu mandata effice, quæ recepisti. Quintus frater, qui Argiletani[6] ædificii reliquum dodrantem emit H-S DCCXXV, Tusculanum venditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi. Video hominem valde petiturire. Navabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cujusmodi istæ res sint, fac me quam diligentissime certiorem. Idibus Febr.

Ep. xix. seq. Att. i. 15.

5. *Cornuto*] C. Cornutus, tribune of the people: three years after he became prætor.

6. *Argiletani*] Argiletum was a part of Rome near the Palatine, so called, according to Varro *de Ling. Latin. lib. iv.;* and Servius, *ad versum Æneid. viii. Necnon et sacri monstrat nemus Argileti*, from the murder of Argus, (*Argi lethum*). Here stood a house, of which Q. Cicero owned one-fourth; now, however, Cicero informs Atticus he has purchased the other three-fourths. The *as* (*pound*) contained twelve *unciæ* (*ounces*). *Dodrans* is Latin for nine ounces, (*quasi dempto quadrante*, or, *minus one-fourth*), three-fourths of a pound; whence it signifies also three-fourths of any thing else.

Digitized by Google

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Asiam Provinciam Quinto fr. obtigisse nuntiat, 1. quid de suis mandatis, et de Attici ipsius negotio actum sit, ut scribat, rogat, 2.

Asiam[2] Quinto, suavissimo fratri, obtigisse[3] audisti: 1 non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum litteræ nuntiarint. Nunc quoniam et laudis avidissimi semper fuimus, et præter ceteros φιλέλληνες et sumus et habemur, et multorum odia atque inimicitias reipublicæ caussa suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curaque, effice, ut ab omnibus et laudemur et amemur. His de rebus plura ad te in ea 2 epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me, velim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio[4]. Nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ litteræ. Valde aveo scire, quid agas. Idib. Mart.

Ep. xx. seq. ad Att. i. 16.

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attico quærenti de judicio, quo præter expectationem Clodius absolutus erat, Cicero primum rationem reddit suarum in ea

1. EPISTOL. XV.] Rome, 693. March 15.

2. *Asiam*] This was one of the most desirable of the Prætorian provinces, comprising Phrygia, Ionia, Caria, and Lydia.

3. *obtigisse*] The provinces were determined by lot.

4. *tuo negotio*] The Sicyonian debt: *vid. supr.*

1. EPISTOL. XVI.] As before, in July. On the unexpected acquittal of Clodius, the state of things at Rome, private matters.

Digitized by Google

re actionum, 1, 2. deinde, quale judicium fuerit, et quem exitum habuerit narrat, 3—5. tum Reipublicæ statum malum quidem, 6. sed tamen non prorsus desperandum esse, 7. se cum oratione perpetua tum altercatione Clodium in Senatu fregisse ostendit, 8—10. suum statum exponit, 11. de Comitiis Consularibus, 12, 13. de Attici consilio, quod in Asiam ire, nolit, 14. de epigrammatis in Amaltheo ab eo positis, 15. de literis ad Antonium datis, 16. de Cincii negotiis, 17. de Attici Amaltheo, 18.

1 Quæris ex me, quid acciderit de judicio, quod tam præter opinionem omnium factum sit: et simul vis scire, quo modo ego minus, quam soleam, præliatus sim: respondebo tibi ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Ego enim, quam diu Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter et vehementer præliatus sum, ut clamor concursusque maxima cum mea laude fierent. Quod si tibi umquam sum visus in republica fortis, certe me in illa caussa admiratus esses. Quum enim ille ad conciones confugisset, in iisque meo nomine ad invidiam uteretur, Dii immortales! quas ego pugnas et quantas strages edidi! quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci! quo modo sum insectatus levitatem senum, libidinem juventutis! Sæpe, ita me Dii juvent! te non solum auctorem consiliorum meorum, verum etiam spectatorem pugnarum mirificarum desideravi.
2 Postea vero quam Hortensius excogitavit, ut legem de religione Fufius Tribunus plebis ferret; in qua nihil aliud a Consulari rogatione differebat, nisi judicum genus[2]; (in eo autem erant omnia;) pugnavitque, ut ita

2. *judicum genus*] In a consular rogation the judges would be appointed by the prætor; in a *relatio ad plebem*, by lot. Hortensius thought the case of Clodius too bad to get off under any tribunal: this is the meaning of *plumbeo gladio, even a sword of lead would do for him.*

Digitized by Google

fieret: quod et sibi et aliis persuaserat, nullis illum judicibus effugere posse: contraxi vela, perspiciens inopiam judicum: neque dixi quidquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, ut non possem præterire. Itaque, si caussam quæris absolutionis, (ut jam πρὸς τὸ πρότερον revertar,) egestas judicum fuit, et turpitudo. Id autem ut accideret, commissum est Hortensii consilio: qui dum veritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex Senatus consulto ferebatur, non vidit illud, satius esse, illum in infamia relinqui ac sordibus, quam infirmo judicio committi. Sed ductus odio properavit rem deducere in judicium; quum illum plumbeo gladio jugulatum iri tamen diceret. Sed judicium, si quæris, quale fuerit; incredibili exitu; sic, uti nunc ex eventu ab aliis, a me tamen ex ipso initio consilium Hortensii reprehendatur. Nam ut rejectio facta est clamoribus maximis; quum accusator, tamquam Censor bonus, homines nequissimos rejiceret: reus, tamquam clemens lanista, frugalissimum quemque secerneret; ut primum judices consederunt, valde diffidere boni cœperunt. Non enim umquam turpior in ludo talario consessus fuit. Maculosi[3] Senatores, nudi[4] equites, Tribuni non tam ærati, quam, ut appellantur, ærarii[5]. Pauci tamen boni inerant, quos rejectione fugare ille non potuerat; qui mæsti inter sui dissimiles, et mærentes sedebant, et contagione turpitudinis vehementer permovebantur. Hic, ut quæque res ad consilium primis postulationibus referebatur, incredibilis erat severitas, nulla varietate sententiarum: nihil impetrarat

3

4

3. *maculosi*] With the Censor's mark.

4. *nudi*] Destitute of property.

5. *ærati—ærarii*] *ærati*, men of property. *Ærarii* has two meanings; 1st, that of paymaster to the troops, *Tribunus ærarius;* 2nd, that of a citizen too poor for a vote: between the three meanings Cicero manages a jest.

Digitized by Google

reus: plus accusatori dabatur, quam postulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortensius, se vidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. Me vero teste producto, credo te, ex acclamatione Clodii advocatorum, audisse, quæ consurrectio judicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte jugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. Quæ mihi res multo honorificentior visa est, quam aut illa, quum jurare tui cives Xenocratem[6] testimonium dicentem prohibuerunt; aut quum tabulas Metelli[7] Numidici, quum hac, ut mos est, circumferrentur, nostri judices adspicere noluerunt: multo hæc, inquam, nostra res
5 major. Itaque judicum vocibus, quum ego sic ab iis, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt. Ad me autem eadem frequentia postridie convenit, quacum abiens Consulatu sum domum reductus. Clamare præclari Areopagitæ[8], se non esse venturos, nisi præsidio constituto. Refertur ad consilium: una sola sententia præsidium non desideravit. Defertur res ad Senatum; gravissime ornatissimeque decernitur: laudantur judices: datur negotium magistratibus: responsurum hominem nemo arbitrabatur.

Ἕσπετε[9] νῦν μοι, Μοῦσαι,—
ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.

Nosti Calvum[1], ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum, de cujus oratione erga me honorifica ad te scrip-

6. *Xenocratem,*] Xenocrates of Chalcedon; a pupil of Plato, whose evidence the Athenians (*tui cives*) took without an oath.

7. *Q. Metelli*] Q. Cæcil. Luc. Metellus Numidicus was accused by Marius of extortion: so high was his character, that his judges refused to inspect his accounts.

8. *Areopagitæ*] the judges of Clodius; ironically.

9. *ἔσπετε*] Parody of Il. 16. ll. 112, 113.

1. *Calvum*] Crassus. He had bought the confiscated property of Nanneius under the name of Calvus, through the medium of a *procurator*, in order to come by it cheaper.

Digitized by Google

seram. Biduo per unum servum, et eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: arcessivit ad se, promisit, intercessit, dedit. Jam vero (o Dii boni! rem perditam!) etiam noctes certarum mulierum, atque adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis judicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita, summo discessu bonorum, pleno foro servorum, XXV judices ita fortes tamen fuerunt, ut, summo proposito periculo, vel perire maluerint, quam perdere omnia. XXXI fuerunt, quos fames magis, quam fama commoverit. Quorum Catulus quum vidisset quemdam, *Quid vos, inquit, præsidium a nobis postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis?* Habes, ut brevissime potui, genus judicii et caussam absolutionis. Quæris deinceps, qui nunc sit 6 status rerum et qui meus. Reipublicæ statum illum, quem tu meo consilio, ego divino confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione et auctoritate Consulatus mei fixus et fundatus videbatur, nisi quis nos Deus respexerit, elapsum scito esse de manibus uno hoc judicio: si judicium est, triginta homines populi Romani levissimos ac nequissimos, nummulis acceptis, jus ac fas omne delere, et, quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum esse sciant, id Talnam et Plautum et Spongiam[2] et ceteras hujusmodi quisquilias statuere, numquam esse factum. Sed tamen, ut te de republica 7 consoler, non ita, ut sperarunt mali, tanto imposito reipublicæ vulnere, alacris exsultat improbitas in victoria. Nam plane ita putaverunt, quum religio, quum pudicitia, quum judiciorum fides, quum Senatus auctoritas concidisset, fore, ut aperte victrix nequitia ac libido pœnas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbis-

2. *Thalnam—Plautum—Spongiam*] Feigned names of disparagement for the acquitters of Clodius.

Digitized by Google

8 simo cuique inusserat severitas Consulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi videor insolenter gloriari, quum de me apud te loquor, in ea præsertim epistola, quam nolo aliis legi,) idem, inquam, ego recreavi afflictos animos bonorum, unum quemque confirmans, excitans, insectandis vero exagitandisque nummariis judicibus, omnem omnibus studiosis ac fautoribus illius victoriæ *παῤῥησίαν* eripui: Pisonem Consulem nulla in re consistere umquam sum passus: desponsam homini jam Syriam ademi: Senatum ad pristinam suam severitatem revocavi atque abjectum excitavi: Clodium præsentem fregi in Senatu, quum oratione perpetua, plenissima gravitatis, tum altercatione ejusmodi, ex qua licet pauca degustes. Nam cetera non possunt habere neque vim, neque venustatem, remoto illo studio contentionis, quem
9 *ἀγῶνα* vos appellatis. Nam, ut Idib. Maii in Senatum convenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa republica, atque ille locus inductus a me est divinitus: ne, una plaga accepta, Patres conscripti conciderent, ne deficerent: vulnus esse ejusmodi, quod mihi nec dissimulandum, nec pertimescendum videretur: ne aut metuendo ignavissimi, aut ignorando stultissimi judicaremur: bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium jam esse a judicibus in rempublicam immissum. Erras, Clodi: non te judices Urbi, sed carceri reservarunt; neque te retinere in civitate, sed exsilio privare voluerunt. Quamobrem, Patres conscripti, erigite animos, retinete vestram dignitatem. Manet illa in republica bonorum consensio: dolor accessit bonis viris, virtus non est imminuta: nihil est damni factum novi: sed, quod erat, inventum est. In unius hominis perditi judicio plures similes reperti sunt. Sed quid
10 ago? pæne orationem in epistolam inclusi. Redeo ad

Digitized by Google

altercationem. Surgit pulchellus[3] puer: objicit mihi, *me ad Baias fuisse. Falsum: sed tamen quid hoc? Simile est*, inquam, *quasi dicas in operto*[4] *fuisse. Quid*, inquit, *homini Arpinati cum aquis caldis? Narra*, inquam, *patrono tuo, qui Arpinatis aquas concupivit: nosti enim Marianas. Quosque*, inquit, *hunc Regem*[5] *feremus? Regem appellas*, inquam, *quum Rex tui mentionem nullam fecerit?* (Ille autem Regis hereditatem spe devorarat.) *Domum*, inquit, *emisti. Putes*, inquam, *dicere, judices emisti? Juranti*, inquit, *tibi non crediderunt. Mihi vero, inquam*, XXV *judices crediderunt;* XXXI, *quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt.* Magnis clamoribus afflictus conticuit, et concidit. Noster autem status est hic. Apud bonos iidem sumus, quos reliquisti; apud 11 sordem Urbis et fæcem multo melius nunc, quam reliquisti. Nam et illud nobis non obest, videri nostrum testimonium non valuisse. Missus est sanguis[6] invidiæ sine dolore; atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitii, rem manifestam illam redemptam

3. *pulchellus*] Clodius.

4. *in operto*] He accused me of having been at Baïæ. I told him it was false; but what if I had? was that so bad as having been in concealment, as Clodius was during the rites of the Bona Dea? "What business," said Clodius, "has a rustic of Arpinum with the warm baths of Baiæ?" "Tell your patron," answered Cicero, "who hankered after the waters of Arpinum; the Marian ones I mean." Marius was a native of Arpinum: Curio the so-called patron of Clodius; he had made himself master of a farm at Arpinum, which once belonged to Marius unjustly.

5. *regem*] Clodius accuses Cicero of bearing himself like a king (rex). Cicero says you may well think about Rex, when a person of that name forgot you in his will. Q. Marcius Rex had married the second sister of Clodius, and died without leaving any thing to his brother-in-law; to him, then, mention of the name *Rex* was a sore subject. Cicero regulated his answers by the estimation in which he held his opponents: the year before Torquatus had accused him of royal bearing: him Cicero replied to with energy and earnestness, to Clodius, with a pun.

6. *missus est sanguis*] There was a plethora of jealousy against me: blood-letting has relieved it.

Digitized by Google

esse a judicibus confitentur. Accedit, quod illa concionalis hirudo ærarii, misera ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno[7] unice diligi putat: et hercule multa et jucunda consuetudine conjuncti inter nos sumus, usque eo, ut nostri isti commissatores conjurationis, barbatuli juvenes, illum in sermonibus Cnæum Ciceronem appellent. Itaque et ludis et gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας[8], sine ulla pastoricia fistula[9], auferebamus. Nunc 12 est exspectatio comitiorum, in qua omnibus invitis trudit noster Magnus Auli filium[1]; atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus[2] omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset adscendere. Consul autem ille, Doterionis[3] histrionis similis, suscepisse negotium dicitur, et domi divisores habere: quod ego non credo. Sed Senatus consulta duo jam facta sunt; odiosa, quod in Consulem facta putantur, Catone et Domitio postulante; unum, ut apud magistratus[4] inquiri liceret; alterum, cujus domi divisores[5] haberent adversus rempublicam. 13 Lurco[6] autem † Tribunus plebis, (qui) magis-

7. *magno*] Pompey; from whom the mob hoped for largesses.

8. *ἐπισημασίας*] *plaudits.*

9. *fistula pastor*] *hissings.*

1. *Auli filium*] Lucius Afranius, Pompey's lieutenant. He was afterwards consul. His father Aulus was a man of obscure station; so that more is meant than meets the ear in the words *Auli filium*, which imply that the father was a man of notoriety. *Aufidium*, as in Epist. I. is another reading here.

2. *Philippus*] Philip of Macedon considered that every fort was to be taken wherein an ass loaded with gold could enter. *Ἀργύρεαις λόγχαισι μαχοῦ καὶ πάντα κρατεσεῖς.*

3. *Doterionis*] A name derived from *διδώμι*, *do.* So in Aristoph. Ἱππ.: *ἀλλὰ καὶ τόδ ἔγωγε θαυμάζω ὑομουσίας αὐτοῦ· φασὶν γὰρ αὐτὸν οἱ παῖδες, οἳ ξυνεφοίτων, τὴν Δωριστὶ μόνην ἁρχμόττεσθαι θαμὰ τὴν λύρην.* l. 985—990.

4. *apud magisti*] It was the prætor who took cognizance of affairs *de ambitu.* He could not however enter the house of a magistrate without a S. C.

5. *domi divisores*] Distributors of money to the voters. Any decree which made bribery more difficult, was of course against the consuls.

6. *Lurco*] M. Aufidius Lurco was lame: he was desirous of bringing in a bill *de ambitu.* One of the clauses in the Ælian law was *ut aus-*

tratum simul (cum lege Ælia iniit,) solutus est et Ælia et Fufia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auspicio claudus homo promulgavit. Ita comitia in ante diem VI Kal. Sext. dilata sunt. Novi est[7] in lege hoc, ut, qui nummos in tribus pronuntiarit, si non dederit, impune sit; sin dederit, ut, quoad vivat, singulis tribubus H-S CIↃ CIↃ CIↃ debeat. Dixi, hanc legem P. Clodium jam ante servasse: pronuntiare enim solitum esse, et non dare. Sed heus tu! videsne, Consulatum illum nostrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν vocabat, si hic[8] factus erit, fabam mimum[9]† futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, et istos Consulatus non flocci facteon[1]. Quod ad me scribis, te in Asiam sta- 14 tuisse non ire; equidem mallem, ut ires: ac vereor, ne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim quum egomet in provinciam non sim profectus. Epigramma- 15 tis[2] tuis, quæ in Amaltheo[3] posuisti, contenti erimus, præsertim quum et Chilius[4] nos reliquerit, et Archias[5]

picato omnia fierent in comitiis. Now for a man with any personal defect to bring forward a motion, was against the auspices. But if Lurco could be made a tribune of the people, in spite of his lameness, then might he also make a motion in spite of it.

7. *novi est*] It was a new feature in the bill of Lurco, that merely *promises* of money to the tribes should pass with impunity. Clodius, then, who had never kept his word, was not liable to punishment.

8. *hic*] Afranius.

9. *fabam minum*] a mere child's game. It was a child's play in Rome to elect a king by means of beans:—

At pueri ludentes, rex eris, aiunt
Si recte facias. Hor. Ep. 1. 1. 59.

By Seneca *mimus* is used as synonymous with *simulatio; namquid simulatio fuerit et mimus,* Epist. 26. Schütz follows Muretus, and reads *fabulam mimum:* another reading is, *famam mimum.*

1. *facteon*] Not *faciendum;* a coined word to tally with φιλοσοφητέον; indeed it might have been written φακτέον.

2. *Epigrammatis*] written by Attica in Greek: probably on Cicero himself.

3. *Amaltheo*] Ep. 1. 13.

4. *Chilius*] Ep. 1. 9. 12.

5. *Archias*] See *argument in Orat. pro Archia.* He had celebrated the brothers, Lucius and Marcus Lucullus, in a heroic poem, and was not going on with the praises of the Metelli of the Cæcilian family.

Digitized by Google

nihil de me scripserit; ac vereor, ne, Lucullis quoniam Græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam[6] fabulam 16 spectet. Antonio[7] tuo nomine gratias egi; eamque epistolam Manlio[8] dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi, quod non habebam idoneum, cui darem; nec satis scie- 17 bam, quid darem. Vale. Te vindicavi[9]. Cincius si quid ad me tui negotii detulerit, suscipiam. Sed nunc magis in suo est occupatus; in quo ego ei non desum. Tu, si uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras 18 exspecta; ast plures etiam ipse mittito. Velim, ad me scribas, cujusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ: et quæ poemata, quasque historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. Lubet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. Nihil erat absoluti.

Ep. xxi. seq. ad Att. i. 17.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit se summa molestia affectum quum ex Attici literis, mutatum Quint. Fr. erga illum animum cognoverit: 1—5. Deinde de Attici humanitate. 5—8. De concordia equitum cum Senatu a se restituta, 9. de præsidiis, quæ sibi ad retinendas opes suas paraverit, 10. de Consulatus Petitoribus, 11.

6. *Cæcilianam*] Statius Cæcilius was one of the old Roman comœdians: against Q. Metellus, proconsul of Gaul, Cicero was at this time inclined to speak with bitterness. See *Epist. ad Fam.* v. 1 and 2.

7. *Antonio*] Caius. To whom Cicero had given, *Epist. ad Fam.* v. 5, as a letter of recommendation in the Sicyonian business.

8. *Manlio*] Titus; who was transacting business at Thespiæ. See *Epist. ad Fam.* xiii. 22.

9. *venditavi*] In thanking Antony.

1. Epistol. XVII.] Rome 693. On the quarrels of Quintus Cicero; the politics of the city especially; the union of the knights with the senate in a common interest.

Digitized by Google

Magna mihi varietas voluntatis et dissimilitudo opinionis ac judicii Quinti fratris mei demonstrata est ex litteris tuis, in quibus ad me epistolarum illius exempla misisti. Qua ex re et molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrumque vestrûm afferre debuit; et admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto fratri meo aut offensionem tam gravem, aut commutationem tantam voluntatis. Atque illud a me jam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem a nobis suspicari videbam, subesse nescio quid opinionis incommodæ, sauciumque ejus animum insedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi quum cuperem antea sæpe, et vehementius etiam post sortitionem provinciæ; nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum litteræ tuæ declarant, nec tantum proficiebam, quantum volebam. Sed tamen hoc me ipse consolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachii, aut in istis locis uspiam visurus esset. Quod quum accidisset; confidebam ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter vos non modo sermone ac disputatione, sed conspectu ipso congressuque vestro. Nam, quanta sit in Quinto fratre meo comitas, quanta jucunditas, quam mollis animus et ad accipiendam et ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. Sed accidit perincommode, quod eum nusquam vidisti. Valuit enim plus, quod erat illi nonnullorum artificiis inculcatum, quam aut officium, aut necessitudo, aut amor vester ille pristinus, qui plurimum valere debuit. Atque hujus incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, quam scribere. Vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. Nam sic intelligo, ut nihil a domesticis vulneris factum sit, illud quidem, quod erat, eos certe sanare potuisse. Sed hujusce

Digitized by Google

rei totius vitium, quod aliquanto etiam latius patet, quam videtur, præsenti tibi commodius exponam. De iis lit-
4 teris, quas ad te Thessalonica misit, et de sermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos, et in itinere habitos putas; ecquid tantum caussæ sit, ignoro: sed omnis in tua posita est hmanitate mihi spes hujus levandæ molestiæ. Nam, si ita statueris, et irritabiles animos esse optimorum sæpe hominum, et eosdem placabiles; et esse hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiamque naturæ plerumque bonitatis, et, id quod caput est, nobis inter nos nostra sive incommoda, sive vitia, sive injurias esse tolerandas: facile hæc, quemadmodum spero, mitigabuntur. Quod, ego, ut facias, te oro. Nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur.
5 Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum, et aliis temporibus, et me ipso Consule, prætermiseris. Mihi enim perspecta est ingenuitas et magnitudo animi tui; neque ego inter me atque te quidquam interesse umquam duxi, præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono: amoris vero erga me, quum a fraterno [amore]
6 domesticoque discessi, tibi primas defero. Vidi enim, vidi, penitusque perspexi in meis variis temporibus et sollicitudines et lætitias tuas. Fuit mihi sæpe et laudis nostræ gratulatio tua jucunda, et timoris consolatio grata. Quin mihi nunc, te absente, non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suavissima tecum solet esse, maxime deest, quid dicam?

Digitized by Google

in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet; an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc, ut dignitatem tueri gratia possim; an in ipsis domesticis negotiis? in quibus ego quum antea, tum vero post discessum fratris, te sermonesque nostros desidero: postremo non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ, non privatæ carere diutius tuo suavissimo atque amantissimo consilio ac sermone possunt. Atque harum rerum commemorationem vere- 7 cundia sæpe impedivit utriusque nostrum. Nunc autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolæ tuæ, per quam te ac mores tuos mihi purgatos ac probatos esse voluisti. Atque in ista incommoditate alienati illius animi et offensi, illud inest tamen commodi, quod et mihi et ceteris amicis tuis nota fuit et abs te aliquando testificata tua voluntas omittendæ provinciæ; ut, quod una non estis, non dissensione ac dissidio vestro, sed voluntate ac judicio tuo factum esse videatur. Quare et illa, quæ violata, expiabuntur; et hæc nostra, quæ sunt sanctissime conservata, suam religionem obtinebunt. Nos 8 hic in republica infirma, misera, commutabilique versamur. Credo enim te audisse, nostros equites pæne a Senatu[2] esse disjunctos; qui primum illud valde graviter tulerunt, promulgatum ex Senatus consulto fuisse, ut de iis, qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur. Qua in re decernenda quum ego casu non affuissem, sensissemque id equestrem ordinem ferre moleste, neque aperte dicere; objurgavi Senatum, ut mihi visus sum,

2. *Equites a Senatu*] The judges in the Clodian affair were knights: having been bribed, the senate issued a decree for an investigation into their conduct. Again, they were the farmers of the Asiatic rents; considering that they were let too dearly, they demanded that the contract should be cancelled. In both these cases Cicero disapproved of their conduct, and defended it.

Digitized by Google

summa cum auctoritate; et in caussa non verecunda admodum gravis et copiosus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum vix ferendæ, quas ego non solum tuli, sed etiam 9 ornavi. Asiani, qui de Censoribus conduxerant, questi sunt in Senatu, se, cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut induceretur locatio[3] postulaverunt. Ego princeps in adjutoribus atque adeo secundus. Nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. Invidiosa res, turpis postulatio, et confessio temeritatis. Summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, plane alienarentur a Senatu. Huic quoque rei subventum est maxime a nobis; perfectumque, ut frequentissimo Senatu et libentissimo uterentur, multaque a me de ordinum dignitate et concordia dicta sunt Kal. Decemb. et postridie. Neque adhuc res confecta est; sed voluntas Senatus perspecta. Unus enim contra dixerat Metellus, Consul designatus. Quin erat dicturus (ad quem propter diei brevitatem perventum non est) heros ille noster 10 Cato. Sic ego conservans rationem institutionemque nostram, tueor, ut possum, illam a me conglutinatam concordiam. Sed tamen, quoniam ista sunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, via, quam tibi litteris satis explicare non possum; significatione parva ostendam tamen. Utor Pompeio familiarissime. Video, quid dicas. Cavebo, quæ sunt cavenda; ac scribam alias ad te de meis consiliis 11 capessendæ reipublicæ plura. Lucceium scito Consulatum habere in animo statim petere. Duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat: et Bibulum cum hoc se putat per Pisonem posse conjungi. Rides? Non sunt hæc ridicula, mihi

3. *induceretur locatio*] *inducere*, to overlay with wax the tablets of the contract: *delere nomina*.

Digitized by Google

crede. Quid aliud scribam ad te? quid? Multa sunt: sed in aliud tempus. Te si exspectari velis, cures, ut sciam. Jam illud modeste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum venias. Nonis Decemb.

Ep. xxii. seq. ad Att. i. 18.

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se Atticum desiderare, 1. domesticas sollicitudines se occultare: reipublicæ interitum imminere; fabula Clodiano, 2. Piso Consul Lucullum uxori a Memmio adulterate nuntium remisisse, 3. Herennium de Clodii in Plebem adoptione laborare, 4. Metellum egregium esse Consulem, Afranium ignavum, 5. Agrariam legem a Flavio ferri, 6, 7. Ut Atticus mox redeat, rogat, 8.

Nihil mihi nunc scito tam deesse, quam hominem eum, quocum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem: qui me amet, qui sapiat, quicum ego colloquor, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. Abest enim frater ἀφελέστατος et amantissimus: Metellus[2] non homo, sed littus atque aer, et solitudo mera: tu autem, qui sæpissime curam et angorem animi mei sermone et consilio levasti tuo; qui mihi et in publica re socius, et in privatis omnibus conscius, et omnium meorum sermonum et consiliorum particeps esse soles, ubinam es? Ita sum ab omnibus destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore et filiola et mel-

1. Epistol. XVIII.] Rome, 694.

2. *Metellus*] With Metellus Cicero was certainly not on such intimate terms as he was with his brother and Atticus, so that his name seems here out of place. The quotation is from the Philoctetes of Accius; if it follows *amantissimus* the meaning may be "*My brother is less a man than a desert for secrecy and confidence.*"

Digitized by Google

lito Cicerone consumitur. Nam illæ ambitiosæ nostræ fucosæque amicitiæ sunt in quodam splendore forensi; fructum domesticum non habent. Itaque, quum bene completa domus est, tempore matutino, quum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quocum aut jocari libere, aut suspirare familiariter possimus. Quare te exspectamus, te desideramus, te jam etiam arcessimus. Multa enim me sollicitant anguntque, quæ mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis sermone exhaurire
2 posse. Ac domesticarum quidem sollicitudinum aculeos omnes et scrupulos occultabo: neque eos huic epistolæ atque ignoto tabellario committam. Atque hi (nolo enim te permoveri) non sunt permolesti; sed tamen insident et urgent, et nullius amantis consilio aut sermone requiescunt. In republica vero, quamquam animus est præsens, tamen voluntas etiam atque etiam ipsa medicinam effugit. Nam, ut ea breviter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligam, jam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. Etenim post profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in caussam fabulæ Clodianæ; in qua ego, nactus, ut mihi videbar, locum resecandæ libidinis et coercendæ juventutis, vehemens fui, et omnes profudi vires animi atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, sed spe reipublicæ corrigendæ et sanandæ civitatis. Afflicta respublica est empto constupratoque judicio. Vide, quæ
3 sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo, præter nos philosophus, adspicere sine suspiratu posset. Quantum hoc vulnus! Facto Senatus consulto de ambitu, de judiciis, nulla lex perlata, exagitatus Senatus, alienati equites Romani. Sic ille annus duo firmamenta reipublicæ, per me unum constituta,

Digitized by Google

evertit: nam et Senatus auctoritatem abjecit, et ordinum concordiam disjunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. Ejus initium ejusmodi fuit, ut anniversaria sacra Juventatis non committerentur. Nam M. Luculli[3] uxorem Memmius[4] suis sacris[5] initiavit. Menelaus, ægre id passus, divortium fecit. Quamquam ille pastor Idæus Menelaum[6] solum contempserat: hic noster Paris tam Menelaum quam Agamemnonem[7] liberum non putavit. Est autem C. Herennius quidam Tribunus plebis, quem 4 tu fortasse ne nosti quidem, (tametsi potes nosse; tribulis enim tuus est, et Sextus, pater ejus, nummos vobis dividere solebat;) is ad plebem P. Clodium traducit[8]; idemque fert, ut universus populus in campo Martio suffragium de re Clodii ferat. Hunc ego accepi in Senatu, ut soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est 5 Consul egregius, et nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet dicis caussa[9] promulgatum illud idem

3. *M. Luculli*] Consul, A. U. 681.

4. *Memmius*] Tribune of the people, A. U. 688, Prætor 695.

5. *suis sacris*] *Stupravit.*

6. *Menelaum*] M. Lucullus, the husband.

7. *Agamemnonem*] L. Lucullus', the hero of Pontus, triumph after the Mithridatic war, was opposed by Memmius.

8. *Clodium traducit*] Clodius was a Patrician: a Patrician could not be Tribune of the people, yet Clodius wished to be so in order to revenge himself on Cicero: to this end he gets Herennius to bring about his adoption (*traducere.*) The legal mode of adoption took place at the *comitia curiata* within the *pomœrium*, with the concurrence of the senate: Clodius wished his own to be brought about irregularly on the *comitia tributa* in the *Campus Martius.*

9. *dicis causa*] As a matter of form; *Dica* is the Greek word δίκη Latinized. *Sexcentas scribito mihi dicas, nihil do. Ter. Phorm.* 4. 3. 66. *Dicis* is the genitive δίκης: *dicis causa* then, δίκης ἕνεκα means *officially, as in duty bound;* and here, as indeed generally, it is to be construed *merely officially*, as a matter of form. The adoption of a person into a rank different from his own was a solemn affair, and ought properly to take place at comitia curiata, and under the presidence of the consuls: but the comitia tributa being virtually paramount, Metellus had considered the previous step of holding the curiata as a mere point of form, and in so doing had compromised his dignity.

Digitized by Google

de Clodio. Auli autem filius[1], o Dii immortales! quam ignavus, ac sine animo miles! quam dignus, qui Palicano[2], sicut facit, os ad male audiendum quotidie præ-
6 beat! Agraria[3] autem promulgata est a Flavio, sane levis, eadem fere, quæ fuit Plotia[4]. Sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ quisquam inveniri potest. Qui poterat, familiaris noster (sic est enim; volo te hoc scire) Pompeius, togulam[5] illam pictam silentio tuetur suam. Crassus verbum nullum contra gratiam[6]. Ceteros jam nosti; qui ita sunt stulti, ut amissa republica piscinas[7] suas fore salvas sperare videantur. Unus est, qui curet,
7 constantia magis et integritate, quam, ut mihi videtur, consilio aut ingenio, Cato; qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium jam mensem vexat, neque iis a Senatu responsum dari patitur. Ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis responsum[8] sit. Quare etiam legationes[9] re-
8 jectum iri puto. Nunc vides, quibus fluctibus jactemur: et, si ex iis, quæ scripsimus, (tanta es perspicacitate,) etiam a me non scripta perspicis, revise nos aliquando: et, quamquam sunt hæc fugienda, quo te voco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eo vel cum his molestiis perfrui velis. Nam, ne absens censeare[1], cu-

1. *Auli filius*] Afranius.
2. *Palicano*] M. Lollius Palicanus, an insulting tribune of the people.
3. *Agraria*] Concerning the distribution of the land among Pompey's soldiers.
4. *Plotia*] There were several *leges Plotiæ, vid. ad. Fam. viii.* 8. What this was is uncertain. Pighius conjectures that it was enacted by A. Plautius Silvanus, Trib. Pleb. A.U.C. 655.
5. *togulam*] *Triumphal robe.*
6. *contra gratiam*] *To give offence.*
7. *piscinas*] Among the more especial amateus in fish ponds were Lucullus, Hortensius, and L. Philippus.
8. *responsum*] Concerning the Asiatic rents.
9. *legationes*] The month of February was especially devoted to giving audience to foreign ambassadors.
1. *absens censeare*] A census was coming on. *I will take care that, unless you come, you are not registered.*

Digitized by Google

rabo edicendum et proponendum locis omnibus. Sub lustrum[2] autem censeri, germani[3] negotiatoris est. Quare cura, ut te quamprimum videamus. Kal. Febr. Q. Metello et L. Afranio coss.

EPISTOL. XIX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Epistolarum suarum laus, 1. de Gallici belli metu, 2. ipsum et Pompeium in Urbe retineri, 3. De Flavii lege Agraria, 4. de Herennii conatu, 5. de suis rationibus, 6—8. De negotio Sicyonio, 9. de Consulatus sui commentariis Græcis, et Latinis, etc. 10. de Q. Fr. et Cossinio, 11.

1 Non modo, si mihi tantum esset otii, quantum est tibi, verum etiam, si tam breves epistolas vellem mittere, quam tu soles facere te superarem, et in scribendo * multo essem crebrior, quam tu: sed ad summas atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epistolam ad te sino absque argumento ac sententia pervenire. Et primum tibi, ut æquum est, civi amanti patriam, quæ sunt in republica, exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. 2 Atque in republica nunc quidem maxime Gallici belli versatur metus. Nam Aedui, fratres nostri, pugnant: Sequani permale pugnarunt: et Helvetii sine dubio sunt in armis,

2. *sub lustrum*] *About the time of the lustrum.* The lustrum was the end of the census. *Servius Tullius, censu perfecto, exercitum sue, ove, taurisque tribus lustravit: idque conditum lustrum appellavit, quia in censendo finis factus est. Liv. lib. i.*

3. *germani*] *Genuine. Germanæ justitiæ, de Off.* 3. 17. *germana patria, de Leg.* 2. 1. *ironia, de clar: orat.* 36. *asinum germanum, ad Att.* iv. 5. *germana illuvies, Plaut. Mortell.* i. 1. 38.

1. Epistol. XIX.] Rome 694. March 15.

Digitized by Google

A. Gall ...

excursionesque in provinciam faciunt. Senatus decrevit, ut Consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum auctoritate[2] mitterentur, qui adirent Galliæ civitates, darentque operam, ne eæ cum Helvetiis se jungerent. Legati sunt Q. Metellus Creticus, et L. Flaccus, et, τὸ ἐπὶ[3] τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiani filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod, quum de Consularibus mea prima sors[4] exisset, una voce Senatus frequens retinendum me in Urbe censuit. Hoc idem post me Pompeio accidit: ut nos duo, quasi pignora reipublicæ, retineri videremur. Quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα exspectem, 4 quum hæc domi nascantur? Urbanæ autem res sic se habent. Agraria lex[5] a Flavio Tribuno plebis vehementer agitabitur auctore Pompeio; quæ nihil populare habebat, præter auctorem. Ex hac ego lege, secunda concionis voluntate, omnia tollebam[6], quæ ad privatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui, P. Mucio[7], L. Calpurnio Consulibus, publicus fuisset[8]: Sullanorum[9] hominum possessiones confirmabam: Volaterranos et Arretinos, quorum Agrum Sulla publicarat, neque diviserat, in sua possessione retinebam: unam rationem non rejiciebam, ut ager hac adventitia pecunia emeretur, quæ ex novis vectigalibus[1] per quin-

2. *legati cum auct.*] Embassies with full powers consisted generally of three persons—one of consular, one of prætorian, the third of senatorial rank. Honorary embassies were often given to private individuals with no powers but merely the *éclat* of the title. See *Epist.* 1.

3. τὸ ἐπὶ] *Costly oils and lentils.* A mixture of good and bad. There is a play on the words *Lentulus* and *Lens* (φάκη). The disturbances in Gaul which Cæsar so effectually controlled were now beginning.

4. *mea sors*] To go ambassador to Gaul.

5. *agraria lex*] See *Epist.* 18.

6. *tollebam*] *Did away with.*

7. *P. Mucio*] A. U. 621.

8. *publicus fuisset*] Made public property by Tiberius Gracchus, who lost his life under those consuls.

9. *Sullanorum*] To whom land had been allotted by Sylla. *Vid. Orat.* iii. *Contr. Rull.*

1. *novis vectigalibus*] Pompey's new conquests.

Digitized by Google

quennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ Senatus adversabatur, suspicans, Pompeio novam quandam potentiam quæri. Pompeius vero ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem, magna cum agrariorum gratia, confirmabam omnium privatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium:) populo autem, et Pompeio (nam id quoque volebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, et sentinam Urbis exhauriri, et Italiæ solitudinem frequentari[2] posse arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello[3] refrixerat. Metellus est Consul sane bonus, et nos admodum diligit. Ille alter[4] ita nihil est, ut plane, quid emerit, nesciat. Hæc sunt in republica: nisi etiam illud ad rempublicam putas pertinere, Herennium quemdam, Tribunum plebis, tribulem tuum, sane hominem nequam atque egentem, sæpe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. Huic frequenter interceditur. [Hæc sunt, ut opinor, in republica.] Ego autem, ut semel Nonarum illarum Decembrium[5], 6 junctam invidia ac multorum inimicitiis eximiam quamdam atque immortalem gloriam consecutus sum, non destiti eadem animi magnitudine in republica versari, et illam institutam ac susceptam dignitatem tueri: sed posteaquam primum Clodii absolutione levitatem infirmitatemque judiciorum perspexi, deinde vidi, nostros publicanos[6] facile a Senatu disjungi, quamquam a me ipso non divellerentur, tum autem beatos, homines (hos piscinarios[7] dico, amicos tuos) non obscure nobis invidere: putavi, mihi majores quasdam opes et firmiora

2. *frequentari*] *Colonized.*
3. *bello*] In Gaul, under Cæsar.
4. *alter*] Afranius, so flagrant in his bribes as to be said to have bought the consulship, and so weak as to be ignorant of the value of his purchase.
5. *Nonarum Dec.*] The day of his triumph over Catiline's conspiracy.
6. *publicani*] The knights.
7. *piscinarios*] Vid. *Epist.* 19.

Digitized by Google

præsidia esse quærenda. Itaque primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, ut in Senatu non semel, sed sæpe, multisque verbis, hujus mihi salutem imperii atque orbis terrarum adjudicarit. Quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent,) quam reipublicæ: quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio ex rerum illarum dissensione arbitrarentur. Cum hoc ego me tanta familiarite conjunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior et in republica firmior hac conjunctione esse possit. Odia autem illa libidinosæ et delicatæ juventutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. Nihil jam denique a me asperum in quemquam fit, nec tamen quidquam populare ac dissolutum; sed ita temperata tota ratio est, ut reipublicæ constantiam præstem; privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malevolorum, odium in me improborum, adhibeam quamdam cautionem et diligentiam. Atque ita tamen his novis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac nostræ quidem rationis ac vitæ quasi quamdam formam, ut opinor, vides. De tuo autem negotio[8] sæpe ad me scribis; cui mederi nunc non possumus. Est enim illud Senatus consultum summa pedariorum[9] voluntate, nullius nostrum auctoritate factum. Nam, quod me esse

8. *tuo autem negotio*] The Sicyonian matter.

9. *pedarios*] Senators who had held no curule office, and voted *pedibus in sententiam eundo.*

Digitized by Google

ad scribendum[1] vides, ex ipso Senatus consulto[2] intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem de populis libris, sine caussa additum: et ita factum est a P. Servilio filio, qui in postremis sententiam dixit, sed immutari hoc tempore non potest. Itaque conventus[3] qui initio celebrabantur, jam diu fieri desierunt. Tu si tuis blanditiis tamen a Sicyoniis nummulorum aliquid expresseris; velim, me facias certiorem. *Commentarium Consulatus mei* Græce compositum misi ad te; in quo si quid erit, quod homini Attico minus Græcum eruditumque videatur; non dicam quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historiis[4] dixerat; se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam et σόλοικα dispersisse. Apud me si quid erit ejusmodi, me imprudente erit et invito. *Latinum*[5] si perfecero, ad te mittam. Tertium *poema* expectato, ne quod genus a me ipso laudis meæ prætermittatur. Hic tu, cave, dicas, τίς πατέρ'[6] αἰνήσει; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit laudetur; nos vituperemur, qui non potius alia laudemus. Quamquam non ἐγκωμιαστικά sunt hæc, sed ἱστορικά, quæ scribimus. Quintus frater purgat se multum per litteras, et affirmat, nihil a se cuiquam de te secus esse dictum. Verum hæc nobis coram summa cura et diligentia sunt agenda: tu

1. *ipso senatus consulto*] viz. that the Sicyonians, as a free state, should not, in a private suit, be interfered with by the state.

2. *esse ad scribendum*] The resolutions of the senate, even when they were not confirmed and passed for laws, were recorded as *præscriptiones, auctoritates præscriptæ*—and such senators as approved of them during their drawing-up, had their names attached.

3. *conventus*] Of persons interested, who when they saw their cause suffering by the acts of the senate, desisted to assemble.

4. *suis historiis*] Written in Greek on the Marsic war. *Plut. in vit. Sull.*

5. *Latinum*] the history of Cicero's consulship.

6. τὶς πατὲρ'] the line is τὶς πατὲρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί. Cicero was however doing more than a son who praises his father, he was praising himself.

Digitized by Google

modo nos revise aliquando. Cossinius hic, cui dedi litteras, valde mihi bonus homo et non levis et amans tui visus est, et talis, qualem esse eum tuæ mihi litteræ nuntiarant. Idibus Mart.

EPISTOL. XX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attico, suum de ipso judicium perspectum esse Cicero lætatur, 1. de suis de republica consiliis, 2—3. de Sicyonio negotio, 4. Consulum alterum laudat, alterum vituperat, 5. de Græco de Consulatu commentario a se per Cossinium misso, 6. L. Papirium Pætum sibi libros, a Serv. Claudio relictos, donasse narrat, 7.

1 Quum e Pompeiano[2] me Romam recepissem a. d. IV. Idus Maii, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Idib. Febr. dederas. Ei nunc epistolæ litteris his respondebo. Ac primum, tibi perspectum esse judicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi asperius a nobis atque nostris, et injucundius actæ videbantur, moderatissimum fuisse, vehementissime gaudeo: idque neque amoris mediocris, et ingenii summi ac sapientiæ judico. Qua de re quum ad me ita suaviter, diligenter, officiose et humaniter scripseris, ut non modo te hortari amplius non debeam, sed ne exspectare quidem abs te aut ab ullo homine tantum facilitatis ac mansuetudinis potuerim; nihil duco esse commodius, quam de his rebus nihil amplius scribere. Quum erimus congressi; tum, si quid res feret, coram inter nos conferemus. 2 Quod ad me de republica scribis, disputas tu quidem et amanter et prudenter; et a meis consiliis ratio

1. EPISTOL. XX.] Rome 694, May.

2. *Pompeiano*] An estate of Cicero's near Pompeii.

Digitized by Google

tua non abhorret: (nam neque de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neque sine nostris copiis intra alterius præsidia veniendum: et is, de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum atque populare;) verumtamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis; sed mehercule reipublicæ multo etiam utillior, quam mihi, civium improborum impetus in me reprimi, quum hominis amplissima fortuna, auctoritate, gratia, fluctuantem sententiam confirmassem, et a spe malorum ad mearum rerum laudem convertissem. Quod si cum aliqua levitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimassem; sed a me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens levior, sed ut ille me probans gravior videretur. Reliqua sic a me aguntur et agentur, ut non committamus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse videamur. [Meos] bonos viros, illos quos significas, et eam, quam mihi dicis obtigisse, Σπάρταν[3], non modo numquam deseram; sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. Illud tamen, velim, existimes, me hanc viam optimatium, post Catuli mortem[4], nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. Nam, ut ait Rhinton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ᾽ οὐδέν εἰσιν, οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει.

Mihi vero ut invideant piscinarii nostri, aut scribam ad te alias, aut in congressum nostrum reservabo. A curia autem nulla me res divellet: vel quod ita rectum est: vel quod rebus meis maxime consentaneum: vel quod, a Senatu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyoniis, ut ad te scripsi antea, non multum spei est in Senatu. Nemo est enim jam, qui queratur. Quare, si id 3

3. *Σπάρταν*] My country: alluding to the saying, *Σπάρταν ἔλαχες; ταύτην κόσμει.*

4. *Catuli mortem*] *Pro Sext.* 47.

Digitized by Google

exspectas, longum est. Alia via, si qua potes, pugna. Quum est actum, neque animadversum est, ad quos pertineret, et raptim in eam sententiam pedarii cucurrerunt. Inducendi[5] Senatus consulti maturitas nondum est: quod neque sunt, qui querantur, et multi partim malevolentia, 5 partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius Consul. Unum reprehendo, quod otium e Gallia nuntiari non magnopere gaudet. Cupit, credo, triumphare. Hoc vellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius vero ita se gerit, ut ejus Consulatus non Consulatus sit, sed magni nostri ὑπώπιον[6]. De meis scriptis, misi ad te Græce perfectum *Consulatum meum*. Eum librum L. Cossinio dedi. Puto te Latinis meis delectari; huic autem Græco Græcum invidere. Alii si scripserint, mittemus ad te; sed mihi crede, simul atque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius[7] Pætus, vir bonus amatorque noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius[8] reliquit, donavit. Quum mihi, per legem Cinciam[9] licere capere, Cincius amicus tuus diceret: libenter, dixi, me accepturum, si attulisset. Nunc, si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos[1], clientes, hospites, libertos denique ac servos tuos, ut scida[2] ne qua depereat. Nam et Græcis his libris, quos suspicor, et Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est. Ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis

5. *inducendi*] *Erasing.*
6. *ὑπώπιον*] *A black eye.*
7. *Papirius*] A learned Epicurean, to whom are written *Epist.* 15—26. lib. ix. ad fam.
8. *S. Claudius*] A learned critic, kinsman of Papirius. *Ad Fam.* ix. 16.
9. *legem Cinciam*] *De donis ac muneribus:* a play upon the name of its author and that of Cincius the *procurator* of Atticus.
1. *enitere per amicos*] The books in question seemed to have been in Epirus.
2. *scida*] or *scheda*, as the word is derived from σχέδη, or σχίζω; a loose leaf such as memoranda were written on.

Digitized by Google

datur, in iis studiis conquiesco. Per mihi, per, inquam, gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quam soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris: ipsiusque Pæti[3] tibi negotia commendo, de quibus tibi ille agit maximas gratias: et ut jam invisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo.

3. *Pæti*] Like the books of Claudius, the legacy of Pætus lay in Epirus, consequently under the eye of Atticus.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER II.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

The letters of the second book give an account of the events of the latter part of the consulship of Metellus and Afranius, and the whole consulship of Julius Cæsar and Bibulus. (A.U.C. 694, 5.) To Cicero the prospect was growing each day more gloomy, both in respect to his country and himself. The opposition of Bibulus, Cato, Domitius, and the constitutional party to the ambition of Cæsar, was becoming gradually more unavailing. Clodius had succeeded in being made a tribune, supporting Cæsar whom he had promised to resist; the dark days of Cicero's banishment were at hand.

De historia Consulatus sui ab Attico Græce scripta, itemque de sua, 1, 2. de orationibus ad Atticum mittendis, 3. de hujus adventu, exoptato quidem, non vero necessario, 4. de Clodii Tribunatus petitione, 5. de agraria lege, 6. de suis cum Cæsare, Pompeio, et cum Republica rationibus, 7, 8. de Favonii et Lucceii petitione: de Sicyonio negotio, 9, 10. de villis suis Tusculana et Pompeiana: de otio in Gallia sperando; de Attici accessu, 11. de libris a Pæto donatis: de literis ad Octavium datis, 12.

1. Epistol. I.] Rome 694. June. On various literary matters; the account of Cicero's consulship written in Greek by Atticus, &c. the canvass of Clodius for the tribuneship: the agrarian law: Cicero's situation with Cæsar and Pompey: the Sicyonian money affair: the library of Pætus.

Digitized by Google

Kal. Jun. eunti mihi Antium et gladiatores M. Metelli[2] cupide relinquenti venit obviam tuus puer. Is mihi litteras abs te et commentarium Consulatus mei Græce scriptum reddidit. In quo lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam, si, ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse, diceres. Quamquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi atque incompta visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant; et, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur. Meus autem liber totum Isocrati μυροθήκιον, atque omnes ejus discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelia pigmenta consumsit: quem tu Corcyræ, ut mihi aliis litteris significas, strictim attigisti; post autem, ut arbitror, a Cossinio accepisti; quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente ac fastidiose probavissem. 1

Quamquam ad me rescripsit jam Rhodo Posidonius[3], se, nostrum illud ὑπόμνημα quum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, non modo excitatum esse ad scribendum, sed etiam plane perterritum. Quid quæris? conturbavi Græcam nationem. Ita vulgo qui instabant, ut darem sibi, quod ornarent, jam exhibere mihi molestiam destiterunt. Tu, si tibi placuerit liber, curabis, ut et Athenis sit, et in ceteris oppidis Græciæ. Videtur enim posse aliquid nostris rebus lucis afferre. 2

Oratiunculas autem, et quas postulas, et plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos scribimus adolescentulorum studiis excitati, te 3

2. *gladiatoris Metelli*] M. Cæcilius Metellus, a judge in the case of Verres, and Prætor, A. U. 685; *gladiatores, gladiatorial shews.*

3. *Posidonius*] A native of Apamæa in Syria, who went to Rhodes to study philosophy under Panætius, whom he succeeded. Cicero visited him in his first journey to Asia. He was a Stoic.

Digitized by Google

etiam delectant. Fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus, quæ *Philippicæ* nominantur, enituerat civis ille tuus [Demosthenes], et quod se ab hoc refractariolo judiciali dicendi genere abjunxerat, ut *σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος* videretur, curare, ut meæ quoque essent orationes, quæ *Consulares* nominarentur. Quarum una est in Senatu[4] Kal. Jan.; altera ad populum de lege agraria; tertia de Othone[5]; quarta pro Rabirio[6]; quinta de proscriptorum[7] filiis; sexta[8], quum provinciam in concione deposui; septima, qua Catilinam emisi; octava, quam habui ad populum postridie, quam Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges involgarunt; decima in Senatu, Nonis Decemb[9]. Sunt præterea duæ breves, quasi *ἀποσπασμάτια* legis agrariæ. Hoc totum *σῶμα* curabo ut habeas. Et quoniam te quum scripta, tum res meæ delectant; iisdem ex libris perspicies, et quæ gesserim, et quæ dixerim: aut 4 ne poposcisses. Ego enim tibi me non offerebam. Quod quæris, quid sit, quod te arcessam; ac simul, impeditum te negotiis esse, significas; neque recusas, quin, non

4. *una in Senatu*] on the agrarian law; against P. Servilius Rullus, tribune of the people. The beginning of this is lost; that *ad populum* is extant, *q. v.*

5. *Othone*] L. Roscius Otho, A.U. 687, had got it enacted that the knights should sit on different benches in the theatre from the people. At this the people clamoured and hissed. Cicero, however, addressed them, in the temple of Bellona, so eloquently as to still their tumult; *vid. Plut. in vit. Cic.*

6. *pro Rabirio*] still extant, *q. v.*

7. *proscriptorum*] Cinna had proscribed the adherents and the sons of the adherents of Marius from public offices. During the more unsettled time of the Catilinarian conspiracy, Cicero took part against them, against his feeling, but for the good of the republic, as he feared the effects of their vengeance against their opponents if they came in power.

8. *sexta*] Gaul was Cicero's province: Macedon, his colleague Antonius's. Cicero thought that he could better serve his country at home than abroad, and gave Antonius the *choice* of his province, declining his own.

9. *Nonis Dec.*] The bright day in Cicero's life, so often alluded to with complacency when judgment was passed on the Catilinarian conspirators.

Digitized by Google

modo si opus sit, sed etiam si velim, accurras: nihil sane est necesse; verumtamen videbare mihi tempora peregrinationis commodius posse describere. Nimis abes diu, præsertim quum sis in propinquis locis: neque nos te fruimur; et tu nobis cares. Ac nunc quidem otium est: sed, si paullo plus furor Pulchelli[1] progredi posset, valde ego te istinc excitarem. Verum præclare Metellus impedit, et impediet. Quid quæris? Est Consul φιλόπατρις, et, ut semper judicavi, natura bonus. Ille 5 autem non simulat, sed plane Tribunus plebis fieri cupit. Qua de re quum in Senatu ageretur, fregi hominem; et inconstantiam ejus reprehendi, qui Romæ Tribunatum plebis peteret, quum Hære[2] in Sicilia Ædilitatem sæpe dictitasset. Sed neque magnopere dixi esse nobis laborandum: quod nihilo magis ei liciturum esset plebeio rempublicam perdere, quam similibus ejus, me Consule, patriciis esset licitum. Jam, quum se ille septimo die venisse a freto, neque sibi obviam quemquam prodire potuisse, et noctu se introisse[3] dixisset, in eoque se in concione jactasset: nihil ei novi dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam; tribus horis Roma Interamnam: noctu introisse item ante: non esse itum ob-

1. *Pulchelli*] Clodius.

2. *Hære*] *vid. Steph. in* Ὕβλαι. *Hære* was another name for the lesser Hybla. Clodius had been quæstor in Sicily the year before.

3. *noctu introisse*] More of Cicero's repartees against Clodius. Clodius had been quæstor of Sicily, and boasted of having come from thence to Rome so unostentatiously as to have entered the city by night. Nothing wonderful in that, says Cicero, there are other places which you enter by night, i. e. Cæsar's house, while the mysteries of the Bona Dea were going on. *Clodius;* I came from Sicily to Rome in seven days. *Cicero;* You did more; you came from Interamna to Rome in three hours. During Clodius's trial, he had attempted to prove an *alibi* at Interamna: Cicero proved it impossible, by deposing to having seen him at his own house three hours within the time alleged. *Clodius;* No one ever met me, to do honour to me, so modestly did I travel. *Cicero;* No one ever met you to stop your entrance into Cæsar's house.

Digitized by Google

viam; ne tum quidem, quum iri maxime debuit. Quid quæris? hominem petulantem modestum reddo, non solum perpetua[4] gravitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. Itaque jam familiariter cum ipso etiam cavillor ac jocor. Quin etiam quum candidatum deduceremus, quærit ex me[5], num consuessem Siculis locum gladiatoribus dare? Negavi. At ego, inquit, novus patronus instituam. Sed soror, quæ tantum habe[a]t Consularis loci, unum mihi solum pedem dat. Noli, inquam, de uno pede sororis queri: licet etiam alterum tollas. Non consulare, inquies, dictum; fateor: sed ego illam odi male Consularem: ea est enim seditiosa: ea cum viro bellum gerit, neque solum cum Metello, sed etiam cum Fabio, quod eos mihi esse amicos moleste

6 fert. Quod de agraria lege[6] quæris, sane jam videtur refrixisse. Quod me quodam modo, molli brachio[7], de Pompeii familiaritate objurgas: nolim ita existimes, me mei præsidii caussa cum illo conjunctum esse: sed ita res erat instituta, ut, si inter nos esset aliqua forte dissensio, maximas in republica discordias versari esset necesse: quod a me ita præcautum, atque ita provisum est, non ut ego de optima illa mea ratione decederem, sed ut ille esset melior, et aliquid de populari levitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo scito gloriosius, quam de suis prædicare: sibi enim bene gestæ, mihi conservatæ reipublicæ dat

4. *perpetua*] *Continuous*, in opposition to the bye-play of retorts.

5. *Quærit ex me*] *Clodius;* Used you to find room for your Sicilian clients at the gladiatorial shews? *Cicero;* No. *Clodius;* As I have lately become their patron, I think of doing so: my sister, as a consul's wife, has plenty of room, but she will only give up one foot. Cicero's reply is not worth explaining. *See Plutarch vit. Cic. and Lucull. Clodius ob stuprum cum sororibus infamis erat.* Sch.

6. *agraria lege*] of Fulvius.

7. *molli brachio*] so *leni brachio, ad Attic.* iv. 15.

Digitized by Google

testimonium. Hoc facere illum, mihi quam prosit, nescio; reipublicæ certe prodest. Quid, si etiam Cæsarem, cujus nunc venti valde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum reipublicæ? Quin etiam, si 7 mihi nemo invideret; si omnes, ut erat æquum, faverent, tamen non minus esset probanda medicina, quæ sanaret vitiosas partes reipublicæ, quam quæ exsecaret. Nunc vero, quum equitatus ille[8], quem ego in clivo Capitolino, te signifero ac principe, collocaram, Senatum deseruerit; nostri autem principes digito se cœlum putent attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; alia autem negligant: nonne tibi satis prodesse videor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? Nam Catonem nostrum non tu amas plus, quam 8 ego: sed tamen ille, optimo animo utens, et summa fide, nocet interdum reipublicæ. Dicit enim tamquam in Platonis πολιτείᾳ, non tamquam in Romuli fæce, sententiam. Quid verius[9], quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit? Censuit hoc Cato. Assensit Senatus. Equites curiæ bellum, non mihi. Nam ego dissensi. Quid impudentius publicanis renuntiantibus? Fuit tamen, retinendi ordinis caussa, facienda jactura[1]. Restitit et pervicit Cato. Itaque nunc, Consule[2] in carcere incluso, sæpe item seditione

8. *equitatus ille*] It was one of the proud acts of Cicero's life to have united the knights and senators in a common interest. On the Capitoline steep stood the Temple of Concord, where Cicero pronounced his Catilinarian orations.

9. *Quid verius*] *What was more proper than that corrupt judges should be judged? Yet I was against doing so. What was more impudent than the revenue-farmers wishing to annul their contract? Yet, against the senate and against Cato, I put up them.* The case was that both the corrupt judges and the exorbitant farmers were knights, and Cicero was for doing any thing to keep them in good humour with the senate.

1. *jactura*] in the matter of public income.

2. *consule*] Metellus opposed the agrarian law; and Flavius got him arrested for doing so. Neither knight nor senate helped him. *Are*

Digitized by Google

commota, adspiravit nemo eorum, quorum ego concursu, itemque Consules, qui post me fuerunt, rempublicam defendere solebant. Quid ergo? istos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis atque etiam servis serviemus? sed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Favo-
9 nius[3] meam tribum tulit honestius, quam suam; Lucceii perdidit: accusavit Nasicam inhoneste; ac modeste tamen dicit: ita ut Rhodi videretur molis potius, quam Moloni[4], operam dedisse: mihi, quod defendissem, leviter succensuit: nunc tamen petit[5] iterum reipublicæ caussa. Lucceius quid agat, scribam ad
10 te, quum Cæsarem videro, qui aderit biduo. Quod Sicyonii[6] te lædunt, Catoni et ejus æmulatori attribuas Servilio[7]. Quid? ea plaga[8] nonne ad multos bonos viros pertinet? Sed, si ita placuit, laudemus; deinde
11 in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea[9] mea te exspectat, et indiget tui. Tusculanum et Pompeianum valde me delectant; nisi quod me, illum ipsum vindicem æris alieni, ære[1] non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. *Prog-*

we then to put our trust in mere pensioners? bad as that is, we may do worse. Truly the times of Cicero were not to be regulated by the Utopian principles of Plato's πολίτεια.

3. *Favonius*] He was a friend of Cato, as Lucceius was of Cæsar. Cæsar and Cato being of adverse politics, Favonius got no suffrages with the tribe of Lucceius. *Perdidit* and *tulit* are put in opposition.

4. *Moloni*] A celebrated rhetorician of Rhodes. Cicero had taken lessons under him. *So feeble was the speech of Favonius, that a Rhodian would have said that he had worked more at a mill than at Molo.* Wieland.

5. *petit*] the tribuneship.

6. *Sicyonii*] *vid. Epist. ad Att.* i. 10. 13.

7. *Servilio*] *vid. Epist. ad Fam.* i. 1.

8. *ea plaga*] the s. c. The expression *conventus* tells us that more persons than Atticus were interested in the Sicyonian affair.

9. *Amalthea*] named after Atticus's. *Vid. Epist.* i. 16.

1. *ære*] *bronze*, or *debt*. The money-lenders lived around the Forum.

Digitized by Google

nostica[2] mea cum *oratiunculis* propediem exspecta. Et tamen, quid cogites de adventu tuo, scribe ad nos. Nam mihi Pomponia nuntiari jussit, te mense Quintili Romæ fore. Id a tuis litteris, quas ad me de decessu* tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi, 12 omnes libros, quos frater suus reliquisset, mihi donavit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas, cura, ut conserventur et ad me perferantur. Hoc mihi nihil potest esse gratius: et, quum Græcos, tum vero diligenter Latinos ut conserves velim. Tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octavium dedi litteras: cum ipso nihil eram locutus. Neque enim ista tua negotia provincialia esse putabam: neque te in tocullionibus[3] habebam. Sed scripsi, ut debui, diligenter.

Ep. xxvi. seq. ad Att. ii. 2.

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

Q. Ciceronem Q. F. ægrotantem Attico commendat, 1. Libros Dicæarchi sibi placere narrat, 2. de C. Antonio repetundarum reo. Atticum Romam invitat, 3.

Cura, amabo te, Ciceronem[2] nostrum. Ei nos θεῖοι 1 videmur. Πελληναίων in manibus tenebam, et her- 2 cule magnum acervum Dicæarchi[3] mihi ante pedes ex-

2. *Prognostica*] Translation of the Prognostics of Aratus, made by Cicero. *Pluvias metuo si prognostica nostra vera sint. ad Att. lib. xv.*

3. *tocullionibus*] *Usurers*, a coined word: τόκος, τοκύλλιον.

1. Epistol. II.] The Tusculan villa. Dec. A. U. C. 694.

2. *Ciceronem*] the son of Q. Cicero, who was ill.

3. *Dicæarchi*] of Messina, a pupil of Aristotle; he wrote on the Constitution of the Pellenæans. *Tusc. Disp. i.* 10. 21. *de Offic. ii.* 5. 16. *ad Att. vi.* 2. *xiii.* 32.

Digitized by Google

struxeram. O magnum hominem! et a quo multo plura didiceris, quam de Procilio[4]. *Κορινθίων*[5] et *Ἀθηναίων* puto me Romæ habere. Mihi crede, leges; [hæc doceo[6]] mirabilis vir est. *Ἡρώδης*[7], si homo esset, eum potius legeret, quam unam litteram scriberet: qui me epistola petivit, ad te, ut video, cominus accessit. Conjurasse mallem, quam restitisse conjurationi, si illum
3 mihi audiendum putassem. De Lollio[8], sanus non es: de Vinio, laudo. Sed heus tu, ecquid vides, Kal. venire, Antonium[9] non venire? judices cogi? Nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione, se judicem, qui non affuerit, compellaturum. Velim tamen, si quid est de Antonii adventu, quod audieris, scribas ad me, et quoniam huc non venis, cænes apud nos utique pridie Kal. Cave aliter facias. Cura, ut valeas.

Ep. xxvii. seq. ad Att. ii. 3.

4. *Procilius*] Plin. viii. 2. Varro de L. L. iv. A historian, not to be confounded with the condemned Procilius of *Lib. iv. Ep.* 16.

5. Κορινθίων] *sub.* πολίτειας.

6. *doceo*] *locus corruptus.* Qu. has it grown out of some form of Dicæarchus. ORELL.

7. Ἡρώδης] An Athenian philosopher, who had written on Cicero's consulship. *Petere*, taken with a notion of annoyance. Herodes, for whom Cicero has no great estimation, seems to have written to Cicero, and to have seen Atticus. *I appear*, says Cicero, *to such disadvantage in his book, that I look more like one engaged in the conspiracy, than the queller of it.*

8. *de Lollio*] Who Lollius and Vinius were is unknown. *In regard to Vinius you are right; in regard to Lollius not in earnest.*

9. *Antonium*] C. Antonius was to be accused of extortion by Nigidius, tribune of the people, on his return from his province. Such judges as chose to absent themselves were to be compelled to attend. Antony kept away as long as he could. Finally, however, he was convicted and banished.

Digitized by Google

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

Valerium absolutum nuntiat, 1. de fenestris ab Attico reprehensis, 2. de lege agraria, et de suis consliis: Atticum, ut pridie Compitalia Romam veniat, rogat, 3.

Primum, ut opinor, *εὐαγγέλια*. Valerius[2] absolutus est, Hortensio defendente. Id judicium Attilio condonatum putabatur. Et Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum[3] fuisse. Etenim mihi caligæ ejus, ut fasciæ cretatæ, non placebant. Quid sit, sciemus, quum veneris. Fenestrarum[4] angustias quod reprehendis, scito te 2 *Κύρου παιδείαν* reprehendere. Nam, quum ego idem istuc dicerem, Cyrus aiebat, viridariorum *διαφάσεις* latis luminibus, non tam esse suaves. Etenim *ἔστω ὄψις μὲν ἡ α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β. γ. ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε.* Vides enim cetera. Nam, si *κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις* videremus, valde laborarent *εἴδωλα* in angustiis: nunc fit lepide illa *ἔκχυσις* radiorum. Cetera si reprehenderis, non feres tacitum, nisi quid erit ejusmodi, quod sine sumptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Januarium 3 et ad *ὑπόστασιν*[5] nostram ac *πολιτείαν*: in qua *Σωκρα-*

1. Epistol. III.] Rome: soon after the preceding.

2. *Valerius*] A person in whom Atticus was interested; the nature of his accusation unknown. Pompey's interest got him off, through his creature Afranius, *Auli filio.* Epicrates means Pompey.

3. *Lascivum*] Pompey was interested in Valerius, either on account of some intrigue, (*lascivum* being taken in one sense,) or out of mere wantonness, just to shew that he could do anything (*lascivum* being taken in another sense.)

4. *Fenestrarum*] In one of Cicero's country houses the windows had appeared, to Atticus, too narrow. Cicero's architect was named Cyrus, thence the jokes on the *Κύρου παιδέια.* The rest is a mathematico-optical defense of narrow windows.

5. *ὑπόστασιν*] *state. I will write to you like a Socratic disputant; first, arguments pro and con* (*εἰς ἑκάτερον*)*; and at last my own opinion* (*τὴν ἀρέσκουσαν.*)

Digitized by Google

τικῶς εἰς ἑκάτερον, sed tamen ad extremum, ut illi solebant, *τὴν ἀρέσκουσαν*. Est res sane magni consilii. Nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ; in quo est quædam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum; quod non est dissimile, atque ire in Solonium[6] aut Antium: aut etiam adjuvandum; quod a me aiunt Cæsarem sic exspectare, ut non dubitet. Nam fuit apud me Cornelius; hunc dico Balbum[7], Cæsaris familiarem. Is affirmabat, illum omnibus in rebus meo et Pompeii consilio usurum, daturumque operam, ut cum Pompeio Crassum conjungeret. Hic sunt hæc: conjunctio mihi summa cum Pompeio; si placet, etiam cum Cæsare; reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, senectutis otium. Sed me *κατακλεὶς*[8] mea illa commovet, quæ est in libro iii.

Interea cursus, quos prima a parte juventæ,
Quosque adeo Consul virtute animoque petisti,
Hos retine, atque auge famam laudesque bonorum.

Hæc mihi quum in eo libro, in quo multa sunt scripta *ἀριστοκρατικῶς*, Calliope ipsa præscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis videatur

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Sed hæc ambulationibus Compitaliciis reservemus. Tu pridie Compitalia[9] memento. Balineum calfieri jubebo: et Pomponiam Terentia rogat: matrem adjungemus. *Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας* affer mihi de libris Quinti fratris.

Ep. xxviii. seq. ad Att. ii. 4.

6. *Solonium*] Farms of Cicero's. *To keep quiet is like retiring at once.*

7. *Balbum*] Vid. orat. pro Balbo.

8. *κατακλεὶς*] Conclusion of his third book on his consulship, put in the mouth of Calliope.

9. *Compitalia*] Atticus had said that he would be with Cicero the day before the feast of the Compitalia. *Compitales Ludi, et absolute Compitalia, sacra erant, et ludi quæ fiebant in Compitis in honorem Larium. Varr. l. 5. LL 3. Eos tacito nomine descripsit Virgilius, teste Servio, Æn.* viii. 717. *Facciol.*

Digitized by Google

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pro Serapionis libro gratias agit: ut cum Titinio transigat, petit, 1. Clodium ad Tigranem ire se facile pati, 2. de geographico opere, 3. de Republica, quid fiat, ut sibi narret petit, 4. Terentiæ saltum se perspexisse narrat, 5. Atticum in Formianam et Pompeianum invitat, 6. murum domus suæ se reficiendum curasse scribit, 7.

1 Fecisti mihi pergratum, quod Serapionis librum[2] ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem vix intelligo. Pro eo tibi præsentem pecuniam solvi imperavi, ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta est; amabo te, cura, ut cum Titinio[3] quoquo modo poteris, transigas. Si in eo, quod ostenderat, non stat; mihi maxime placet, ea, quæ male empta sunt, reddi, si voluntate Pomponiæ fieri poterit: si ne id quidem, nummi potius reddantur, quam ullus sit scrupulus. Valde hoc velim ante, quam proficiscare, amanter, ut soles, diligenterque conficias. 2 Clodius[4] ergo, ut ais, ad Tigranem? Velim, Syrpiæ[5] conditione: sed facile patior. Accommodatius enim nobis erit ad liberam legationem[6]

1. EPISTOL. IV.] A.U.C. 695. Tusculum: to Atticus, in *Rome.*

2. *Serapionis, librum*] On mathematics.

3. *Titinio*] Pomponia had made a hasty bargain (in jewels) with him.

4. *Clodius ad Tigr.*] This mission was effected by the Triumvir to please Cicero, by getting his old enemy out of the way.

5. *Syrpiæ*] *Locus corruptus.* Bos would read *Suspiræ,* a gold mine of Armenia. Gronovius *Scepsii,* meaning the fate of Metrodorus Scepsius. *Vid. Plut. vit. Lucull.—Velim scire conditiones—Velim suscipere condit: (I like the offer myself) are other readings.*

6. *liberam leg.*] Vid. *Epist. ad Att.* i. 1.

Digitized by Google

tempus illud, quum et Quintus noster jam, ut speramus, in otio consederit, et, iste sacerdos[7] Bonæ Deæ, cujus modi futurus sit, scierimus. Interea quidem cum Musis nos delectabimus animo æquo, immo vero etiam gaudenti ac libenti. Neque mihi umquam veniet in mentem 3 Crasso invidere, neque pœnitere, quod a me ipse non desciverim. De *Geographia*[8], dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. Magnum opus est; 4 sed tamen, ut jubes, curabo, ut hujus peregrinationis[9] aliquod tibi opus exstet. Tu quidquid indagaris de republica, et maxime quos Consules futuros putes, facito, 5 ut sciam: tametsi minus sum curiosus. Statui enim, nihil jam de republica cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. Quid quæris? Præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epirum ipsam possidere 6 videamur. Nos circiter Kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. Tu, si in Formiano non erimus, 7 si nos amas, in Pompeianum venito. Id et nobis erit perjucundum, et tibi non sane devium. De muro, imperavi Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi videretur. Censeo tamen, adhibeas Vettium. His temporibus, tam dubia vita optimi cujusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ; sed ita tamen, ut nihil minus velim, quam Pomponiam et puerum versari in timore ruinæ.

Ep. xxix. seq. ad Quint. Frat. i. 1.

7. *sacerdos*] Clodius.

8. *geographia*] To this end the work of Serapion was read.

9. *perigrinatio*] *Retirement in the country. Rustication.*

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

De legatione sibi oblata, 1. quibus de rebus ab Attico certior fieri vult. 2.

Cupio equidem, et jam pridem cupio Alexandriam reliquamque Ægyptum visere, et simul ab hac hominum satietate nostri discedere, et cum aliquo desiderio reverti: sed hoc tempore, et his mittentibus,

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρωάδας ἑλκεσιπέπλους.

Quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an, me aliquo præmio de sententia esse deductum?

Πουλυδάμας μοὶ πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει,

Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. Quid vero historiæ de nobis ad annos DC prædicarint? quas quidem ego multo magis vereor, quam eorum hominum, qui hodie vivunt, rumusculos. Sed, opinor, excipiamus, et exspectemus. Si enim deferetur, erit quædam nostra potestas, et tum deliberabimus. Etiam est in non accipiendo nonnulla gloria. Quare si quid Θεοφάνης[2] tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. De istis rebus exspecto tuas litteras: quid Arrius[3] narret; 2 quo animo se destitutum ferat: ecqui Consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompeius et Crassus; an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Servius Sulpicius[4]: et, num

1. Epistol. V.] The Antian villa, 695. An embassy to Ægypt is likely to be offered to Cicero, he doubts about accepting it: for the affairs of Ptolemy Auletes, king of Ægypt, see *ad Famil. l.* 1.

2. Θεόφανης] A poet of Lesbos, who wrote encomiums on Pompey, and was in his confidence.

3. *Arrius*] A partizan of Crassus. He hoped for the consulship through the interest of his patron: but was put off for Piso and Gabinius, creatures of Cæsar and Pompey.

4. *Sulpicius*] He was not consul till seven years after.

Digitized by Google

quæ novæ leges: et, num quid novi omnino: et, quoniam Nepos[5] proficiscitur, cuinam auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab istis capi possum. Vide levitatem meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, et toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν? Sic, inquam, in animo est. Vellem ab initio. Nunc vero, quoniam, quæ putavi esse præclara, expertus sum, quam essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito. Tu 3 tamen de Curtio ad me rescribe certius; et, num quis in ejus locum paretur; et, quid de P. Clodio fiat: et, omnia, quemadmodum polliceris, ἐπὶ σχολῆς scribe; et, quo die Roma te exiturum putes, velim ad me scribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim; epistolamque statim des de iis rebus, de quibus ad te scripsi. Valde enim exspecto tuas litteras.

Ep. xxxi. seq. ad Att. ii. 6.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De opere geographico, 1. de ἀνεκδότοις scribendis: deinde quærit de Q. Fr. negotio, et de muro Palatinæ domus, 2.

1 Quod tibi superioribus litteras promiseram, fore, ut opus exstaret hujus peregrinationis; nihil jam magnopere confirmo. Sic enim sum complexus otium, ut ab eo divelli non queam. Itaque aut libris me delecto, quorum

5. *Nepos*] Q. Metellus Nepos having been prætor, was looking out for a province. The death of Metellus Celer had lately made a vacancy in the college of Augurs: for this, an absent man, could not be a candidate. *The Augurship*, says Cicero, *is the only bait that would take me.* Metellus Nepos was prevented from canvassing for, but not from holding the office of Augur by his absence.

1. EPISTOL. VI.] Date, &c. as before.

Digitized by Google

habeo Antii festivam copiam: aut fluctus numero. Nam ad lacertos captandos tempestates non sunt idoneæ. A scribendo prorsus abhorret animus. Etenim γεωγραφικά, quæ constitueram, magnum opus est: ita valde Eratosthenes, quem mihi proposueram, a Serapione et ab Hipparco reprehenditur. Quid censes, si Tyrannio[2] accesserit? Et hercule sunt res difficiles ad explicandum, et ὁμοειδεῖς, nec tam possunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quam videbatur: et, quod caput est, mihi quævis satis justa caussa cessandi est. Quin etiam dubitem, an hic Antii considam, et hoc tempus omne consumam; ubi quidem ego mallem Duumvirum[3], quam Romæ me fuisse. Tu 2 vero sapientior Buthroti domum parasti. Sed, mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatium civitas. Esse locum tam prope Romam, ubi multi sint, qui Vatinium[4] numquam viderint? ubi nemo sit præter me, qui quemquam ex vigintiviris[5] vivum et salvum velit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? Hic nimirum πολιτευτέον. Nam istic non solum non licet, sed etiam tædet. Itaque ἀνέκδοτα, quæ tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam asperiore multo, pangentur. Neque aliud jam quidquam πολιτεύομαι, nisi odisse improbos, et id ipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate. Sed ut ad rem, scripsi ad Quæstores[6] urbanos de Quinti fratris negotio. Vide,

2. *Tyrannio*] A grammarian, originally named Theophrastus; he was tutor to Strabo, the geographer; was brought captive to Rome by Lucullus, where his literary powers soon raised him to eminence and wealth. His library was the most extensive in Rome.

3. *Duumvirum*] The consuls at Rome were two in number, and so far Duumvirs. " The petty colonial and provincial officers were also so called. Cicero would rather be an Antian than a Roman Duumvir.

4. *Vatinium*] Tribune of the people. Cæsar's creature.

5. *Vigintiviris*] The twenty commissioners employed in the distribution of the Campanian lands, according to Cæsar's Agrarian law.

6. *Quæstores*] Q. Cicero was in Asia; the Quæstores urbani supplied the provincial magistrates with money: this Quintus wished to be

Digitized by Google

quid narrent, ecqua spes sit denarii, an cistophoro Pompeiano jaceamus. Præterea de muro, statue, quid faciendum sit. Aliud quid? Etiam. Quando te proficisci istinc putes, fac, ut sciam.

Ep. xxxii. seq. ad Att. ii. 7.

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De opere geographico, et de duabus orationibus, 1. De Clodii rationibus: de suis consiliis, ad otium spectantibus, 2—4. de domesticis quibusdam, 5.

1 De *Geographia* etiam atque etiam deliberabimus. *Orationes* autem me duas postulas: quarum alteram non libebat mihi scribere, quia abscideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. Sed id quoque videbimus. Denique aliquid exstabit: ne tibi plane ces-2 sasse videamur. De Publio[2] quæ ad me scribis, sane mihi jucunda sunt: eaque etiam velim, omnibus vestigiis indagata, ad me afferas, quum venies; et interea scribas, si quid intelliges aut suspicabere: et maxime de legatione[3] quid sit acturus. Equidem ante, quam tuas legi litteras, hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo vadimonium (nam mira sum alacritate ad litigandum): sed videbatur mihi, si quid esset in eo populare, quod plebeius factus esset, id amissurus. *Quid enim*[4] *ad plebem transisti? ut Tigranem ires saluta-*

in Roman coin, (*denarii*). The cistophorus was an Asiatic coin of scarcely half the value (*four denarii seven and a half cistophori*). Hence a loss (*jaceamus*) in the exchange.

1. EPISTOL. VII.] As before.
2. *Publio*] Clodius.
3. *legatione*] To Tigranes.
4. *Quid enim*] Cicero is saying how he hopes to taunt Clodius.

Digitized by Google

tum? Narra mihi: Reges Armenii patricios salutare non solent? Quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc ejus legationem. Quam si ille contemnit, et, si, ut scribis, bilem id commovet et latoribus et auspicibus legis curiatæ, spectaculum egregium. Hercule, verum 3 ut loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius: primum, qui quum in domo Cæsaris quondam unus vir fuerit, nunc ne in viginti[5] quidem esse potuerit: deinde, alia legatio[6] dicta erat, alia data est: illa opima, ad exigendas pecunias, Druso, ut opinor, Pisaurensi, an epuloni Vatinio reservatur: hæc jejuna tabellarii legatio datur ei, cujus Tribunatus ad istorum tempora reservatur. Incende hominem, amabo te, quod potest. Una spes est salutis, istorum inter ipsos dissensio; cujus ego quædam initia sensi ex Curione[7]. Jam vero Arrius Consulatum sibi ereptum fremit. Megabocchus[8] et hæc sanguinaria juventus inimicissima est. Accedat vero, accedat etiam ista rixa auguratus[9]. Spero me præclaras 4 de istis rebus epistolas ad te sæpe missurum. Sed, illud quid sit, scire cupio, quod jacis obscure, jam etiam ex ipsis quinque viris[1] loqui quosdam. Quidnam id est? Si est enim aliquid, plus est boni, quam putaram. Atque hæc, sic velim existimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quod gestiat animus aliquid agere in re-

5. *in viginti*] The twenty Campanian commissioners (vid. sup.) of which he was not one; more allusions to the old tale of Clodius in Cæsar's house.

6. *Alia legatio*] Possibly into Ægypt. The lucrative embassy is given to men of infamous character like Drusus, and Vatinius, a mere courier's place to Clodius, and that at a time when, as tribune, he might be mischievous elsewhere. So Cicero commiserates him.

7. *Curione*] Vid. Epist. 8.

8. *Megabocchus*] *Pro Scaur.* 60. In Plutarch *vit. Pomp.* one of the Catilinarian conspirators.

9. *auguratus*] Vid. Ep. 4.

1. *quinque viris*] The commissioners appointed for the division of the Campanian lands.

Digitized by Google

publica. Jampridem gubernare me tædebat, etiam quum licebat. Nunc vero quum cogar exire de navi, non abjectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles,

κἂν ὑπὸ στέγῃ
Πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί.

5 De muro, quid opus sit, videbis. Castricianum[2] mendum nos corrigemus: tamen ad me Quintus [CIↃ] CCIↃↃ IↃↃ[Ↄ] scripserat, nunc ad sororem tamen H-S xxx. Terentia tibi salutem dicit. Cicero[3] tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre[4] suo, sororis tuæ filio, respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut valeas.

Ep. xxxiii. seq. ad Att. ii. 8.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Amissam esse Attici epistolam queritur: quid Curio narraverit, refert, 1. Itinera indicat, 2.

Epistolam quum a te avide exspectarem ad vesperum, ut soleo; ecce tibi nuntius, pueros venisse Roma. Voco, quæro, ecquid litterarum? Negant. Quid ais, inquam, nihilne a Pomponio? Perterriti voce et vultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in via. Quid quæris? permoleste tuli. Nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili et suavi venerat. Nunc, si quid in ea epistola, quam ante diem XVI. Kal. Mai. dedisti, fuit

2. *Castricianum*] An Asiatic money-lender. Q. Cicero had an account with him, and found a mistake in the reckoning.

3. *Cicero tibi*] The orator's son.

4. *fratre*] Cousin, i. e. son of Q. Cicero and Pomponia. Aristodemus was Greek-master to these two young Ciceros.

1. EPISTOL. VIII.] As before.

Digitized by Google

historia dignum, scribe quamprimum, ne ignoremus: sin nihil præter jocationem, redde id ipsum. Et scito Curionem adolescentem venisse ad me salutatum. Valde ejus sermo de Publio cum tuis litteris congruebat. Ipse vero mirandum in modum

——— Reges[2] odisse superbos.

Peræque narrabat incensam esse juventutem, neque ferre hæc posse. Bene habemus: nos, si in his spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiæ. Quamquam, licet me Saufeium[3] putes esse, nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra; ut statuas, ubi nos visurus sis. In Formianum volumus venire Parilibus[4]: inde (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore Cratera[5] illum delicatum) Kal. Mai. de Formiano proficiscemur, ut Antii simus a. d. v. Non. Mai. Ludi enim Antii futuri sunt a IV. ad prid. Non. Mai. Eos Tullia spectare vult. Inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinum; Romam ad Kal. Jun. Te aut in Formiano aut Antii aut in Tusculano, cura, ut videamus. Epistolam superiorem restitue nobis, et appinge aliquid novi. 2

Ep. xxxiv. seq. ad Att. ii. 9.

2. *reges*] From Ennius, see Ep. vi. 3. The Triumvirs. Cicero became after this Cæsar's warmest partisan.

3. *Saufeium*] A second Saufeius. The Roman knight of that name had diligence and perseverance to read through 300 volumes of Epicurean philosophy.

4. *Parilibus*] April 21.

5. *Cratera*] The cup-shaped bay, between the promontory of Minerva and Misenum; a resort of the pleasure-seeking Romans. Atticus seems to have warned Cicero against it, as it might give rise to the notion that he was travelling for the sake of pleasure.

Digitized by Google

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Clodio, 1—3. Itinera notat, 4.

1 S. V. B. E. Quum mihi dixisset Cæcilius Quæstor. puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificus cum Publio dialogos, quum eos, de quibus scribis, tum illum, quem abdis, et ais, longum esse, quæ ad ea responderis, perscribere: illum vero, qui nondum habitus est, quem illa βοῶπις[2], quum e Solonio redierit, ad te est relatura, sic velim putes, nihil hoc posse mihi esse jucundius. Si vero, quæ de me pacta sunt, ea non servantur; in cælo sum: ut sciat hic noster Hierosolymarius[3] traductor[4] ad plebam, quam bonam meis putissimis[5] orationibus gratiam retulerit: quarum exspecta divinam παλινῳδίαν. Etenim, quantum conjectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, non modo de cynico Consulari[6], sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus[7] poterit se jactare. Non enim poterimus ulla esse in invidia, spoliati opibus et illa Senatoria potentia. Sin autem ab his dissentiet; erit absurdum, in nos invehi. Verumtamen invehatur. Festive, mihi crede, et minore sonitu, quam putaram, orbis hic in republica est conversus: citius omnino, quam potuit, id culpa Catonis, sed rursus improbitate istorum,

1. Epistol. IX.] 695, Antium, April.

2. *βοῶπις*] Clodius's eldest sister.

3. *Hiersolymarius*] Conqueror of Jerusalem.

4. *traductor*] Vid. Ep. i. 19.

5. *putissimis*] *Purest gold. Putus, antiqui dicebant pro puro unde putatæ vites et arboris, quod decisis impedimentis remanerent puræ. Paul ex Festo. Varr. de ling. Lat.* 5. 7. *often joined with purus. Argenti puri et puti; putus purus sycophanta.*

6. *Cynico cons.*] So Clodius had called Cicero.

7. *Tritonibus*] Lucullus, Hortensius, &c.

Digitized by Google

qui auspicia[8], qui Æliam legem, qui Juniam et Liciniam[9], qui Cæciliam et Didiam[1] neglexerunt; qui omnia remedia reipublicæ effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. Video jam, quo invidia transeat, ut ubi sit habitatura. Nihil 2 me existimaris, neque usu, neque a Theophrasto[2] didicisse, nisi brevi tempore desiderari nostra illa tempora videris. Etenim si fuit invidiosa Senatus potentia; quum ea non ad populum, sed ad tris homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos volent, Consules, Tribunos plebis, denique etiam Vatinii strumam[3] sacerdotii διβάφῳ vestiant; videbis brevi tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui peccavit, Catonem. Nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium 3 licebit, σοφιστεύειν cogitamus: si ille cogit ἄντι, tum dumtaxat nos defendere; et, quod est proprium artis hujus, ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Patria propitia sit: habet a nobis, etiamsi non plus, quam debitum est, plus certe, quam postulatum est. Male vehi malo, alio gubernante, quam, tam ingratis vectoribus, bene gubernare. Sed hæc coram commodius. Nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito a. d. v. Non. Mai. Antio volo Non. Mai. proficisci in Tusculanum. Sed quum e Formiano rediero, (ibi

8. *Auspicia*] Clodius was adopted into the Plebs, against the auspices, as on that day, Bibulus *de cælo servavit*. See *ad Fam.* 1.

9. *Juniam—Liciniam*] That all bills should be seventeen days—three market days—before they passed into laws.

1. *Cæcil.—Didiam*] That no one bill should comprise two objects.

2. *Theophrasto*] A book περὶ πολιτείας.

3. *Struma*] Vatinius had scrofulous swellings on his neck. Vid. Plut. vit. Cic.

Digitized by Google

esse usque ad prid. Kalend. Mai. volo,) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. *Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.*

Ep. xxxv. seq. ad Att. ii. 12.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit se Antium ad ludos non ire.

Volo ames meam constantiam. Ludos Antii spectare non placet. Est enim *ὑποσόλοικον*, quum velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente *ἀναφαίνεσθαι* non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantem. Quare usque ad Non. Mai. te in Formiano exspectabo. Nunc fac, ut sciam, quo die te visuri simus. Ab Appii Foro, hora quarta. Dederam aliam paullo ante Tribus Tabernis.

Ep. xxxvii. seq. ad Att. ii. 11.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Quid Romæ geratur quærit.

1 Narro tibi: plane relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii quum essem, quo die non melius scirem, Romæ quid ageretur, quam ii, qui erant Romæ. Etenim litteræ tuæ, non solum quid Romæ, sed etiam quid in republica; neque solum quid fieret, verum etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quamquam jam

1. Epistol. X.] Forum Appii. 695.

1. Epistol. XI.] Formium. Ibid.

Digitized by Google

te ipsum exspecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad prid. Nonas 2 Mai. Eo si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo. Nam Arpinum quid ego te invitem?

Τρηχεῖ, ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος, οὔτι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Hæc igitur. Cura ut valeas.

Ep. xxxviii. seq. ad Att. ii. 13.

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Clodio plebeio facto, 1. de Curionis narratione; multa plura tamen se ex Attici literis dedicisse, 2. de libris a se scribendis—3. Dicæarchi laus, 4.

Negent illi[2] Publium plebeium factum esse. Hoc 1 vero regnum est, et ferri nullo pacto potest. Emittat ad me Publius, qui obsignent[3]; jurabo, Cnæum nostrum, collegam[4] Balbi, Antii mihi narrasse, se in auspicio[5] fuisse. O suaves epistolas tuas, uno tempore mihi datas, duas! quibus εὐαγγέλια quæ reddam, nescio: deberi quidem plane fateor. Sed vide συγκύρημα. Emerseram commode ex Antiati in Appiam ad Tris 2 Tabernas, ipsis Cerialibus[6], quum in me incurrit Roma

1. EPISTOL. XII.] Tres Tabernæ. Ibid.

2. *illi*] *Cæsar and Pompey may deny that Clodius's being made a plebeian is their work. This is playing the king with a vengeance.*

3. *obsignent*] Set their seals to my testimony.

4. *collegam*] In the Campanian commission.

5. *in auspicio*] At the time of lex Curiata, previous to the adoption of Clodius in a plebeian house, being made.

6. *Cerialibus*] April 19.

Digitized by Google

veniens Curio meus. Ibidem illico puer abs te cum epistolis. Ille ex me, nihilne audissem novi: ego negare. Publius, inquit, Tribunatum plebis petit. Quid ais? et inimicissimus quidem Cæsaris, et ut omnia, inquit, ista rescindat. Quid Cæsar? inquam. Negat, se quidquam, de illius adoptione tulisse: deinde suum, Memmii, Metelli Nepotis exprompsit odium. Complexus juvenem dimisi, properans ad epistolas. Ubi sunt, qui aiunt *ζώσης φωνῆς*[7]? Quanto magis vidi ex tuis litteris, quam ex illius sermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis *βοώπιδος*[8], de signifero Athenione[9], de litteris missis ad Cnæum[1], de Theophanis[2], Memmiique sermone: quantam porro mihi exspectationem dedisti convivii istius *ἀσελγοῦς*? Sum in curiositate *ὀξύπεινος*: sed tamen facile patior, te id ad me *συμπόσιον* non scribere; 3 præsentem audire malo. Quod me, ut scribam aliquid, hortaris: crescit mihi quidem materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat: *κατ' ὀπώρην τρύξ*[3]. Quæ si desederit, magis erunt judicata, quæ scribam: quæ si statim a me ferre non potueris, primus habebis tamen, 4 et aliquam diu solus. Dicæarchum[4] recte amas. Luculentus homo est, et civis haud paullo melior, quam isti nostri *ἀδικαίαρχοι*. Litteras scripsi hora decima Cerialibus, statim, ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, postridie ei, qui mihi primus obviam venisset.

7. *ζώσης φωνῆς*] *Who shall say that vivâ voce communications are best?*

8. *βοώπιδ.*] *Vid. Ep.* 9. She stirred up Clodius as with a clarion.

9. *Athenio*] The leader of the insurgent Sicilian slaves: here Vatinius.

1. *missis ad Cnæum*] From Cæsar to Pompey, at Capua, and one of the twenty Campanian commissioners; vid. Ep. 19.

2. *Theophanis*] Vid. Ep. 5.

3. *κατ' ὀπώρην*] A proverb meaning *things are still unsettled*: whence *desederit*.

4. *Dicæarchum*] Ep. 2.

Digitized by Google

Terentia delectata est tuis litteris. Impertit tibi multam salutem: *καὶ Κικέρων ὁ φικόλοφος τὸν πολιτικὸν Τιτον ἀσπάζεται.*

Ep. xxxvi. seq. ad Att. ii. 10.

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Epistolam xii. Attico non redditam esse dolet. Romæ de actis potentium sileri, minime vero in Formiano, 1, 2.

Facinus indignum! Epistolam, *αὐθωρεὶ* tibi a Tribus Tabernis rescriptam ad tuas suavissimas epistolas, neminem reddidisse. At scito, eum fasciculum, quo illam conjeceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, et ad me in Formianum relatum esse. Itaque tibi tuam epistolam jussi referri; ex qua intelligeres, quam mihi tum illæ gratæ fuissent. Romæ quod scribis sileri, ita putabam. At hercule in agris non siletur: nec 2 jam ipsi agri regnum vestrum ferre possunt. Si vero in hanc *τηλέτυλον* veneris *Λαιστρυγονίην*[2], (Formias dico,) qui fremitus hominum! quam irati animi! quanto in odio noster amicus Magnus! cujus cognomen una cum Crassi Divitis cognomine consenescit. Credas mihi velim; neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quam ego ferro, ferret. Quare, mihi crede, *φιλοσοφῶμεν.* Juratus tibi possum dicere, nihil esse tanti. Tu si litteras ad Sicyonios habes, advola in Formianum: unde nos pr. Non. Mai. cogitamus.

Ep. xxxix. seq. ad Att. ii. 14.

1. Epistol. XIII.] Formiæ; middle of April, 695.

2. λαιστρυν] *Vid. Odyss.* x. 82.

Digitized by Google

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De expectatione de rebus, quas scire intersit, ab Attico mota, 1. de Formianorum importuna assiduitate, 2.

Quantam tu mihi moves exspectationem desermone Bibuli! quantam de colloquio *Βοώπιδος*! quantam etiam de illo delicato convivio[2]! Proinde ita fac, venias ad sitientes aures. Quamquam nihil est jam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noster Sampsiceramus[3], quum se omnium sérmonibus sentiet vapulare, et quum has actiones *εὐανατρέπτους* videbit, ruere incipiat. Ego autem usque eo sum enervatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim *ἐντυραννεῖσθαι*, quam cum 2 optima spe dimicare. De pangendo[4] quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. Basilicam[5] habeo, non villam, frequentia Formianorum. At quam parem basilicæ tribum Æmiliam[6]! Sed, omitto vulgus: post horam IV. molesti ceteri non sunt. C. Arrius proximus est vicinus: immo ille quidem jam contubernalis; qui etiam se idcirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. Ecce ex altera parte Sebosus, ille Catuli familiaris. Quo me vertam? Statim mehercule

1. EPISTOL. XIV.] Ibid.
2. *convivio*] Atticus had told Cicero he was going to a supper. See *Ep.* 12. *quantam porro expectationem mihi dedisti convivii istius ἀσελγοῦς.*
3. *Sampsiceramus*] Pompey, who had bragged about the reduction of a petty prince of Emesa so called.
4. *pangendo*] Writings. *Itaque ἀνέκδοτα, quæ tibi uni legamus, Theopompio genere aut etiam asperiore multo pangentur. Ep.* 6.
5. *Basilicam*] An open court or colonnade.
6. *Æmiliam*] The Formians voted with the Æmilian tribe. *I have all Formiæ—the Æmilian tribe—a fair match for my basilica.*

Digitized by Google

Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime exspectari viderem, dumtaxat ad prid. Non. Mai. Vide enim, quibus hominibus aures sint deditæ meæ. Occasionem mirificam, si qui nunc, dum hi apud me sunt, emere de me fundum Formianum velit. Et tamen illud probem: *magnum quid aggrediamur, et multæ cogitationis atque otii.* Sed tamen satisfiet a nobis, neque parcetur labori.

Ep. xl. seq. ad Att. 11. 15.

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De incertis Cæsaris et Clodii consiliis, 1, 2. de Seboso et Arrio interpellantibus, 3. de Terentiæ cum Mulvio controversia, 4.

1 Ut scribis, ita video, non minus incerta in republica, quam in epistola tua: sed tamen ista ipsa me varietas sermonum opinionumque delectat. Romæ enim videor esse, quum tuas litteras lego, et, ut fit in tantis rebus, modo hoc, modo illud audire. Illud tamen explicare non possum, quidnam[2] invenire possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. 2 Bibuli[3] autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius judicium sine ulla correctione reipublicæ? Nimirum in Publio[4] spes est? Fiat Tribunus plebis: si nihil aliud,

1. Epistol. XV.] The Formian villa; April, 695.

2. *Quidnam*] Atticus had written that Cæsar had hit upon a line of conduct in respect to the Agrarian law that no one could impugn.

3. *Bibuli*] Bibulus supported by Cato, not only contended against Cæsar's Agrarian law in the senate, but when they appealed to the people, as paramount, put off the comitia; however, he thereby, says Cicero, shewed only his own constancy, without benefitting the state.

4. *Publio*] Clodius had boasted that if he was made tribune he would put down the acts of the Triumvirs. Cicero seems to lay

Digitized by Google

ut eo citius tu Expiro revertare. Nam, ut illo tu careas, non video posse fieri; præsertim si mecum aliquid volet disputare. Sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit ejusmodi, sis advolaturus. Verum ut hoc non sit; tamen seu ruet, seu erigit rempublicam, præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare 3 liceat. Quum hæc maxime scriberem, ecce tibi Sebosus. Nondum plane ingemueram; salve, inquit Arrius. Hoc est Roma decedere? Quos ego homines effugi, quum in hos incidi? Ego vero

in montes patrios[5] *et ad incunabula nostra*

pergam. Denique, si solus non potuero, cum rusticis potius, quam cum his perurbanis: ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usque 4 ad III. Non. Mai. Terentiæ pergrata est assiduitas tua et diligentia in controversia Mulviana[6]. Nescit omnino, te communem causam defendere eorum, qui agros publicos[7] possideant. Sed tamen tu aliquid publicanis pendis; hæc etiam id recusat. Ea tibi igitur, et *Κικερων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς*, salutem dicunt.

Ep. xli. seq. ad Att. ii. 16.

but small stress on his promises. Is this presumption that Atticus, in case Clodius was made tribune, would return from Epirus mere sport, or is it said in irony? Atticus was far from feeling due indignation against his friend's enemy, and Cicero's consciousness of this may lead him to express himself thus bitterly.

5. *In montes patrios*] From Ennius, or from Cicero's poem on his consulship.

6. *Mulviana*] Mulviis, an agent of the revenue-farmers, had claimed some of Terentias's lands as public demesnes.

7. *Agros publicos*] Of the public domains some were so valueless either from having been the scene of war, or from other causes that, instead of being leased by censors for five years, as was the usual custom, they were given over as perpetuities to such as would pay a a small quit-rent. Atticus and Terentia had lands of this description. By the law of Spurius Thorius even the quit-rent was abolished: but the law itself did not long remain valid. Terentia, however, acted as if it was so, and paid no rent, which Attticus did.

Digitized by Google

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De lege agraria a Cæsare promulgata, 1, 2. de suo ad studia reditu, 3. de Q. Fr. epistola 4.

Cænato mihi et jam dormitanti, prid. Kal. Mai. epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. Quid quæris? primum ita me pupugit, ut somnum mihi ademerit, sed id cogitatione[3] magis, quam molestia. Cogitanti autem hæc fere succurrebant. Primum ex eo, quod superioribus litteris scripseras, ex familiari te illius[4] audisse, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; majus aliquid timueram: hoc mihi ejusmodi[5], non videbatur. Deinde, ut me ego consoler, omnis exspectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum videtur esse derivata; qui ager, ut dena jugera sint, non amplius hominum quinque millia[6] potest sustinere. Reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, necesse est. Præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos jam video esse commotos, vehementius possit incendere, hæc certe est, et eo magis, quod portoriis[7] Italiæ sublatis, agro, Campano diviso, quod vectigal superest domesti-

1. EPISTOL. XVI.] The Formian villa. May, 695.

2. *agro Campano*] Divided by the Julian law.

3. *cogitatione*] *More because my mind ran on it, than because I was annoyed.*

4. *illius*] Cæsar.

5. *ejusmodi*] viz. *universally satisfactory.*

6. *quinque millia*] According to Suetonius and Velleius the number that Cæsar wished to settle in Campaniæ was 20,000. The other 15,000 however were not wholly disappointed: room was found them on land at Stellas in Etruria, or at Stella in Campania. *Suetonius.*

7. *Portoriis*] By the *Lex Cæcilia de Jure Italiæ*, passed, in the consulship of Metellus and Afranius, A. U. C. 694, all customs upon Italian goods were abolished.

Digitized by Google

cum, præter vicesimam[8]? quæ mihi videtur una conciuncula, clamore pedissequorum[9] nostrorum, esse peritura.

2 Cnæus quidem noster jam plane quid cogitet, nescio.

> [1] φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
> Ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι, φορβείας[2] ἄτερ:

qui quidem etiam istuc adduci potuerit. Nam adhuc hoc *ἐσοφίζετο*, se leges Cæsaris probare; actiones ipsum præstare debere: agrariam legem sibi placuisse: potuerit intercedi, nec ne, nihil ad se pertinere: de Rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici: Bibulus de cælo tum servasset, nec ne, sibi quærendum non fuisse: de publicanis, voluisse illi ordini commodare; quid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se divinare non potuisse. Nunc vero, Sampsicerame, quid dices? vectigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? Quid, hoc quemadmodum obtinebis? Oppressos vos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris. Non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, sed ne sermonum quidem umquam fructum ullum aut gratiam retulerunt. Quodsi in eam me partem incitarem, profecto jam aliquam reperirem resistendi viam. Nunc prorsus hoc

3 statui, ut, quoniam tanta controversia est Dicæarcho,

8. *Vicesimam*] When a slave was bought, the purchaser, and when he was manumitted, the master, paid into the treasury a twentieth. Mark the force of *domesticum*, by the Cæcilian law *all* customs were abolished, but by a later one of Cæsar's *foreign* goods were not exempted from duty.

9. *pedissequorum*] The rabble, which would greet with applause even the abolition of the twentieths.

1. Φυσᾷ] From Sophocles: quoted by Longinus, de sublimitate, sect. 3.

2. Φορβείας] *Marsyas autem non solum tibiarum inventor proditur sed etiam φορβείας, id est capistri, quo tibicines sibi os obligabant, et buccas substringebant, ne ultra justum modum inflarentur, et turpiculum os redderent, tum ut violentia nimius spiritus cohiberetur—— Qui immoderate niterentur in tibiis flandis, eos sine capistris flare Græcis dicebantur. Salmas. Plin. Excerc.* p. 585.

Digitized by Google

familiari tuo, cum Theophrasto, amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικόν, utrique a me mos gestus esse videatur. Puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quierim. Quare incumbamus, o noster Tite, ad illa præclara studia, et eo, unde discedere non oportuit, aliquando revertamur. 4 Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων[2], ὄπιθεν δέ. Quid dicam, nescio. Nam ita deplorat primis versibus mansionem[3] suam, ut quemvis movere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut Annales suos emendem, et edam. Illud tamen, quod scribit, animadvertas velim, de portorio[4] circumvectionis: ait, se de consilii sententia rem ad Senatum rejecisse. Nondum videlicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re consulta et explorata, perscripseram, non deberi. Velim, si qui Græci jam Romam ex Asia de ea caussa venerunt, videas, et, si tibi videbitur, his demonstres, quid ego de ea re sentiam. Si possum discedere, ne caussa optima in Senatu pereat, ego satisfaciam publicanis; εἰ δὲ μή, (vere tecum loquar,) in hac re malo universæ Asiæ et negotiatoribus. Nam eorum quoque vehementer interest. Hoc ego sentio valde nobis opus esse. Sed tu id videbis. Quæstores autem, quæso, non etiam de cistophoro[5], dubitant? Nam si aliud nihil erit; quum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum est. Te in

2. πρόσθε λέων] *A puzzle.* Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. Il. v. 181.

3. *mansionem*] His stay in his province.

4. *portorio*] The Asiatics were taxed not only on these exports and imports but on their internal commerce; *circumvectionis.*

5. *cistophoro*] *Vid. Ep.* 6.

Digitized by Google

Arpinati videbimus, et hospitio agresti accipiemus; quoniam maritimum[6], hoc contempsisti.

Ep. xlii. seq. ad Att. ii. 17.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pompeium tyrannidem affectare; se Atticum in Arpinati præstolari, 1, 2. Petit, ut a Theophane Atticus expiscetur, quo animo in se Pompeius sit, 3.

Prorsus, ut scribis, ita sentio. Turbatur Sampsiceramus. Nihil est, quod non timendum sit. *Ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται.* Quid enim ista repentina affinitatis[2] conjunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? Quæ si essent extrema, tamen essent nimium mali: sed ea natura rei est, ut hæc extrema esse non possint. Quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? Numquam huc venissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. Dii immortales! Verum, ut scribis, hæc in Arpinati, a. d. VI. circiter Id. Mai. non deflebimus, ne et opera et oleum philologiæ nostræ perierit: sed conferemus tranquillo animo. Neque tam me *εὐελπιστία* consolatur, ut antea, quam *ἀδιαφορία*[3], qua nulla in re tam utor, quam in hac civili et publica. Quin etiam, quod est subinane[4] in nobis, et non *ἀφιλόδοξον*, (bellum est enim, sua vitia nosse,) afficitur quadam delectatione. Solebat enim me

6. *maritimum*] The Formian villa.

1. EPISTOL. XVII.] Formian villa; May, 695.

2. *affinitate*] Mucia had been divorced: and Julia, the daughter of Cæsar, married.

3. *ἀδιαφορία*] *Indifference*, on the Stoic doctrine.

4. *subinane*] Cicero speaks of his own vanity.

Digitized by Google

pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad annos DC majora viderentur, quam nostra: hac quidem cura certe jam vacuum est. Jacet enim[5] ille sic, ut πτῶσις Curiana stare videatur. Sed hæc coram. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad nostrum adventum. Quod sane facile patiar, si tuo commodo fieri possit. Sin, ut scribis, ita venies; velim e Theophane expiscere, quonam in me animo sit Alabarches[6]. Quæres scilicet, ut soles κατὰ τὸ κηδεμονικόν[7], et ad me ab eo quasi ὑποθήκας afferes, quemadmodum me geram. Aliquid ex ejus sermone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari.

Ep. xliii. seq. ad Att. ii. 18.

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Reipublicæ statum desperatum esse, 1. de execratione candidatis imposita, si mentionem fecerent, quo aliter Campanus ager possideatur, 2. de legatione a Cæsare sibi oblata, 3. de Statio a Q. Fr. manumisso, 4.

Accepi aliquot epistolas tuas: ex quibus intellexi, 1 quam suspenso animo et sollicito scire averes, quid esset novi. Tenemur undique: neque jam, quo minus serviamus, recusamus: sed mortem et ejectionem, quasi majora, timemus: quæ multo sunt minora. Atque hic status, qui una voce omnium gemitur, neque verbo cujusquam sublevatur. Σκοπός est, ut suspicor, illis qui tenent, nullam cuiquam largitionem relinquere. Unus

5. *jacet enim*] *So low does he lie, that even the fallen Curius seems erect to him. Vid. Ep.* x. 2.
6. *Alabarches*] Pompey again.
7. *κατὰ τὸ κ.*] *Circumspectly.*
ὑποθήκας, hints.

1. Epistol. XVIII.] Rome, June 695. To Atticus, now in Epirus.

Digitized by Google

loquitur, et palam adversatur adolescens Curio. Huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa præterea benevolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fufium[2] clamoribus et conviciis et sibilis consectantur. His ex rebus non spes, sed dolor est major; quum videas civitatis voluntatem solutam, virtutem alligatam. 2 Ac ne forte quæras *κατὰ λεπτόν* de singulis rebus, universa res eo est deducta, spes ut nulla sit, aliquando non modo privatos, verum etiam magistratus liberos fore. Hac tamen in oppressione sermo, in circulis dumtaxat et conviviis, est liberior, quam fuit. Vincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis. Habet etiam Campana lex exsecrationem in coitione candidatorum; si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Juliis. Non dubitant jurare ceteri: Laterensis[3] existimatur laute fecisse, quod Tribunatum plebis petere destitit, ne jura- 3 ret. Sed de republica non libet plura scribere. ***Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore.*** Me tueor; ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. A Cæsare[4] valde liberaliter invitor [in legationem illam], sibi ut sim Legatus: atque etiam libera legatio voti caussa datur. Sed hæc et præsidii apud pudorem Pulchelli non habet satis, et a fratris adventu me ablegat: illa et munitior est, et non impedit, quo minus adsim, quum velim. Hanc ego teneo;

2. *Fufium*] Q. Fufius Calenus, tribune of the people and author of a law *that the tribes should vote separately*. A partizan of Cæsar's.

3. *Laterensis*] Juvencius Laterensis: a partizan of Cicero. See *pro Planc. i. in Vatin. ii. ad Famil. viii.* 8. *x.* 2. 23. *ad Att. xiii.* 17. Candidates for offices had to denounce themselves if even they attempted the repeal of the laws of Cæsar.

4. *a Cæsare*] Cæsar offered Cicero a lieutenantship under himself; this Cicero for some time neither refused nor accepted, and at last declined, not without displeasing Cæsar. *Vid. Pl. vit. Cic.*

Digitized by Google

sed usurum me non puto. Neque tamen scit quisquam. Non lubet fugere: aveo pugnare. Magna sunt hominum studia. Sed nihil affirmo: tu hoc silebis. De 4 Statio[5] manumisso, et nonnullis aliis rebus, angor equidem, sed jam prorsus occallui. Tu, vellem ego, et cuperem, adesses:

Nec mihi consilium, nec consolatio deesset.

Sed ita te para,

——— *ut, si inclamaro, advoles.*

Ep. xliv. seq. ad Att. ii. 19.

EPISTOL. XIX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Molestia de Statio manumisso; de Clodii malevolentia, 1. Pompeium odio populi laborare, 2, 3. Clodium sibi inimicari, 4. Cæcilium Attici avunculum se colere, Bibuli edictis Pompeium valde irasci, 5.

Multa me sollicitant, et ex reipublicæ tanto motu, et 1 ex iis periculis, quæ mihi ipsi intenduntur[2], et sexcenta sunt. Sed mihi nihil est molestius, quam Statium[3] manumissum:

Nec meum imperium[4]? ac mitto imperium, non simultatem meam
Revereri saltem?

Nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo. Ego autem ne irasci possum quidem iis,

5. *Statio*] A slave of his brother Quintus, who was accused of undue intimacy with him.

1. Epistol. XIX.] Rome, July 695. Chiefly concerning the increase of his quarrel with Clodius.

2. *intenduntur*] The metaphor from snares set for game.

3. *statium*] Vid. ep. sup.

4. *meum imperium*] Ter. Phorm. ii. 3. 2.

Digitized by Google

quos valde amo; tantum doleo, ac mirifice quidem. Cetera in magnis rebus, minæ Clodii, contentionesque, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt. Etenim vel subire eas videor mihi summa cum dignitate, vel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortasse, dignitatis ἅλις[5], tamquam δρυός: saluti, si me amas, consule. Me miserum! cur non ades? Nihil te profecto præteriret: ego fortasse τυφλώττω, et nimium
2 τῷ καλῷ[6] προσπέπονθα. Scito nihil umquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hunc statum, qui nunc est: magis mehercule, quam vellem, non modo quam putaram. Populares[7] isti jam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cælo est: nec, quare, scio; sed ita laudatur, quasi

Unus homo[8] nobis cunctando restituit rem.

Pompeius, nostri amores[9], quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit[1]: neminem tenet: voluntate[2], an metu necesse sit iis[3] uti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa caussa, propter illam amicitiam, neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi: utor via[4]. Po-
3 puli sensus maxime theatro et spectaculis perspectus est. Nam gladiatoribus, qua dominus[5], qua advocati sibilis

5. *dignitatis* ἅλις] *As men, when they had learned to feed upon corn, found that of acorns they had had enough; so I have said sufficient about my dignity.*

6. τῷ καλῷ] *Have attached myself too painfullg to rectitude.*

7. *populares*] The triumvirs.

8. *Unus homo*] From Ennius, applied to Fabius Maximus Cunctator, quoted again *de Off.* i. 24. *de Senectute.* And applied by Virgil, *Æn.* vi. 847.

9. *nostri amoris*] Equivalent to *meæ deliciæ.*

1. *afflixit*] *Has lowered himself* by his coalition with Cæsar.

2. *voluntate*] *Fidem vestram implorat, ut quod vos jus coget, id voluntate impetret. Terent. Adelph.* 3. 4. 44. *Vereor an*—δέδοικα εἰ.

3. *iis*] Cæsar and Crassus.

4. *utor via*] *I turn neither to the right nor to the left.*

5. *dominus*] The person who gave the games, (as, *dominus epuli, auctionis*); here Gabinius, a partizan of Cæsar's, is meant.

Digitized by Google

conscissi: ludis Apollinaribus[6] Diphilus tragœdus in nostrum Pompeium petulanter invectus est:

Nostra miseria tu es Magnus,

millies coactus est dicere.

Eamdem virtutem istam, veniet tempus, quum graviter gemes,

totius theatri clamore dixit, itemque cetera. Nam et ejusmodi sunt ii versus, ut in tempus ab inimico Pompeii scripti esse videantur.

Si neque leges, neque mores cogunt,

et cetera magno cum fremitu et clamore sunt dicta. Cæsar quum venisset, mortuo plausu, Curio filius est insecutus. Huic ita plausum est, ut, salva republica, Pompeio plaudi solebat. Tulit Cæsar graviter. Litteræ Capuam[7] ad Pompeium volare dicebantur. Inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus. Rosciæ[8] legi, etiam frumentariæ[9], minitabantur. Sane res erat perturbata. Equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transire: sed vereor, ne non liceat. Non ferunt homines, quod videtur esse tamen ferendum. Sed est jam una vox omnium, magis odio firmata, quam præsidio. Noster 4 autem Publius mihi inimicatur: impendet negotium: ad quod tu scilicet advolabis. Videor mihi nostrum illum Consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat

6. *Apollinaribus*] Given by the Prætor on the fifth of July. *Liv.* xxvii. 23. xxv. 22. xv. 4.

7. *Capuam*] Where Pompey was, as commissioner in the division of the Campanian lands.

8. *Rosciæ*] The law of Roscius Otho, which gave the knights a peculiar seat in the theatres.

9. *frumentariæ*] Passed in the consulship of C. Cassius and M. Terentius Varro, that so much corn should be sold every month to the poorer citizens, at a *maximum* price. The quantity was five *modii*, at four *sestertii* the *modius*.

Digitized by Google

studium erga me non mediocre. Idem affirmat, verbum de me ullum non esse facturum. In quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio[1] mortuo, sum in ejus locum invitatus. Id erat vocari in locum mortui. Nihil mi* turpius apud homines fuisset: neque vero, ad istam ipsam *ἀσφάλειαν* quidquam alienius. Sunt enim illi apud bonos invidiosi: ego apud improbos meam retinuissem invidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi 5 vult esse Legatum. Honestior hæc declinatio periculi. Sed ego hoc repudio. Quid ergo est? Pugnare malo. Nihil tamen certi. Iterum dico, utinam adesses! Sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? Hoc opinor. Certi sumus perisse omnia. Quid enim *ἀκκιζόμεθα*[2] tamdiu? Sed hæc scripsi properans, et mehercule timide. Posthac ad te, aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia, aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. In iis epistolis me Lælium, te Furium[3] faciam: cetera erunt *ἐν αἰνιγμοῖς*. Hic Cæcilium[4] colimus et observamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa. Iis ardet dolore et ira noster Pompeius.

Ep. xlv. seq. ad Att. ii. 20.

1. *Cosconio*] A Campanian commissioner.

2. *ἀκκιζόμεθα*] Dissemble.

3. *Furium*] L. Furius Philus, a contemporary of Lælius, *de Am.* 26.

4. *Cæcilium*] The uncle of Atticus, who afterwards became his heir, and adopted his name.

Digitized by Google

EPISTOL. XX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Varrorem sibi satisfacere: se a Pompeio amari, 1. Clodium sibi minari, 2. de cautione in literis scribendis observanda, 3. de Comitiis Consularibus dilatis, 4, 5. de Diodoti morte; de Alexandri poetæ libris, 6.

Anicato[2], ut te velle intellexeram, nullo loco defui. 1 Numestium[3] ex litteris tuis, studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium[4], quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis. Pompeius amat nos, carosque habet. Credis? inquies. Credo: prorsus mihi persuadet. Sed quia, ut video, πραγματικοὶ[5] homines omnibus histori[c]is præceptis versibus denique cavere[6] jubent, et vetant credere: alterum facio, ut caveam; alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum: Pompeius 2 affirmat, non esse periculum; adjurat; addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quam me violatum iri. Tractatur res. Simul ac quid erit certi, scribam ad te. Si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris: si quies dabitur, ab Amalthea te non commovebo. De republica breviter ad te scribam. Jam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. Itaque posthac, si erunt 3 mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις[7] obscurabo. Nunc quidem novo quodam morbo civitas moritur; ut, quum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur,

1. Epistol. XX.] Rome, July, 695.

2. *Anicato*] A friend of Atticus.

3. *Numestium*] *Vid. Att.* ii. 22. 24.

4. *Cæcilium*] *Vid. ep. sup.*

5. πραγματικοὶ] *Men of business.*

6. *cavere*] Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν: a verse of Epicharmus.

7. ἀλληγορ.] So *ep. sup.* ἐν αἰνιγμοῖς.

Digitized by Google

doleant, varietas in re nulla sit, aperteque loquantur, et jam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. Neque enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec videmus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus sit. 4 Bibulus hominum admiratione et benevolentia in cœlo est. Edicta ejus et conciones describunt et legunt. Novo quodam genere in summam gloriam venit. Populare nunc nihil tam est, quam odium popularium. Hæc quo sint eruptura, timeo. Sed, si dispicere quid 5 cœpero, scribam ad te apertius. Tu, si me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus, facito, ut sis; si inclamaro, ut accurras. Sed do operam et dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furium[8] scripturum, nihil necesse est *tuum* nomen mutare. Me faciam Lælium et te Atticum; neque utar meo chirographo, neque signo; si modo erunt ejusmodi litteræ, quas in alienum 6 incidere nolim. Diodotus[9] mortuus est: reliquit nobis H-S fortasse centies. Comitia Bibulus cum Archilochio[1] edicto in ante diem xv Kal. Novemb. distulit. A. Vibio[2] libros accepi. Poeta ineptus: nec tamen scit nihil: et est non inutilis. Describo[3] et remitto.

Ep. xlvi. seq. ad Att. ii. 21.

8. *Furium*] In the preceding letter Cicero had said; *in iis Epistolis me Lælium, te Furium faciam: cætera erunt ἐν αἰνιγμοῖς.* Atticus, it seems, had subscribed himself Furius: Cicero now tells him that a fictitious name on one side is enough.

9. *Diodotus*] A Stoic; he lived and died in Cicero's house, whom he instructed in Logic.

1. *Archilochio*] Sarcastic, as the poems of Archilochus.

2. *Vibio*] The real name of this sorry poet was Alexander; he was a native of Ephesus, and surnamed Lychnus. He wrote a Cosmography in verse; Cicero being now employed upon a work on Geography, seems to have had occasion to refer to it. *Libros Alexandri, negligentis hominis, et non boni poetæ, sed tamen non inutilis, tibi remisi, ep.* 22.

3. *describo*] *Copy out.*

Digitized by Google

EPISTOL. XXI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De perdito Reipubl. statu, 1, 2. de mala Pompeii existimatione, 3, 4. de Bibuli gloria, 5. de Clodii inimicitia, 6.

De republica quid ego tibi subtiliter[2]? Tota periit: atque hoc est miserior, quam reliquisti, quod tum videbatur ejusmodi dominatio civitatem oppressisse, quæ jucunda esset multitudini, bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie: nunc repente tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus. Nam iracundiam atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati omnia perdiderunt. Sed ita lenibus uti videbantur venenis, ut posse videremur sine dolore interire. Nunc vero sibilis vulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ, vereor ne exarserint. Equidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reipublicæ esse conversum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus: et fuisset ita, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent: sed quum diu occulte suspirassent, postea jam gemere, ad extremum vero loqui omnes et clamare cœperunt. Itaque ille amicus[3] noster, insolens infamiæ, semper in laude versatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quo se conferat nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. Ac vide mollitiem

1. Epistol. XXI.] Rome, end of July, 695.

2. *subtiliter*] *Why should I not speak out about the republic? What need is there ἀκκιζέσθαι? to speak ἐν αἰνιγμοῖς, ἀλληγόριαις,* as in the former letters.

3. *amicus*] Pompey.

animi. Non tenui lacrimas, quum illum ante VIII Kal. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem: qui antea solitus esset jactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis faventibus, ut ille tum humilis, ut demissus erat, ut ipse etiam sibi, non 4 iis solum, qui aderant, displicebat! O spectaculum uni Crasso jucundum, ceteris non item! nam, qui deciderat ex astris, lapsus, quam progressus, potius videbatur: et, ut Apelles, si Venerem, aut si Protogenes Ialysum[4] illum suum cæno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus a me pictum et politum artis coloribus, subito deformatum, non sine magno dolore vidi. Quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere: tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset injuria. Itaque Archilochia[5] in illum edicta Bibuli popolo ita sunt jucunda, et eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeant; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, quod et eum, quem semper dilexi, nimis excruciant, et timeo, tam vehemens vir tamque acer in ferro et tam insuetus contumeliæ ne omni animi impetu dolori et iracundiæ 5 pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio. Ut nunc res se habet, admirabili gloria est. Quin quum comitia in mensem Octobr. distulisset; quod solet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæsar, oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum[6]; multa quum

4. *Ialysum*] The grand production of Protogenes, a Rhodian, and the cotemporary of Apelles; Ialysus was the grandson of the Sun, and founder of the city that bore his name in Rhodes. The famous picture of him, by the artist in question, was in Pliny's time at Rome, where he saw it in the Temple of Peace, xxxv. 36. 20.

5. *Archilochia*] *Vid. ep. sup.*

6. *ad Bibulum*] Bibulus was so unpopular as to be prevented from stirring from home, where he was besieged by the mob, requiring him to withdraw his opposition to the meeting of the Comitia.

Digitized by Google

seditiosissime diceret, vocem exprimere non potuit. Quid quæris? sentiunt, se nullam ullius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis est timenda. Clodius 6 inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nihil esse facturum contra me. Mihi periculosum est credere: ad resistendum me paro. Studia spero me summa habiturum omnium ordinum. Te quum ego desidero, tum vero res ac tempus illud vocat. Plurimum consilii, animi, præsidii denique mihi, si te ad tempus videro, accesserit. Varro mihi satisfacit. Pompeius loquitur divinitus. Spero nos aut certe cum summa gloria, aut sine molestia etiam discessuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut sciam, cura.

Ep. xlvii. seq. ad Att. ii. 22.

EPISTOL. XXII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Clodii minis, suisque erga eum præsidiis, 1—3. de Attici adventu sibi necessario, 4—5. de reip. statu, 6. de libris Alexandri remissis, et de Numestio in amicitiam recepto, 7.

Quam vellem Romæ! Mansisses profecto, si hæc 1 fore putassemus. Nam Pulchellum nostrum facillime teneremus: aut certe, quid esset facturus, scire possemus. Nunc se res sic habet; volitat, furit, nihil habet certi; multis denuntiat; quod fors obtulerit, id acturus videtur. Quum videt, quo sit in odio status hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur. Quum autem rursus opes et vim exercitus recordatur,

1. Epistol. XXII.] August, Rome, 695.

Digitized by Google

convertit se in nos. Nobis autem ipsis quum vim, tum 2 judicium minatur. Cum hoc Pompeius egit, et, ut ad me ipse referebat, (alium enim habeo neminem testem,) vehementer egit, quum diceret, in summa se perfidiæ et sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quum plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi et ipsum, et Appium[2] de me: hanc si ille non servaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Hæc, et in eam sententiam quum multa dixisset, aiebat illum primo sane diu multa contra: ad extremum autem manus dedisse[3], et affirmasse, nihil se contra ejus voluntatem esse facturum. Sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. Quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus: atque omnia, sicut facimus, para- 3 remus. Nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos et studia in nos hominum, et opes nostræ augeantur. Rempublicam nulla ex parte attingimus. In caussis atque in illa opera nostra forensi summa industria versamur. Quod egregie, non modo iis, qui utuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus. Domus celebratur: occurritur: renovatur memoria Consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videa- 4 tur. Nunc mihi et consiliis opus est tuis, et amore, et fide. Quare advola. Expedita mihi erunt omnia, si te habebo. Multa per Varronem[4] nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipso Publio

2. *Appius*] Brother of Clodius, pledged with him to do no act of violence against Cicero.

3. *manus dedisse*] *Gave him his hand upon it;* or better still, *gave in to him.* Combatants, when they yield the victory to each other, are said *manus dare*, or, *manus victas dare. Æn.* xi. 568. *Plaut. Pers.* v. 2. 72. *Ovid. Trist.* i. 3. 88. *Fast.* iii. 688.

4. *Varronem*] See *ep. sup.*

Digitized by Google

elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam; sed absurdum est singula explicare: tum ego requiram te ad omnia. Unum illud tibi per- 5 suadeas velim, omnia mihi fore explicata, si te videro: sed totum est in eo, si ante, quam ille ineat magistratum. Puto Pompeium Crasso[5] urgente, si tu aderis, qui per *βοῶπιν* ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. Precibus nostris et cohortatione non indiges. Quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De republica nihil habeo ad te scribere, nisi sum- 6 mum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia, mutationis tamen spes nulla. Sed, quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, vehementerque pœnitet. Non provideo satis, quem exitum futurum putem. Sed certe videntur hæc aliquo eruptura. Libros Alexandri, negli- 7 gentis hominis, et non boni poetæ, sed tamen non inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam; et hominem gravem et prudentem et dignum tua commendatione cognovi.

Ep. xlviii. seq. ad Att. ii. 23.

EPISTOL. XXIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se ambulantem hanc epistolam dictâsse scribit, 1. Pompeium sui status pœnitere, 2. se causis solummodo Forensibus operam dare; Clodium sibi minari, Attici adventum optari, 3.

5. *Pompeium Crasso*] Atticus had easy access to the sister of Clodius, (*βοῶπιν*), who shared the confidence of Crassus. Crassus was willing to detach Pompey from Cicero's interest. Cicero wishes Atticus to find out through Clodia how he was likely to succeed.

1. Epistol. XXIII.] Rome, August, 695.

Digitized by Google

1 Numquam ante arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. Ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear. Nam, quum vacui temporis nihil haberem, et quum, recreandæ voculæ caussa, necesse 2 esset mihi ambulare, hæc dictavi ambulans. Primum igitur illud te scire volo, Sampsiceramum[2], nostrum amicum, vehementer sui status pœnitere; restituique in eum locum cupere, ex quo decidit: doloremque suum impertire nobis, et medicinam interdum aperte quærere; quam ego possum invenire nullam: post deinde omnes illius partis auctores ac socios, nullo adversario, consenescere; consensionem universorum nec voluntatis, nec sermonis 3 majorem umquam fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere, certo scio) publicis consiliis nullis intersumus, totosque nos ad forensem operam laboremque contulimus. Ex quo, quod facile intelligi possit, in multa commemoratione earum rerum, quas gessimus, desiderioque versamur. Sed βοώπιδος nostræ consanguineus non mediocres terrores jacit atque denuntiat, et Sampsiceramo negat; ceteris præ se fert, et ostentat. Quamobrem, si me amas tantum, quantum profecto amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, advola. Credibile non est, quantum ego in consiliis et prudentia tua, quod maximum est, quantum in amore et fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: conjunctio vero nostrorum animorum brevitate contenta est. Permagni nostra interest, te, si comitiis[3] non potueris, at declarato illo, esse Romæ. Cura, ut valeas.

Ep. lxix. seq. ad Att. ii. 24.

2. *Sampsiceramus*] Pompey.

3. *Comitiis*] Where Clodius would be declared Trib. Pleb.

Digitized by Google

EPISTOL. XXIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Atticum, ut mox Romam redeat, rogat 1. De Vettio, 2—3. Rerum statum deplorat, 4. Iterum, ut Atticus Romam advolet, rogat, 5.

Quas Numestio[2] litteras[3] dedi, sic te iis evocabam[4], 1 ut nihil acrius neque incitatius fieri posset. Ad illam κέλευσιν[5] adde[6] etiam, si quid potes. Ac ne sis perturbatus; novi enim te, et non ignoro, quam sit amor omnis sollicitus atque anxius: sed res est ut spero, non tam exitu molesta, quam auditu. Vettius[7] ille, ille noster 2 index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, sese curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio[8] filius adduceretur. Itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, et cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum deduxit, ut diceret, sibi certum esse, cum suis servis in pompeium impetum facere, eumque occidere. Hoc Curio ad patrem detulit ille ad Pompeium. Res delata ad senatum est. Introductus Vettius, primo 3 negabat, se umquam cum Curione restitisse[9]: neque id

1. Epistol. XXIV. Rome, August, 695.

2. *Numestio*] Vid. Ep. 20.

3. *Literis*] These letters are lost.

4. *evocabam*] From Epirus to Rome.

5. *κέλευσιν*] Metaphor from the race-ground; cries to encourage the speed of horses running.

6. *adde*] *Add some inclination of your own.* So *addere aliquantum ad amorem. ad Fam.* xv. 20. *addunt se in spatia, Georgic.* i. 513. speaking of horses.

7. *Vettius*] An informer of whom Cicero had made use in the Catilinarian conspiracy, (*Ille noster*). With a view of lowering the party of Cæsar he had made a false confession of having been suborned by Cæsar to attempt Pompey's life. In this lie he was detected, and convicted of breach of the public peace. *Orat. Vat.* 10. *Sext.* 63. *Dion. xxxviii.* L. Vettius, the *Index*, must not be confused with T. Vettius, the Judex, as Prætor, in the affair of Flaccus, A. U. C. 695. Vid. pro Flacc. 34.

8. *Curio*] C. Curio, C. F. an opponent of the Triumvirs. See *ad Famil. lib. ii.*

9. *restitisse*] *Resistere cum aliquo, to hold a conference.*

sane diu. Nam statim fidem publicam postulavit. Reclamatum est[1]. Tum exposuit, manum fuisse juventutis, duce Curione, in qua Paullus[2] initio fuisset, et Q. Cæpio[3] hic Brutus, et Lentulus[4], flaminis[5] filius, conscio patre. Postea C. Septimium, scribam Bibuli, pugionem sibi a Bibulo attulisse: quod totum irrisum est: Vettio pugionem defuisse, nisi ei Consul dedisset: eoque magis id ejectum est, quod a. d. III. Id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caveret insidias. In quo ei Pompeius gratias egerat. Introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vettius dixerat: maximeque in eo tum quidem Vettius est reprehensus, quod dixerat, adolescentium consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur; in eo principem Paullum fuisse; quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. Fit Senatus consultum, ut Vettius, quod confessus esset, se cum telo fuisse, in vincula conjiceretur: qui eum emisisset, contra rempublicam esse facturum. Res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, et item servi ejus comprehenderentur cum telis, deinde ille se diceret indicaturum; idque ita actum esset, nisi Curiones rem ante ad Pompeium detulissent. Tum Senatus consultum in concione recitatum est. Postero autem die Cæsar, is, qui olim, Prætor quum

1. *reclamatum est*] Bos on the authority of a single MS. reads *haud reclamatum est.* Either will make sense.

2. *Paullus*] L. Æmilius Paullus, Quæstor of Macedon.

3. *Cæpio*] M. Junius Brutus, the murderer of Cæsar; named Cæpio, from his adoption by Servilius Cæpio, his maternal uncle.

4. *Lentulus*] *L. Lentulum hunc judicem nostrum, flaminem Martialem, quod erat eo tempore Gabinii tui competitor, ejusdem Vettii indicio opprimere voluisti—hujus etiam filium eodem indicio et crimine ad patris interitum aggregare voluisti. in Vat.* 10.

5. *flaminis*] L. Cornelius Lentulus, Flamen of Mars: he was obnoxious to Cæsar's party from being a candidate for the consulship against two of his partizans, Piso and Gabinius. Thence the wish to entangle him and his son in this false information of Vettius.

Digitized by Google

esset, Q. Catulum[6] ex inferiore loco jusserat dicere, Vettium in Rostra produxit; eumque in eo loco constituit, quo Bibulo[7] Consuli adspirare non liceret. Hic ille omnia, quæ voluit, de republica dixit; et qui illuc factus institutusque venisset, primum Cæpionem de oratione sua sustulit, quem in Senatu acerrime nominarat; ut appareret, noctem[8] et nocturnam deprecationem intercessisse; deinde, quos in Senatu ne tenuissima quidem suspicione attigerat, eos nominavit: Lucullum[9], aquo solitum esse ad se mitti C. Fannium[1], illium, qui in P. Clodium subscripserat[2]; L. Domitium, cujus domum constitutam fuisse, unde eruptio fieret: me non nominavit[3]: sed dixit, Consularem disertum, vicinum Consulis[4], sibi dixisse, Ahalam[5] Servilium aliquem aut Brutum[6] opus esse reperiri. Addidit ad extremum, quum, jam dimissa

6. *Q. Catulum*] Consul, with M. Æmilius Lepidus, A. U. C. 675. During the Prætorship of Cæsar he superintended the beautifying of the capitol; this Cæsar wished to see transferred to Pompey, and after having called Catulus before a meeting of the people, forbade him (on the plea of his holding no true magistracy) to speak from the Rostra. *Sueton. Cæsar.* 15. *Primo die Q. Catulum de refectione Capitolii ad disquisitionem populi vocavit, rogatione promulgata, qua curationem eam in alium transferebat.* Cicero, (in Vatin. 10.) attributes this act not to Cæsar but to Vatinius.

7. *Bibulo*] Being shut up in his house for fear of violence, *vid. ep. sup. and Orat. in Vatin.*

8. *noctem*] With Servilia, the mother of Brutus, Cæsar lived on such intimate terms as to be supposed to have been the father of Brutus. *Suet. Cæs.* 50.

9. *Lucullum*] An enemy to Pompey.

1. *Fannium*] Vid. Ep. ad Att. vii. 15.

2. *Subscripserat*] In making a charge the chief accuser set his name at the head, the rest wrote theirs below (*subscribo*). It is made a matter of praise to Atticus, by his biographer, that *Neminem, neque suo nomine, neque subscribens, accusavit. Corn. Nepos in vit. Att.*

3. *me non nominavit*] *Quid ego de me querar? qui etiam tibi gratias agere debeo, quod me ex fortissimo civium numero sejungendum non putaveris in Vat.* 10.

4. *vicinum consulis*] Cæsar, as Pontifex Maximus, resided in the *Via sacra;* this led to the Palatine Hill, where Cicero's house stood.

5. *Ahala*] C. Servilius Ahala, who at the command of L. Quintius Cincinnatus, Dictator, put to death Spurius Mælius, for aiming at the sovereignty. *Liv. iv.* 14. *Catil. i.* 1. *Mil.* 3. *de Senect.* 16.

6. *Brutum*] The overthrower of the kingly government. As far as the name is concerned Cicero writes prophetically.

Digitized by Google

concione, revocatus a Vatinio fuisset, se audisse a Curione, his de rebus conscium esse Pisonem[7], generum 4 meum, et M. Laterensem[8]. Nunc reus erat apud Crassum[9] Divitem Vettius de vi: et, quum esset damnatus, erat indicium[1] postulaturus: quod si impetrasset, judicia fore videbantur. Ea nos, utpote qui nihil contemnere[2] solemus, non pertimescebamus. Hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus vitæ tædet: ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. Modo cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considii[3] discusserat: ea, quam quotidie timere potueramus, subito exorta est. Quid quæris? nihil me infortunatius, nil fortunatius est Catulo, quum splendore 5 vitæ, tum hoc [occasus[4]] tempore. Nos tamen in his miseriis erecto animo et minime perturbato sumus: honestissimeque dignitatem nostram et magna cura tuemur.

7. *Pisonem*] C. Calphurnius Piso Frugi, husband of Terentia.

8. *M. Laterensem*] M. Juventius Laterensis. See Ep. 18.

9. *Crassus*] Prætor for the year.

1. *indicium*] Vettius being accused of breaking the public peace, and convicted, wishes to gain his own pardon by informing against others, (*indicium postulaturus*) as if he had not already attempted to tarnish the brightest names in the commonwealth: had his request been granted there would have been judgment in abundance, no matter whether his evidence was false or true. How strongly does the character of this vile informer resemble that of the plot-makers of Charles the second's reign.

2. *nihil contemnere*] Cicero was on his guard against every thing: two accusations were at this time hanging over his head, the one upon the evidence of Vettius, and the more formidable one, that Clodius threatened, of having unjustly put to death Roman citizens.

3. *Considii*] Εἰπόντος δὲ Κονσιδίου τινὸς τῶν σφόδρα γερόντων, ὡς φοβούμενοι τὰ ὅπλα καὶ τοὺς στρατιώτας οὐ συνέρχοιντο, τί οὖν· ἔφη ὁ Καῖσαρ, οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιὼς οἰκουρεῖς; καὶ ὁ Κονσίδιος εἶπεν ὅτι μὲ ποῖει μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας. Plut. vit. Cæs. 14.

4. *occasus*] Catulus died A. U. C. 693. *Sed quoniam perpetua quadam felicitate usus ille cessit e vita, suo magis quam suorum civium tempore, et tum occidit, quum lugere facilius rempublicam posset quam juvare—illius mortis opportunitatem benevolentia potius quam misericordia prosequamur*: so speaks Cicero of Hortensius, in similar terms. Brut. c. 1. Hæc vel manca vel corrupta. *tum mortis tempore*, Lamb. conj. *tum occasus tempore*, Schutz. Fuitne hæc ἀποσιώπησις: *quod tum tempore* scil. *opportuno*, mortem obiit. *Orell.*

Digitized by Google

Pompeius de Clodio jubet nos esse sine cura, et summam in nos benevolentiam omni oratione significat. Te habere consiliorum auctorem, sollicitudinum socium, omni in cogitatione conjunctum, cupio. Quare, ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, item atque eo, si potest, acrius, te rogo, ut plane ad nos advoles. Respiraro, si te videro.

Ep. l. seq. ad Att. ii. 25.

EPISTOL. XXV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Varronem sibi non satisfacere: ab Hortensio se laudatum esse, 1. Atticum, ut Romam advolet, rogat, 2.

1 Quum aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam, illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper me scis scripsisse[2] ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse, eam rem summæ tibi voluptati esse. Sed ego mallem, ad ipsum scripsisses, mihi illum satisfacere, non quo faceret, sed ut faceret. Mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, *ἑλικτὰ*[3] *καὶ οὐδέν*. Sed nos tenemus preceptum illud, *τὰς*[4] *τῶν κρατούντων*. At hercule alter, tuus familiaris, Hortalus, quam plena manu, quam ingenue, quam ornate nostras laudes in astra sustulit,

1. Epistol. XXV.] Rome, Aug. 695. M. Terentius Varro, the most learned of the Romans, a friend of Atticus, but also a partizan of Pompey (whom he feared to offend), had begun with some services towards Cicero, with greater alacrity than he carried them on with. Cicero wishes Atticus to let him know that for his former services he owed him some good-will, but he was to do so less in order to lead Varro to imagine that he had satisfied Cicero, than to incite him to attempt to do so; (*non quo faceret, sed ut faceret.*) He accuses him of being long about things (*ἑλικτὰ καὶ οὐδέν*), and of fearing the displeasure of great men (*τᾶς τῶν κρατούντων*); and contrasts his lukewarmness with the energy of Hortensius, whom he denominates Hortalus.

2. *scripsisse*] *Varro mihi satisfacit. Ep.* 21.

3. *ἑλικτὰ*] *ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιὲς, ἀλλὰ πᾶν πέριξ, φρονοῦντες. Eurip. Andr.* 419.

4. *τὰς*] *τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών. Eur. Phœn.* 407.

Digitized by Google

quum de Flacci[5] Prætura et de illo tempore Allobrogum[6] diceret! Sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copiosius potuisse dici. Ei te hoc scribere 2 a me tibi esse missum, sane volo. Sed quid tu scribas? quem jam ego venire atque adesse arbitror. Ita enim egi tecum superioribus litteris. Valde te exspecto, valde desidero; neque ego magis, quam ipsa res et tempus poscit. His de negotiis quid scribam ad te, nisi idem, quod sæpe? Republica nihil desperatius; iis, quorum opera, nihil majore odio. Nos, ut opinio et spes et conjectura nostra fert, firmissima benevolentia hominum muniti sumus. Quare advola. Aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum brevior, quod, ut spero, coram brevi tempore conferre, quæ volumus, licebit. Cura, ut valeas.

Ep. li. seq. ad Q. Fratr. i. 2.

5. *Flacci*] Accused of extortion, and defended by Cicero in the Oration *pro Flacco*, now extant.

6. *Allobrogum*] Alluding to the time when the ambassadors of the Allobroges made known Catiline's conspiracy: *quo tempore Allobroges involgarunt. Vid. sup.* Anything recalling the recollection of Catilinarian affair was music to Cicero.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER III.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

The letters in the third book are, without any exceptions, written from the house of Plancius, in Thessalonica, where Cicero resided during his banishment; or from the places which he stopped at in his journey. He was forbidden to set foot within four hundred miles of Italy; at Vibo, he spent several days with a friend named Sica; from thence he turned his steps to Sicily, but was forbidden to approach by the Prætor Vergilius: hereupon he turned towards Brundusium, leaving Sica, his host, for fear lest he should come in trouble on his account. From Brundusium he embarked for Greece, and reached Thessalonica, from Dyrrhachium. Melite, the island of the Adriatic, was within the prohibited distance. All the letters of this book were written within the year 696, on the same subject, and in the same spirit.

Iterum rogat, ut Atticus se quamprimum consequatur.

Quum antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum; tum vero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter id, quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quam ut tu me quam primum consequare; ut, quum ex Italia profecti essemus, sive per Epirum iter esset faciendum, tuo tuorumque præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem, te oro, des operam, ut

1. Epistol. I.] 696, April.

Digitized by Google

me statim consequare. Facilius potes; quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

Ep. lvi. seq. ad Att. iii. 5.

EPISTOL. II [1].

CICERO ATTICO SAL.

Itineris causam exponit.

Itineris nostri caussa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutius esse possem, quam in fundum Sicæ; præsertim nondum rogatione correcta: et simul intelligebam, ex eo loco, si te haberem [2], posse me Brundisium referre; sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Autronium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso et abjecto. Cura ut valeas. Dat. vi. Id. Apr. in oris Luc.

Ep. liv. seq. ad Att. iii. 4.

EPISTOL. III [1].

CICERO ATTICO SAL.

Rogat Atticum ut Vibonem ad se statim veniat.

Utinam illum diem videam, quum tibi agam gratias, quod me vivere coegisti! Adhuc quidem valde me

1. EPISTOL. II.] Lucania, 696, April.

2. *si te haberem*] Atticus was now in Rome. *Vid. Ep.* 5. Autronius Pætus, one of the Catilinarians, and consequently a foe to Cicero, was an exile in Greece. Cicero therefore hesitates to go thither without Atticus.

1. EPISTOL. III.] Beginning of April, 696, during Cicero's journey.

Digitized by Google

pœnitet. Sed te oro, ut ad me Vibonem[2] statim venias, quo ego multis de caussis converti iter meum. Sed eo si veneris, de toto itinere ac fuga mea consilium capere potero. Si id non feceris, mirabor; sed confido te esse facturum.

Ep. liii. seq. ad Att. iii. 2.

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cur subito a Vibone discesserit exponit.

Miseriæ nostræ potius velim, quam inconstantiæ, tribuas, quod a Vibone, quo te arcessebamus, subito discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod correctum esse audieramus, erat ejusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. Illo quum pervenire non liceret, statim iter Brundisium versus contuli ante diem rogationis; ne et Sica, apud quem eram, periret; et quod Melitæ[2] esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modo recipiemur. Adhuc invitamur benigne. Sed, quod superest, timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere. Qua in re apud me tu plurimum valuisti. Sed hæc coram. Fac modo, ut venias.

Ep. lv. seq. ad Att. iii. 1.

2. *Vibonem*] A city of Bruttium.

1. Epistol. IV.] Apr. 696, from between Vibo and Brundusium.

2. *Melitæ*] Being, like Sicily, too near.

Digitized by Google

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

Gratissima sibi esse Attici in Terentiam officia scribit.

Terentia tibi et sæpe et maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus, et maximo dolore conficior. Ad te quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, quum eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda. Tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura, ut valeas. Dat. [iix.] Id. Apr. Thurii.

Ep. lvii. seq. ad Att. iii. 6.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Atticum se non vidisse dolet, sibique iter esse in Asiam nuntiat.

Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundisii visurus essem: idpue ad multa pertinuit; in eis, et ut in Epiro consisteremus, et de reliquis rebus tuo consilio uteremur. Quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum. Meos tibi commendo. Me vix misereque sustento. Dat. xiv. Kal. Maii de Tarentino.

Ep. lviii. seq. ad Fam. xiv. 4.

1. Epistol. V.] Thurium, April, 696.

1. Epistol. VI.] Tarentum, May, 696.

Digitized by Google

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cur in Epirum venire nolit, 1. calamitatem queritur, 2. se nescire ubi fratrem visurus sit, Atticum vero valde videre cupere scribit, 3.

Brundisium veni a. d. xiv. Kal. Mai. Eo die pueri 1 tui mihi a te litteras reddiderunt: et alii pueri, post diem tertium ejus diei, alias litteras attulerunt. Quod me rogas et hortaris, ut apud te in Epiro sim: voluntas tua mihi valde grata est, et minime nova: sed et consilium mihi quidem optatum, si liceret ibi omne tempus consumere: odi enim celebritatem; fugio homines; lucem adspicere vix possum: esset mihi ista solitudo, præsertim tam familiari in loco, non amara: sed, itineris caussa, ut deverterem, primum est devium; deinde ab Autronio et ceteris quatridui; deinde sine te. Nam castellum munitum habitanti mihi prodesset; transeunti non est necessarium. Quod si auderem, Athenas peterem. Sane ita cadebat, ut vellem. Nunc et nostri hostes ibi sunt; et te non habemus; et veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te exspectemus. Quod me 2 ad vitam vocas, unum efficis, ut a me manus abstineam; alterum non potes, ut me non nostri consilii vitæque pœniteat. Quid enim est, quod me retineat, præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscentes prosequebatur? Non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam injuriam, et scelus non tam inimicorum

1. Epistol. VII.] April 30, Brundusium. Atticus's invitation to Epirus declined.

Digitized by Google

meorum, quam invidorum, ne et meum mærorem exagitem, et te in eumdem luctum vocem. Hoc affirmo, neminem umquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse: cujus oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. Reliqua tempora non 3 sunt jam ad medicinam, sed ad finem doloris. De republica video te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerum: quæ quamquam exigua sunt; tamen, quoniam placet, exspectemus. Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. Nam aut accedemus in Epirum, aut tarde per Candaviam ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconstantia nostra afferebat, sed quod de fratre, ubi eum visuri essemus, nesciebamus. Quem quidem ego nec quo modo visurus, nec ubi dimissurus sim, scio. Id est maximum et miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego et sæpius ad te, et plura scriberem, nisi mihi dolor meus quum omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut valeas. Dat. prid. Kal. Mai. Brundisii.

Ep. lviii. seq. ad Att. iii. 8.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Sollicitudinem suam fratris periculo augeri scribit, 1, 2. Attici epistolæ respondet, 3. se malorum suorum memoria, et metu de fratre in scribendo impediri fatetur, 4.

Brundisii proficiscens scripseram ad te, quas ob caussas in Epirum non essemus profecti; quod et Achaia prope

1. Epistol. VIII.] Thessalonica, 696, May 27.

Digitized by Google

esset plena audacissimorum inimicorum, et exitus difficiles haberet, quum inde proficisceremur. Accessit, quum Dyrrhachii essemus, ut duo nuntii afferentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas; alter, pedibus per Macedoniam venire. Itaque illi obviam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam veniret. Ipsi processimus, et Thessalonicam a. d. x. Kal. Jun. venimus; neque de illius itinere quidquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. Nunc, istic quid aga- 2 tur, magno opere timeo. Quamquam tu altera epistola scribis, Id. Mai. audiri, fore, ut acrius postularetur; altera, jam esse mitiora. Sed hæc est pridie data, quam illa: quo conturbor magis. Itaque quum meus me mæror, quotidianus lacerat et conficit, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. Sed et navigatio perdifficilis fuit; et ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petivit. Nam Phætho libertus[2] eum non vidit: vento rejectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præsto fuit. Reliqua quam mihi timenda sint video, nec, quid scribam, habeo, et omnia timeo: nec tam miserum est quidquam quod non in nostram fortunam cadere videatur. Equidem adhuc miser, in maximis meis ærumnis et luctibus, hoc metu adjecto, maneo Thessalonicæ suspensus: nec audeo quidquam. Nunc 3 ad ea quæ scripsisti. Tryphonem[3] Cæcilium non vidi. Sermonem tuum et Pompeii[4] cognovi ex tuis litteris.

2. *libertus*] Of Q. Cicero.

3. *Tryphonem*] Freedman of Atticus.

4. *Pompeii*] Young Tigranes, son of the king of Armenia, had been brought from Asia to Rome by Pompey, to adorn his triumph. He was put in custody of F. Flavius, a partizan of Pompey. Clodius planned his escape; a storm cast him back again on the shores of Italy; Clodius flew to save, Flavius to arrest him; a conflict ensued; Flavius was defeated; M. Papinus, a friend of Pompey, was slain. Pompey put up with all this behaviour of Clodius. *When he does this*, says Cicero, *what can I hope for?*

Digitized by Google

Motum in republica non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni[5] me jubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maii ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed ubi, nondum statui. Atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere. Sed tamen statim te 4 faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum videre; qui, etsi incredibili et singulari calamitate adflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quam ex culpæ nostræ recordatione, commotus. Cujus enim scelere impulsi ac proditi simus, jam profecto vides: atque utinam jam ante vidisses! neque totum animum tuum mærori mecum simul dedisses. Quare, quum me adflictum et confectum luctu audies, existimato, me stultitiæ meæ pœnam ferre gravius, quam eventi: quod ei crediderim, quem esse nefarium non putarim. Me et meorum malorum memoria, et metus de fratre in scribendo impedit. Tu ista omnia vide et guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misi tibi. Dat. iv. Kal. Jun. Thessalonicæ.

Ep. lxi. seq. ad Att. iii. 9.

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

De fratris videndi occasione consulto vitata, 1. de spe melioris fortunæ ab Attico facta, 2. de causis quæ ipsum Thessalonicæ teneant, 3.

5. *Varroni*] A common friend of Pompey and Atticus.

6. *Hypsæo*] Pompey's Quæstor in the Mithridatic war.

1. Epistol. IX.] Thessalonica. June, 696.

Quintus frater quum ex Asia discessisset ante Kal. Mai., et Athenas venisset Idib., valde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. Itaque eum malui properare Romam, quam ad me venire: et simul (dicam enim, quod verum est; ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mærore adspicerem; aut meas miserias, luctu adflictas, et perditam fortunam, illi offerrem, aut ab illo adspici paterer. Atque etiam illud timebam, quod profecto accidisset, ne a me digredi non posset. Versabatur mihi tempus illud ante oculos, quum ille aut lictores[2] dimitteret, aut vi avelleretur ex complexu meo. Hujus acerbitatis, eventum altera acerbitate non videndi fratris vitavi. In hunc me casum vos, vivendi auctores, impulistis. Itaque mei peccati luo pœnas. Quamquam me tuæ litteræ sustentant: ex quibus, quantum tu se speres, facile perspicio. Quæ quidem tamen aliquid habebant solatii ante, quam eo venisti a Pompeio: *nunc Hortensium allice et ejusmodi viros*. Obsecro, mi Pomponi, nondum perspicis, quorum opera, quorum insidiis, quorum scelere perierimus? Sed tecum hæc coram agemus. Tantum dico, quod scire te puto: nos non inimici, sed invidi perdiderunt. Nunc, si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, et spe, qua jubes, nitemur. Sin, ut mihi videntur, infirma sunt; quod optimo tumpore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe agit gratias. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotium: quod, si sciam, cujusmodi sit, sciam, quid fuerim? non sentire, qui sim? quo caream honore? qua

2. *lictores*] Lictors would be allowed a Quæstor to travel with, but not to make stays on the road with.

Digitized by Google

agendum mihi sit. Me etiam nunc illorum beneficiorum et litterarum exspectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. Si quid erit novi allatum, sciam, de reliquo quid agendum sit. Tu si, ut scribis, Kal. Jun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Litteras, quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Dat. Id. Jun. Thessalonicæ.

Ep. lxii. seq. Q. Fratr. i. 3.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se, quoniam amici velint, bene de fortuna sua speraturum, 1. de suæ calamitatis magnitudine, 2, 3.

1 Acta quæ essent usque ad VIII. Kalend. Jun., cognovi ex tuis litteris. Reliqua exspectabam, ut tibi placebat, Thessalonicæ: quibus allatis, facilius statuere potero, ubi sim. Nam, si erit caussa, si quid agetur, si spem videro, aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam: sin, ut tu scribis, ista evanuerint, aliquid aliud videbimus. Omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum; quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quam de me. Itaque, quid ea mihi prosit, nescio.
2 Sed tamen, quoad me vos sperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quod me tam sæpe et tam vehementer objurgas, et animo infirmo esse dicis: quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis umquam tam ex amplo statu, tam in bona caussa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præsidiis bonorum omnium, concidit? Possum oblivisci, qui

1. EPISTOL. X.] Thessalonica. July, 696.

Digitized by Google

gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) quum pluris facerem, quam me ipsum, semperque fecissem, vitavi, ne viderem, ne aut illius luctum squaloremque adspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi adflictumque offerrem. Mitto cetera intolerabilia. Etenim fletu impedior. Hic utrum tandem sum accusandus, quod doleo; an, quod commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur,) aut certe vivus nunc amitterem? Hæc eo scripsi, ut potius relevares 3 me, quod facis, quam aut castigatione, aut objurgatione dignum putares: eoque ad te minus multa scribo, quod et mærore impedior, et, quod exspectem istinc, magis habeo, quam quod ipse scribam. Quæ si erunt allata, faciam te consilii nostri certiorem. Tu, ut adhuc fecisti, quam plurimis de rebus ad me velim scribas; ut prorsus ne quid ignorem. Dat. XIV. Kal. Quint. Thessalonicæ.

Ep. lxiv. seq. ad Att. iii. 11.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se adhuc Thessalonicæ retineri, 1. Attici operam implorat, objurgationem deprecatur, 2.

Me et tuæ litteræ, et quidam boni nuntii, non optimis 1 tamen auctoribus, et exspectatio vestrarum litterarum, et quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. Si accepero litteras, quas exspecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam: si non erit,

1. EPISTOL. XI.] Ibid.

Digitized by Google

2 faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia juva: consolari jam desine: objurgare vero noli: quod quum facis, ut ego tuum amorem et dolorem desidero! quem ita adfectum mea ærumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Dat. IV. Kal. Quint.

Ep. lxv. seq. ad Att. iii. 12.

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De incerta spe recuperandæ salutis, 1. de sua in Curionem oratione iniquo tempore prolata, 2. Sua magis interesse ut Atticus Romam maneat, 3.

1 Tu quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, et maxime per Senatum: idemque caput rogationis[2], proponi scribis, quare in Senatu dici nihil liceat; itaque siletur. Hic tu me accusas, quod me afflictem; quum ita sim afflictus, ut nemo umquam: quod tute intelligis. Spem ostendis secundum Comitia. Quæ ista est, eodem Tribuno plebis, et inimico Consule[3] designato? Percussisti autem me etiam de oratione[4] prolata. Cui vulneri, ut scribis, medere, si quid potes. Scripsi equidem olim iratus, quod ille prior scripserat; sed ita compresseram,

1. Epistol. XII.] Ibid. August.

2. *caput rogat*] The clause in the law of Clodius, making it capital for any one to move, in the senate, for Cicero's restoration.

3. *inimico consule*] Q. Metellus Nepos. *Ep.* 22. *note* 6.

4. *oratione*] Cicero had written an oration against C. Scribonius Curio, the father. This came to light in some manner of which Cicero knew nothing. *Sed quid Curio? an orationem non legit? quæ unde sit prolata nescio. Epist.* 15.

Digitized by Google

ut numquam manaturam putarem. Quo modo exciderit, nescio. Sed quia numquam accidit, ut cum eo verbo uno concertarem; et quia scripta mihi videtur negligentius, quam ceteræ; puto posse probari, non esse meam. Id, si putas me posse sanari, cures velim: sin plane perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco jaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi, ut scribis, significarim, ut ad me venires Dodona[5]; tamen intelligo, te re istic prodesse, hic ne verbo quidem levare me posse. Non queo plura scribere: nec est, quod scribam: vestra magis exspecto. Dat. XVI. Kal. Sext. Thessalonicæ.

Ep. lxvi. seq. ad Att. iii. 14.

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cur se Thessalonica non commoverit, exponit, 1. dolorem suum excusat, et, quoniam Cyzicum non eundum sit, Atticum rogat, ut diligenter, quæ opus sint, scribat: Q. Fr. commendat, 2.

Quod ad te scripseram, me in Epiro futurum: posteaquam extenuari spem nostram et evanescere vidi, mutavi consilium; nec me Thessalonica commovi, ubi esse statueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis litteris scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur; id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuque nihil ad me scribis, proinde habebo, ac si scripsisses nihil esse; neque temporis[2] non longinqui spe ductum[3] 1

5. *venires Dodona*] *Locus corruptus.* Var. lect. *Dodona, Sidona, donatum, domitum.*

1. EPISTOL. XIII.] Ibid. August.

2. *neque temporis*] *Nor do I regret that I am not led away by hope of my time being not distant.*

3. *ductum*] *Terent. Andr.* iv. 1. 20. *Phormio* iii. 2. 15. *Prop.* ii. 13. 57.

esse, moleste feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis plebis designatis reliqua spes est: quam si exspectaro, non erit, quod putes me caussæ meæ ac voluntati meorum defuisse. 2 Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, quum ita me afflictum, videas, ut neminem umquam nec videris, nec audieris. Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens ingrata est. Atque utinam tam in periculo fuisset! quum ego iis, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui, ut me paullulum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere et perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me litteræ perferentur, hoc velim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas: quem ego miser si incolumen relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Dat. Non. Sext.

Ep. lxviii. seq. ad Q. Fr. i. 4.

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Nondum se Thessalonica decessisse; nisi novi aliquid acciderit, in Asiam se profecturum, 1, 2.

1 Ex tuis litteris plenus sum exspectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse, agi de nobis. Si tibi stultus esse videor qui sperem;

1. Epistol. XIV.] Ibid. August.

Digitized by Google

facio tuo jussu; etsi scio te me iis epistolis potius et meas spes solitum esse remorari. Nunc velim, mihi plane perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse. Ea si qui casus aliqua ex parte correxerint; minus moleste feremus nos vixisse, et adhuc vivere. Ego, propter viæ celebritatem, et quoti- 2 dianam exspectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonica. Sed jam extrudimur, non a Plancio [2], (nam is quidem retinet,) verum ab ipso loco, minime apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non veni, quod subito mihi universi nuntii venerant et litteræ, quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse. Hinc, si aliquid a comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quo potissimum: sed scies. Dat. XII. Kal. Sext. Thessalonicæ.

Ep. lxvii. seq. Att. iii. 13.

EPISTOL. XV [1].

CICERO ATTICO SAL.

Epistolas ab Attico recenset; dolorem excusat; de eis, quos sibi scripserat invidisse, quosque Atticus purgaverat, respondet; 1, 2. de causa sua in Senatu acta, 3. Attico, si restitutus fuerit summa studia promittit, 4. qua cautione opus sit in abroganda lege Clodii, 5. Pomponio res suas commendat, 6, 7.

Accepi Id. Sext. quatuor epistolas a te missas; unam, 1 qua me objurgas, ut sim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea sollicitudine macieque narrasse; tertiam, qua demonstras acta in Senatu: quartam de eo,

2. *Plancio*] Quæstor of Macedon. *I am driven away, not by Plancius, but by the unsuitableness of the place for a mourner.* This Plancius Cicero defended in the *Orat. pro Planc.*

1. Epistol. XV.] Ib. September.

Digitized by Google

quod a Varrone [2] scribis tibi esse confirmatum de voluntate Pompeii. 2 Ad primam tibi hoc scribo: me ita dolere, ut non modo a mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam firma mente ubi utar, et quibuscum, non habere. Nam si tu me uno non sine mærore cares, quid me censes, qui et te et omnibus? et si tu incolumis me requiris; ecquo modo a me ipsam incolumitatem desiderari putas? Nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. Hoc confirmo, neque tantis bonis esse privatum quemquam, neque in tantas miserias incidisse. Dies autem non modo non levat luctum hunc, sed etiam auget. Nam ceteri dolores mitigantur vetustate; hic non potest non et sensu præsentis miseriæ, et recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. Desidero enim non mea solum neque meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus afferam. Nam quod purgas eos, quos ego mihi scripsi invidisse, et in eis Catonem: ego vero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam, plus apud me simulationem aliorum, quam istius fidem, valuisse. Ceteri, quos purgas, debent mihi purgati esse, 3 tibi si sunt. Sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum. In senatu rem probe scribis actam. Sed quid Curio [3]? An illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. Sed Axius [4], ejusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. At potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit exspectationem Cæsaris: atque utinam ipse Varro incumbat in

2. *Varrone*] *Vid. Ep.* 8.
3. *Curio*] *Vid. Ep.* 12.
4. *Axius*] Senator, and friend of Cicero.

Digitized by Google

caussam! quod profecto quum sua sponte, tum te instante faciet. Ego, si me aliquando vestri et patriæ compotem 4 fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaque officia et studia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum est enim,) sic exsequar, ut me æque tibi, ac fratri, et liberis nostris, restitutum putes. Si quid in te peccavi, ac potius quoniam peccavi, ignosce. In me enim ipsum peccavi vehementius. Neque hæc eo scribo, quo te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profecto, si, quantum me amas et amasti, tantum amare deberes ac debuisses, numquam esses passus, me, quo tu abundabas, egere consilio; nec esses passus mihi persuaderi, utile nobis esse, legem de collegiis perferri. Sed tu tantum lacrimas præbuisti dolori meo quod erat amoris, tamquam ipse ego: quod meritis meis perfectum esse potuit, ut dies et noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te, meo, non tuo scelere prætermissum est. Quodsi non modo tu, sed quisquam fuisset, qui me, Pompeii minus liberali responso perterritum, a turpissimo consilio revocaret, quod unus tu facere maximi potuisti: aut occubuissem honeste, aut victores hodie viveremus. Hic mihi ignosces. Me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi me alterum: et simul meæ culpæ socium quæro: ac si restituor, etiam minus videbimur deliquisse; abs teque certe, quoniam nullo nostro; tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone[5] scribis de privilegio[6] 5 locutum, est aliquid; sed multo est melius abrogari. Si enim nemo impediet, quid est firmius? Sin erit, qui

5. *Culeone*] Q. Terentius, Tribune of the people and in Pompey's interest. *Vid. ad Att.* viii. 4.

6. *privilegio*] Atticus tried to persuade Culeo that Cicero could be assisted, providing it could be proved that the law of Clodius was not a law but a privilege. *Vide Cic. de legib.* iii. 19. 44. *pro Dom.* 17.

Digitized by Google

ferri non sinat; idem Senatus consulto intercedet. Nec quidquam aliud opus est, [quam] abrogari. Nam prior lex[7] nos nihil lædebat. Quam si, ut est promulgata, laudare voluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. Hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. Cæci, cæci, inquam, fuimus, in vestitu mutando, in populo rogando. Quod, nisi nominatim mecum agi cœptam esset, fieri perniciosum fuit. Sed pergo præterita. Verumtamen ob hanc caussam, ut, si quid age[re]tur, legem illam[8], in qua popularia multa sunt, ne tangatis. Verum est stultum, me præcipere, quid agatis, aut quo modo. Utinam modo agatur aliquid! In quo ipso multa occultant tuæ litteræ; credo, ne vehementius desperatione perturber. Quid enim vides agi posse, aut quo modo? Per Senatumne? Ast tute perscripsisti ad me, [quoddam] caput legis[9] Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri neve dici liceret. Quo modo igitur Domitius[1] se dixit relaturum? Quo modo autem, iis, quos tu scribis, et de re dicentibus, et, ut referretur, postulantibus, Clodius tacuit? Ac, si per populum, poteritne, nisi de omnium Tribunorum plebis sententia? Quid de bonis? quid de domo? Poteritne restitui? Aut, si non poterit, egomet quo modo potero? Hæc nisi vides expediri, quam in spem me vocas? Sin autem spei nihil est, quæ est mihi vita? Itaque exspecto Thessalonicæ acta Kal. Sext., ex quibus statuam, in tuosne agros confugiam, ut neque videam homines, quos nolim, et te, ut scribis, videam, et propius sim, si quid agatur; idque

7. *prior lex*] Of Clodius, against all who had sentenced a citizen without a hearing.

8. *legem illam*] *Sc. Priorem Clodii, vid. sup.*

9. *caput legis*] *Vid. Ep.* 12.

1. *Domitius*] Anenobarbus, a friend of Cicero.

Digitized by Google

intellexi quum tibi, tum Quinto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc, Pomponi, quoniam nihil impertisti 6 tuæ prudentiæ ad salutem meam, quod aut in me ipso satis esse consilii decreras, aut te nihil plus mihi debere, quam ut præsto esses; quoniamque ego proditus, inductus, conjectus in fraudem, omnia mea præsidia neglexi; totam Italiam, erectam ad me defendendum, destitui et reliqui; me, meos, meis tradidi inimicis, inspectante et tacente te; qui si non plus ingenio valebas, quam ego, certe timebas minus: si potes, erige adflictos, et in eo nos juva: sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac ut sciamus, et nos aliquando aut objurgare aut comiter consolari desine. Ego si tuam fidem accusarem; non me potissimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuso, quod a te tantum amari, quantum ego vellem, putavi: quod si fuisset, fidem eamdem, curam majorem adhibuisses; me certe ad exitium præcipitantem retinuisses; istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. Quare fac, ut omnia ad me per- 7 specta et explorata perscribas; meque, ut facis, velis esse aliquem; quoniam, qui fui, et qui esse potui, jam esse non possum; et ut his litteris non te, sed me ipsum a me esse accusatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine litteras dari, velim conscribas, curesque dandas. Dat. XIV. Kal. Sept.

Ep. lxx. seq. Att. iii. 16.

Digitized by Google

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Iter suum exspectatione literarum incertum fieri.

Totum iter mihi incertum facit exspectatio litterarum vestrarum, Kal. Sext. datarum, non aliud aliquid. Si spes erit, Epirum; sin minus, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem litteræ, quo sæpius a me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem, quod quum lætæ sunt, tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facile appareat, te et consolationi servire, et veritati. Idque te rogo plane, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ita scribas, ut putabis. Dat. XII. Kal. Sept.

Ep. lxxi. seq. ad Att. iii. 17.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Sollicitudo de Q. Fr. 1. de suis rebus certiora desiderat, 2. Attici, in fratrem, officia laudat, 3.

De Quinto fratre nuntii nobis tristes[2], nec varii venerant ex ante diem Non. Jun. usque ad prid. Kal. Sept. Eo autem die Livineius, M. Reguli libertus, ad me a Regulo missus venit. Is, omnino mentionem nullam factam esse, nuntiavit; sed fuisse tamen sermonem de C. Clodii filio[3]. Isque mihi tum a fratre litteras attulit.

1. Epistol. XVI.] Ibid. Sept.
1. Epistol. XVII.] Ibid.
2. *tristes*] Viz.; that he was on his return from his province to be accused of extortion.
3. *C. Clodii filio*] P. Clodius had two brothers, Appius and Caius. Caius was the elder. The two conducted the prosecution of Milo.

Digitized by Google

Sed postridie Sextii[4] pueri venerunt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a timore, quam sermo Livineii fuerat. Sane sum in meo infinito mærore sollicitus, et eo magis, quod Appii[5] quæstio est. Cetera, 2 quæ ad me eisdem litteris scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quam alii ostendunt. Ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. Quid te aut horter, quod facis? aut agam gratias, quod non exspectas? Tantum velim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas litteras semper maxime exspecto: in quibus cave vereri, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut veritas acerba sit. Dat. prid. Non. Septemb.

Ep. lxxii. seq. ad Att. iii. 18.

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Ut, quæ de salute sua speranda sint, scribat Atticus, petit.

Exspectationem nobis non parvam attuleras, quum 1 scripseras, Varronem tibi pro amicitia confirmasse, caussam nostram Pompeium certe suscepturum: et, simul a Cæsare [ei] litteræ, quas exspectaret, remissæ essent, auctorem[2] etiam daturum. Utrum id nihil fuit, an adversatæ sunt Cæsaris litteræ? an est aliquid in spe?

4. *Sextii*] Publius. *Vid. Ep. ad Fam.* v. 6. ad *Quin. Fratr.* i. 4.

5. *Appii*] Brother of Clodius, and *Prætor designatus.*

1. Epistol. XVIII] Ibid. Sept.

2. *actorem*] One who will take an open, an active part.

Digitized by Google

Etiam illud scripseras, eumdem, secundum comitia, 2 dixisse. Fac (si vides, quantis in malis jaceam, et, si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota caussa nostra certiorem. Nam Quintus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. Tuæ autem litteræ sunt variæ. Neque enim me desperare vis, nec temere sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quæ perspici a te possunt, sciamus.

Ep. lxxiii. seq. ad Att. iii. 19.

EPISTOL. XIX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se in Epirum iturum, 1. Nec preces et promissa suorum deserturum se scribit, 2. Attico suos commendat, 3.

1 Quoad ejusmodi mihi litteræ a vobis afferebantur, ut aliquid ex iis esset exspectandum; spe et cupiditate Thessalonicæ retentus sum. Posteaquam omnis actio hujus anni confecta nobis videbatur, in Asiam ire nolui, quod et celebritas mihi odio est, et, si fieret aliquid a novis magistratibus, abesse longe nolebam. Itaque in Epirum ad te statui me conferre; non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed et ad salutem libentissime ex tuo portu proficiscar, et, si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam vitam vel sustentabo, vel, quod multo est melius, abjecero. 2 Ero cum paucis; multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ numquam in tantam spem adduxerunt, in * quan-

1. Epistol. XIX.] Ib. October.

tam aliorum. Attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quam tuæ litteræ. Sed tamen, quoniam cœptum est agi,* quoquo modo cœptum est, et quacumque de caussa, non deseram neque optimi atque unici fratris miseras ac luctuosas preces, nec Sextii[2] ceterorumque promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, et fideles litteras tuas. Mihi Epirus aut iter ad salutem dabit, aut, quod scripsi supra. Te oro et obsecro, T. Pomponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, jucundissimisque rebus perfidia hominum spoliatum, si me a meis consiliariis proditum et projectum vides; si intelligis me coactum, ut ipse me et meos perderem: ut me tua misericordia juves, et Quintum fratrem, qui potest esse salvus, sustentes; Terentiam liberosque meos tueare; me, si putas te istic visurum, exspectes; si minus, invisas, si potes, mihique ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest; et pueros ad me cum litteris quamprimum et quum sæpissime mittas. Dat. XVI. Kal. Octob. 3

Ep. lxxiv. seq. Att. 20.

EPISTOL. XX[1].

CICERO S. D. Q. CÆCILIO[2] Q. F. POMPONIANO ATTICO.

Attico hæreditatem gratulatur: Thessalonicæ se mansurum scribit, 1. Attico salutem suam commendat, 2.

2. *Sextii*] *Vid. Ep.* 18.

1. EPISTOL. XX.] Ibid. October.

2. CÆCILIO] Quintus Cæcilius, who shortly before his death adopted Atticus, who took his name and became his heir.

Digitized by Google

1 Quod quidem ita esse, et avunculum tuum functum esse officio, vehementissime probo: gaudere me tum dicam, si mihi hoc verbo licebit uti. Me miserum! quam omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset: quæ colligere nolo, ne augeam mærorem. Sed tibi venire in mentem certo scio, quæ vita esset nostra, quæ suavitus, quæ dignitas. Ad quæ recuperanda, per fortunas! incumbe, ut facis, diemque natalem reditus mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum et cum meis. Ego huic spei et exspectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamen volui præstolari apud te in Epiro: sed ita ad me scribitur, ut putem esse commodius, nos 2 eisdem in locis esse. De domo [3] et Curionis oratione, ut scribis, ita est. In universa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo, quam domum. Sed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori fideique commendo. Quod te, in tanta hereditate, ab omni occupatione expedisti, valde mihi gratum est. Quod facultates tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus a te præter ceteros juver: id quantum sit præsidium, video: intelligoque, te multas partes meæ salutis et suscipere, et posse sustinere: neque, ut ita 3 facias, rogandum esse. Quod me vetas quidquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a me erga te commissum, aut prætermissum videretur, geram tibi morem, et liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debeo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quam in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas; tuosque omnes ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sextii [4] neque dignitatis satis habet,

3. *de domo*] Dedicated to the Goddess of Liberty.

4. *Rogatio Sextii*] That a law against a private man was null and

Digitized by Google

nec cautionis. Nam et nominatim ferre oportet, et de bonis[5] diligentius scribi: et id animadvertas velim. Dat. iv. Non. Octob. Thessalonicæ.

Ep. lxxv. seq. ad Fam. xiv. 2.

EPISTOL. XXI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Rogat Atticum, ut omnia quæ de revocatione sua perspiciat, planissime scribat.

Triginta dies erant ipsi, quum has dabam litteras, per quos nullas a vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum; et ibi omnem casum potissimum exspectare. Te oro, ut si quid erit, quod perspicias, quamcumque in partem, quam planissime ad me scribas: et meo nomine, ut scribis, litteras, quibus putabis opus esse, ut des. Dat. v. Kal. Novemb.

Ep. lxxxvii. seq. ad Att. iii. 22.

EPISTOL. XXII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Plancii liberalitas, 1. Lentuli officium: Metellus placatus, 2. quare ad Dyrrhachium se contuleret, 3, 4.

1 Etsi diligenter ad me Quintus frater et Piso[2], quæ essent acta, scripserunt: tamen vellem, tua te occupatio

void. This proceeding of Sextius seems to Cicero too undecided and *general*, opposed to *nominatim*.

5. *bonis*] Concerning the restitution of my goods.

1. Epistol. XXI.] Ibid. Nov.

1. Epistol. XXII.] Part from Thessalonica, part from Dyrrhachium, December, 696.

2. *Piso*] Cicero's son-in-law.

Digitized by Google

non impedisset, quo minus, ut consuesti, ad me, quid ageretur et quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius[3] liberalitate sua retinet, jam aliquoties conatum ire in Epirum. Spes homini est injecta, non eadem, quæ mihi, posse nos una decedere: quam rem sibi magno honori sperat fore. Sed jam, quum adventare milites[4] dicuntur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. Quod quum faciemus, ad te statim mittemus;
2 ut scias, ubi simus. Lentulus[5] suo in nos officio, quod et re, et promissis, et litteris declavat, spem nobis nonnullam affert Pompeii voluntatis. Sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello[6], scripsit ad me frater, quantum sperarit, perfectum esse per te. Mi Pomponi, pugna, ut tecum et cum meis mihi liceat vivere: et scribe ad me omnia. Premor quum luctu et* desiderio meorum omnium, tum eorum, qui mihi me cariores semper fuerunt. Cura ut valeas. Ego, quod, per Thessaliam si irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, et quod mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, quum illa superiora Thessalonicæ scripsissem. Inde quum ad te me convertam, faciam ut scias. Tuque ad me velim omnia quam dili-
3 gentissime, cuicuimodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut ne spem quidem exspecto. Dat. vi. Decemb. Dyrrhachii.

Ep. lxxviii. seq. ad Fam. xiv. 1

3. *Plancius*] *Vid. ep.* 14.
4. *milites*] Which L. Calphurnius Piso Cæsoninus, a foe to Cicero, and the Proconsul who was to succeed Appuleius in Macedonia, had sent forward.
5. *Lentulus*] Consul for the next year. *Vid. epist. ad Famil.* i. 1, *&c.*
6. *Metellus*] Colleague, in the next year, of Lentulus, originally an enemy to Cicero; finally, however, he withdrew his opposition to his recall.

Digitized by Google

EPISTOL. XXIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Tres epistolas ab Attico acceptas esse: de lege salutis suæ caussa, 1—4. suos Attico commendat, 5.

A. d. v. Kal. Decemb. tres epistolas a te accepi: unam 1 datam a. d. viii. Kal. Novemb. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Januarium[2] exspectem, eaque, quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli[3] studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione, perscribis. In altera epistola, præter consuetudinem tuam, diem non adscribis: sed satis significas tempus. Lege[4] enim ab octo Tribunis plebis promulgata, te eas litteras eo ipso die dedisse, id est, a. d. iv. Kal. Novemb. et, quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. In quo si jam hæc nostra salus cum hac lege desperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miserabilem potius, quam ineptam, putes; sin est aliquid spei, des operam, ut majoro diligentia posthac a novis magistratibus defendamur. Nam ea veterum Tribuno- 2 rum plebis rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, scriptum incaute. Nihil enim restituitur, præter civitatem et ordinem; quod mihi pro meo casu satis est. Sed, quæ cavenda[5] fuerint, et quo modo, te non fugit.

1. EPISTOL. XXIII.] Dyrrhachium, Nov. 30, 696.

2. *Januarium*] When the new Consuls would be elected, of whom Lentulus was a well-wisher to Cicero.

3. *octo Tribunis*] The old ones, in opposition to *a novis magistratibus defendamur. infr.*

4. *lege*] Concerning Cicero's recall: it had not yet passed, as Clodius and Ælius Ligur, Tr. Pl. interceded.

5. *quæ cavenda*] Viz. House and goods, which ought to have been guaranteed.

Digitized by Google

Alterum caput est tralatitium[6] de impunitate, si quid contra alias leges, ejus legis ergo, factum sit. Tertium caput, mi Pompono, quo consilio, et a quo sit inculcatum, vide. Scis enim Clodium sanxisse, ut vix aut omnino non posset nec per Senatum nec per populum infirmari sua lex. Sed vides, numquam esse observatas sanctiones earum legum, quæ abrogarentur. Nam si id esset, nulla fere abrogari posset: (neque enim ulla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis:) sed, quum lex abrogatur, illud ipsum abrogatur, quo non eam abrogari
3 oporteat. Hoc quum [re vera] ita sit; quum semper ita habitum observatumque sit, octo nostri Tribuni plebis caput posuerunt hoc: SI QUID IN HAC ROGATIONE SCRIPTUM EST, QUOD PER LEGES PLEBISVE SCITA [*hoc est, quod per legem Clodiam*] PROMULGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE S. F[7]. SUA NON LICEAT, NON LICUERIT; QUODVE EI, QUI PROMULGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT[8], OBROGAVIT[9], OB EAM REM PŒNÆ MULCTAVE
4 SIT E. H. L. N. R[1]. Atque hoc in illis Tribunis plebis non lædebat. Lege enim collegæ sui non tenebantur. Quo major est suspicio maliciæ alicujus; quum id, quod ad ipsos nihil pertinebat, erat autem contra me, scripserunt: ut novi Tribuni plebis, si essent timidiores, multo magis sibi eo capite utendum putarent. Neque id a Clodio prætermissum est. Dixit enim in concione a. d. iii. Non. Nov. hoc capite designatis Tribunis plebis præscriptum esse, quid liceret. Tamen, in lege nulla esse ejusmodi

6. *tralaticium*] *Usual. Qui crebro in alium locum transfertur, atque ideo non nuper inventus aut novus, sed aliunde sumptus. Ascon. in Ver.* iii. 44, ubi Cic. *in re tam usitatâ satis est ostendere, omnes antea jus ita dixisse, vetus edictum tralaticiumque esse.*

7. S. F.] *Sine fraude*, Orell.; *salva fide*, Mathiæ.

8. *derogare*] To alter or take away from a law.

9. *obrogare*] To neutralize by a law to a contrary effect.

1. E. H. L. N. R.] *Ejus hac lege nihil rogatum.*

Digitized by Google

caput, te non fallit. Quod si opus esset, omnes in abrogando uterentur. Ut Ninnium, aut ceteros fugerit, investiges, velim: et, quis attulerit; et, quare octo Tribuni plebis ad Senatum de me referre non dubitarint; sive, quod observandum illud caput non putabant, iidem in abrogando tam cauti fuerint, ut id metuerunt, soluti quum essent; quod ne iis quidem, qui lege tenentur, est curandum. Id caput sane nolim novos Tribunos plebis ferre; sed preferant modo quod libet: uno capite, quo revocabor, (modo res conficiatur,) ero contentus. Jam dudum pudet, tam multa scribere. Vereor enim, ne, re jam desperata, legas: ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, aliis irridenda videatur. Sed si est aliquid in spe, vide legem quam T. Fadio [2] scripsit Visellius [3]; ea mihi perplacet. Nam Sextii nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. Id. Novemb. data: in qua exponis prudenter et diligenter, quæ sint, quæ rem distinere videantur: de Crasso, de Pompeio, de ceteris. Quare oro te, ut, si qua spes erit, posse studiis bonorum, auctoritate, multitudine comparata, rem confici, des operam, ut uno impetu perfringatur: in eam rem incumbas, cæterosque excites. Sin, ut ego perspicio quum tua conjectura, tum etiam mea, spei nihil est: oro obtestorque te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidi; neve quid eam patiare gravius consulere de se, quam expediat sororis tuæ filio. Meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo, præter invidiam et ignominiam nominis mei, tuere, quoad poteris; Terentiam, unam omnium ærumnosissimam, sustentes tuis officiis. Ego in Epirum proficiscar, quum primorum

2. *Fadio*] Trib. Pleb. *designatus* for the year following.

3. *Visellius*] A jurist, and cousin to Cicero.

Digitized by Google

dierum nuncios excepero. Tu ad me, velim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscribas. Dat. prid. Kal. Decemb.

Ep. lxxx. seq. ad Fam. xiv. 3.

EPISTOL. XXIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit sibi non placere, amicorum consensu, sine Tribunis, provincias Consulum designatorum ornatas fuisse.

1 Antea, quum ad me scripsissetis, vestro[2] consensu Consulum[3] provincias ornatas esse; etsi verebar, quorsum id casurum esset, tamen sperabam, vos aliquid aliquando vidisse prudentius: posteaquam mihi et dictum est, et scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi, sum graviter commotus; quod illa ipsa spes exigua, quæ erat, videtur esse sublata. Nam si Tribuni plebis nobis succensent, quæ potest spes esse? Ac videntur jure succensere, quum et expertes[4] consilii fuerint, qui caussam nostram susceperant, et nostra con-

1. Epistol. XXIV.] Dyrrhach. December, 696. Before the election of the Consuls, and in accordance with the Sempronian law, it remained with the *senate* to decide (*decernere*) what province was to go to the first, and what to the second Consul after his office had expired. *After* their election, however, it came before the *general assembly*, to determine with what armies, &c. they should take possession of their province: this was *ornare provinciam*. Here the Tribunes had a voice. The Tribunes enter office on the first of December. This year the *Senate ornaverunt provincias* in November, so that they were deprived of their due voice in the matter. Cicero regrets that his friends should have allowed this, as it prejudiced the Tribunes against him, without whom the Consuls could do nothing; and moreover left the Consul with nothing to hope for from the friends of himself, or to fear from their opposition.

2. *vestro*] Atticus and Cicero's other friends.

3. *Consulum*] Of the *Consules designati*, Lentulus and Metellus.

4. *expertes*] *Took no share in the deliberations, although friendly to me.*

Digitized by Google

cessione omnem vim sui juris amiserint; præsertim quum ita dicant, se nostra caussa voluisse suam potestatem esse de Consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram caussam adjungerent. Nunc, si Consules a nobis alieniores esse velint, posse id libere facere; sin velint nostra caussa, nihil posse se invitis. Nam quod scribis, ni ita vobis placuisset, illos hoc idem per populum[5] assecuturos fuisse; invitis Tribunis plebis fieri nullo modo potuit. Ita vereor, ne et studia Tribunorum amiserimus, et, si studia maneant, vinclum illud adjungendorum Consulum amissum sit. Accedit aliud non 2 parvum incommodum, quod gravis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere ante, quam de nobis actum esset, amissa est; præsertim in ea caussa quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata ac nova. Neque enim umquam arbitror ornatas esse provincias designatorum: ut, quum in hoc illa constantia, quæ erat mea caussa suscepta, imminuta sit, nihil jam possit non decerni. Iis, ad quos relatum est, amicis placuisse, non mirum. Erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Consulum palam sententiam diceret. Fuit omnino difficile non obsequi vel amicissimo homini, Lentulo, vel Metello, qui simultatem humanissime deponeret. Sed vereor, ne, hos quum tamen tenere potuerimus, Tribunos plebis amiserimus. Hæc res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco sit, velim ad me scribas, et ita, ut instituisti. Nam ista veritas, etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est. Dat. iv. Id. Decembr.

Ep. lxxxii. seq. Att. iii. 25.

5. *per populum*] M. Antony thus held the Celtic province after Cæsar's murder. The Senate too, according to Suetonius, allowed Cæsar Gaul, lest, in case of their refusal, he should appeal to the people.

Digitized by Google

EPISTOL. XXV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attici discessum ab urbe sic interpretatur, sibi esse in calamitate tabescendum.

Post tuum a me discessum litteræ mihi Roma allatæ sunt: ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse. Neque enim, (sed bonam in partem accipies,) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum una interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Kal. Jan. ubicumque erimus, sistas.

Ep. lxxxiii. seq. Att. iii. 26.

EPISTOL. XXVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De legum de se revocando latione, quibus si obtrectatum fuerit, senatus auctoritate se usurum esse scribit.

Litteræ mihi a Quinto fratre cum Senatus consulto[2] quod de me ast factum, allatæ sunt. Mihi in animo est, legum lationem exspectare; et si obtrectabitur, utar auctoritate Senatus, et potius vita, quam patria, carebo. Tu quæso, festina ad nos venire.

Ep. lxxxiv. seq. Att. iii. 27.

1. Epistol. XXV.] Dyrrhach. Dec. 696. Atticus had left Rome, as if the affairs of Cicero were doing so well as to make his presence needless. Cicero takes another view, and imagines Atticus leaves because they are hopeless.

1. Epistol. XXVI.] Dyrrhach. 696, soon after the preceding.

2. *Senatus consulto*] Cicero's affairs were taking a better aspect, Lentulus, the new Consul, had obtained a decree from the Senate, "that whosoever opposed the recall of Cicero should be held an enemy to the republic."

Digitized by Google

EPISTOL. XXVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Iterum de salute sua prorsus desperat.

Ex tuis litteris et ex re ipsa nos funditus perisse video. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miseriis ne desis. Ego te, ut scribis, cito videbo.

Ep. lxxxv. seq. ad Fam. v. 4.

1. Epistol. XXVII] Dyrrhachium, about the time of the preceding. Cicero again desponds.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER IV.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

A. U. C. 697.	P. C. Lentulus Spinther, Q. Cæcilius Metellus,	Coss.
698.	L. C. Lentulus Marcellinus, L. M. Philippus,	
699.	Cn. Pompeius Magnus, II. M. L. Crassus, II.	
700.	L. Domitius Ahenobarbus, Ap. Claud. Pulcher,	

During these four Consulships the letters of the fourth book were written. The first relate to his honours on his return, the recovery of his property, and its valuation; the further attacks of Clodius. *Vid. Orat. de domo; post redit, ad Quir, et in Senat; de Harusp. respons.—Middleton's Life, vol.* i. *sect.* vi. The latter are also a cast decidedly political. *See Argument to Ep.* 18. Otherwise, however, he writes rather as an observer than as an actor. Cæsar was in Gaul and Britain, and Cicero's brother with him: with Crassus, before he went on his fatal Parthian expedition, he parted on good terms: his chief political exertions were made for his friend Lentulus (*vid. ad Fam. I.*) in the affair of King Ptolemy. It was, in short, in literature and in pleading that he was chiefly occupied. His palmary work *de Republica* was composed during this interval.

Qualis reditus fuerit, 1—5. quid in senatu et concione actum, 6, 7. Quo statu res suæ sint, 8.

1 Quum primum Romam veni, fuitque, cui recte ad te litteras darem, nihil prius faciendum mihi putavi, quam

1. Epistol. I.] Rome, Sept. 697. In the Consulship of P. Cornelius Lentulus Spinther, and Q. Cæcilius Metellus Nepos.

Digitized by Google

ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. Cognoram enim, ut vere scribam, te in consiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipsum, nec etiam, pro præterita mea in te observantia, nimium in custodia salutis meæ diligentem; eumdemque te, qui primis temporibus erroris nostri, aut potius furoris particeps, et falsi timoris socius fuisses, acerbissime discidium nostrum tulisse, plurimumque operæ, studii, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. Itaque hoc tibi 2 vere affirmo, in maxima lætitia et exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum aut potius complexum mihi tuum defuisse; quem semel nactus numquam dimisero: ac, nisi etiam prætermissos fructus tuæ suavitatis [præteriti temporis] omnes exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum judicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficil- 3 lime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensem, et in Senatu auctoritatem, et apud viros bonos gratiam, magis, quam optaramus, consecuti sumus. In re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, valde laboramus, tuarumque non tam facultatum, quas ego nostras esse judico, quam consiliorum ad colligendas et constituendas reliquias nostras indigimus. Nunc, etsi omnia aut scripta 4 esse a tuis arbitror, aut etiam nuntiis ac rumore perlata: tamen ea scribam brevi, quæ te puto potissimum ex meis litteris velle cognoscere. Pridie Nonas Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundisium veni Nonis Sext. Ibi mihi Tulliola mea fuit præsto, natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat et Brundisinæ coloniæ, et tuæ vicinæ Salutis[2]. Quæ

2. *tuæ vicinæ Salutis*] On the Quirinal hill, near the house that Atticus had inherited from his uncle Cæcilius, stood the Temple of Salus,

Digitized by Google

res, animadversa a multitudine, summa Brundisinorum gratulatione celebrata est. Ante diem VI. Id. Sext. cognovi, quum Brundisii essem, litteris Quinti fratris, mirifico studio omnium ætatum atque ordinum, incredibili concursu Italiæ, legem comitiis centuriatis esse perlatam. Inde, a Brundisinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut 5 undique ad me cum gratulatione legati convenerint. Ad Urbem ita veni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obviam non venerit, præter eos inimicos, quibus id ipsum non liceret aut dissimulare aut negare. Quum venissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua plausu maximo quum esset mihi gratulatio significata, similis et frequentia et plausus me usque ad Capitolium celebravit: in foroque, et in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. Postridie in Senatu, qui fuit dies Non. Sep- 6 temb., Senatui gratias egimus. Eo biduo quum esset annonæ summa caritas, et homines ad theatrum[3] primo, deinde ad Senatum concurrissent, impulsu Clodii; mea opera frumenti inopiam esse clamarent; quum per eos dies Senatus de annona haberetur, et ad ejus procurationem sermone non solum plebis, verum etiam bonorum Pompeius vocaretur, idque ipse cuperet; multitudoque a me nominatim, ut id decernerem, postularet: feci, et accurate sententiam dixi; quum abessent Consulares, quod tuto se negarent posse sententiam dicere, præter Messallam et Afranium. Factum est Senatus consultum in meam sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut

built A. U. 447, by C. Junius Bibulus, as Censor, and four years afterwards consecrated by him as Dictator. Livy x. 1.

3. *Theatrum*] *L. Cæcilius Rufus, Prætor, Conss. Lentulo Spinthere, et Metello Nepote, quo anno Cicero restitutus est. Is quum faceret ludos Apollinares ita infima multitudo annonæ caritate tumultuata est, ut omnes qui in theatro consederant, pellerentur. Asc. in Mil.*

Digitized by Google

eam rem susciperet, lexque feretur. Quo Senatus consulto recitato quum continuo, more hoc insulso et novo, plausum, meo nomine recitando, dedisset; habui concionem: omnes magistratus præsentes, præter unum Prætorem et duos Tribunos plebis, dederunt[4]. Postridie 7 Senatus frequens et omnes Consulares nihil Pompeio postulanti negarunt. Ille Legatos quindecim quum postularet, me principem nominavit; et ad omnia me alterum se fore dixit. Legem Consules conscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur: alteram Messius, qui omnis pecuniæ dat potestatem et adjungit classem et exercitum, et majus imperium in provinciis, quam sit eorum, qui eas obtineant. Illa nostra lex Consularis nunc modesta videtur; hæc Messii non ferenda. Pompeius illam velle se dicit; familiares hanc. Consulares, duce Favonio, fremunt; nos tacemus, et eo magis, quod de domo nostra nihil adhuc pontifices responderunt. Qui si sustulerint religionem[5], aream præclaram habebimus; superficiem Consules ex Senatus consulto æstimabunt: sin aliter, demolientur; suo nomine locabunt[6]; rem totam æstimabunt. Ita sunt res nostræ; ut in secundis, 8 fluxæ; ut in adversis, bonæ. In re familiari valde sumus ut scis, perturbati. Præterea sunt quædam domestica[7], quæ litteris non committo. Quintum fratrem, in-

4. *dederunt*] This was the *Orat. post redit ad Quirites.*

5. *sustulerint religionem*] Cicero's house was dedicated to the goddess of Liberty. In case the Augurs, influenced by Clodius, refused to annul the plea of religion, the Consuls would take upon themselves to pull down the porch that Clodius built; the consecration having been irregular, and therefore byond the Augur's jurisdiction.

6. *Locabunt*] *lease. Non enim manubia, verum operis locatio mea. Ad Fam.* i. 9.

7. *domestica*] In all probability the discordances between Cicero and his wife, which eventually led to a divorce, were now beginning. In the following letter he writes, *Cætera quæ me sollicitant μυστικώτερα sunt; Amamur a fratre et a filia:* here no mention is made of his wife's affection, the *μυστικ.* applying to

Digitized by Google

signi pietate, virtute, fide præditum, sic amo, ut debeo. Te exspecto; et oro, ut matures venire; eoque animo venias, ut me tuo consilio egere non sinas. Alterius vitæ quoddam initium ordimur. Jam quidam, qui nos absentes defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci; aperte invidere. Vehementer te requirimus.

Ep. lxxxvii. seq. ad Att. iv. 2.

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

Literarum raritatem excusat, 1. contentio de domo sua restituenda, quam Clodius incenderat, 2—5. de suis forensium rerum consiliis, 6. de statu domestico, 7.

1 Si forte rarius tibi a me, quam a ceteris, litteræ redduntur; peto a te, ut id non modo negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidem tribuas: quæ etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri et officii mei. Nam ut veni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse, cui darem litteras. Itaque has alteras dedi. Prioribus tibi declaravi, adventus noster qualis fuisset, et quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, ut in secundis, fluxæ, ut in adversis bonæ. 2 Post illas datas litteras, secuta est summa contentio de domo. Diximus apud pontifices pridie Kal. Octobres. Acta res est accurate a nobis: et, si umquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam, si umquam alias fuimus, tum profecto dolor et magnitudo vim quamdam

her. Plutarch says that she entered into his political plans far more than she would allow him to have access to her own domestic ones, and that she was a woman of a prying imperious disposition. *Vita Cicer.*

1. Epistol. II.] Rome, October 697.

Digitized by Google

nobis dicendi dedit. Itaque oratio juventuti[2] nostræ deberi non potest: quam tibi, etiamsi non desideras, tamen mittam cito. Quum pontifices decressent, ita, SI NEQUE 3 POPULI JUSSU, NEQUE PLEBIS SCITU IS, QUI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRÆFECTUS ESSET, NEQUE POPULI JUSSU AUT PLEBIS SCITU ID FACERE JUSSUS ESSET; VIDERI, POSSE SINE RELIGIONE EAM PARTEM[3] AREÆ MI RESTITUI; mihi facta statim est gratulatio. Nemo enim dubitabat, quin domus nobis esset adjudicata. Tum subito ille[4] in concionem adscendit, quam Appius[5] ei dedit. Nuntiat jam populo, pontifices secundum se decrevisse; me autem vi conari in possessionem venire. Hortatur, ut se et Appium sequantur, et suam Libertatem ut defendant. Hic quum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego statueram illuc non accedere, nisi quum Consules ex Senatus consulto porticum Catuli[6] restituendam locassent. Kal. Octob. habetur Senatus frequens. Ad- 4 hibentur omnes pontifices, qui erant Senatores. A quibus Marcellinus, qui erat cupidissimus mei, sententiam primus rogatus, quæsivit, quid essent in decernendo secuti. Tum M. Lucullus de omnium collegarum sententia respondit, religionis judices pontifices fuisse, legis Senatum: se et collegas suos de religione statuisse, in Senatu de lege statuturos. Quisque horum, loco senten-

2. *juventuti*] *Must not be kept out of the hands* (*deberi*) *of the Roman youth who may avail themselves of it as a model. Cf. Topic.* i. 4. *ad Fam.* vii. 19. *Tusc. disp.* ii. Markland and Wolf have laboured to shew that the oration which has come down to us, in Cicero's *de domo*, is spurious, and that the real one is lost. *Debemur morte nos nostraque. Hor. Art. Poet.*

3. *eam partem*] The portico of Catulus; the neighbouring house, pulled down by Clodius with Cicero's.

4. *ille*] Clodius.

5. *Appius*] His brother, Prætor.

6. *Catuli*] M. Fulvius Flaccus, a partizan of C. Gracchus, had had his house next to what was afterwards Cicero's. After the fate of the Gracchi it was pulled down, and on its site Q. Lutatius Catulus built, out of the spoils of the Cimbrian war, a portico as a memorial.

Digitized by Google

tiam rogatus, multa secundum caussam nostram disputavit. Quum ad Clodium ventum est, cupiit diem consumare; neque ei finis est factus: sed tamen, quum horas tris fere dixisset, odio et strepitu Senatus coactus est aliquando perorare. Quum fieret Senatus consultum in sententiam Marcellini; omnibus præter unum assentientibus, Serranus intercessit. De intercessione statim ambo consules referre cœperunt. Quum sententiæ gravissimæ dicerentur; Senatui placere, mihi domum restitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magistratibus defendi; si quæ vis esset facta, Senatum existimaturum, ejus opera factum esse, qui Senatus consulto intercessisset: Serranus pertimuit; et Cornicinus[7] ad suum veterem fabulam rediit: abjecta toga, se ad generi pedes abjecit. Ille noctem sibi postulavit: non concedebant. Reminiscebantur enim Kal. Januar. Vix tamen sibi de mea voluntate concessum est. Postridie
5 Senatus consultum factum est id, quod ad te misi. Deinde Consules porticum Catuli restituendam locarunt: illam porticum redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus. Nobis superficiem ædium Consules de consilii sententia æstimarunt H-S vicies; cetera valde illiberaliter: Tusculanam villam quingentis millibus; Formianum H-S ducentis quinquaginta millibus. Quæ æstimatio non modo vehementer ab optimo quoque, sed etiam a plebe reprehenditur. Dices, quid igitur caussæ fuit: Dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque vehementius postularim. Sed non est id. Nam hoc quidem etiam profuisset. Verum iidem, mi T. Pomponi, iidem, inquam, illi, quos ne tu quidem

7. *Cornicinus*] On the first of January, when the new Consul Lentulus had made a motion for Cicero's recall, and Serranus had *interceded*, his father-in-law, Cn. Oppius Cornicinus threw himself at his feet; this piece of stage-effect he performed, it seems, again.

Digitized by Google

ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci. Sed, ut spero, jam renascuntur. Tu modo ad 6 nos veni: quod vereor ne tardius interventu Varronis tui nostrique facias. Quoniam, acta quæ sint, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me a Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si vellem, mihi esset integrum, aut, si comitia Censorum proximi Consules haberent, petere [posse]; aut votivam Legationem [8] sumpsisse prope omnium fanorum, lucorum. Sic enim nostræ rationes postulabant. Sed volui meam potestatem esse vel petendi, vel ineunte æstate exeundi: et, interea me esse in oculis civium, de me optime meritorum, non alienum putavi. Ac forensium quidem re- 7 rum hæc nostra consilia sunt: domesticarum autem valde impedita. Domus ædificatur. Scis, quo sumptu, qua molestia reficiatur Formianum; quod ego nec relinquere possum, nec videre. Tusculanum proscripsi [9], suburbano non facile careo. Amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus; (quod sensisti tu absens;) quorum studiis ego, et copiis, si esset per meos defensores [1] licitum, facile essem omnia consecutus. Quo in genere nunc vehementer laboratur. Cetera, quæ me sollicitant, μυστικώτερα sunt. Amamur a fratre, et a filia. Te cxspectamus.

Ep. lxxxviii. seq. ad Att. iv. 3.

8. *votibam legationem*] Cicero thought of obtaining one of those honorary lieutenancies that invested private citizens with a public character, and making a kind of religious pilgrimage through Italy, to all the temples, groves, and sacred places, on pretence of a vow made during his exile. Middleton's Life of Cicero, sect. v.

9. *proscripsi*] *Advertised. Proscripsit enim domum aut fundum qui divulgato scripto se esse venditurum significat. Hinc proscripti, quorum nomina in tabula palam constituta legebantur ut ad cædem quærerentur præmio percussori permisso. Man.* However, we learn hereafter, that Cicero did not sell the Formian Villa.

1. *meos defensores*] Cicero accuses his friends of being contented with procuring his recall: the valuation of his property they clipped from a feeling of envy. *Qui mihi pinnas inciderunt, nolunt renasci. ad Fam.* i. 9.

Digitized by Google

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

Clodii actiones quibus a Milone aliisque repugnatum est, 1—5. status domesticus, 6.

1 Avere te, certo scio, quum scire, quid hic agatur, tum mea a me scire; non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si a me scribantur, quam quum ab aliis aut scribuntur tibi, aut nuntiantur; verum ut perspicias ex meis litteris, quo animo ea feram, quæ geruntur: et qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut 2 omnino vitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium Non. Novemb. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex Senatus consulto Consulum locatione reficiebatur, et ad tectum pæne pervenerat. Quinti fratris domus primo fracta conjectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata jussu Clodii, inspectante Urbe, conjectis ignibus, magna querela et gemitu, non dicam bonorum, qui nescio an nulli sint, sed plane hominum omnium. Ille vehemens ruere: post hunc furorem nihil nisi cædem inimicorum cogitare; vicatim ambire; servis aperte spem libertatis ostendere. Etenim antea, quum judicium nolebat[2], habebat ille quidem difficilem manifestamque caussam, sed tamen caussam. Poterat infitiari; poterat in alios derivare; poterat etiam aliquid jure factum defendere. Post has ruinas, incendia, rapinas, desertus a suis, vix jam Decimum[3] designatorem, vix Gellium retinet: servorum consiliis utitur: videt, si omnes, quos vult, palam occi-

1. Epistol. III.] Rome, Dec. 25, 697.

2. *judicium tollebat*] Accused of a breach of peace by Milo. *Pro Sext.* 35—43; *pro Milon.* 26; *pro Sull.* 5.

3. *Decimum*] And Gellius, creatures of Clodius. *De Dom.* 19; *pro Sext.* 51; *in Vatin.* 2.

Digitized by Google

derit, nihilo suam caussam difficiliorem, quam adduc sit, in judicio futuram. Itaque ante diem tertium Idus Novemb., quum Sacra via descenderem, insecutus est me cum suis. Clamor, lapides, fustes, gladii, hæc improvisa omnia. Discessimus in vestibulum Tettii Damionis[4]. Qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. Ipse occidi potuit. Sed ego diæta curari incipio: chirurgiæ[5] tædet. Ille omnium vocibus quum se non ad judicium, sed ad supplicium præsens trudi videret, omnes Catilinas, Acidinos[6] postea reddidit. Nam Milonis domum, eam, quæ in Germalo[7], pridie Idus Novemb. expugnare et incendere ita conatus est, ut palam hora v. cum scutis homines, eductis gladiis, alios cum accensis facibus adduxerit. Ipse domum P. Sullæ[8] pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. Tum ex Anniana[9] Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acres; occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupivit; sed ille in interiora[1] ædium. Sulla in Senatu postridie Idus: domi Clodius. Egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adjuvante Oppio, etiam hercule familiari tuo: de cujus constantia, virtute tuæ verissimæ litteræ. Sextius[2] furere.

4. *Damio*] Unknown.

5. *chirurgiæ*] *Am more for mild measures than operations.*

6. *Acidinos*] C. Manlius, the first Catilinarian conspirator who boldly drew the sword, and proclaimed war against his country. *Sal. bell. Catil.* Acidinus was a cognomen of the Manlian family. The meaning seems to be, *that he made such as before were insidious as Catiline now as violent as Manlius.* Billerbeck, however, translates the words differently: *reddidit* he construes *resembled*, as *Qui te nomine reddit, Æn.* vi. 768; *natus hic vultus tuos reddit, Sen.*; and translates, *he resembled all the Catilines, all the Acidini.*

7. *Germalo*] A hill in Rome, named, according to Varro, after the brothers (*germani*) Romulus and Remus. Here Milo had a house.

8. *Sullæ*] *De Off.* ii. 8.

9. *Anniana*] A second house of Milo, which he inherited from his maternal grandfather. *Ascon. in Orat. pro Mil.*

1. *interiora*] Supply, *recepit se.*

2. *Sestius*] *Vid.* iii. 23.

Digitized by Google

Ille postea, si comitia sua non fierint, Urbi minari. Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram caussam areæ, incendiorum, periculi mei, judicio complecteretur, eaque omnia comitiis anteferret: proscripsit Sextius, se per omnes dies comi-
4 tiales de cælo servaturum. Conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appii, furiosissimæ Publii. Hæc tamen summa: nisi Milo in campum obnuntiasset, comitia futura. Ante diem xii. Kal. Decemb. Milo media nocte cum magna manu in campum venit. Clodius, quum haberet fugitivorum delectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. Contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte veniretur: se hora prima in Comitio fore. Itaque ante diem xi. Kal. in Comitium Milo de nocte venit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deviis currebat: assequitur inter lucos hominem Milo; obnuntias. Ille se recepit, magno et turpi Q. Flacci convicio. Ante diem x. Kal. nun-
5 dinæ. Concio biduo nulla. Ante diem viii. Kal. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum jam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego vicinus audirem. Clodii vestibulum vacuum[3] sane mihi nuntiabatur. Pauci pannosi, linea laterna. Meo consilio omnia illi fieri querebantur, ignari, quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilii. Miranda virtus est. Nova quædam divina mitto. Sed hæc summa est. Comitia fore non arbitror. Reum Publium, nisi ante occisus erit, fore a Milone puto: si se inter

3. *vacuum*] From the Clodian mob.

Digitized by Google

viam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone video. Non dubitat facere: præ se fert; casum illum nostrum non extimescit. Numquam enim cujusquam invidi et perfidi consilio est usus; nec inerti nobili crediturus. Nos animo dumtaxat vigemus, etiam magis, quam quum florebamus: re familiari comminuti sumus. Quinti fratris tamen 6 liberalitati, pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus esset, illo recusante, subsidiis amicorum respondemus. Quid consilii de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. Quare appropera.

Ep. lxxxix. seq. ad Q. Fr. ii. 1.

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

A. Attici adventum expectari scribit, 1. B. Tyrannionem laudat, 1, 2. ludum gladiatorium ab Attico emptum gratulatur, 2.

A. Perjucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium 1 Kalend. Febr. ante lucem. Dixit enim mihi, te esse in Italia, seseque ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire nolui: non quo haberem, quod tibi, præsertim jam prope præsenti, scriberem; sed ut hoc ipsum significarem, mihi tuum adventum suavissimum exspectatissimumque esse. Quare advola ad nos, eo animo, ut nos ames, te amari scias. Cetera coram agemus. Hæc properantes scripsimus. Quo die venies, utique cum tuis apud me sis.

B. Perbelle[2] feceris, si ad nos veneris. Offendes designationem[3] Tyrannionis mirificam librorum meorum:

1. EPISTOL. IV.] Rome, Feb. 698. Atticus's arrival expected.

2. *perbelle*] By the better commentators this is considered to be the beginning of another letter written from Antium. i.e. villa at

3. *designationem*] Arrangement.

Digitized by Google

quorum reliquiæ [4] multo meliores sunt, quam putaram. Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis [5] duos aliquos, quibus Tyrannio [6] utatur glutinatoribus, ad cetera administris: iisque imperes, ut sumant membranulum, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, σιλλύβους* appellatis. Sed hæc, si tibi erit commodum. Ipse vero utique fac venias, si potes in his locis adhærescere, et Piliam [7] adducere. Ita enim et æquum est, et cupit Tullia. Mediusfidius næ tu emisti locum præclarum. Gladiatores [8] audio pugnare mirifice. Si locare [9]
2 voluisses, duobus his muneribus liberasses [1]. Sed hæc posterius. Tu fac venias: et de librariis, si me amas, diligenter.

Ep. xcviii. seq. ad Q. Fr. ii. 3.
Ep. cv. seq. ad Att. iv. 5.

EPISTOL. V [1].

CICERO ATTICO SAL.

Excusat librum a se nuper scriptum ad alium quam ad Atticum missum, causasque novæ cum Cæsare cunjunctionis exponit, 1, 2. quædam domestica adjungit, 3.

1 Ain tu? an me existimas ab ullo malle mea legi probarique, quam a te? Cur igitur cuiquam misi prius?

4. *reliquiæ*] Many were lost in the Clodian quarrel.

5. *librariolis*] Young amanuenses: of these Atticus kept a great number.

6. *Tyrannio*] *Vid. Ep.* xi. 6.

7. *Pilia*] Wife of Atticus. *Q. Fr.* ii. 3.

8. *gladiatores*] Buying, training, and letting out gladiators was one of the many modes whereby Roman patricians were not ashamed to increase their incomes. Atticus let out and sold also his amanuenses. He dealt in them, in short.

9. *Si locari*] They seem to have been already shewn to the public twice, *duobus muneribus*.

1. *liberasses*] Clear the outlay.

1. Epistol. V.] Antium. April 10. 698. Cicero had written a book, and excuses himself that Atticus was not the first one he lent it to. Explains his taking the side of Cæsar and the triumvirs.

Digitized by Google

Urgebar ab eo, ad quem misi, et non habebam exemplar. Quid? etiam (dudum enim circumrodo, quod devorandum est) subturpicula mihi videbatur esse παλινῳδία. Sed valeant recta, vera, honesta consilia. Non est credibile, quæ sit perfidia in istis principibus, ut volunt esse, et ut essent, si quidquam haberent fidei. Senseram, noram, inductus, relictus, projectus ab iis; tamen hoc erat in animo, ut cum iis in republica consentirem. Iidem erant, qui fuerant. Vix aliquando, te auctore, 2 resipui. Dices, ea te monuisse, suasisse, quæ facerem; non etiam ut scriberem. Ego mehercule mihi necessitatem volui imponere hujus novæ conjunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, quum misereri mei debent, non desinunt invidere. Sed tamen modici fuimus ὑποθέσει[2], ut scripsi[3]. Erimus uberiores, si et ille libenter accipiet, et hi subringentur, qui villam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, a Vettio[4] emisse non cogitant; qui domum negant oportuisse me ædificare, vendere aiunt oportuisse. Sed quid ad hoc? Si, quibus sententiis dixi, quod et ipsi probarent, lætati sunt tamen, me contra Pompeii voluntatem dixisse? [finis:] sed quoniam, qui nihil possunt, ii me nolunt amare: demus operam, ut ab iis, qui possunt, diligamur. Dices: vellem jampridem. Scio te voluisse, et me 3 *asinum germanum*[5] fuisse. Sed jam tempus est me ipsum a me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quod crebro invisis, est mihi valde gratum. Viaticum[6] Crassipes præripit. Tu de via recta in hortos.

2. ὑποθέσει] *Argument;* Cæsar's praise.

3. *scripsi*] This letter is lost.

4. *a Vettio*] The Tusculan villa once belonging to Catulus, afterwards to his heir, Culeo, was bought by Vettius (a comparatively poor man) and sold to Cicero. *Surely my villa is not out of character if they think that Vettius once had it.*

5. *germanum*] *Genuine.* So *supr. germanum negatiatorem.*

6. *Viaticum*] Cicero had promised himself an excursion *sub titulo vo-*

Digitized by Google

Videtur commodius ad te. Postridie scilicet: quid enim tua? Sed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt[7] constructione et sillybis*. Eos velim laudes.

Ep. cvii. seq. ad Q. Fr. ii. 7.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Lentuli Flaminis mortem deplorat, 1, 2. Hortensiana, quæ Atticus ab eo scribi voluerat, detrectat: epistolam ad Lucceium missam ut legat, ut domum suam invisat, et Vestorio suo nomine aliquid significet, petit, 3. 4.

1 De Lentulo[2] scilicet sic fero, ut debeo: virum bonum et magnum hominem et in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus; nosque malo solatio, sed nonnullo tamen, consolamur, quod ipsius vicem minime dolemus, non ut Saufeius et vestri[3]; immo hercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo Deorum beneficio videatur ex ejus incendio esse ereptus. Nam quid fœdius nostra vita? præcipue mea? Nam tu quidem, etsi es natura πολιτικος, tamen nullam habes pro-
2 priam servitutem: communi frueris nomine. Ego vero, qui, si loquor de republica, quod oportet, insanus; si, quod opus est, servus existimor; si, taceo, oppressus et captus: quo dolore esse debeo? Quo sum scilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem possum, ut non ingratus videar. Quid, si cessare libeat et in otii portum confugere? Nequidquam. Immo etiam in bellum et

tivæ legationis, *Ep.* 2. However, his daughter, Tulliola, had a dowry, to be paid to her second husband Crassipes. This robbed him of his journey-money.

7. *pinxerunt*] *Shewn to advantage.* *Vid. Ep.* 4.

1. Epistol. VI.] Place uncertain. A. U. C. 698.

2. *Lentulus*] L. Lentulus a Flamen of Mars. *Lib.* ii. 24. *de Haruspic. Respons.*

3. *Saufeius et vestri*] The Epicureans.

Digitized by Google

in castra. Ergo erimus ὀπαδοί, qui ταγοί esse noluimus? Sic faciendum est. Tibi enim ipsi, cui utinam semper paruissem! Sic video placere. Reliquum est, Σπάρταν[4] ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non mehercule possum; et Philoxeno[5] ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Verumtamen id ipsum mecum in his locis commentor, ut ista[6] probem; idque tu, quum una erimus, confirmabis. A te litteras crebro ad me scribi video: sed omnes uno tempore accepi. Quæ res etiam auxit dolorem meum Casu enim trinas ante legeram, quibus, meliuscule Lentulo esse, scriptum erat. Ecce quartæ fulmen[7]. Sed ille, ut scripsi, non miser; nos vero ferrei. Quod me 3 admones, ut scribam illa Hortensiana[8]: in alia incidi, non immemor istius mandati tui. Sed mehercule incipiendo refugi; ne, qui videar stulte illius amici intemperiem non tulisse, rursus stulte injuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero; et simul, ne βαθύτης[9] mea, quæ in agendo, apparuit, in scribendo sit occulatior, et aliquid satisfactio levitatis habere videatur. Sed viderimus. Tu modo quam sæpissime ad me aliquid. Epis- 4 tolam, Lucceio[1] nunc quam misi, qua, meas res ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas: valde bella est: eumque, ut approperet, adhorteris: et, quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quoad poteris,

4. Σπάρταν] *Vid.* i. 20.

5. *Philoxenus*] Dionysius of Syracuse had thrown this poet in the *Latomia* for not praising his verses. Some time after he brought him out to hear some fresh ones. After a few had been read, Philoxenus started up, and turned away. "*Where are you going in such haste?*" said the tyrant. "To the Latomia," said the bard and critic.

6. *ista*] The acts of the triumvirs.

7. *quartæ fulmen*] *Three of your letters told me that Lentulus was better. Think what a shock the fourth was, relating his death.*

8. *Hortensiana*] Perhaps an encomium upon Hortensius to make up for hard words applied to him elsewhere. Manutius considers it to refer to a philosophical book, so named.

9. βαθύτης] *Sense of annoyance, deep and concealed.*

1. *Lucceio*] *Ad. Fam.* v. 12.

Digitized by Google

invisas. Vestorio[2] aliquid significes. Valde enim est in me liberalis.

Ep. cix. seq. ad Att. iv. 7.

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Quinto filio melius esse lætatur; in Apollonium invehitur, 1. pecuniam Metello, nuper mortuo, ab Attico mutuam datam ei perituram negat, 2. de domo mandata ut curet, rogat; Arpinates fratri Quinto irasci significat, 3.

1 Nihil εὐκαιρότερον epistola tua, quæ me, sollicitum de Quinto[2] nostro, puero optimo, valde levavit. Venerat horis duabus ante Chærippus[3]; mera monstra nuntiarat. De Apollonio quod scribis, qui illi Dii irati, homini Græco, qui conturbare[4] quidem putat sibi licere, quod 2 equitibus Romanis. Nam Terentius suo jure. De Metello, οὐχ ὁσίη[5] φθιμένοισιν! Sed tamen multis annis civis nemo erat mortuus, qui quidem[6]. Tibi nummi[7] meo periculo sint. Quid enim vereris, quemcumque heredem fecit; nisi Publium fecit? Verum fecit non improbe; quamquam fuit ipse. Quare in hoc

2. *Vestorius*] The rich banker.

1. Epistol. VII.] Arpinum, May, 698.

2. *Quinto*] Nephew of Cicero.

3. *Chærippus*] An adherent of Q. Cicero. He followed him to Asia. *Q. Fr.* i. 4.

4. *conturbare*] *become bankrupt. Sic Pedo conturbat, Matho deficit, Juv.* Terentius a Roman knight: the Roman knights as revenue-farmers had leave to give a preference to their newest creditors. *To think, however, of a low Greek doing so!* Atticus had lent him money.

5. *οὐχ ὁσίη*] *De mortuis nil nisi bonum.*

6. *qui quidem*] Ἀποσιώπησις. Supply *have been a worse citizen*, or some remark equally kind and candid.

7. *nummi*] Lent to Metellus by Atticus. *If any one but Clodius is heir, I will engage to recover them.*

Digitized by Google

thecam nummariam[8] non retexeris. In aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præsidia[9] locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus est incredibilis de Laterio[1]. Quid quæris? Equidem dolui: ὁ δὲ[2] οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis et amabis, ut facis.

Ep. cx. seq. ad Att. iv. 8.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

A. Epistolæ Attici respondet, 1. librariorum ab eo missorum operam laudat; quomodo se Attici gladiatores gesserint, inquirit, 2. B. de Domitio Consulatu dejecto; de variis rebus domesticis, 1—4.

A. Multa me in epistola tua delectarunt, sed nihil 1 magis, quam patina tyrotarichi[2]. Nam de rauduscúlo[3], quod scribis:

μήπω[4] μέγ' εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς.

Ædificati tibi[5] in agris nihil reperio. In oppido est quiddam de quo est dubium, sitne venale; ac proximum

8. *nummariam*] *Quare nihil opus est ut ex arca tua aliam pecuniam depromas, ad jacturam illius pecuniæ resarciendum: numerabitur enim tibi ab herede Metelli. Sch. Proverbium est "thecam nummariam ne retexeris." Sportulam vimineam intelligit, quæ si fuit angustior, videtur potuisse retexi. Is. Cas.*

9. *præsidia*] Against Clodius.

1. *Laterio*] Q. Fr. iii. 1.

2. ὁ δὲ] *Odyss.* i. 271.

1. EPISTOL. VIII.] Antium, May, 698.

2. *tyrotarichi*] As a practical joke Atticus seems to have sent Cicero a pudding made with salt-fish and cheese. Cicero was professing excessive domestic economy.

3. *rauduscúlo*] Small brass coin. *Olim æra raudera dicebantur. Val. Max.* 5. 6. 3. *Raudus et rodus significant æs rude vel imperfectum. Festus in Rodus.* Of this word *Raudusculum*, *Rodusculum*, or *rudusculum* is the diminutive. *De rauduscúlo Numeriano multum te amo. Ad Att.* 7. 2.

4. μήπω] *Sophocles in Stobæo: you must not tell me that economy will make me rich before I am dead.*

5. *tibi*] *For your purchasing.*

Digitized by Google

quidem nostris ædibus. Hoc scito, Antium[6] esse Romæ, ut Corcyræ Buthrotum illud tuum. Nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius. *Εἴη*[7] *μισητὸς φίλος οἶκος.* Postea vero quam Tyrannio[8] mihi libros disposuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionysii[9], et Menophili tui fuit. Nihil venustius, quam illa tua pegmata[1], postquam mi syllibis* libros illustrarunt. Valde ut* scribas ad me velim de gladiatoribus[2]; sed ita, bene si rem gerunt: non quæro, male si se gessere.

B. Apenas[3] vix discesserat, quum epistola[4]. Quid ais? putasne fore, ut legem non[5] ferat? Dic, oro te, clarius[6]: vix enim mihi exaudisse videor. Verum statim fac, ut sciam, si modo tibi est commodum. Ludis quidem quoniam dies est additus, eo etiam melius hic eum diem 2 cum Dionysio[7] conteremus. De Trebonio[8] prorsus tibi assentior. De Domitio[9],

6. *Antium*] *Antium is to Rome, as your residence, Buthrotum, is to Corcyra.*

7. *εἴη*] *So pleasant is my present residence that even home seems disagreeable.*

8. *Tyrannio*] *Vid. Ep.* 4.

9. *Dionysii*] And Menophilus, the librarians, that Atticus had lent him. *Vid. ep.* 4, 5.

1. *pegmata*] Called *Epist.* 5. *Constructiones.*

2. *gladiator*] *Epist.* 5.

3. *Apenas*] A letter-carrier's name. Here some commentators imagine that a new letter, written from Antium, in the winter of 699, begins.

4. *Epistola*] Supply: *a te venit.*

5. *legem non*] Perhaps the motion, for the recall of Lentulus from Cilicia, by C. Cato, is meant. *Ad Fam.* i.

6. *dic clarius*] *However I cannot tell your meaning: you must speak plainer.*

7. *Dionysio*] Cicero's librarian. *Hic.* Here in my library at Antium.

8. *Trebonio*] Atticus, perhaps, had written that the next Tribune of the people might be Trebonius, a man after their wishes: *Trebonium a te amari, teque ab illo, pergaudeo. Q. Fr.* iii. 1.

9. *Domitio*] *L. Domitius Ahenobarbus* (Atticus had perhaps written) *is a candidate for the consulship.* He had asserted that if he was consul Cæsar's army should be taken away from him. Pompey, to hinder this, enticed Domitius to Lucca, got himself elected consul, and Cæsar's command prolonged for five years. Cicero thinks the case of Domitius as like his own, as a fig is to a fig. *He is injured by the same party, when no one expected it, and when no honest man could be found.*

Digitized by Google

Σύκῳ, μὰ τὴν Δήμητρα, σῦκον οὐδὲ ἓν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,

quam est ista περίστασις nostræ: vel quod ab iisdem, vel quod præter opinionem, vel quod viri boni nusquam. Unum dissimile, quod huic merito[1]. Nam de ipso casu nescio, an illud melius. Quid enim hoc miserius, quam eum, qui tot annos, quot habet, designatus Consul fuerit, fieri Consulem non posse? præsertim quum aut solus[2], aut certe non plus, quam cum altero petat. Si vero id est, quod nescio an sit, ut non minus longas jam in codicillorum fastis futurorum Consulum paginulas habeat, quam factorum[3]: quid illo miserius, nisi respublica? in qua ne speratur quidem melius quidquam. De Natta[4] 3 ex tuis primum scivi litteris. Oderam hominem. De poemate[5] quod quæris; quid, si cupiat effugere? quid? sinas? De Fabio Lusco[6] quod eram exorsus; homo peramans semper nostri fuit, nec mi umquam odio. Satis enim acutus, et permodestus ac bonæ frugi. Eum, quia non videbam, abesse putabam. Audivi ex Gavio[7] hoc Firmano[8], Romæ esse hominem, et fuisse assiduum. Percussit animum. Dices, *tantulane caussa*? Permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. Quid sit, quod se a me remorit, si modo removit, ignoro. De 4

1. *merito*] For being foolish enough to say beforehand what he meant to do.

2. *aut solus*] Domitius is robbed of the consulship, even when he had no one, or but a single competitor.

3. *factorum*] *I do not know but that certain persons have for themselves as many pages of the consular Fasti, in prospect, as they have in retrospect* (*factorum.*) The triumvirs.

4. *Natta*] One of the priests who consecrated Cicero's house to liberty. *Muræn.* 35. Natta was the cognomen of the Pinarian family.

5. *poemate*] Either on his own time, or in praise of Cæsar.

6. *Lusco*] *Ad Fam.* ix. 25.

7. *Gavius*] *Ad Att.* vi. 1.

8. *Firmano*] Of Firmum in Picenum: so called to distinguish him from T. Gavius Cæpio (*Att.* v. 20.) and P. Fabius Cosanus (*Verrin.* v. 61.) He had a brother. (*Firmanis fratribus.*)

Digitized by Google

eo, quod me mones, ut et πολιτικῶς me geram, et τὴν ἔσω γραμμὴν teneam; ita faciam. Sed opus est majore prudentia; quam a te, ut soleo, petam. Tu velim e Fabio, si quem habes aditum, odorere; et istum convivam[9] tuum degustes; et ad me de his rebus, et de omnibus quotidie scribas. Ubi nihil erit, quod scribas; id ipsum scribito. Cura ut valeas.

Ep. cxi. seq. ad Fam. v. 3.

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Tribunis censum impediendis, 1. Attico gratias agit: Q. Fr. ad eum venturum, Cumano se Neapolim discessisse et in Pompeianum ire nuntiat, 2.

1 Sane velim scire, num censum impediant Tribuni diebus vitiandis; (est enim hic rumor;) totaque de Censura, quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus. Multa mecum de republica, sane sibi displicens, ut loquebatur, (sic est enim in hoc homine dicendum,) Syriam[2] spernens; Hispaniam jactans: hic quoque, ut loquebatur; et opinor, usquequaque de hoc quum dicemus, sit hoc quasi, καὶ τόδε[3] Φωκυλίδου. Tibi etiam gratias agebat, quod signa[4] componenda suscepisses: in nos vero suavissime hercule effusus. Venit etiam ad me in Cumanum a se[5]. Nihil minus velle mihi visus est, quam Messallam Consulatum petere; de quo ipso si quid scis,

9. *convivam*] Saufeius.

1. Epistol. IX.] Naples, May, 699.

2. *Syriam*] After their consulships, not Syria, but Spain, went to Pompey: Syria to his unfortunate colleague, Crassus.

3. *καὶ τόδε*] Each of the γνῶμαι of Phocylides begin thus. So must we say, *so said Pompey*.

4. *signa*] Reliefs for his theatre. *Ep. Fam.* vii. 1.

5. *a se*] From his own house; *chez lui, French*.

Digitized by Google

velim scire. Quod Lucceio scribis te nostram gloriam commendaturm, et ædificium nostrum quod crebro invisis; gratum. Quintus frater ad me scripsit, se, quoniam Ciceronem suavissimum secum haberet, ad te Nonis Mai. venturum. Ego me de Cumano movi ante diem v. Kal. Maias. Eo die Neapoli apud L. Pætum, ante diem iv. Kal. Maias, iens in Pompeianum, bene mane hæc scripsi.

Ep. cxix. seq. ad Q. Fr. ii. 9.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Ptolemæo reducto: de studiis suis, 1. ædificationem suam Attico commendat; se Pompeium in Cumano ejus visurum nuntiat, 2.

1 Puteolis magnus est rumor, Ptolemæum[2] esse in regno. Si quid habes certius, velim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti[3]. Fortasse tu putabas, his rebus Puteolanis et Lucrinensibus. Ne ista quidem desunt. Sed mehercule a ceteris oblectationibus ut deseror et voluptatibus propter rempublicam, sic litteris sustentor et recreor: maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quam in istorum[4] sella cu-

1. EPISTOL. X.] Cumæ, May, 699.

2. *Ptolemæum*] *Ad Fam.* i. *passim.*

3. *Fausti*] L. Cornelius Sulla Faustus, son of the Dictator, whose library, collected by his father out of the plunder of Athens, Cicero had access to. *You, as an Epicurean, may imagine that I feed rather on the good things of Puteoli and the Lucrine lake.* The Lucrine shellfish are celebrated by *Hor. ep.* ii. 49, *Satir.*; *Martial,* vi. ii. 5, xii. 48, 4.

4. *istorum*] Pompey and Crassus, Consuls for the year.

Digitized by Google

ruli; tecumque apud te ambulare[5], quam cum eo, quocum video esse ambulandum. Sed de illa ambulatione 2 fors viderit, aut si qui est[6], qui curet, Deus. Nostram ambulationem[7], et Laconicum[8], eaque, quæ Cyrea[9] sint, velim, quod poteris, invisas; et urgeas Philotimum[1] [ut properet]: ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit: misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. Ad eum postridie mane vadebam, quum hæc scripsi.

Ep. cxviii. seq. ad Att. iv. 9.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Quæ Romæ gerantur percontatur, 1, 2.

1 Delectarunt me epistolæ tuæ: quas accepi uno tempore duas ante diem v. Kal. Perge reliqua: gestio scire ista omnia. Etiam illud[2] cujusmodi sit, velim perspicias: potes a Demetrio[3]. Dixit mihi Pompeius, Crassum a se in Albano[4] exspectari ante diem iv. Kal. Is quum venisset, Romam esse statim venturos, ut rationes cum pub-

5. *ambulare*] Cicero was now accommodating himself to Pompey. On the phrase *in sententiam alicujus ire, &c.* he hangs a jest on the word *ambulo*.

6. *si qui est*] Mark that Atticus is an Epicurean.

7. *ambulationem*] Open colonnade attached to Cicero's Palatine house.

8. *laconicum*] Sweating-bath.

9. *Cyræ*] *Ep.* ii. 3.

1. *Philotimum*] Terentia's freedman. *Att.* ii. 4.

1. Epistol. XI.] Cumæ, May, 699.

2. *illud*] The matter of Pompey's conference with Crassus.

3. *Demetrio*] Freedman of Pompey.

4. *in Albano*] Crassus and Pompey were Consuls, each for the second time. It shews the laxity of times when we find them passing their time beyond the city and in their villas, a thing which, in the sterner days of the republic, was not allowable.

Digitized by Google

licanis putarent [5]. Quæsivi, gladiatoribusne [6]? Respondit, antequam inducerentur. Id cujusmodi sit, aut nunc, si scias, aut quum is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hic voramus [7] litteras cum homine mirifico (ita me- 2 hercule sentio) Dionysio, qui te omnesque vos salutat. Οὐδὲν γλυχύτερον ἤ παντ' εἰδέναι. Quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius [8], quid illa populi Apuleia [9]. Denique, etiam quid a te fiat, ad me velim scribas. Non enim (ut vere loquamur) tam rebus novis, quam tuis litteris delector. Ego mecum præter Dionysium eduxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi sermo desit: abs te [1] opere delector. Tu Lucceio [2] nostrum librum dabis. Demetrii Magnetis [3] tibi mitto; statim ut sit, qui a te mihi epistolam referat.

Ep. cxxiii. seq. ad Att. iv. 12.

EPISTOL. XII [1].

CICERO ATTICO SAL.

Egnatium Romæ esse: Macroni se præsto vix esse posse ostendit: Atticum, ut apud se postrid. Kal. cænet, invitat.

5. *putarent*] *Antiqui purum, putum dixerunt: ideo ratio putari dicitur, in qua summa fit pura: Varro de Ling. Lat.* v. 7. *Cedit miles: æs petit: itur: putatur ratio cum argentario; Pl. Autul.* 3, 5, 52. *Ang. Liquidate.*

6. *gladiatoribusne*] On the day of the gladiatorial shews.

7. *voramus*] *Pascor Dionysio, supr.*

8. *Appius*] Claud. Pulcher, Consul for the next year.

9. *Apuleia*] Clodian: he being like the seditious Apuleius Saturninus, and more effeminate; whence *Apuleia.*

1. *abs te*] locus corruptus.

2. *Lucceio*] Commentaries towards Lucceius's intended history of his consulship. *Epistolam, Lucceio nunc quam misi, qua res ut meas scribat, rogo, fac ut ab eo sumas. Ep.* vi. *ad Fam.* vi. 12.

3. *Magnetis*] Whose book περὶ ὁμονοίας Cicero afterwards lent to Atticus. viii. 2.

1. Epistol. XII.] Tusculum or Antium, end of May, 699.

Digitized by Google

Egnatius[2] Romæ est. Sed ego cum eo de re Halimeti[3] vehementer Antii egi. Graviter se acturum cum Aquillio[4] confirmavit. Videbis ergo hominem, si voles. Macroni[5] vix videor præsto esse. Idibus enim auctionem[6] Larini[7] video, et biduum præterea. Id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi, velim. Sed, si me diligis, postridie Kalend. cæna apud me cum Pilia. Prorsus id facies. Kalend. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diversorio, cænare. Facio fraudem Senatus consulto. Inde domum cænatus, ut sim mane præsto Miloni. Ibi te igitur videbo, et promovebo. Domus te nostra tota salutat.

Ep. cxxiii. Fam. viii. 23.

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Romæ se mox futurum nuntiat; abfuisse se a Senatus altercationibus lætatur; petit ab Attico ut reipub. statum describat, 1. libros de Oratore jam absolutos esse, significat, 2.

1 Nos in Tusculanum venisse a. d. xvii. Kal. Decemb. video te scire. Ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ a. d. xiix. Kalend. volumus esse; quid dico, volumus? immo vero cogimur. Milonis[2] nuptiæ; comitiorum non-

2. *Egnatius*] L. a money lender and friend of Cicero.

3. *Halimeti*] Possibly for Alimentii, that being the cognomen of Cincius, the agent of Atticus.

4. *Aquillio*] Q. Aquillius Gallus, a jurist, Prætor with Cicero. *Pro Cluent.* 15; *de Offic.* iii. 14.

5. *Macroni*] A private man, with whom Atticus had money matters.

6. *auctionem*] 'Cicero was looking towards an auction at Larinum, either as a purchaser or as a coheir in some property to be sold.

7. *Larini*] A town of the Frentani.

1. Epistol. XIII.] Tusculum, end of November, 699.

2. *Milonis*] With Fausta, a daughter of the Dictator Sylla.

Digitized by Google

nulla opinio est. Ergo, ut si rata. Abfuisse me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non moleste. Nam aut defendissem, quod non placeret, aut defuissem, cui non oporteret. Sed mehercule velim, res istas, et præsentem statum reipublicæ, et quo animo Consules ferant hunc σκυλμόν[3], rescribas ad me, quantum potest. Valde sum ὀξύπεινος: et, si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate 2 aiunt profectum paludatum[4], quam olim æqualem[5] ejus L. Paullum, iterum Consulem. O hominem nequam! De *libris*[6] *oratoriis* factum est a me diligenter. Diu multumque in manibus fuerunt; describas licet. Illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς[7]: ne istuc hospes veniam.

Ep. cxxix. seq. ad Q. Fr. ii. 11.

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Atticum rogat, ut Roma absens ad suos scribat, ut libri sui Ciceroni pateant, ut si quid novi habeat, scribat: denique ut itinere ex sententia confecto se quam primum revisat, 1, 2.

Vestorius noster me per litteras fecit certiorem, te Roma a. d. vi. Id. Mai. putare profectum esse; tardius, quam dixerat, quod minus valuisses. Si jam melius

3. Σκυλμὸν] Disturbance.
4. *paludatum*] In his military dress: Crassus was devoted to the Diræ by Ateius Capito, *Trib. pl.* Before his departure L. Æmilius Paulus, the conqueror of King Perses, was attended on his way to his province by a numerous train of honour. The imprecations of Capito were truly fulfilled on the head of the unfortunate Crassus.
5. *æqualem*] Each were in their 60th year.
6. *de libris*] viz. Dialogus de Oratore.
7. τυπωδῶς] Characteristically: supply *describe*.
1. Epistol. XIV.] Cumæ, May, 700.

Digitized by Google

vales, vehementer gaudeo. Velim, domum ad te scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus, ac si ipse adesses, quum ceteri, tum Varronis. Est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut spero, tibi valde probabo. Tu velim, si quid forte novi habes, maxime a Quinto fratre, deinde a C. Cæsare, et si quid forte de comitiis, de republica, (soles enim tu hæc festive odorari,) scribas ad me: si nil habebis; tamen scribas aliquid. Numquam enim mihi tua epistola aut intempestiva aut loquax visa est. Maxime autem rogo, rebus tuis totoque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.

Ep. cxxxvii. seq. Q. F. ii. 14.

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Eutychide manumisso, 1. Petit, ut, ex itinere Asiatico ad confirmatum tempus redeat, 2. literas ad Atticum scriptas ei non fuisse redditas suspicatur, 3. de Sufenate, et Catone absolutis; de Procilio damnato, 4. de itinere suo ad Reatinos, 5. de ludis a se Romæ spectatis, 6. de ambitu ingravescente, 7—9. Q. Fr. in Britannia esse videri; denique Dionysium vult ab Attico excitari, ut mox ad se veniat, 10.

1 De Eutychide[2] gratum; qui vetere prænomine, novo nomine T. erit Cæcilius; ut est ex me et ex te junctus Dionysius, M. Pomponius. Valde mehercule mihi gra-

1. Epist. XV.] Rome, July, 700.

2. *Eutychides*] A manumitted slave of Atticus: he took his former master's *prænomen*, *Titus*, and his latter one, *Cæcilius*, Titus Cæcilius Eutychides. Similarly Cicero had manumitted *his* librarian, Dionysius, and called him, after Atticus and himself, *Marcus Pomponius Dionysius.*

Digitized by Google

tum, si Eutychides tuam erga me benevolentiam cognoscet, et suam illam in meo dolore συμπάθειαν; neque tum mihi obscuram, neque post ingratam fuisse. Iter 2 Asiaticum[3] tuum puto tibi suscipiendum fuisse. Numquam enim tu sine justissima caussa tam longe a tot tuis et hominibus et rebus carissimis et suavissimis abesse voluisses. Sed humanitatem tuam amoremque in tuos reditus celeritas declarabit. Sed vereor, ne lepore te suo detineat diutius rhetor Clodius[4] et homo pereruditus, ut aiunt, et nunc quidem deditus Græcis litteris Pituanius[5]. Sed, si vis homo esse, recipe te ad nos, ad quod tempus confirmasti. Cum illis tamen, quum salvi venerint, Romæ vivere licebit. Avere te scribis, accipere 3 aliquid a me litterarum; dedi, ac multis quidem de rebus, ἡμερολεγδόν perscripta omnia: sed, ut conjicio, quoniam mihi non videris in Epiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. Genus autem mearum, ad te quidem, litterarum ejusmodi fere est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditurum. Nunc 4 Romanas res accipe. A. d. iii. Non. Quint. Sufenas[6] et Cato absoluti. Procilius[7] condemnatus. Ex quo intellectum est, τρισαρειοπαγίτας[8] ambitum, comitia, interregnum[9], majestatem, totam denique rempublicam flocci non facere. Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle; neque tamen id ipsum abunde. Nam absolverunt xxii., condemnarunt xxiix. Publius[1] sane deserto

3. *iter Asiaticum*] Atticus was meditating a journey to Asia. *Vid. ep.* 14.

4. *Clodius*] *Philipp.* ii. 38.

5. *Pituanius*] A Roman: Clodius was a Sicilian.

6. *Sufenas*] M. Nonius Suffènas, Prætor 705, (*ad Att.* viii. 5,) and C. Cato were accused of bribery.

7. *Procilius*] Not Procilius, the historian, of *Ep.* ii. 2, but the Quæstor of 693, and Trib. pl. of 695, accused of murder.

8. *τρις αρειοπ.*] Ironical.

9. *interregnum*] Necessary on account of the irregularity and tumult of the Comitia.

1. *Publius*] Clodius: perhaps it was from Clodius being the accuser that so many judges *did* condemn Procilius.

Digitized by Google

epilogo criminans, mentes judicum moverat. Hortalus[2] in ea caussa fuit, cujusmodi solet. Nos verbum nullum. Verita est enim pusilla[3], quæ nunc laborat, ne animi in 5 Publio offenderer. His rebus actis, Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem caussam contra Interamnates apud Consulem et decem legatos; quod lacus Velinus, a M'[4] Curio[5] emissus, interciso monte, in Narem defluit: ex quo est illa siccata, et humida tamen modice Rosea[6]. 6 Vixi cum Axio[7]. Quin etiam me ad Septem aquas[8] duxit. Redii Romam Fonteii caussa a. d. vii. Idus Quint. Veni in spectaculum; primum, magno et æquabili plausu: sed hoc ne curaris; ego ineptus, qui scripserim: deinde, Antiphonti[9] operam. Is erat ante manumissus, quam productus. Ne diutius pendeas, palmam tulit. Sed nihil tam pusillum, nihil tam sine voce, nihil tam... Verum hæc tu tecum habeto. In Andromacha[1] tamen major fuit, quam Astyanax. In ceteris parem habuit neminem. Quæris nunc de Arbuscula[2]: valde placuit. Ludi[3] magnifici et grati. Venatio[4] in aliud 7 tempus dilata. Sequere nunc me in campum. Ardet ambitus; σῆμα δέ τοι ἐρέω: fœnus[5] ex triente Idib. Quint. factum erat bessibus. Dices, istuc quidem non moleste fero. O virum! o civem! Memmium[6] Cæsaris

2. *Hortalus*] Hortensius. *Alter tuus familiaris, Hortalus, quam plena manu, quam ingenue, quam ornate nostras laudes in astra sustulit. Att.* ii. 25.

3. *pusilla*] Tulliæ, now sick. Cicero then, had he spoken, would have defended Procilius.

4. *M'*] Manius, M. Marcus.

5. *Curio*] Dentatus, Consul of 480.

6. *Rosea*] Near Reate.

7. *Axio*] Who had a villa in the neighbourhood of Rosea. *Varr. de re rustic.* iii. 2.

8. *Septem aquas*] *Omnes agri Reatini lacus simul ita dictos existimo. Holstein.*

9. *Antiphoni*] An actor.

1. *Andromacha*] Of Ennius.

2. *Arbuscula*] *Explosa Arbuscula, Hor.* a famous dancer.

3. *Ludi*] Apollinares.

4. *venatio*] The beast-fights in the amphitheatre.

5. *fenus*] *Vid. not. in fin. lib.* v.

6. *Memmium*] Candidate for Consulship.

Digitized by Google

omnes opes confirmant. Cum eo Domitium [7] Consules junxerunt; qua pactione [8] epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro [9] studet: sed utrum fronte, an mente [1] dubitatur: ἐξοχή [2] in nullo est: pecunia omnium dignitatem exæquat. Messala [3] languet: non quo aut animus desit, aut amici: sed coitio Consulum et Pompeius obsunt. Ea comitia, puto fore, ut ducantur [4]. Tribunicii candidati jurarunt se arbitrio Catonis [5] petituros. Apud eum H-S quingena deposuerunt; ut, qui a Catone damnatus esset, id perderet, et competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie scribebam, 8 quam comitia fore putabantur. Sed ad te v. Kal. Sext. si facta erunt, et tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam: quæ si, ut putantur, gratuita [6] fuerint; plus unus Cato potuerit, quam omnes quidem judices. Messius [7] defendebatur a nobis, e legatione revocatus [8].

7. *Domitium*] Calvinus.

8. *pactione*] For the full account of this agreement *see ep.* 18.

9. *Scauro*] The brother-in-law of Pompey, whose sister Æmilia he had married. Scaurus was also his Quæstor in the Mithridatic war.

1. *fronte an mente*] *For shew or in earnest. Hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, et volo bellissime: sed angor intimis sensibus: ad Att.* v. 10. *Homines fronte et oratione magis quam ipso beneficio capiuntur: Q. Cic. de petit. Cons.* 12; *Ep. ad Q. Fr.* iii. 8, shews us the amount of Pompey's sincerity: *Scaurum autem jampridem Pompeius abjecit.*

2. ἐξοχὴ] *Preeminence.*

3. *Messala*] So ad *Q. Fr.* ii. 15, *extr. Messala flaccet.*

4. *ducantur*] *I think the Comitia will be a long affair.* So true was this remark of Cicero that for that year they were put off altogether, and the Consuls chosen *ex interregno.*

5. *Catonis*] M. Cato was this Prætor and Inquisitor (*Quæsitor de ambitu.*) The candidates for the Tribuneship had deferred it to him to pronounce who should stand for the office, and bound themselves by a bond to abide by his decision. *Tribunicii candidati compromiserunt, H-S quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere ejus arbitratu, ut qui contra fecissent, ab eo, condemnarentur. Ad Q. F.* ii. 15, *extr.*

6. *gratuita*] *Gratuita suffragia pro Plan.* 22; *gratuita Comitia, votes and meetings where there is no bribery.* This sentence is found in the epistle last quoted, where the same affair is related in much the same words.

7. *Messius*] *Vid. Att.* iv. 1.

8. *revocatus*] *A propinquis, ut opinor, aut ab amicis. Nam judicii causa neminem de legatione in urbem invitum revocari licebat. Man.*

Digitized by Google

Nam eum Cæsari legarat Appius. Servilius[9] edixit, ut adesset. Tribus habet[1] Pomptinam, Velinam, Mæciam. Pugnatur acriter: agitur tamen satis. Deinde me expedio ad Drusum[2], inde ad Scaurum[3]. Parantur orationibus indices gloriosi[4]. Fortasse accedent etiam Consules designati[5]: in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc 9 judicio valde laborabit. Ex Quinti fratris litteris suspicor, jam eum esse in Britannia. Suspenso animo exspecto, quid agat. Illud quidem sumus adepti, quod multis et magnis indiciis possumus judicare, nos Cæsari et carissimos et jucundissimos esse. Dionysium[6] velim salvere jubeas, et eum roges et hortere, ut quamprimum veniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum, erudire.

Ep. clxlii. seq. ad Fam. vii. 9.

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attici epistolæ respondet, 1. cur Varronem in libris de Republica includere nequeat, ostendit, 2, 3. Consulatus petitores, 4—6. de judiciis futuris, 7, 8. de Cæsaris in se amore, et de belli Britannici exitu, 12. de Paulli basilica, 14.

9. *Servilius*] Prætor for the year, son of P. Servilius Isaurius.

1. *habet*] *In his favour.*

2. *Drusum*] *The defence of Drusus.* He was acquitted. *Quo die hæc scripsi, Drusus erat de prævaricatione, a tribunis ærariis absolutus, in summa, quatuor sententiis, quum senatores et equites damnassent.* Q. F. ii. 16.

3. *Scaurum*] Proprætor of Sardinia, accused of extortion. *Scauri judicium excercebitur; cui nos non deeremus. Ibid.*

4. *gloriosi*] *My orations for the present time bear great names on them.* Scaurus was the candidate for the forthcoming Consulship; in 697 he was Prætor, and the year after Proprætor. *Vid. not. sup.*

5. *designati*] Never could an accusation be brought against men more fairly than against the present *Consules designati*, Messala, Scaurus, Memmius, and Domitius. *Ambitus reddit immanis: nunquam par fuit.* Q. F. ii. 15.

6. *Dionysium*] Freedman and librarian of Atticus.

1. Epistol. XVI.] Rome, Sept. 30, and the morning of Oct. 1, A. U. C. 700.

Digitized by Google

Occupationum mearum vel hoc signum erit, quod 1 epistola librarii manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso: (sed pleræque tantummodo mihi nuntiabant, ubi esses:) quod erant abs te, vel etiam[2] significabant recte esse. Quo in genere maxime delectarunt duæ, fere eodem tempore abs te Buthroto datæ. Scire enim volebam, te commode navigasse. Sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quam celeritate delectavit. Illa fuit gravis, et plena rerum, quam mihi M. Paccius, hospes tuus, reddidit. Ad eam rescribam igitur, et hoc quidem primum: Paccio re et verbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. Itaque in intimis est meis, quum antea notus non fuisset. Nunc pergam ad cetera. Varro[3], de quo ad me scribis, inclu- 2 detur in aliquem locum, si modo erit locus. Sed nosti genus dialogorum meorum: ut in *oratoriis*, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cujusquam ab iis, qui disputant, nisi ejus, qui illis notus aut auditus esset. Hanc ego *de republica*, quam institui, disputationem in Africani[4] personam, et Phili[5], et Lælii, et Manilii[6] contuli. Adjunxi adolescentes, Q. Tuberonem[7], P. Rutilium[8], duo Lælii generos, Scævolam[9] et Fannium[1]. Itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor pro-

2. *vel etiam*] *If even there was any beyond the date and name, it was only the information that you was in good health.*

3. *Varro*] M. Terentius. Cicero was now writing his dialogue de Republica. *See Att.* iv. 14; *Q. F.* ii. 14. The Interlocutors were Scipio Africanus, Lælius, &c. &c. Atticus had requested that his friend Varro might be one.

4. *Africani*] P. Scipio Africanus the younger.

5. *Phili*] P. Fulvius Philus, Consul with Sext. Atilius Serranus, 618.

6. *Manilii*] Consul with L. Marcius Censorius, 605.

7. *Tuberonem*] Q. Ælius, son of the younger sister of Africanus.

8. *Rutilium*] P. Rutilius Rufus.

9. *Scævolam*] Q. Mucius Scævola, Cons. 637.

1. *Fannium*] C. Fannius M. F. the historian.

Digitized by Google

œmiis, ut Ἀριστοτέλης in iis quos ἐξωτερικούς[2] vocat, aliquid efficere, ut non sine caussa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere. Utinam modo conata efficere possim! Rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum et gravem, et plurimi otii, quo ego maxime 3 egeo. Quod in iis libris, quos laudas, personam desideras[3] Scævolæ: non eam temere dimovi: sed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noster Plato. Quum in Pyræeum Socrates venisset[4] ad Cephalum, locupletem et festivum senem: quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde quum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem divinam dicit se velle discedere; neque postea revertitur. Credo Platonem vix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. Multo ego satius hoc mihi cavendum putavi in Scævola; qui et ætate et valetudine erat ea, qua esse meministi; et iis honoribus, ut vix satis decorum videretur, eum plures dies esse in Crassi[5] Tusculano. Et erat primi libri sermo non alienus a Scævolæ studiis. Reliqui libri τεχνολογίαν[6] habent, ut scis. Huic joculatorem senem illum, ut noras, interesse sane nolui.

2. ἐξωτερ] Fitted for the reading of the public, in contradistinction to the ἐσωτερικους, or those that were reserved for the comprehensions of his more learned pupils. Synonimous with ἐσωτερικ. is ἀκροάτικος—ἀκροαταὶ, *ejus discipuli et scholares: hinc ἀκροατικοὶ λόγοι, quos habebat ad solos suos discipulos ac familiares. Salmas.*

3. *desideras*] In the first book *de Oratore*, Scævola is an interlocutor: not so in the other two.

4. *venisset*] *i. e.* according to the imaginary dialogue in Plato's Politia.

5. *Crassi*] *L. Crassum, quasi colligendi se causa, se in Tusculanum suum contulisse. De Orat.* i. 8.

6. τεχνολογ.] The second and third books treat on the rules of art, in contradistinction to the first, which rather investigates the powers of oratory, and the character of an orator. *Tum Scævola—illa duo vereor, Crasse, ut tibi possim concedere. Unum, quod ab oratoribus civitates, et ab initio constitutas et sæpe conservatas esse dixisti. Alterum, quod remoto foro, concione, judiciis, Senatu, statuis te, oratorem in omni genere sermonis et humanitatis esse perfec-*

Digitized by Google

** De re Piliæ[7] quod scribis, erit mihi curæ. Etenim 4 est luculenta res, Aureliani[8] ut scribis, indiciis: et in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo[9]. Vestorio non desum. Gratum enim tibi id esse intelligo: et, ut ille intelligat, curo. Sed scis, qui? Quum habeat duo[1] faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone[2]. 5 Lege Junia[3] et Licinia scis absolutum: Fufia ego tibi nuntio absolutum iri; neque patronis suis tam libentibus, quam accusatoribus. Is tamen et mecum, et cum Milone

tum. Lib. i. 9. The indispensability of a knowledge of municipal law is also insisted on: upon these points Scævola might speak with authority.

7. *De re Piliæ*] *Fragmentum hoc est alius epistolæ, ut vidit Schultz, qui Piliæ conjecit. cet. filiæ.* Orell. The letter, of which all from *De re* down to *Quicunque posthac* is a fragment, must have been written before *ep.* 15 and after *ep.* 14. In *ep.* 15 we have the sentence *A. d.* iii. *Non. Quint. Procilius condemnatus.* In the present his fate is called doubtful. In *ep.* 14 Vestorius is mentioned, but not with an especial reference to any thing that Cicero was commissioned with concerning him, as, in the present letter, he is —*Vestorio non desum.*

8. *Aureliani*] Unknown.

9. *venditabo*] *Shew myself in a favourable light*—Tullia being a friend of Pilias. *Venditare se alicui* is a common phrase for this.

1. *quicum habeat duo*] *duos Ascon.* i. Crat. *deos*, nescio qui apud Malasp. Lamb. videtur proverbium, vel e Comico petitum. Ceterum inde a Manut. et Corr. interpungunt: *sed scis qui? cum* (*quum*) *habeat.* Priores *qui, cum* s. *quum.* Mihi legendum videbatur, ut edidi, *quicum:* i. e. scis, ut dicitur, in proverbio, nihil difficilius esse, quam agere cum eo, qui *duos* (arbitrum, explicant, et adversarium, Sch. me et te) vel, a quo haud nimis abhorreo, *deos* habeat faciles. Orelli.

2. *C. Cato*] Tribune during the Consulship of Lentulus and Metellus. *Ad. Fam.* i. 2; *Q. Fr.* ii. 3.

3. *Junia*] In the year 655, and in the consulship of Q. Cæcilius Metellus and T. Didius Vivio, a law was passed, that all bills should be published three market-days, seventeen days in all, before they were voted into laws: moreover that two matters should not be joined and voted upon in one bill. This was passed in order to prevent the people from voting in a hurry, and in the dark. *Ad Att.* ii. 9; *Philip.* v. 3; *pro Domo.* 20. This was the *Lex Cæcilia Didia*: its clause respecting the market-days was secured by stronger sanctions, A. U. C. 691. L. Licinius Muræna and D. Junius Silanus being Consuls; this second law being called the *lex Licinia*, or *Junia*, or *Licinia Junia.*

The *lex Fufia* was of the same tenor with these; with the additional clause *ne omnibus diebus fastis legem ferri liceret. De provin. cons.* 19; *pro Sext.* 15.

These laws, together with Ælian, *ut auspicato omnia fierent in Comitiis*, were important bulwarks against the power of the Tribunes.

Digitized by Google

in gratiam rediit. Drusus[4] reus est factus a Lucretio[5], judicibus[6] rejiciendis a. d. v. Non. Quint. De Procilio[7] rumores non boni, sed judicia nosti. Hirrus[8] cum Domitio in gratia est. Senatus consultum, quod hic Consules de provinciis fecerunt, QUICUMQUE POSTHAC***

6 *** Non mihi[9], ut qui jam intelligebamus, enuntiationem illam Memmii valde Cæsari displicere. Messala noster et ejus competitor Domitius liberalis[1] in pop. valde fuit. Nihil gratius. Certi erant Consules. At Senatus decrevit, ut tacitum[2] judicium ante comitia fieret. Ab iis consiliis, quæ erant omnibus† sortita in singuloscandidatos, magnus timor candidatorum. Sed quidam judices, in his Opimius Veientro Antius† Tribunos plebis appellarunt, ne injussu populi judicarent. Res cedit. Comitia dilata ex Senatus consulto, dum lex de tacito

4. *Drusus*] A plaintiff, who, for lucre or any other motive, in collusion with the defendant, brought insufficient charges against him, was said *prævaricari*, in regard to the defendant: a corrupt judge, who admitted insufficient excuses from the defendant, is said *prævaricari*, in regard to the plaintiff. *Ut si in reo pecunia absoluto, rursusque revocato, prævaricationem accusator esse definiat omnem judicii corruptelam ab reo; defensor autem non omnem sed tantummodo accusatoris a reo. Cic. in Partit.* 36. Prevarication was Drusus's offence. *Q. Fr.* ii. *ep. ult.*

5. *Lucretio*] *Ad Att.* vii. 24, 25.

6. *judicibus*] *Judgment put off to July* 3. *Ep. ad Q. Fr.* ii. 16. He is said to have been acquitted.

7. *Procilius*] To be distinguished from the historian, of *ad Att.* ii. 2. He was accused of murder, and condemned, as we learn from *ep.* 15. *Procilius condemnatus.*

8. *Hirrus*] *Vid. epist. ad Cælium, passim.*

9. *non mihi*] *Hæc vitiosa et obscura: non intelligo, nec corrigere possum: mihi multa deesse videntur.* ERNEST. V. L. *non misi ut qui* POPM. *non mi pili ut qui.* Bos. Lambinus, after Malaspina, conjectures, *Senatus Consultum . . .* POSTHAC (etc.) *notum tibi ut video, non misi,* (POPM.) *ut qui non mihi notius quam tibi. Jam int. &c. &c.* The S. C. referred to the allotment of the consular provinces between Appius Claudius and L. Domitius Ahenobarbus; the underhand work which went on between them and the *Consules designati* came to light by the *exposé* of Memmius.

1. *liberalis*] In the matter of bribery.

2. *tacitum*] Judges, appointed by lot, were already determined for all four of the *Consules designati;* but their sentence was not to be delivered (*tacitum judicium*) till after election.

Digitized by Google

judicio ferretur. Venit legi dies: Terentius intercessit. Consules, qui illud levi brachio egissent, rem ad Senatum detulerunt. Hic Abdera [3], non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? Ignosce, vix possum. Verumtamen quid tam ridiculum? Senatus decreverat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata esset: si qui intercessisset, res integra referretur. Cœpta ferri leviter: intercessum non invitis; res ad Senatum: de ea re ita censuerunt, comitia primo quoque tempore haberi, esse e re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, 7 quum ego partem ejus ornatissime defendissem, obnuntiationibus per Scævolam interpositis, singulis diebus usque ad pridie Kal. Octob. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. Sed tamen, etsi uberior liberalitas hujus, gratior esse videbatur eorum, qui occuparant [4]. Cuperem vultum videre tuum, quum hæc legeres. Nam profecto rem† habes [5] nullam, hæc negotia multarum nundinarum [6] fore. Sed Senatus hodie fuerat futurus, id est, Kal. Octobribus. Jam enim luciscit. Ibi loquetur, præter Antium et Favonium, libere nemo. Nam Cato ægrotat. De me nihil 8 timueris: sed tamen promitto nihil. Quid, quæris, aliud? Judicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse [7], videbantur. Tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Messalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a

3. *Abdera*] Although the birthplace of Democritus, a city proverbial for the stupidity of its inhabitants. *Juv. Sat.* x. 50.

4. *occuparant*] *Bis dat qui cito dat;* the early largesses of Domitius and Messala told more than the more liberal but late ones of Scaurus.

5. *rem habes nullam*] Sic corrupte MS. Oxon. 1, 2, cet. *rem non habes nullam.* Asc. 2 Crat. Man. *Spem non habes nullam:* Lamb. Sch. Lün. ORELL.

6. *nundinarum*] Market-days, nine days apart. Atticus was rich in ready money. Cicero jokes him on the capital speculation he might make by being at Rome, to lend some to the bribe-distributing candidates.

7. *non fecisse*] *Were acquitted. Non videtur fecisse* was the form whereby the judges pronounced a person *not guilty.*

Digitized by Google

L. Cæsare. Quid poteris, inquies, pro iis dicere? Ne vivam, si scio. In illis quidem tribus libris[8], quos tu dilaudas, nihil reperio.***

9 [Nunc, ut[9] opinionem[1] habeas rerum, ferendum est. Quæris, ego me ut gesserim? Constanter et libere. Quid ille, inquies, ut ferebat? Humaniter, meæque dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quo modo ergo absolutus? Omnino γοργεῖα[2] γυμνά: accusatorum[3] incredibilis infantia, id est, L. Lentuli, L. F., quem fremunt omnes prævaricatum; deinde Pompeii mira contentio: judicum sordes.

10 Attamen XXXII condemnarunt, XXXIIX absolverunt. Judicia reliqua[4] impendent: nondum est plane expeditus. Dices, tu ergo hæc quo modo fers? Belle mehercule, et in eo me valde amo. Amisimus, mi Pomponi, omnem non modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem et speciem pristinam civitatis. Nulla est respublica, quæ delectet, in qua acquiescam. Idne igitur, inquies, facile fers? Id ipsum. Recordor enim, quam bella paullisper,

8. *tribus libris*] *De Oratore. So bad is their case that in the whole three books de Oratore I shall find nothing to help them.*

9. *nunc ut*] *Ad Q. Fr.* iii. 4. Written on the tenth of October; the acquittal of Gabinius is mentioned with surprise, and as a novelty; the letter begins *Gabinius absolutus est.* From this Tunstall implies that all from *nunc ut, etc.* to in *Ciliciam cogitat* belongs to the following letter, and should come after the words *detur esse valiturum.* Malaspina thinks that the fragment should be considered to end at *accipe alia.* However, mention is made of Gabinius after those words.

1. *opinionem*] Concerning, not Drusus and the consuls, but Gabinius. *Whatever my own opinion of the man's guilt may be, I must be patient.*

2. γοργεῖα] Mere bug-bears.

3. *accusatorum*] Three charges lay against Gabinius—the first, for treasonable practices against the state; the second, for plunder of his province; the third, for bribery and corruption. The first indictment fell to Lentulus, who accused him the day after entering the city, of having, *in defiance of religion and the decree of the gods, restored Ptolemy to Ægypt; (vid. ad Fam. lib.* i.) *and so left his own province defenceless.* Gabinius, we see, was acquitted, and Lentulus suspected of prævarication. A full account of the affair is given. *Ad Q. Fr.* iii. 4.

4. *reliqua*] For bribery and extortion.

Digitized by Google

nobis gubernantibus, civitas fuerit; quæ mihi gratia relata sit. Nullus dolor me angit, unum omnia posse: dirumpuntur ii, qui me aliquid posse doluerunt: multa mihi dant solatia: nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maxime est ad naturam, ad eam me refero, et litteras, et studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. Domus me et rura nostra delectant. Non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem mecum et te si habebo, per me ista pedibus trahantur. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. Locus ille animi nostri, stomachus[5] ubi habitabat olim, concalluit. Privata modo et domestica nos delectant. Miram securitatem videbis; cujus plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu. Nemo enim in terris est mihi tam consentientibus sensibus. Sed accipe alia. Res fluit ad inter- 11 regnum; et est nonnullus odor Dictaturæ: sermo quidem multus; qui etiam Gabinium apud timidos judices adiuvit. Candidati Consulares omnes rei ambitus. Accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans quin foris[6] esset, postularat, contradicente et nihil obtinente Torquato[7]. Sed omnes absolventur; nec posthac quisquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur severius. Itaque judicia calent. M. Fulvius[8] Nobilior condemnatus est. Multi alii urbani[9] ne respondent[1] quidem. Quid aliud novi? Et tamen. Ab- 12

5. *stomachus*] *Indignation.*

6. *foris*] Gabinius on his return from Syria, his province, made so sure of a triumph, that he remained without the walls, for its sake; but only for a time; when he saw the change in the posture of things he crept into the city as privately as he could, and by night. *Ad Q. Fr.* iii. 1.

7. *Torquato*] Son of L. Torquatus, Consul 690. Torquatus and Sylla quarrelled as to who should accuse Gabinius. *Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla — Contra dixit Torquatus, omnibusque libentibus non obtinuit. Quintus Fratr.* iii. 3.

8. *M. Fulvius*] Of noble family: his charge is unknown.

9. *urbani*] In irony.

1. *respondent*] *Ne respondent quidem in judicio, sed abeunt in exsilium voluntarium.* Ern.

Digitized by Google

soluto Gabinio, stomachantes alii judices, hora post, Antiochum Gabinium, nescio quem e Sopolidis[2] pictoribus, libertum accensum[3] Gabinii, lege Papia[4] condemnarunt. Itaque dixit statim[5] reus P. lege majestatis. *οὔ σ' οἶδ'*[6] *Ἄρης ἅμα Παφίῃ*[7]? Pomptinius[8] vult a. d. IV. Non. Novemb. triumphare. Huic obviam Cato et Servilius, Prætores, aperte, et Q. Mucius[9] Tribunus. Negant enim latum de imperio: et est latum[1] hercule insulse. Sed erit cum Pomptinio Appius Consul. Cato tamen affirmat, se vivo illum non triumphare. Id ego puto, ut multa ejusdem[2] ad nihil recasurum. Appius sine lege[3], suo sumptu, in Ciliciam cogitat.]

2. *Sopolidis*] Sopolis, a famed painter residing at Rome. Plin. N. H. xxxv. 11.

3. *accensum*] *Pursuivant.*

4. *Papia*] *Ut peregrini urbe pellerentur.*

5. *statim dixit*] *Statim dixit* † *reus P. lege majestatis.* Sic corrupte Codd Bosii, etc. *Itaque dixit statim reus patrono majestatis lege absoluto.* Sch.

6. *οὐ σ' οἶδ'*] *Like Mars and Venus; you and I have lain under the same cover; yet you escape, and I am condemned.*

7. *παφίῃ*] A play upon the word and the *lex Papia; οὐ σ' οἶδ' Ἄρης ἅμα παφίῃ*—sic incertissima conjectura Bosii, seqq. Huschke *An. crit. in Anthol.* p. 152. Sublato interrogationis signo vertit: *ignoro te, O Mars, consuesse cum Venere.* Confr. Beck. *Comm. Soc. phil.* i. p. 122. et Tunstall. p. 125. Lamb. in m. 1584. *οὐ σοι ἁ δρῦς μᾶλα φύει.* Md. (Crat.) Vict. i. 2. Lamb. 1566. ΟΥ COIMPICA ΜΑΦΙΗΙ. Cd. Tornæs. ΟΥCOIΛΛ PHCAMAΦIHI. Muret v. l. 14. 10. ΟΥ ΣΥ ΜΕ ΠΡΟΙΚ' ΑΦΙΗΣ. Orell.

8. *Pomptinus*] C. Pomptinus: Prætor while Cicero was Consul, and during the four succeeding years pro-prætor in Gallia Narbonensis. He claimed a triumph for a victory over the Allobroges. For four years he had remained without the walls, awaiting his triumph.

9. *Mucius*] Q. F. Q. N. Scævola; Trib. Pl. he was in the retinue of Q. Cicero while in Asia.

1. *latum de imperio*] Military matters were settled legally in the comitia only; and that in the Comitia Curiata. By the Sempronian law their respective provinces were allotted to the consuls before their creation; by the Cornelian they remained in command, not only whilst in their provinces, but whilst they were within the city. Pomptinus held his commission either in virtue of one of these laws, or because, if comitia curiata were held, they were held informally, i.e. before sun-rise. *Ut Dio tradit, libro* 39, *ante lucem et primam horam, ante quam ferre non licebat.* Ernest.

2. *ejusdem*] Cato.

3. *sine lege*] *Vid. not. ad Ep. ad Fam.* i. 9.

Digitized by Google

Paccianæ[4] epistolæ respondi: cognosce cetera. Ex 13 fratris litteris incredibilia quædam de Cæsaris in me amore cognovi: eaque sunt ipsius Cæsaris uberrimis litteris confirmata. Britannici belli exitus exspectatur. Constat enim, aditus insulæ esse munitos mirificis molibus. Etiam illud jam cognitum est, neque argenti scripulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem prædæ, nisi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te litteris aut musicis eruditos exspectare. Paullus[5] in medio 14 foro basilicam jam pæne texuit iisdem antiquis columnis: illam autem, quam locavit, facit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. Itaque Cæsaris amici (me dico et Oppium: dirumparis licet:) in monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum laxaremus[6], et usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus[7] sexcenties H-S. Cum privatis[8] non poterat transigi minore pecunia. Efficiemus rem gloriosissimam. Nam in Campo Martio Septa[9] tributis comitiis marmorea sumus et tecta facturi; eaque cingemus excelsa porticu; ut mille passuum conficiatur. Simul adjungetur huic operi villa etiam publica[1]. Dices, quid mihi hoc monumentum

4. *Paccianæ*] From here down to *fiant quærere* belong to the original letter.

5. *Paullus*] L. Æmilius, first Questor of Macedon, in 701 Prætor, and 704, along with C. Marcellus, Consul, repaired the old *Basilica Æmilia*, at his own expense; this for the sake of popularity, and in order to pave his way for the consulship.

6. *laxaremus*] *Widen.*

7. *contempsimus*] *Spent as if it was a trifle.*

8. *cum privatis*] *Dominis ædium ad forum, quorum ædes emendæ erant ad amplificandam aream.* Ern.

9. *Septa*] Within which the people voted.

1. *villa publica*] For the collection of people at the Census. *Varr. R. R.* iii. 1. 4. Such a building also served for the residence of foreign ambassadors. A *villa publica* stood in the Campus Martius. *Liv.* iv. 22. So large was it that Sylla destroyed within it 4000 men. *Flor.* iii. 21. *Val. Max.* ix. 2. *Ep. Liv.* 8.

Digitized by Google

proderit? Quid? celabo[2] te res Romanas[3]? Non enim te puto de lustro[4] quod jam desperatum est, aut de judiciis, quæ lege Coctia[5] fiant, quærere. * * * *

15 [Nunc te[6] objurgari patere, si jure. Scribis enim in epistola, quam C. Decimius mihi reddidit, Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. Mihi mehercule nihil videbatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum; ut abires toties et tam longe abesses. Sed hæc mallem,

2. *celabo*] *Hoc ait: si tibi hujusmodi res, quale est hoc monumentum, narrari non vis, omnino res Romanas te celem necesse est; majores enim non habeo quas narrem. Ita recte accepit hunc locum Ernesti.* Schutz.

3. *Quid mihi—res Romanas*] Sic Cd. decurt. Bos. seqq. Nec tamen satisfacit *proderit? ad quid id laboramus res Md. Oxon* i. 2. *proderit? ad quid laboramus res Asc.* Crat. Vict. i. 2. Lamb. Defendet hanc lectionem Handius Tursellinus i. p. 117. Sed ut sæpissime ei accidit in rebus criticis, errat in eo quod codicibus eam tribuit. Cdd. habent *ad quid id lab.—ad quietem. Habes res Romanas.* Non nimis reprehendendum esset hoc: *Dices, quid mihi hoc monumentum proderit? Quid?* (i. e. nihil sane) *Habes res Romanas.* Videndum etiam, ne pro *mihi* leg. sic *tibi* (Ceterum *dicis.*' Vict. i. 2.) Orelli. *Quid mihi hoc monumentum* (omiss. *proderit*) scil. *narras? vel quid mea hoc monumentum?* scil. *refert?* Schutz.

4. *lustro*] Vid. iv. 9. *censum impediant Tribuni.* They kept on so doing, whence there was little chance of it taking place.

5. † *Coctia*] Sic corrupte Md. cum plerisque codicibus sqq. *Plotia* Asc. 2. Crat. Man. Lamb. Cincia, Cd. Maffei prob. Hand. *Cælia.* Jac. Gron. Lall. Orell.

Neither the Coctian, Cælian, nor Plotian laws are here meant, but the Cincian alluded to *ad Att.* i. 20. Billerb.

The original power of judging causes was vested in the Senate; on account of their corruption it was removed from them to the knights, by C. Gracchus. Their justice was, on the other hand, too rigid: never was a knight known, says Cicero (*in Verr.* i. 13.) to have fallen under the suspicion of a bribe: their rigour, against criminal Senators, was at length considered excessive, and by the laws *Livia* and *Plautia* the power of judging was *divided* between them and the Senate. C. Sylla restored it to the Senate entirely, and with it returned their old habits of profligacy. In the consulship of Pompey and Crassus II. L. Aurelius Cotta, prætor, got it divided between the *Senators, Knights,* and *Ærarian Tribunes. Phil.* i. 8. *Agrar.* i. 2, etc. This was the *lex Coctia.*

The *lex Cincia, de donis et muneribus, ne quis ea ad causam orandam caperet,* was carried by M. Cincius Alimentus Tr. Pl. 549. A. U. C.

6. *nunc te*] Alterius fragmentum Epistol. vid. Schutz. Orell.

Digitized by Google

integra re, tecum egisse. Profecto enim aliquid egissem. Nunc reprimam susceptam objurgationem. Utinam valeat ad celeritatem reditus tui! Ego ad te propterea minus sæpe scribo, quod certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. Huic tamen nescio cui, quod videbatur is te visurus esse, putavi dandas esse litteras. Tu, quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te exspectemus, facias me certiorem velim, et de Eutychide quid egeris.]

Ep. cxlix. seq. ad Fam. vii. 17.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

L. Domitius Ahenobarbus and Appius Claudius Pulcher were consuls for the year; with Memmius and Cn. Domitius Calvinus they entered into a contract, drawn up in writing, and attested by signatures, by which they pledged themselves to assist Memmius and Domitius, in the ensuing election, if they, on their part, undertook, if elected, to procure for them what provinces they desired; and gave a bond of above £3000 to provide three augurs who should testify that they were present at making a law for granting those provinces, when no such law had ever been made: and two consular senators, who should affirm that they were present at a similar S. C. which was never passed. Memmius repented of his bargain, and made an *exposé* of the affair: Appius, from having none to lose, bore it without loss of credit: not so Domitius: while Memmius, grown desperate, promoted the general disorder, and a dictatorship. Cicero was rumoured to have had a share in the matter, which he denies with indignation (*ad Quint. Fr.* 3. 1. 5.) The senate instituted a private judgment on the matter: this the tribunes *vetoed*, on pretence of hindering all inquisitions, not specially authorized by the people. All these corrupt candidates were impeached by respective accusers. The new tribunes forbid an election:

Digitized by Google

the administration lapsed to an Interrex: some were for reviving military tribunes; some for creating a dictatorship. Cicero feared the latter less than an interregnum. (Ep. Fam. vii. 11). However the consuls were chosen ex interregno. (See Middleton's Life, vol. 1. sect. ult.)

Atticum salvum rediisse lætatur, 1. de Consulatus candidatis, 2. de literis a Q. Fr. acceptis: Atticum iterum ut mox adveniat, flagitat, 3.

1 O exspectatas mihi tuas litteras! o gratum adventum! o constantiam promissi, et fidem miram! o navigationem amandam! quam mehercule ego valde timebam, recordans superioris tuæ transmissionis δέῤῥεις[2]. Sed nisi fallor, citius te, quam scribis, videbo. Credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod quum secus erit, quid te Apuleia moretur? Nam Vestorio[3] dandi sunt dies, et ille Latinus ἀττικισμὸς[4] ex intervallo regustandus. Quin tu huc advolas, et invisis illius nostræ[5] reipublicæ germanam[6] *? [Putavi[7] de nummis ante comitia tributim uno loco divisis, palam inde absolutum 2 Gabinium, detur esse valiturum.] De Messalla quod quæris; quid scribam nescio: numquam ego vidi tam

1. Epistol. XVII.] Rome, end of Novemb. 700.

2. δέῤῥεις] *Pelles, Involucra. Sensus est recordans quibuscum impedimentis conflictatus es, quum transires mare, in Asiam contendens. J. F. Gronov.*

3. *Vestorio*] Who dwelt at Puteoli; which lay between Rome and Apulia.

4. *Latinus ἀτ.*] Of Vestorius.

5. *nostræ*] *Such as it was under my consulship;* Wieland, however, thinks that Cicero means, *such as my ideal republic.* This is said of Rome in bitterness.

6. *germanam*] Ironically for *dissimilar.*

7. *Putavi*] Corrupta hæc et seqq. exhibui cum Md. Æsc. pr. Vict. 1. 2. Nam quæ vulgo leguntur (Bos. Græv. Ern. Sch. Lün.) *Ne puta, vide, nummis divisis, palam inde,* e mera sunt Bosii conjectura nihilo meliore lectione Cdd. Orell. Sine melioribus codicibus hic certe nullus emendationi locus. Haud scio tamen an verbis ne puta . . . absolutum Gabinium supra in Epistola xvi. sect. 9. translatis, lacuna, quæ ibi est, expleri possit, si istic ita legas: *Nunc ut opinionem habeas rerum, ne puta sed vide, nummis ante Comitia Tributa uno loco divisis palam, inde absolutum Gabinium. Etiam videtur esse valiturus. Ferendum est. Quæris ego ut me gesserim.* Schutz.

Digitized by Google

pares candidatos. Messallæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. Si quæris, nulla est magnopere commota συμπάθεια. Sed tamen habet Ædilitas[8] ejus memoriam non ingratam; et est pondus apud rusticos in patris memoria. Reliqui duo plebeii sic exequantur, ut Domitius valeat amicis, adjuvetur (tamen non gratissimo) munere; Memmius Cæsaris[9] commendetur militibus, Pompeii Gallia[1] nitatur. Quibus si non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in adventum Cæsaris detrudat, Catone[2] præsertim absoluto. Ab Quinto fratre 3 et a Cæsare accepi a. d. IX. Kalend. Novemb. litteras, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas a littoribus Britanniæ, proximo a. d. VI. Kalend. Octob. Exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius[3] erat jam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est nostri ac tuorum, aut ulla veritas, aut si etiam sapis ac frui tuis commodis cogitas, adventare et prope adesse jam debes. Non mehercule æquo animo te careo. Te autem quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? Quem quidem abs te, quum dies venerit, et ego et Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam Epheso a. d. V. Id. Sext. datas.

Ep. clvi. seq. ad Att. iv. 18.

8. *Ædilitas*] Famous for its magnificence. *Plin. H. N.* xxx. 15. *Cic. de Offic.* ii. 16. He was Curule Ædile, 696.

9. *Cæsaris*] *Memmius quod Cæsaris adventu se sperat futurum Consulem. Ad Q. F.* iii. 2, 3.

1. *Gallia*] Pro quo v. *gratia* ex correctione in rasura Md. Hero, sicque volebat Muretus. ORELL. Schütz would read *tum ejus Gallia*; i. e. Gaul the province of Cæsar. Wieland takes it to be Pompey's influence in Gaul.

2. *Catone*] The tribune, accused of bribery.

3. *Pilius*] Brother-in-law to Atticus.

Digitized by Google

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Consulum cum consulatus competitoribus pactione, 2. de sua cum Cæsare conjunctione, et Pompeii legatione obtinenda, 3.

1 Puto[2] te existimare, me, nunc oblitum consuetudinis et instituti mei, rarius ad te scribere, quam solebam; sed, quum loca et itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi litteras. Neque enim sunt eæ epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit; quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem fere com-2 mittamus. Lepidum[3], quo excidat! Consules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in Senatu recitavit, quam ipse et suus competitor Domitius cum Consulibus fecissent, uti ambo H-S quadragena Consulibus darent, si essent ipsi Consules facti, nisi tris augures dedissent, qui se adfuisse dicerent, quum lex curiata ferretur, quæ lata non esset; et duo Consulares, qui se dicerent in ornandis provinciis Consularibus scribendo adfuisse, quum omnino ne Senatus quidem fuisset. Hæc pactio, non verbis, sed nominibus et perscriptionibus, multorum tabulis quum esse facta diceretur, prolata a Memmio est nominibus inductis, auctore Pompeio. Hic Appius erat idem. Nihil sane jacturæ. Corruerat alter, et plane, inquam, jacebat. Memmius autem, dirempta coitione invito Calvino, plane refrixerat; et eo

1. EPISTOL. XVIII.] Rome, end of November, 700 A. U. C.

2. *Puto*] From here down to *committamus*, is considered by commentators to belong to the previous epistle.

3. *Lepidum*] *It is amusing to watch how the affair will end.*

Digitized by Google

magis nunc cogitare Dictaturam, tum favere justitio[4] et omnium rerum licentiæ. Perspice æquitatem animi mei et ludum[5], et contemptionem Selicianæ[6] unciæ, et mehercule cum Cæsare suavissimam conjunctionem, (hæc enim me una ex hoc naufragio tabula[7] delectat:) qui quidem Quintum[8] meum tuumque, Dii boni! quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia! non secus, ac si ego essem Imperator. Hiberna legionum eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. Hunc tu non ames? Quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseramne tibi, me esse legatum Pompeio? et extra Urbem quidem fore ex Idib. Jan.? Visum est hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? Coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid exspectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo servavi, sed etiam ædificavi locum. Quid quæris? ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus illius adventu cumulus accedit. Quo die ad me venies, si me amas, apud me cum tuis maneas.

Ep. clvii. seq. ad Q. Fr. iii. 8.

4. *justitio*] *The cessation of justice.*

5. *ludum*] *How I made a mere jest of.*

6. *Selicianæ*] Sic Margo Crat. id est, liberam contemptionem corruptionis judiciorum et suffragiorum, qualis nunc excercetur ab ambitiosis illis, qui pecunias mutuas sumunt a Selicio ferieratore, ejus modique aliis feneratoribus. *Selicianæ provinciæ* e suis Cdd. Bosius. *Seleucianæ provinciæ.* Md. Oxon 1. 2. Æsc. pr. Crat. Vict. 1. 2. Lamb. Græv. Ern. Sch. Lün. Neutia lectio explicari potest (*et lude contemptionem* sch. susp. Sed *ludus* h. l. idem fere quod supr. Ep. xvi. 10. *Multa mihi dant solatia.* Orell. Atticus enim Ciceroni sæpius per locum exprobaverat, quod post consulatum in provinciam ire noluisset. Eundem certum est Ciceronis cum Cæsare conjunctionem haud satis probasse. Itaque supra ad eum scripserat "Cæsaris amici—me dico et Oppium, dirumparis licet." Alii *Seleucianæ*, qui intelligunt Syriam. S. Ciliciam. In utraque est urbs Seleucia.

7. *tabula*] Hor. Od. i. 5. 13. Juv. xiv. 301. Persius, vi. 33.

8. *Quintum*] With him in Britain.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER V.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

A. U. C. 703. M. Marcellus, Serv. Sulpicius, L. Paulus Æmilius, C. Cl. Marcellus, } Coss.

The first letter of the present is of a later date, by about thirty months, than the last of the former book. So great had been the peculation of the governors of provinces that Pompey in his Consulship (A. U. C. 732.) had procured a law that no one who had held office within the last five years should be allowed to undertake any provincial administration. This threw these offices into the hands of men, who, like Cicero and Bibulus, had not held magistracies within the limited time. Cilicia was allotted to Cicero, Syria to Bibulus. The former entered upon his government equally with the determination of exhibiting to his province a pattern of moderation, and the fervent hope that the time of his appointment might not be prolonged. In this he differed from former Proconsuls, who extorted from their provinces whatever they could, and sought for nothing more than an extension of the continuance of their power to do so. The letters of the present book were written between May, 703, and February, 704. For fuller information of the events of the year see *Ad Fam. lib.* iii. and viii.

Atticum rogat, ut ne annus in Provincia prorogetur, videat, 1. de Annii negotiis; de Cæsaris nomine, et Oppio, 2. de Quinti Fratris cum Pomponia dissidiis, 3. Postremo ut mandata curet, petit, 4.

1. Epistol. I.] Written from Minturnæ, on his way to his province, Cilicia; May, A. U. C. 703. Servius Sulpicius Rufus, and Marcus Claudius Marcellus, Conss. To Atticus, in Rome.

Digitized by Google

Ego vero et tuum in discessu[2] vidi animum, et meo 1 sum ipse testis. Quo magis erit tibi videndum, ne quid novi[3] decernatur; ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio[4] Saturnino curasti probe. De satis- 2 dando vero, te rogo, quoad[5] eris Romæ, tu ut satisdes[6]. Et sunt aliquot satisdationes secundum mancipium[7], vel Memmianorum[8] prædiorum, vel Attilianorum[9]. De Oppio[1], factum est ut volui, et maxime, quod DCCC aperuisti[2]: quæ quidem ego utique vel versura[3] [facta][4] solvi volo; ne extrema exactio nostrorum nominum exspectetur. Nunc venio ad transversum[5] illum extremæ[6] 3

2. *discessu*] *Your regret at my departure for Cilicia.*

3. *ne quid novi*] *That my appointment be not prolonged beyond the year.*

4. *Annio*] From the name, in all probability a freedman of Cicero's friend, Annius Milo, now in exile.

5. *quoad*] *As long as*, or *providing that.*

6. *satisdes*] *Give security.* Cicero wished Atticus to raise money, and pay off his (Cicero's) debts, especially one to Cæsar. *Vid. Infr.*

7. *mancipium*] *My own property.*

8. *Memmianorum*] Caius Memmius was convicted of bribery in his canvass for the Consulship, (A. U. C. 702.) banished, and was now living at Athens. (*Vid. lib. sup.*) He had run so much into debt that his goods were sold, of which Cicero became a purchaser. See *ad Fam.* xiii. 1.

9. *Atilianorum*] Sextus Atilius Serranus Gavianus Trib. Pleb. 697, had run into debt like Milo, been similarly sold up, and found a purchaser of his estate in Cicero.

1. *Oppio*] Cæsar's agent; (*Vid. ad Quint. Frat.* iii. 1.) Cæsar seems to have manœuvred at procuring him one of the higher offices of the state—*Togam prætextam texi Oppio puto te audisse. Ad Fam.* ii. 16. This, however, he did not obtain. Schutz has the following note upon the place:—*Ceterum hic rumor incertus fuit. Certe non constat Oppium magistratum anno proximo, vel deinceps, gessisse.*

2. *aperuisti*] *Exposuisti, expedisti;* i.e. *promisisti, Oppio ea solutum iri.* ERN.—*De Oppio bene curasti, quod ei* DCCC. *exposuisti—infr. Ep.* 4. So *exponere præmium, to promise a reward,* from which the present sense of the word is derived. *Expositum limen—apertum limen* in Statius, *Silv.* i. 2. 34. Billerbeck on *Epist.* iv. §. 3. *huj. libr.*

3. *versura*] *High interest: vid. not. ad fin. libri. Illud tamen non desinam, dum adesse te putabo, de Cæsaris nomine* (*debt*) *rogare ut confectum relinquas. Epist.* vi. *huj. libr.*

4. *facta*] *Ernest. uncis indus. Sch. Lun. delev.* ORELLI.

5. *transversum*] *Scriptus fuerat in margine epistolæ ideoque transverse.* ERN.

6. *extrema extrema*] Cicero prefers raising money to pay Cæsar with, to waiting until the debts due to himself are paid.

Digitized by Google

epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de sorore [7]. Quæ res se sic habet. Ut veni in Arpinas [8], quum ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isque multus, de te fuit: ex quo [9] veni ad ea, quæ fueramus ego et tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. Nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quam tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam, si qua fuerat ex ratione sumptus [1] offensio, non appareret. Illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus. Ut in Arcano Quintus maneret, dies [2] fecit: ego Aquini; sed prandimus in Arcano. Nosti hunc fundum [3]. Quo ut venimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu invita mulieres, ego vero acciam pueros. Nihil potuit, mihi quidem ut visum est, dulcius, idque quum verbis, tum etiam animo ac vultu. At illa, audientibus nobis [4], ego sum, inquit, hic hospita. Id autem ex eo, ut opinor, quod antecesserat Statius [5], ut prandium nobis videret. Tum Quintus, en, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. Dices, quid, quæsto, istuc erat? Magnum: itaque me ipsum commoverat: sic absurde et aspere verbis vultuque responderat. Dissimulavi dolens.

7. *sorore*] Pomponia, wife of Q. Cicero.

8. *Arpinas*] So *Epist.* ii. 2. *In Arpinatibus prædiis.*—Jens. Asc. i. Crat. Ern. *in Arpinum.* Orelli.

9. *ex quo*] Sc. *sermone.*

1. *ex ratione sumptûs*] Sic Rom. Crat. *sumpta* Cett. cum Md.; sed sic non satis definitum, cujusnam rei ratio fuerit; neque *ex ratione* significare potest "*propter veram, sufficientem rationem;*" neque dicitur *offensionem sumere*, sed potius *excipere;* vel dicendum erat *quæ erat* . . . . . *nata* S. *concitata;* nec recte ad usum Cicer. est *fuerat*, cum part. immo *erat.* Recte contra *fuerat* . . . . . *offensio*, ut ad Famil. xvi. 10. *graves solent offensiones esse ex gravibus morbis. Sumpta* igitur ex mera est accomodatione ad v. *offensio.* Orelli.

2. *dies*] *Scil. festus Arcani pagi, quem sibi Quintus in suo fundo celebrandum putavit.* Manut.

3. *fundum*] Of Q. Cicero.

4. *audientibus nobis*] *Although we were there to hear her.*

5. *Statius*] The favoured freedman of Q. Cicero—*Quinti libertus, gratiosior apud eum quam deceret.* Manut. *not. ad Q. Fr.* i. 2. He had been manumitted about eight years before, much to the annoyance of M. Cicero. *De Statio manumisso angor equidem. Att.* ii. 18. written 695. A.U.C.

Digitized by Google

Discubuimus omnes præter illam; cui tamen Quintus de mensa misit; illa rejecit. Quid multa? Nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est: et multa prætereo, quæ tum mihi majori stomacho, quam ipsi Quinto, fuerunt. Ego inde Aquinum; Quintus in Arcano remansit, et Aquinum ad me postridie mane venit, mihique narravit, nec secum illam dormire voluisse; et, quum dicessura esset, fuisse ejusmodi, qualem ego vidissem. Quid quæris? vel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo judicio, illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quam necesse fuit, ut videres, tuas quoque esse partes instituendi et monendi. Reliquum est, ut ante, quam proficiscare, mandata nostra exhaurias; scribas ad me omnia; Pomptinum[6] extrudas; quum profectus eris[7], cures, ut sciam. Sic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suavius. A. Torquatum[8] amantissime dimisi[9] Minturnis[1], optimum virum: cui me ad te scripsisse aliquid, in sermone[2] significes velim.

Ep. clxxxiv. seq. ad Att. v. 2.

6. *Pomptinum*] Cicero's Quæstor. He had been Prætor during Cicero's Consulship, and was now in Rome, delaying his departure for Cilicia. Atticus is ordered to hurry him. (*extrudas.*)

7. *profectus eris*] Atticus's stay in Rome was of uncertain duration; *see above, quoad Romæ eris. and Ep.* vi. *dum adesse te putabo.*

8. *Torquatum*] Aulus Manlius Torquatus, who, A.U.C. 709, lived in exile at Athens, and to whom are addressed *ad Famil.* vi. 1, 2, 3, 4.

9. *dimisi*] *Took leave of.*

1. *Minturnis*] From this we may infer that Cicero had left Minturnæ when he wrote this letter.

2. *in sermone*] *When you meet him to speak with.*

Digitized by Google

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit in Cumano ad se multos venisse, etiam Hortensium; non vero Sempronium Rufum, 1, 2. deinde Atticum rogat, ut curet ne Provincia sibi prorogetur; et ut, quum ex Epiro redierit, sibi de Republica scribat, 3.

1 A. d. vi. Id. Mai. quum has dabam litteras, ex Pompeiano proficiscebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium[2]. Deinde cogitabam sine ulla mora justa itinera[3] facere. In Cumano quum essem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noster Hortensius; cui, deposcenti mea mandata, cetera universe mandavi; illud proprie, ne pateretur, quantum esset in ipso, prorogari nobis provincias. In quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi fecisse dicas, quod et venerit ad me, et hoc mihi, prætereaque si quid opus esset, promiserit. Confirmavi ad eam caussam etiam Furnium[4] nostrum; quem 2 ad annum[5] Tribunum plebis[6] videbam fore. Habuimus

1. Epistol. II.] From the neighbourhood of Trebula, May 10, A.U.C. 703.

2. *Pontium*] L. Pontius Aquila, a Roman senator, afterwards one of the murderers of Cæsar. He was subsequently Lieutenant to D. Brutus, and was slain in the battle of Mutina.

3. *justa itinera*] Est etiam *justus*, integer, plenus, perfectus, cui ad naturalem magnitudinem aut plenitudinem nihil deest, *Livy*, xxxix. 2; *justo prœlio devicit*, i. e. *a regular engagement*, *Id.* i. 4; *ad justi cursum amnis*, i. e. *the usual course*, *Cic. ad Fam.* ii. 10; *justa victoria Imperator appellatus est*,—*complete*, *Cæsar*, *B. C.* i. 23, *et* iii. 76; *justum iter conficere*, h. e. quantum a militibus agmine euntibus, uno die, confici potest, quæ fere viginti millia passuum sunt, ut ex Vegetio, 1; de re militari, 9; Sueton. in Tib. 68; *justa statura*, i. e. ordinary *stature*, Facciol. *in voc.*

4. *Furnium*] *Ad Fam.* viii. 11, 15; x. 1, 3, 6, 8, 10, 11; *ad Attic.* v. 18; ix. 6, 11; x. 25.

5. *ad annum*] *i. e. anno proximo, quo Caius Furnius tribunatum gessit.* Sch.

6. *trib. pleb.*] *Qui si quis vellet provinciam prorogare, posset intercessione impedire.* Man.

Digitized by Google

in Cumano quasi pusillam Romam: tanta erat in his locis multitudo[7], quum interim Rufio[8] noster, quod se a Vestorio observari videbat, strategemate hominem percussit[9]. Nam ad me non accessit. Itane? quum Hortensius veniret[1], et infirmus, et tam longe[2], et Hortensius, quum maxima præterea multitudo, ille non venit? Non, inquam. Non vidisti igitur hominem, inquies? Qui potui non videre, quum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, salutavi; postea jam jussi valere, quum me expense e sua villa, numquid vellem, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam consolationem esse hujus ingentis 3 molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt, ex consuetudine aliorum. Tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, quum id agi debebit. Quum ex Epiro redieris, de republica scribas ad me velim, si quid erit, quod opperiare. Nondum enim satis huc erat allatum, quo-

7. *multitudo*] Who came to salute Cicero.

8. *Rufio*] Diminutive for Rufus. So often was he at issue with the banker Vestorius, that, in one of the epistles, Cicero calls him Rufio Vestorianus. In the present case, Cicero was arbiter. Many were taking leave of him at this time. Vestorius thought that Rufus would, under the plea of so doing, throw dust in Cicero's eyes in regard to the case between them: he therefore watched, to the intent that he might himself see Cicero whenever Rufus did. Rufus, seeing this, kept away altogether.

9. *strategemate hominem percussit*] Percutere aliquem palpo. *Plaut. Amph.* i. 3. 28. Blanditiis quasi lenire et demulcere, adulari. *Percutere se flore Liberi. Plaut. Cas.* iii. 5, 16; se enebriare. *Hunc Hermippum percussit*, i. e. *deceived; pro Flacc.* 20. Facc. *in voc.*

1. *Hortensius veniret*] *Hortensius, who was an invalid, who lived at a distance, and who was my rival (the Hortensius), came to see me; yet Rufus, who was under obligations to me, kept away. However, I saw him in the market-place at Puteoli, and greeted him. Is Rufus then ungrateful? No: he shewed his gratitude in not getting me to hear his disagreeable story (quod audiri non laboravit.)*

2. *tam longe*] Hortensius's villa was at Bauli, next to Baiæ.

Digitized by Google

modo Cæsar[3] ferret de auctoritate[4] perscripta: eratque rumor de Transpadanis[5], eos jussos iv viros creare. Quod si ita est, magnos motus timeo. Sed aliquid ex Pompeio[6] sciam.

Ep. clxxxv. seq. ad Att. v. 3.

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

Binas sibi ab Attico literas redditas esse scribit; alias se adhuc desiderare.

1 A. d. vi. Id. Mai. veni in Trebulanum ad Pontium[2]. Ibi mihi tuæ litteræ binæ redditæ sunt tertio abs te dies: eodem autem, ex Pansæ Pompeiano Philotimo[3] dederam ad te litteras. Nec vero nunc erat sane, quod scriberem.

3. *Cæsar*] The resolution carried by the Consul Marcellus, in the senate, but interceded to by the Tribunes, that Cæsar should lay down his command in Gaul, and appear in person as a candidate for the consulship. See *Epist. ad Fam.* viii. 1. *Nam et illi rumores de Comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Marcellus adhuc nihil retulit de successione Galliarum.*

4. *auctoritate*] A resolution (*auctoritas*) of the senate, to which a Tribune interceded, was still registered; and it carried with it force, inasmuch as it was a demonstration of the sentiments of that body. A resolution, however, of the senate, to which the Tribunes did not intercede, was not only binding within the senate, but also on the whole body of the people. But to this power there was a set-off on the side of the people. *They* had the power (given to them by the Valerian laws, 307 A.U.C.) of passing decrees binding upon the whole state also; i. e. the Plebiscita. Niebuhr supposes that the Plebiscitum should first receive the sanction of the senate: this is scarcely a necessary supposition. A *Plebiscitum* and a *Senatus Auctoritas* were *generally* binding, as long as they were not contravened by laws more paramount. *See Arnold's History of Rome, p.* 316, *vol.* i.

5. *Transpadanis*] *Vid. not.* 2 *ad fin. lib.* viii. and *not.* 2 *ad ep.* 2 *huj. lib.*

6. *ex Pompeio*] Now at Tarentum.

1. Epistol. III.] The country-house of Pontius, near Trebula, May 10.

2. *Pontium*] *Vid. ep. sup.*

3. *Philotimo*] Freedman of Cicero's wife. However, he is generally spoken of as Cicero's own. *See ad Att.* ii. 4; *Qu. Fr.* iii. 1; *ad Fam.* viii. 3, iii. 9.

Digitized by Google

Qui de republica rumores, scribe quæso. In oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, et quando[4], scire velim. Ad quas litteras tibi 2 rescribi velis, nescio. Nullas enim adhuc acceperam, præter[5] quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt: quarum alteræ edictum P. Licinii[6] habebant, (erant autem Non. Mai. datæ,) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses[7]. Quam vereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in iis, quas non accepi, quibus rescribi vis. Apud Lentulum[8] ponam te in gratiam. Dionysius[9] nobis cordi est. Nicanor[1] tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest, quod scribam; et lucet. Beneventum[2][3] † cogitabam hodie. Nostra continentia[4] et diligentia [esse satis] faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano a. d. v. Id. Mai.

Ep. clxxxvi. seq. ad Att. v. 4.

4. *quando*] *Quando futurum sit aliquid de oppidis. Pertinet, opinor, ad Transpadanam causam, de qua ep. supr.* Ernest.

5. *præter*] *Except. Cavendæ sunt familiaritates præter hominum perpaucorum,* Q. *Fr.* i. 1. *Liceret armis discedere, præter rerum capitalium condemnatis, Sall. Bell. Cat.* 36. *Omne frumentum præter quod secum portaturi erant. Cæsar Bell. Gall.* i. 5.

6. *Licinii*] P. Licinius Crassus, the Triumvir. *Vid. not. ad ep.* 21; ii. *huj. libr.*

7. *Minturnenses*] *See epist.* i. *huj. libr.*

8. *Lentulus*] P. C. Lentulus Spinther, to whom the letters of the first book *ad Fam.* are addressed, Consul A.U.C. 697, and who had preceded Appius, the predecessor of Cicero, in the government of Cilicia, had been two years awaiting the honour of a triumph, on the strength of some victory over the neighbouring tribes. Atticus, it seems, had won over to his (Lentulus's) favour several influential senators.

9. *Dionysius*] Tutor of the young Cicero's, who accompanied Cicero to his province.

1. *Nicanor*] A freedman of Atticus.

2. *Beneventum*] *scil. proficisci. In Pompeianum cogitabam. Att.* xvi. 2.

3. *Beneventum*] Sic. Bos. Sch. Lün. *Beneventi* (scil. pernoctare) Md. Asc. i. Crat. Vict. 1, 2. Lamb. Grov. Ern. Orelli.

4. *continentia*] In my administration of Cilicia.

Digitized by Google

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Tullia, the daughter of Cicero, had been divorced from her second husband Crassipes. Two suitors were ambitious of her hand, Servius, the son of Servius Sulpicius Rufus, consul for the year, and Dolabella. Cicero preferred Servius; Tullia, Dolabella. It becomes a matter of consideration to know how Tullia's objections to Servius can be got over. She eventually married Dolabella.

The affairs in the neighbourhood of Cicero's province had gone on but indifferently. Crassus had been defeated by the Parthian, and the neighbouring tribes were continually in arms. Add to this that the military establishment of Cilicia had been neglected by Cicero's predecessors, that the legions were thinned in point of number, and were ill-appointed. Money is granted to the governors of provinces to defray the expenses of their administration. Cicero, however, as well as his contiguous governor, Bibulus, had asked for a supplementary grant. It was a gain to the Roman people (*compendium populi*) that such should be voted. One of the consuls, Sulpicius, had forbid him to levy recruits within the confines of Italy. Atticus is now commissioned to apply to the other, Marcellus.

Respondet duabus Attici epistolis, 1. De Cæsaris nomine, aliisque rebus, 2—4.

1 Beneventum veni a. d. v. Id. Mai. Ibi accepi eas litteras, quas tu superioribus litteris significaveras te dedisse: ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano a Pontio. Ac binas quidem tuas Beneventi accepi. Quarum alteras Funisulanus [2] multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo et maximo mandato [3]. Sed tua profectio [4] spem

1. Epistol. IV.] Beneventum May 11.

2. *Funisulanus*] Æsc. i. Crat. Manut. *Fesulanus.*—He was a debtor to Cicero for a considerable sum.

3. *mandato*] *De Tullia filia collocanda.*—Sch.

4. *profectio*] Atticus's proposed journey to Epirus.

Digitized by Google

meam debilitat. Ac ne ille: illuc quidem labar, non quo[5]; sed inopia[6] cogimur eo[7] contenti esse. De illo altero[8], quem scribis tibi visum esse[9] non alienum, vereor adduci ut nostra[1] possit; et, ut vis[2], δυσδιάγνωστον[3]. Equidem sum facilis: sed tu aberis[4], nec me absente[5] rei habebis meæ * rationem[6]. Nam posset aliquid, si utervis[7] nostrum adesset, agente Servilia[8], Servio fieri probabile. Nunc, si jam res placeat, agendi tamen viam non video.

2 Nunc venio ad illam epistolam, quam accepi a Tullio. De Marcello, fecisti diligenter[9]. Igitur Senatus consultum si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies. Mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. Sed non dubito, quin Senatusconsultum expeditum sit,

5. *non quo*] Alii *labat*, unde quidam corrigendum putarunt: *ac ne illud quidem labat* scil. consilium. Man., *Ac me ille illuc* scil. *trahit;* Sch. *ac mi illud quidem labat* scil. consilium de filia Dolabellæ collocanda; *non quo*, scil. mihi hic gener omnino placeat.

6. *inopia*] *Of suitors to choose from.*

7. *eo*] Dolabella.

8. *altero*] Servius S. F.

9. *esse*] Wieland read *esset* and *tuis;* and translated the passage thus; *Und den Deinigen (Deiner Frau und Schwester) möchte es nicht leicht seyn, ihre (Der Tullia) wahre gesinnung zu erforschen.* "*For your people (viz. your wife and sister) it would be no easy matter to discover her (Tullias) true sentiment.*"

1. *nostra*] Tullia.

2. *et tu ais*] Sic scripsi de Turnebi conj. *tuis* Cdd. *in tu ais* mutato. Orelli.

3. δυσδιαγν] *Difficile dijudicatu esse, utrum Tulliæ Servii conditio placeat. Nisi forte sensus est; difficile dijudicatu esse, utra conditio melior sit, Dolabellæ an Servii.*—Sch.

4. *aberis*] In Epirus.

5. *et me absente*] Locus corruptus, sic fortasse restituendus: *sed et tu aberis, et me absente quis habebit mei rationem!* ut fere, Sch. in Ed. maj. susp. est: *et me absente.*

6. *nemo habebit mei rationem*] *Nec me absente rei habebis meæ rationem.* Lamb. nec me *abs. hab.* rei *rationem.* Sch. partim tamen urbana partim falsa sententia; nam id per se ipsum intelligebatur, ab absente absentis rationem vix haberi posse. Orelli. Qu? Et te absente nemo rei habebit meæ rationem. Billerb.

7. *utervis*] *Only one of us two were away.* The passage would be all the easier if instead of *abesset* we found *adesset*, i. e. if *one of us were present.*

8. *Servilia*] Daughter of Cn. Servilius Cæpio, and wife of Appius Claudius, who seems to have possessed considerable influence over the father of the young Servius.

9. *fecisti diligenter*] *Cum eo diligenter egisti, ut consuleret Senatum de pecunia publica mihi et Bibulo, provinciarum causa attribuenda.* Sch.

Digitized by Google

in quo præsertim sit compendium[1] populi. De Torquato[2], probe. De Masone, et Ligure[3], quum venerint. De illo, quod Chærippus[4]: quoniam hic quoque[5] προσνευσιν[6] sustulisti: o provincia! etiamne hic mihi curandus est? Curandus[7] autem. Hactenus, ne quid ad Senatum, consule, aut numera. Nam de ceteris —. Sed tamen commode, quod cum Scrofa[8]. De Pomptinio[9], recte scribis. Est enim ita, ut si Ante Kalend. Jun. Brundisii futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annius 3 et Tullius[1]. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur: modo ne illa exceptio[2] in aliquem incurrat bene de nobis meritum. Sed considerabimus. Rem enim probo. De

1. *compendium*] *Gain got by saving*, *ὠφέλεια*—Lucrum ex parsimonio; hoc est quicquid lucramur rem nostram servando, non novam acquirendo; qui et *quæstus* dicatur. *Compendio* opponitur *dispendium*. §. facere compendium, *to save*. §. *A short way*: brevia docendi compendia. Quintil. i. 1.

2. *Torquato*] *Vid. Ep.* 1. *huj. libr.*

3. *Masone—Ligure*] Probably revenue-collectors recommended by Atticus.

4. *Chærippus*] In the retinue of Q. Cicero, Quæstor of Asia. *Cæsium et Chærippum et Labeonem—ad Q. F.* i. 1. and *Att.* iv. 7. *Venerat horis duabus antea Chærippus.*

5. *quoque*] *As you often do in other cases.*

6. *πρόσνευσιν*] *Quid de hac re sentires, mihi non aperuisti.* Apte Wielandus. *Weil du mir doch auch heir keinen Wink gibst.*—Sch.

7. *curandus*] Chærippus seems to have wished to be in Cicero's retinue, as he was in his brother's. *Hactenus certe mihi curandus est, ne quid, quum de pecunia mihi attribuenda referetur, propter illum mihi morarum objiciatur in Senatu, ita ut sint, qui clament Consule aut Numera; quod faciebant, qui impediebant ne Senatus Consultum fieret de re, de qua relatum erat. Festus Pompeius —Numera Senatum, ait quivis Senator Consuli, quum impedimento vult esse, quo minus faciat S. C. postulatque, ut aut res, quæ afferuntur, dividantur, aut simul consulantur, aut, si non sunt tot Senatores, quo numero licet præscribi S. C. exspectetur. I must however pay a certain regard to him lest impediments be thrown in the way of the decrees I expect from the senate.*

8. *Scrofa*] An intimate friend of Atticus.

9. *Pomptino*] *Ep.* 1. *huj. libr.*

1. *Tullius*] First cousin to Cicero: son of a younger brother of his father. Annius, he, and Pomptinius were Cicero's three lieutenants. He was most impatient for the latter.

2. *exceptio*] *Clause in his manifesto (edictum.)* Sicinius suaserat ut Cicero in edicto provinciali exceptionem quandam faceret. Hunc ait Cicero sibi probari, sed optat, ne illa exceptio forte in aliquem negotiatorem aut pubicanum bene de se meritum incurrat. Sch.

Digitized by Google

nostro itinere, quod statuero; de quinque[3] præfectis, quid Pompeius facturus sit, quum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio[4] bene curasti, quod ei DCCC exposuisti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, et cognosce rationem: et, ut agam amplius, si me amas, prius quam proficiscaris, effice. Magna me cura levaris. Habes ad omnia. Etsi pæne præterii, chartam tibi deesse: mea cautio[5] est; siquidem ejus inopia minus multa ad me scribis. Tu vero aufer ducentos. Etsi meam in eo parsimoniam hujus paginæ contractio significat. Dum acta[6] et rumores † vellet. Jam, si qua certa habes de Cæsare, exspecto litteras; et alias Pomptinio de omnibus rebus diligenter dabis. 4

Ep. clxxxvii. seq. ad Att. v. 5.

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

Significat se nec quod scribat nec quod mandet habere, et Attic literas Brundusii expectare, 1, 2.

Plane deest, quod scribam. Nam nec, quod mandem, habeo; nihil enim prætermissum est: nec quod narrem; novi enim nihil: nec jocandi locus est; ita me multa sollicitant. Tantum tamen scito, Idibus Mai. nos Venusia mane proficiscentes has dedisse. Eo autem die credo aliquid actum in Senatu. Sequantur igitur nos tuæ lit- 1

3. *quinque*] *Vid. Ep.* 7. *huj. libr.*

4. *Oppio*] *Vid. Ep.* 1. *huj. libr.*

5. *mea cautio*] Atticus had excused the shortness of his letters on the score of poverty in paper. Cicero says, *that is my look out*: and offers to lend him money to buy some with.

6. *dum acta*] *Hæc corrupta. quum* Cet. Lamb. *significat. Dum acta et rumores* (*scil. sunt*) vel etiam si Stinneri susp. malim equidem: *significat. Dudum acta et rumores* (scil. ex seqq. supplendum exspecto:) *Vel etiam, si.* T. F. Gronov. susp. *dum acta et rumores velis*, scil. ad me perscribere.—Orelli.

1. Epistol. V.] Venusia, May 15, 703. A.U.C.

Digitized by Google

teræ, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. Eas accipiemus Brundisii. Ibi enim Pomptinium ad eam diem, quam tu scripsisti, exspectare 2 consilium est. Nos Tarenti, quos cum Pompeio *διαλόγους* de republica habuerimus, ad te perscribemus; etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte ad te scribere possim, id est, quamdiu Romæ futurus sis, ut aut quo dem posthac litteras sciam, aut ne dem frustra. Sed antequam proficiscare, utique explicatum sit illud H-S.[2] xx et DCCC. Hoc velim in maximis rebus et maxime necessariis habeas; ut, quod auctore te velle cœpi, adjutore assequar.

Ep. clxxxviii. seq. ad Att. v. 6.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit se dies eos, quoad Pomptinus legatus venerit, Tarenti cum Pompeio consumpturum; petitque, ut negotium de Cæsaris nomine dissolvendo conficiat, 1, 2.

1 Tarentum veni a. d. XV. Kalend. Jun. Quod Pomptinium statueram exspectare, commodissimum duxi, dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio[2] consumere: eoque magis, quod ei gratum esse in videbam; qui etiam a me petierit, ut secum et apud se essem quotidie: quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de republica sermones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad 2 hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæne sis, an jam profectus. Quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius,

2. *illud H-S.*] The debt to Cæsar.

1. EPISTOL. VI. Tarentum, May 18, 703. A.U.C.

2. *Pompeio*] Pompey had a villa near Tarentum.

Digitized by Google

quam committam, ut, tibi quum possint reddi a me litteræ, non reddantur. Nec tamen jam habeo, quod aut mandem tibi aut narrem. Mandavi omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, quum aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse te putabo, de Cæsaris nomine[3] rogare, ut confectum relinquas. Avide exspecto tuas litteras, et maxime, ut norim tempus profectionis tuæ.

Ep. clxxxix. seq. ad Att. v. 7.

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Brevitatem literarum excusat, et se triduum cum Pompeio fuisse narrat, 1.

1 Quotidie, vel potius in dies singulos, breviores litteras ad te mitto. Quotidie enim magis suspicor, te in epirum jam profectum. Sed tamen, ut mandatum[2], scias me curasse; quod ante, ait se Pompeius quinos præfectos delaturum; novos vacationis, judiciariam caussam. Ego

3. *nomine*] Debt.

1. Epistol. VII.] Tarentum, May 20.

2. *mandatum*] *De quinque profectis, quid Pompeius facturus sit, cum ex ipso cognovi, faciam ut scias*, (*Ep.* iv. *sect.* 4. *huj. libr.*) These were the Præfecti Equitum, Fabrûm, &c. Many of the Præfectures were, in the present corrupt state of the Roman army, mere sinecures. These, however, were to be excused service only whilst they were before a court. This is the meaning if *causam* is taken with *vacationis*, i. e. *vacationis causam judiciariam* (*scil. causam*) *esse*. But if some word like *rem* is to be supplied to *vacationis*, we have the following sense—*Judicial causes are matters in which they have a vacation, i. e. are exempt from.* So Cicero (*de Legg.* i. 4.) *alicui dare vacationem a causis*—(*Brut. c.* 11.) *vacationem Augures, quo minus judiciis operam darent, non habere.*—*Pompeius dixerat, se tot quot ante præfectos provinciales delaturum; iisque vacationis hanc tantum causam concessurum, si in judicium vocarentur. Vulgo est* vacationes. *Itaque alii legendum putabant:* non vult vacationes et judiciariam causam *scil. iis deferri. Ernesti malebat* non vero vacationes.—Sch. *Meld' ich Dir, dass Pompeius mir so viele neue Præfect, als er mir vorher versprochen, nämlich fünf, abgeben wille; sie sollen aber wirkliche Dienste thun, und sich in keine Rechtssache einmischen.*—Wieland.

Digitized by Google

quum triduum cum pompeio et apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brundisium a. d. xiii. Kal. Junias. Civem illum egregium relinquebam, et ad hæc, quæ timentur, propulsanda paratissimum. Tuas litteras exspectabo, quum ut, quid agas, tum, ut ubi sis, sciam.

Ep. cxc. seq. Fam. iii. 3.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Rogat Atticum, ut suspicionem injuriæ Miloni, ob quædam ejus bona, a Philotimo Terentiæ liberto empta factæ a se amoveat, 1—3.

1 Me et incommoda valetudo, qua jam emerseram, utpote quum sine febri laborassem, et Pomptinii exspectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum jam diem Brundisii. Sed cursum exspec-
2 tabamus. Tu si modo es Romæ; vix enim puto: sin es, hoc vehementer animadvertas velim. Roma acceperam litteras, Milonem[2] meum queri per litteras injuriam meam, quod Philotimus socius esset in bonis suis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii sententia; quem et amicissimum Miloni perspexeram, et talem virum, qualem tu judicas, cognoram. Ejus autem consilium, meumque hoc fuerat; primum, ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienus mancipiis[3], quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde, ut Faustæ[4] cui cautum

1. Epistol. VIII.] Brundusium, June 703.

2. *Milonem*] In the confiscation of Milo's goods, Philotimus, Terentia's freedman, had attended the sale. This Milo complains of as unfriendly.

3. *mancipiis*] Several of Milo's slaves had attended him to his place of banishment (Marseilles.) An ill-natured purchaser might call all these back to Rome.

4. *Faustæ*] Sylla's daughter, Milo's wife. Milo had wished that her dowry should be secured in the sale. If this could be covered by the purchases of Philotimus, they must have been extensive; indeed, Cicero's rather than his own.

Digitized by Google

ille [esse] voluisset, ratum esset. Erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid servari posset, quam facillime servaremus. Nunc rem totam perspicias velim. Nobis enim 3 scribuntur sæpe majora. Sed si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta vult, Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihique ille receperat, ne sit invito Milone in bonis. Nihil nobis fuerat tanti. Sin hæc leviora sunt, tu judicabis. Loquere cum Duronio. Scripsi etiam ad Camillum [5], ad Lamiam: eoque magis, quod non confidebam Romæ te esse. Summa erat hæc: statues, ut ex fide, fama, reque mea videbitur.

Ep. cxciii. seq. Fam. iii. 4.

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit se, postquam Actium venerit, pedestri itinere Athenas proficisce; et rogat Atticum, ut dilgenter curet, ne proconsulatûs annus prorogetur, 1—3.

Actium venimus a. d. xvii. Kal. Quint., quum quidem 1 et Corcyræ et Sybotis, muneribus [2] tuis, quæ et Areus et meus amicus Eutychides opipare et φιλοπροσηνέστατα nobis congesserant, epulati essemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime navigassemus: et Leucatam flectere molestum videbatur. Actuariis autem minutis, Patras accedere sine his impedimentis non satis visum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, præcipio

5. *Camillus*] A jurist, and friend of Cicero. *Ad Att.* vi. 2, xi. 16, 23, xiii. 33; *ad Fam.* v. 20, ix. 20, xiv. 5, 14. *Fuit curiosus in rebus novis perquirendis et juris prædiatorii peritus.* Ern.

1. Epistol. IX.] Actium, or from between Actium and Athens, June, 703. A.U.C.

2. *muneribus*] Of provisions, which Areus and Eutychides, freedmen of Atticus, brought.

Digitized by Google

meis, faciam denique, ut summa modestia et summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, velim, quiescat, et fortuna nos juvet; nostra præ-
2 stabimus. Tu, quæso, quid agas, ubi quoque tempore futurus sis, quales res nostras Romæ reliqueris, maxime de xx et DCCC, cura ut sciamus. Id unis diligenter litteris datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, quum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi rescripsisti) memento curare per te et per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu, ne quid novi decernatur. Hoc tibi ita mando, ut dubitem, an etiam te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. Sed non audeo
3 tibi omnia onera imponere. Annum quidem utique teneto. Cicero meus, modestissimus et suavissimus puer, tibi salutem dicit. Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi. Sed quotidie pluris facio, et mehercule in primis, quod te amat, nec tui mentionem intermitti sinit.

Ep. cxcv. seq. Att. v. 10.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

Narrat se multum Athenis de Attico cogitâsse, ibique suaviter vixisse; suam in proconsulatu abstinentiam testatur, muneris molestiam queritur, 1—5.

1 Ut Athenas a. d. vii. Kal. Quint. veneram, exspectabam ibi jam quartum diem Pomptinium: neque de ejus adventu certi quidquam habebam: eram autem totus, crede mihi, tecum: et, quamquam sine his per me ipse,

1. Epistol. X.] Athens, June 28, 703. A.U.C.

Digitized by Google

tamen acrius, vestigiis tuis monitus, de te cogitabam. Quid quæris? non mehercule alius ullus sermo, nisi de te. Sed tu aliquid de me scire fortasse mavis. Hæc sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice aut priva- 2 tim, nec in quemquam comitum. Nihil accipitur lege Julia[2], nihil ab hospite. Persuasum est omnibus meis, serviendum esse famæ meæ. Belle adhuc. Hoc animadversum, Græcorum laude et multo sermone celebratur. Quod superest, elaboratur in hoc a me, sicut tibi sensi placere. Sed hæc tum laudemus, quum erunt perorata. Reliqua sunt ejusmodi, ut meum consilium 3 sæpe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerserim. O rem minime aptam meis moribus! o illum verum ἔρδοι[3] τις —! Dices, quid adhuc? nondum in negotio versaris. Nescio; et puto molestiora restare; etsi hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, et vultu bellissime; sed angor intimis sensibus: ita multa vel iracunde, vel insolenter, vel in omni genere stultitiæ insulse, arroganter et dicuntur et tacentur quotidie. Quæ, non quo te celem, non perscribo, sed quia δυσεξίλλητα[4] sunt. Itaque admirabere meam βαθύτητα, quum salvi redierimus: tanta mihi μελέτη hujus virtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus. Etsi mihi nihil erat propo- 4 situm ad scribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem: nec hercule umquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæsaris, quid de Milonis[5] nominibus actum sit: ac non modo nemo,

2. *lege Julia*] *I do not take even what is allowed me by the Julian law.* This was enacted by Julius Cæsar, in his first consulship, that nothing should be supplied to the provincial governors and their escort but wood, salt, and fodder, at the expense of the countries they passed through.

3. ἔρδοι] *ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Aristoph. Vesp.* 1422.

4. δυσεξίλλητα] Sic cod. Decurt. Ducunt a. v. ἐξίλλω, *evolvo*. Malim tamen *δυσεξέλικτα.* Orell.

5. *Milonis*] Probably the debt for the things bought at his sale by Philotimus. *Ep.* viii. *huj. libr.*

Digitized by Google

sed ne rumor quidem quisquam, ut sciremus, in republica quid ageretur. Quare si quid erit, quod scias de iis rebus, quas putabis scire me velle, per mihi gratum erit, 5 si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? Nihil sane, nisi illud: valde me Athenæ delectarunt: urbs dumtaxat, et urbis ornamentum, et hominum amores in te, et in nos quædam benevolentia: sed multum et philosophia. Ἄνω κάτω[6]; si quid est, est in Aristo[7], apud quem eram. Nam Xenonem[8] tuum, vel nostrum potius, Quinto[9] concesseram: et tamen propter vicinitatem totos dies simul eramus invicem. Quum primum poteris, tua consilia ad me scribas; ut sciam, quid agas, ubi quoque tempore[1], et maxime quando Romæ futurus sis.

Ep. cxcvi. seq. Fam. xiii. 1.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Rogat Atticum, ut provideat, ne sibi provincia prorogetur, 1. Marcelli factum de Comensi improbat, 2. de Pompeio in Hispaniam ituro, 3. de sua et suorum erga provinciales abstinentia, 4, 5. de Attici mandatis, in primis de Patronis negotio, 6. de Piliæ epistola, 7.

1 Hui! totiesne me litteras dedisse Romam, quum ad te nullas darem? At vero posthac frustra potius dabo,

6. *ἄνω κάτω*] *Things are upside-down;* or it may be philosophy, like the Socratic, *εἰς ἑκάτερον,* which disputes both ways.

7. *Aristo*] *See Brutus,* 97. An Academic philosopher.

8. *Xenonem*] An Epicurean philosopher. *Tusc. Disp.* v. 8; *Acad.* i. 3.

9. *Quinto*] His brother and lieutenant.

1. *tempore*] Sic jam Crat. ut volebat Ern. deditque Sch. Lün. (*ubi quoque tempore Romæ futurus sis,* Lamb.) omis. *tempore.* Cdd. nota Edd. meæ ante Crat. Tum Vict. i. 2. Man. Bos. Græv. Ern. Bent. *quoque maxime* Md. Facile caremus, v. *ct.* Orell.

2. Epistol. XI.] Athens, July 6, 700. A.U.C.

Digitized by Google

quam si recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne provincia nobis prorogetur, per fortunas! dum ades, quidquid provideri potest, provide. Non dici potest, quam flagrem desiderio Urbis, quam vix harum rerum insulsitatem feram. Marcellus[2] fœde de Comensi. Etsi 2 ille magistratum non gesserat, erat tamen Transpadanus. Ita mihi videtur non minus stomachi nostro[3] ac Cæsari fecisse. Sed hoc ipse viderit. Pompeius mihi quoque 3 videbatur, quod scribis Varronem[4] dicere, in Hispaniam certe iturus. Id ego minime probabam; qui quidem Theophani[5] facile persuasi, nihil esse melius, quam nusquam illum discedere. Ergo Græcus incumbet[6]. Valet autem auctoritas ejus apud illum plurimum. Ego has[7] 4 pridie Nonas Quint. proficiscens Athenis dedi, quum ibi decem ipsos[8] fuissem dies. Venerat Pomptinius[9]: una Cn. Volusius[1]: aderat Quæstor[2]: tuus unus Tul-

2. *Marcellus*] The father of Pompey the Great. Cn. Pompeius Strabo had, in 665, given the *Jus Latii* (whereby all who had held an office in the colony became Roman citizens) to all the colonies of Gallia Transpadana. Cæsar some time afterwards planted the new colony of *Comum Novum*: to this he extended the Transpadane privileges, *on his own responsibility*, and on the plea that Pompey's act comprised all that might *hereafter* be Gallia Transpadana. Marcellus, the Consul, and his adversary, considered this unconstitutional, scourged a native of *Comum*, and bid him "*shew his stripes to Cæsar*." This Cicero blames.

3. *nostro*] Pompey: his father having given to the colony their privileges.

4. *Varronem*] M. Terentius. In the fullest confidence with Pompey, and his intended lieutenant in Spain.

5. *Theophani*] Of Myteline—also in the confidence of Pompey, and one of those about his person. He was made a Roman citizen by his patron, and composed a heroic poem on his merits. *Si quid Θεοφάνης tecum contulerit, ne omnino repudiaris.* *Ad Att.* ii. 5: *vid. ad Att.* viii. 7; *pro Arch.* 10; *Plut. in Vit. Pomp.*

6. *incumbet*] *Let the Greek, Theophanes, labour to persuade Pompey to remain in Rome.*

7. *has*] *sc. literas.*

8. *ipsos*] *Full, whole.*

9. *Pomptinius*] *Ep.* i. *huj. libr.*

1. *Volusius*] One of Cicero's lieutenants or quæstors. *Ad Fam.* v. 20.

2. *quæstor*] Cicero had two quæstors, Cn. or Q. Volusius and L. Mescinius Rufus. Towards the end of the year Volusius left him, and his place was filled up by C. Cælius Caldus. *Ad Att.* vi. 2, 6; *ad Fam.* ii. 15. 19. Here, however, Mescinius is meant.

Digitized by Google

lius[3] aberat. Ἄφρακτα Rhodiorum, et δίκροτα Mitylenæorum habebam: et aliquid ἐπικώπων δεῖ. De Parthis[4] erat silentium. Quod superest, Dii juvent. Nos adhuc iter 5 per Græciam summa cum admiratione fecimus. Nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusem meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram caussam, et conditionem profectionis suæ. Plane serviunt existimationi meæ. Quod superest, si verum illud est: οἵα[5] γ' ἡ δέσποινα, certe permanebunt. Nihil enim a me fieri ita videbunt, ut sibi sit delinquendi locus. Sin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis severius. Nam adhuc lenitate dulces sumus; et, ut spero, proficimus aliquantum. Sed ego hanc, ut †singuli[6] dicunt, ἀνεξίαν[7] in unum annum meditatus sum. Proinde pugna, ne, si 6 quid prorogatum sit, turpis inveniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas: ni præfectis[8] excusationi sis, quos voles deferto. Non ero tam μετέωρος[9], quam in Ap-

3. *Tullius*] Son of the younger brother of Cicero's father, and, consequently, first cousin to the governor. *Vid. ep.* iv. *huj. libr.*

4. *Parthis*] So, *de Partho silentium est, ep.* xvi.; *otium Parthicum, ep.* xiv.; *Parthus velim quiescat, ep.* iv. *huj. libr.* Since the defeat of Crassus, danger had been apprehended from Parthia: the more so as the troops of Cicero were insufficient. Cælius (*ad Fam.* viii. 5) writes, *Nunc si Parthus movet aliquid scio non mediocrem fore contentionem: tuus porro excercitus vix unum saltum tueri potest.* In *ad Fam.* xv. 3, Cicero writes to Cato that the son of the king of Parthia (Pacorus) had passed the Euphrates, and that his brother-in-law, the king of Armenia (Artuasdes) was making an irruption into Cappadocia. Cicero went to meet the enemy, and dates *epist.* xviii. *huj. libr.* and *ad Fam.* xv. 2, 1 (official letters to the Consuls and Senate), from Cybistra, in that country. See also *ep. ad Fam.* xv. 4, a letter to Cato, wherein Cicero relates his exploits as a military commander, and requests his (Cato's) influence in procuring for him the honour of a triumph.

5. *οἵα*] The proverb *ὁποία ἡ δέσποινα τοῖαι καὶ θεραπαινίδες.*

6. † *singuli*] Etsi explicare tentant corruptum videtur, *Siculi;* ingeniosa Gronov. conj. ORELLI.

7. *ἀνεξίαν*] Moderation.

8. *in præfectis*] *Locus corruptus.* Thus filled up by Orellius: *in præfectis, excusatis negotiatoribus, quos voles deferto. For præfects, except men engaged in business, choose whoever you like.* So, *ep.* xxi. *negavi me cuiquam negotianti dare (præfecturam.) Lib.* vi. 1. *Nos sic agere, ut, quot vellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori.*

9. *μετέωρος*] *Proud, fastidious.*

Digitized by Google

puleio[1] fui. Xenonem[2] tam diligo, quam tu: quod ipsum sentire certo scio. Apud Patronem[3] et reliquos barones[4], te in maxima gratia posui: et hercule merito tuo feci. Nam mihi is †, ter, dixit[5], te scripsisse ad se, mihi ex illius litteris rem illam curæ fuisse, quod ei pergratum erat. Sed quum Patron mecum egisset, ut peterem a vestro Ariopago[6], *ὑπομνηματισμόν* tollerent, quem Polycharmo Prætore fecerant, commodius visum est et Xenoni, et post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie, quam ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua voluntate fieri. Non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis invito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificandi consilium abjecerat: sed erat Patroni iratus. Itaque scripsi ad eum accurate: cujus epistolæ misi ad te exemplum. Tu, velim, Piliam[7] 7 meis verbis consolere: indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. Accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi: valde scripta est *συμπαθῶς*. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum videlicet datæ, quum ego me non belle haberem. Nam illam *νομανανδρίαν*[8] excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut valeas.

Ep. cxcviii. seq. ad Fam. ii. 8.

1. *Apuleio*] *Quem mihi commendasti ut præfecturam ei darem.* Negotiator videtur esse, qui et prædiator, cujus mentio ad Att. xi. 13, 17. ERNEST.

2. *Xenonem*] *Vid. ep. sup.*

3. *Patronem*] *Ad Fam.* xiii. 1.

4. *barones*] The third-rate Epicureans.

5. † *is ter dixit*] Ambb. xvi.; Lamb. 1566, *iste dixit (rescripsisse* Asc. Marg. Crat.) Lamb. *dixit scripsisse te* (‖ *te scr.* 1584.) Scribi. Cicero ita scripsit: *nam mihi is te dixit scripsisse ad se:* illud *ter* omnino in his nihil est nisi corruptela nominis *te*, quippe videbimus infra *lib.* vi. *ep.* vi. in Victoriana prima *ἐπεχεῖν ter scrip.* pro *te*, et *lib* vi. *ep.* ix.: *ἐπεχεῖν ter scribebas* pro *te* reperiri. Sic hoc loco accidit. ORELL.

6. *Ariopago*] See, for an account of the affair, *ad Fam.* xiii. 1.

7. *Pilia*] She had written to Q. Cicero, in sorrow, about his old quarrels with Pomponia.

8. *νομανανδρ.*] Sic corrupt. Cd. decuit. Bos. Ern. *νομανδρίαν* Md.

Digitized by Google

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit de navigatione sua usque ad Delum insulam, 1. de reipublicæ statu se Attici literas expectare, 2. eique sua negotia commendat, 3.

1 Negotium magnum est navigare, atque id mense Quintili. Sexto[2] die Delum Athenis venimus. Pridie Nonas Quintil. a Piræeo ad Zostera[3], vento molesto, qui nos ibidem Nonis tenuit. A. d. VIII. Idus ad Ceo jucunde. Inde Gyarum[4] sævo vento, non adverso: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam vellemus, cursum confecimus. Jam nosti *ἄφρακτα* Rhodiorum. Nihil, quod minus fluctum ferre possit. Itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec movere, nisi omnia *ἀκρω-*
2 *τηρίων*[5] *οὔρια*[6] vidissem. De Messalla[7] ad te statim, ut audivi, de Gyaro dedi litteras: et id ipsum consilium

Crat. Vict. i. 2, Lamb. Græv. *γερανδρυον* T. Fr. Gronov. suspicio. Sed adjectivi loco hoc nomen (Persii i. 97, *ramale vetus*) vix fungi potest. *Νομαρχίας*, Sch. conj. Lün. ORELLI. Rescripsi *νομαρχίας excusationem*. Nam *νομαρχία* est præfectura. SCH.

1. EPISTOL. XII.] Island of Delos. July, A. U. C. 703.

2. *Sexto*] Two days, in favorable weather, were sufficient for this voyage. BILL.

3. *Zostera*] A small town, and harbour, on a promontory of the same name, at the end of the Hymettian range of hills, about half way between the Piræus and the headland of Sunium.

4. *Gyarum*] A small barren island of the Cyclades, near to Tourna. Thither were transported in the time of the empire, Roman malefactors.

Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum.
Si vis esse aliquid.—JUV. SAT. iii.
Ut brevibus clausus Gyaris, parvoque Scripho.—JUV. SAT. x.

Ceos, now Zia, was the birthplace of Simonides and Bacchylides. Scyrus, now Sciro, of Neoptolemus; Delos, is now Dili. (*εο*) the Attic accusative.

5. *ἀκρωτήριων*] *i. e. signa secundæ tempestatis ex vexillis in fastigiis domorum et navium—omina* Cod. decurt. Bos. Græv. Sch. in Ed. maj. *διοσημεῖα* tamen Latine *omina* non dicuntur. Cd. Mureti AXPATHKINHPA, unde is (*Var. Lect.* xiv. 11.) *omnia ἀκραῆτε καὶ οὔρια* v. ORELLI.

6. *οὔρια*] *Favorable.*

7. *Messala*] M. Valerius Messala, candidate for the consulship, in A.U.C. 701. accused, along with his rival candidates, Memmius and Hypsæus *de ambitu*. He was arraigned on two different charges, and

Digitized by Google

nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem valde συνηγωνίων[8]. Sed tuas de ejus judicii sermonibus[9] et mehercule omni de reipublicæ statu litteras exspecto, πολιτικώτερον[1] quidem scriptas, (quoniam meos cum Thallumeto[2] nostro pervolutas libros[3],) ejusmodi, inquam, litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id vel Helenius[4], vir gravissimus, potest efficere, cliens tuus,) sed quid futurum sit. Etiam quum hæc leges, habebimus Consules[5]. Omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis judiciis[6]. Nostra autem negotia, quoniam 3 Romæ commoraris, amabo te[7], explica[8]. Cui rei fugerat me[9] rescribere[1], de strue laterum[2], plane rogo. De aqua[3] si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse:

by virtue of two separate laws, (Lex Pompeia, and lex Licinia de ambitu). Of the first charge he was acquitted, of the second found guilty. *Certe inquam absolutus est. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Ad Fam.* viii. 2. This is in a letter from Cælius, at Rome, to Cicero, in Asia; dated July, A. U. C. 703. In a later letter; dated August 1st, of the same year, we find a notice of his condemnation—*Primum illud absolutum Messalam, deinde eundem condemnatum. Ad. Fam.* viii. 1.

8. *συνηγων*] *Simul cum ipso Messalæ causæ in angore eram.* SCH. Hortensius was uncle to Messala.

9. *sermonibus*] *Telling me what opinions are expressed as to the result of his trial.*

1. *πολιτικ.*] Observe the force of the comparative degree. Atticus, as an Epicurean, had no taste for politics.

2. *Thallumetus*] A well-educated freedman of Atticus.

3. *Libros*] Sc. *De Republica.*

4. *Helenius*] Corrad. susp. *Venonius.* Helenius, cognomine Acro, Grammaticus, scripsit commentarios in Terentium, qui apud veteres Grammaticos interdum citantur. ERN.

5. *habebimus cons.*] i.e. *erunt designati.* MAN.

6. *judiciis*] Of those, like Messala and Memmius, who lay under a charge of bribery and corruption.

7. *amabo te*] Prythee.

8. *explica*] The debt due to Cæsar; so *aperuisti* and *exponere. Supr.*

9. *fugerat me*] *I had forgotten.*

1. *rescribere*] *Write an answer about.*

2. *strue laterum*] *Cicero cogitabat de aquæ ductu faciendo.* SCHUTZ. So in *Ad Q. Fr.* iii. 3. *Præterea de aqua et de via nihil prætermisi*—and iii. 1. *M. Taurum, de aqua per ejus fundum ducenda rogabo.*

3. *aqua*] This was a streamlet named Crabra (now Marrana), running through the municipality of Tusculum, and for the use of which Cicero paid a rent to the people of Tusculum. *Ego Tusculanis pro aqua Crabra vectigal pendam, quia a municipio fundum accepi. Agr.* iii. 3. *See note of Schutz Ad. Famil.* xvi. 18.

Digitized by Google

quam ego quum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. Ergo aliquid conficies. Præterea, si quid Philippus[4] rogavit, quod in sua re faceres, id velim facias. Plura scribam ad te, quum constitero: nunc eram plane in medio mari.

Ep. cc. seq. ad Att. v. 13.

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Scribit sibi quum Ephesi venisset, multas legatione præstofuisse, 1. Attici negotia sibi curæ fuisse, 2. Itaque rogat ut mandata curet, et ut efficiat ne sibi provinciæ administratio prorogetur, 3.

1 Ephesum venimus a. d. XI. Kal. Sext., sexagesimo et quingentesimo post pugnam Bovillam[2]. Navigavimus sine timore et sine nausea: sed tardius, propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, privatorum, et de incredibili multitudine, quæ mihi jam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto

4. *Philippus*] Probably a civil engineer employed in the construction of the Aqueduct in question. Some commentators apply the sentence to L. Philippus, consul with Cn. Lentulus Marcellinus, A. U. C. 698. Perhaps the true reading is *Philotimus;* Cicero's, or rather Terentia's freedman. BILL.

1. EPISTOL. XIII.] Ephesus, after July 22, A.U.C. 703.

2. *Bovillanam*] Two towns were named Bovillæ. One stood in Latium, probably in the country of the Hernici; the other on the *Via Appia*, between the ninth and tenth milestones, answering to the present *osteria delle Fratocchie.* It was the first station on that road.

Et cum currere debeas Bovillas,
Interjungere quæris ad Camænas.
MART. ii. 6.

This was called, by way of distinction *Bovillæ suburbanæ.*

Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis.—OVID. FAST. iii. 667.
Quidve suburbanæ parva minus urbe Bovillæ.—PROP. ELEG. iv. 1.

It was one of the first towns conquered by the Romans. From Cicero (*pro Planc.*) we learn that it was a *municipium*, but he represents it as almost deserted. This latter Bovillæ is here meant. Here it was that the famous rencontre between Clodius and Milo took place, ending in the death of the former. To this Cicero here alludes (*pugnam Bovillanam*). Cramer's Italy, vol. ii. p. 42.

Digitized by Google

fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? Verumtamen[3]. Decumani[4], ac si venissem cum imperio, Græci quasi Ephesio Prætori se alacres obtulerunt. Ex quo te intelligere certo scio, multorum annorum ostentationes[5] meas nunc in discrimen esse adductas. Sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam a te didicimus; omnibusque satisfaciemus; et eo facilius, quod in nostra provincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim quum cænanti mihi nuntiaret Cæstius[6], se de nocte proficisci. 2 Tua negotia[7] Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante adventum meum liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem[8] et Seium[9] tradidi[1]; Apollonidensem[2] Xenonem[3] commendavi. Omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis[4] ejus, quam tecum feci, edidi. Ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad urbana. 3 Per fortunas! quoniam Romæ manes, primum illud præfulci atque præmuni, quæso, ut simus annui[5]; ne intercaletur[6] quidem. Deinde exhauri[7] mea mandata; maximeque,

3. *verumtamen*] *However so it was.*

4. *Decumani*] *Publicani qui Decumas in Asia conduxerant.* SCH.

5. *ostentationes*] *Professions;* viz. of moderation, &c. in the administration of his province.

6. *Cæstius*] A Roman knight, who was to be the bearer of this letter. (*Vid. pro Flacc.* 13.)

7. *negotia*] Recommendations of friends of Atticus to Q. Minutius Thermus, quæstor of Bithynia, to whom are addressed *Ad Fam.* ii. 18. xiii. 53. 57.

8. *Philogenem*] Freedman of Atticus. (*Ep.* vi. 3.)

9. *Seium*] Procurator of Atticus.

1. *tradidi*] *Recommended.*

2. *Apollidensem*] From Apollonis, a city of Lydia.

3. *Xenonem*] Distinguished by the epithet *Apollodensem*, from Xeno the epicurean of *Ep.* x. and xi. *huj. libr.*

4. *permutationis*] *The current coin of the Greek provinces was inferior to that of Rome; wherefore Romans that travelled, or had business there, provided themselves with bills, which were payable in Greek money.*—WIELAND.

5. *annui*] *No longer than a year.*

6. *intercaletur*] The period of Cicero's administration might be prolonged in two ways: either by putting on an additional year, (*prorogare*) or by lengthening, by means of intercalations, the usual one.

7. *exhauri*] *Mandavi omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries. Ep.* vi. p. 6.

Digitized by Google

si quid potest[8], de illo domestico[9], scrupulum, quem non[1] ignoras; deinde de Cæsare[2]: cujus in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. Et, si intelligis, quam meum sit scire et curare, quid in republica fiat[3]: fiat autem? immo vero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia; sed diligentissime: in primisque, ecquid judiciorum[4] status, aut factorum aut futurorum etiam, laboret. De aqua[5], si curæ est, si quid Philippus aget, animadvertes.

Ep. cci. seq. ad Fam. viii. 2.

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De itinere suo in Provinciam; de nuntiis inde allatis. Ut Atticus mandata sua curet rogat, 1—3.

1 Antequam aliquo loco consedero, neque longas a me, neque semper mea manu litteras exspectabis. Quum

8. *potest*] *Potes*, Asc. 2. Crat. An unnecessary emendation. *Potest* is taken absolutely. *Ep. ad Fam.* i. 2. *pro Cluent.* 27. *Terent. Phorm.* ii. 1. 73. *Tusc. disput.* i. 32.

9. *domestico*] The marriage of his daughter Tullia. (*Ep.* iv. *huj. lib.*)

1. *quem non*] The antecedent is here in same case with the relative, by the figure called attraction. So *Urbem*, quam statuo vestra est. Virg.—*Pancratem* quem convenire volui in nave non est. Plaut.—*Istum*, quem quæris ego sum. The opposite construction to this is the Attic form χρῶμαι βιβλίοις οἷς ἔχω, where the relative is in the same case with the antecedent. In this way the sentence is to be translated as if it was written *maximeque exhauri mecum mandatum de illo domestico scrupulo q. n. ign.* Sch. construes differently, and has the following note on the passage: *de illo domestico sc.* mandato vel negotio scrupulum exhauri vel tolle, *quem non ignoras.* Orellius has the following: *eximæ* hoc loco habet Nizolius, in v. *scrupulus* quod sane facile potuit absorberi ante vocem *maximeque.* Alioquin vel per zeugma e. v. *exhauri* congruens verbum eliciendum est ad accus: *scrupulum*, vel *scrupulum quem* arctius jungendum et per attractionem explicandum.

2. *Cæsare*] And the money due to him.

3. *fiat*] So *supr. non quid fiat—sed quid futurum sit.*

4. *judiciorum*] Of Messala &c. *Vid. ep. sup.*

5. *aqua—Philippus*] *Vid. ep. sup.*

1. Epistol. XIV.] Tralles: after July 27th, 703, A.U.C.

Digitized by Google

autem erit spatium, utrumque præstabo. Nunc iter conficiebamus æstuosa et pulverulenta via. Dederam Epheso pridie: has dedi Trallibus. In provincia mea fore me putabam Kal. Sextilibus. Ex ea die, si me amas, *παράπηγμα*[2] *ἐνιαύσιον* commoveto. Tamen interea hæc, quæ vellem, mihi afferebantur: primum otium Parthicum, dein confectæ pactiones[3] publicanorum, postremo seditio militum sedata ab Appio, stipendiumque eis usque ad Idus Quint. persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. Adventus noster nemini ne minimo quidem fuit sumptui. Spero meos omnes servire laudi meæ. Tamen magno timore sum: sed bene speramus. Omnes jam nostri, præter Tullium tuum, venerunt. Erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum, æstivos menses reliquos rei militari dare, hibernos jurisdictioni. Tu, velim, si me nihilo minus nosti curiosum in republica, quam te, scribas ad me omnia, quæ sint, quæ futura sint. Nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandavi, confeceris: in primisque illud *ἐνδόμυχον*[4], quo mihi scis nihil esse cariùs. Habes epistolam plenam festinationis et pulveris. Reliquæ subtiliores erunt.

Ep. cciv. seq. ad Fam. iii. 5.

2. *παραπηγμ.*] *Vid. ep. seq. not.* 2.

3. *pactiones*] *Ep. sup. sec.* 1.

4. *ἐνδομυχον*] *Arcanum de re domestica, nempe de conjugio Tulliæ filiæ.* Ἐνδομοχον *proprie est quod in intimo recessu ac penetrali abditum est. Sic ἐνδόμυχον πῦρ urebat Leander apud Musæum,* (p. 246.) *nam μύχος dicitur cujusque rei intimum. Vid. Spanh. ad Jul. Or.* i. p. 68. Ern.

Digitized by Google

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Iterum Atticum rogat ut ne Provincia sibi prorogetur curet, 1—3.

1 Laodiceam veni pridie Kal. Sext. Ex hoc die clavum anni[2] movebis. Nihil exoptatius adventu meo, nihil carius. Sed est incredibile, quam me negotii tædeat. Non habet satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi, et industriæ meæ præclara opera cessat. Quippe, jus Laodiceæ[3] me dicere, quum Romæ A. Plotius dicat? et quum exercitum noster amicus[4] habeat tantum, me nomen[5] habere duarum legionum exsilium. Denique hæc non desidero; lucem, forum, Urbem, do-

1. EPISTOL. XV.] Laodicea. August, 703, A.U.C.

2. *clavum anni*] The prætor or some other great magistrate used to drive a nail in the wall of the temple of Jupiter, to mark the new year by. This, for some time, was all the chronology of the Romans. *Clavis annalis appellabatur, qui figebatur in parietibus sacrarum ædium per annos singulos, ut per eos numerus colligeretur annorum. Fest. in voc. Lex fuit vetusta ut qui Prætor Maximus sit, Idibus Septem: clavum pangat. Fixus fuit dextro lateri Ædis Jovis O. M. Eum clavum quia raræ per ea tempora literæ erant, notam numeri annorum fuisse ferunt. Lib.* vii. 3. TAYLOR, p. 76.

N.B. *Prætor*, in the extract from Livy, means *consul*. So those magistrates were called, until 306, A. U. C. Brutus and Publicola were prætors; the first true consuls were L. Valerius and M. Horatius. So the first title of the dictator was Magister Populi. ARNOLD, vol. 1. p. 312. and 143. In epistle 14. h. l. we find the expression παράπηγμα ἐνίαυσιον *commoveto* — παράπηγμα, *instrumentum astronomicum, quo ortus occasusque siderum, tempestatumque significationes cognoscuntur, atque inveniuntur. Inde dictum, quod e multis variisque concinnatus esset. Suid. et Vitruv. l.* 9. *c.* 7. SCAPUL. *Almanach, calendar.*

3. *jus Laodic.*] *To think that a man like myself must decide points of law* (*i. e. be prætor*) *at a place like Laodicea, when such a person as Plotius does so in Rome.* Aulus Plotius Silvanus, perhaps the same as A. Plautius, pro-prætor (A.U.C. 706) of Pontus and Bithynia—*Is post prælium se ad hominem necessarium, A. Plautium in Bithyniam contulit; and not. ad loc :—A. Plautium Cæsarianum, qui tum Bithyniam et Pontum obtinebat.* SCH.—Two years before he had been Ædile. *Pro Planc.* 17.

4. *amicus*] Either Cassius or Bibulus. Probably the former, inasmuch as Bibulus had not yet succeeded him in the government of Syria.

5. *nomen*] *Legions merely in name.* Three cohorts were wanting—*Illud, vere dicam, me movet, in tanta, militum paucitate abesse tres cohortes, quæ plenissime sunt, nec me scire ubi sint. Ad. Fam.* iii. 6 *See also Ep.* iv. *huj. libr.* §. 2.

Digitized by Google

mum, vos desidero. Sed feram, ut potero: sit modo annuum. Si prorogatur, actum est. Verum perfacile resisti potest: tu modo Romæ sis. Quæris, quid hic 2 agam? Ita vivam[6], ut maximos sumptus facio. Mirifice delector hoc instituto[7]. Admirabilis abstinentia ex præceptis[8] tuis: ut verear, ne illud, quod tecum permutavi[9], versura[1] mihi solvendum sit. Appii vulnera[2] non refrico[3]: sed apparent, nec oculi possunt. Iter Laodicea 3 faciebam a. d. III. Non. Sext., quum has litteras dabam, in castra in Lycaoniam: inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mœragene[4] signis collatis, si possem, de servo tuo deciderem. *Clitellæ bovi*[5] *sunt impositæ, cillane*[6] *non est nostrum onus.* Sed feremus: modo, si me amas, sit annuum. Adsis tu ad tempus, ut Senatum totum excites.

6. *ita vivam*] *You ask me what I do? as I hope to live I spend much out of my own pocket.*

7. *instituto*] *Mode of proceeding;* i. e. spending my own money instead of that of the provincials.

8. *præceptis*] Atticus, who seems to have thought that to live on good terms with every one was the *summum bonum*, seems to have been Cicero's most strenuous exhorter to moderation. So *Ep. sup.*—*Utemur ea palæstra quam a te didicimus.*

9. *permutavi*] *Received in exchange—permutationis ejus, quam tecum feci rationem edidi. Ep.* xiii. §. 2.

1. *versura*] *Vid. not.* 2. *ad fin. huj. libr.*

2. *Appii vulnera*] *Quæ Provinciæ imposuit ejus avaritia. Vid. Ep. seq.* MANUT.

3. *refrico*] I, *to rub again.* II, *to open afresh by rubbing.* It seems to occur only in a figurative sense. *Vulnus,* (*ad Att.* v. 15.) *cicatricem* (*Agr.* iii. 2.) III, *to renew, excite afresh—desiderium ac dolorem.* (*Cic. ad Fam.* v. 17.) &c. Also without an accus. *nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt, Att.* xii. 45; where either *dolorem* may be understood or *se.* In this latter case *refricant* would be synonymous with *refricantur;* (unless indeed that be the true reading.)—N. B. *Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam.* (*Ad. Att.* x. 17.) i. e. *renews itself.* Or we may (unless here also we read *refricatur*) understand *me,* and construe *incommodes me*—SCHELLER. (*Translated by Riddle*) *in voc.*

4. *Mæragene*] The passes of Mount Taurus were, each and all, the nests of Banditti. One of the robber-chieftains was this Mæragenes, an Asiatic Greek, whose band had been joined by a run-away slave of Atticus'. The name of this slave was Terentius. From *Ep.* i. *lib.* vi. we learn the fate of Mæragenes—*Terentii nullum vestigium cognovi. Mæragenes certe periit,* §. 2.

5. *Clitellæ bovi*] *I am out of my element.* So ἔρδοι τις (suppl. ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.) *Ep.* x. *h. l. Optat ephippia bos piger, optat arare caballus. Hor. Ep.* i. 14. 45.

6. *cillane*] Sic Cod. decurt. Bos. probante Sprengel in Cæcilii Statii (cui hæc tribuit.) *Frag.* p. 9. *il.*

Digitized by Google

Mirifice sollicitus sum, quod jam diu ignota sunt mihi ista omnia. Quare, ut ad te ante scripsi, quum cetera, tum respublica, cura, ut mihi nota sit. Plura scribebam[7], tarde redditüro: sed dabam familiari homini ac domestico, C. Andronico Puteolano. Tu autem sæpe dare tabellariis publicanorum poteris, per magistros[8] scripturæ[9] et portus nostrarum diœcesium[1].

Ep. ccvii. seq. ad Att. v. 16.

lane Cdd. Tornaes. Crusell. Marg. Crat. Md. a sec. m. Vict. x. 1, 2. *illa* Md. a prim. m. *plane* ex antiqua interpretatione *Ammian. Marcellin.* 16. 5. 10. Manut. Lamb. Græv. Ern. Sch. Lun. Orelli.—Perhaps *cillone* or *cillove—asino.* Κίλλος, whence κίλλιος means, in Doric, *an ass.—See Hesych.* Billerb. *Cillius,* (κιλλὸς) *asinus,* e. g. *Judæus—cilli—advocet auriculas, Petron. fragm.* xxxv. 2. So some read, because Tacitus (*Hist.* v. 3. *and* 4.) says that the Jews paid divine honours to an ass: but *ed. Burm. and Anton.* have *cœli,* because the Jews were also said to worship the heavens. Scheller.

7. *Plura scribam*] Certum hoc unum est *reddituro* corruptum esse ex *redditum iri,* ut sæpissime hoc accidit ex infin. fut. pass. Quocirca sic fere legendum. *Plura scribam alias. Has scribam tarde tibi redditum iri, sed dabam famil.* &c. Verba ipsa neutiquam præsto. Orelli.

8. *magistros*] *Manager, director, or comptroller* of such companies of Publicans as farmed the taxes of any particular district; as *pro magistro* meant his deputy, or *vice-manager,* &c. Such a company might farm either the pasture-taxes (*scriptura*) or the customs (*portus.*) *Operas pro magistro dare* means *to perform services as vice-manager.—P. Terentius meus necessarius operas in portu et scriptura Asiæ pro magistro* (these two words to be taken as a single nominative case) *dedit. Att.* xi. 10. Schultz, in his note upon this passage, says, *Multi conducebant vectigalia alicujus provinciæ, qui maximam partem conduxerat* (i. e. the greatest shareholder) *toti præficiebatur societati, et dicebatur* magister, *qui vicem ejus gerebat* pro magistro. He shews, however, no reason why the acting manager was *necessarily* the chief shareholder. When the goods of a bankrupt were sold by auction, a person was appointed to conduct the management of the auction, and was called *Magister auctionis.* He was generally the chief creditor.

9. *scripturæ*] *The tax from public pasture-lands—Vectigal ex scriptura pro Leg. Manil.* 6. *Scriptura* does not mean the revenue arising from public lands, but the tax and rent paid for the same. This tax was probably called *scriptura* because those who fed their cattle on the public pasture-lands were obliged to give in to the *Publicani* a written list of their names and of the number of their cattle. Conf. Festus, who (in *Scripturarias ager*) says *quia publicanus* scribendo *conficit rationem cum pastore;* and *Varro Re Rust.* ii. 1, 16, where we read, *atque ad publicanum profitentur, ne si inscriptum pecus paverint, lege censoria committant.* Schell.

1. *diœcesium*] To Cicero's province was attached the administration of three dioceses:—viz. the respective districts of Laodicea,

Digitized by Google

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Nuntiat provinciam ab Appio vexatam, sua suorumque abstinentia recreari, 1—3. Appium, Tarsi, forum agere, Bibulum in provinciam non accessisse refert, 4.

1 Etsi in ipso itinere et via discedebant publicanorum tabellarii, et eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putavi spatii, ne me immemorem mandati tui putares. Itaque subsedi in ipsa via, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, summatim sibi perscriberem. Maxima exspectatione in perditam et plane eversam in perpetuum provinciam nos venisse scito pridie Kal. Sextiles. 2 Moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade[2], audivimus nihil aliud, nisi imperata ἐπικεφάλια[3] solvere non posse: ὠνὰς[4] omnium venditas: civitatum gemitus, ploratus: monstra[5] quædam non hominis, sed feræ nescio cujus immanis. Quid quæris? tædet omnino eos vitæ. 3 Levantur tamen miseræ civitates, quod nullus fit sumptus in nos, neque in Legatos, neque in Quæstorem, neque in quemquam. Scito, non modo nos fœnum, aut quod lege Julia[6] dari

Cibyra, and Apamea—*Ex provincia mea cui scis τρεῖς διοικήσεις, Asiaticas attributas fuisse.* *Fam.* xiii. 67. See also Ad Fam. xiii. 53.

1. EPISTOL. XVI.] Between Synnas and Cicero's camp; middle of August, 703, A.U.C.

2. *Synnade*] These three places were the three chief towns of Phrygia Major; Laodicea is now a ruin: Apamea ceased to exist during the middle ages; Synnas, or Synnada, was not far from the present village of *Khosrev Passa.* It was inhabited by Greeks and Phrygians, mixed.

3. ἐπικεφ.] *Poll-tax.*

4. ὠνὰς] *Transferrable property.*

5. *monstra*] *Non furtum sed monstrum videbatur, Verrin.* iii. 73. *monstrum culpæ, Ovid. Metamorph.* x. 553. *Nonne hoc monstri simile est? Terent. Eunuch.* ii. 3. 42. *monstrum hominis* iii. 4. 29.

6. *lege Julia*] The Julian law enacted that provinces should not be called upon to provide for such governors as passed through them any thing beyond salt, wood, and hay. See *Ep.* x. *huj. lib.* §. 2. *Nihil accipitur lege Julia nisi ab hospite.*

Digitized by Google

solet, non accipere, sed ne ligna quidem; nec, præter quattuor lectos et tectum, quemquam accipere quidquam: multis locis ne tectum quidem, et in tabernaculo manere plerumque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus. Mehercule etiam, adventu nostro, reviviscunt; justitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. Itaque opiniones omnium su-
4 peravit. Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam se conjecit Tarsum usque: ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen concisos equites nostros a barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in provinciam suam accedere. Id autem facere ob eam caussam dicebant, quod tardius vellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui.

Ep. ccviii. seq. ad Att. v. 17.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De sua erga Provinciales abstinentia, 1—2. de filiis ad Deiotarum missis, 3. de filia collocanda, 4. de Provincia sibi non prorogranda, 5. de Appio Tarsum profecto, 6.

1 Accepi Roma sine epistola tua fasciculum litterarum: in quo, si modo valuisti, et Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. Hanc epistolam dictavi sedens in rheda, quum in castra proficiscerer, a quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos[2] homines, quibus darem litteras. Itaque eo me servavi. Nos, tametsi hoc te ex aliis audire malo, sic in provincia nos gerimus,

1. Epistol. XVII.] Shortly after the foregoing letter, and during the journey to the seat of war.

2. *certos*] *On whom I could rely.*

quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruncius insumatur in quemquam. Id fit etiam et Legatorum, et tribunorum, et præfectorum diligentia. Nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta[3] noster mirificus est. Sed nunc propero. Perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros[4] Deiotarus[5] 3 filius, qui Rex ab Senatu appellatus est, secum in regnum. Dum in æstivis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sestius[6] ad me scripsit, quæ 4 tecum esset de mea domestica et maxima cura[7] locutus, et quid tibi esset visum. Amabo te, incumbe in eam rem, et ad me scribe, quid et possit, et tu censeas. Idem 5 scripsit, Hortensium de proroganda nostra provincia dixisse nescio quid. Mihi in Cumano[8] diligentissime, se, ut annui essemus, defensurum, receperat. Si quidquam me amas, hunc locum muni. Dici non potest, quam invitus a vobis absim. Et simul hanc gloriam justitiæ

3. *Lepta*] *Præfectus fabrûm.*— Under his direction were the pioneers, &c. &c. (*Ad Att.* vi. 8. viii. 3. ix. 12. 14. *Fam.* iii. 7. vi. 18. ix. 13.)

4. *nostros*] Son and nephew.

5. *Deiotarus*] Deiotarus, the father, had held with the Romans during the whole of the Mithridatic war, and for his fidelity been rewarded with the title of *King* of Galatia. Before he had been but Tetrarch. Deiotarus, the son, and to whom, as crown-prince, the title of *Rex* had been also extended, was, equally with his father, the friend and ally of the Roman people. All his forces were at their disposal, and on the first news of the Parthian war he prepared to join Cicero, with thirty cohorts and two thousand horse. The alarm being over, Cicero sent to meet him on the road, and prevent his march. (*Ad. Fam.* xv. 4.) When the young Cicero's returned to their father, the *old* king accompanied them, for the sake of having an interview with Cicero. (*Ad Att.* vi. 1.) See *Middleton's Life*, sect. viii. Dionysius, the tutor, accompanied the two youths. Deiotarus became, after the battle of Pharsalia, a client of Cicero's. He followed the fortunes of Pompey, was deprived of part of his dominions, and accused of having compassed Cæsar's life. Brutus and Cicero (*Orat. pro Rege Deiotar.*) defended him. After Cæsar's death, he bought back, of Antony, the forfeited part of his estate. See note ad Atticum xiv. 12.

6. *Sestius*] *Ad Att.* iii. 20. 23. iv. 3. *Q. F.* ii. 3, 4.

7. *cura*] Marriage of Tullia.

8. *Cumano*] Where he took leaf of Cicero. (*Vid. ep.* ii. *h. l.*)

Digitized by Google

et abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus: id quod Scævolæ[9] contigit, qui solos novem menses 6 Asiæ præfuit. Appius noster, quum me adventare videret, profectus est Tarsum usque Laodicea. Ibi forum agit[1], quum ego sim in provincia; quam ejus injuriam non insector. Satis enim habeo negotii in sanandis vulneribus, quæ sunt imposita provinciæ. Quod, do operam, ut faciam quam minima illius contumelia. Sed hoc Bruto nostro velim dicas, illum fecisse non belle, qui adventu meo, quam longissime potuerit, discesserit.

Ep. ccix. seq. ad Fam. viii. 5.

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Narrat de rebus Parthicis, 1—3. Ciceronis apud Deiotarum esse. Se Bruti negotium Curare, 4.

1 Quam vellem Romæ esses, si forte non es: nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas litteras a. d. xiv. Kal. Sext. datas: in quibus scriptum esset, te in Epirum iturum circiter Kal. Sextiles. Sed, sive Romæ es, sive in Epiro, Parthi Euphraten transierunt duce Pacoro, Orodi, Regis Parthorum, filio, cunctis fere copiis. Bibulus nondum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppido Antiochiæ cum omni exercitu. Nos

9. *Scævolæ*] Q. Mucius Scævola was pro-prætor of Asia, A. U. C. 655. He studied the interests of his province, rather than the gratification of the revenue collectors. By doing so he made that body hostile to him. See ad Fam. i. 9. *Scis quam graviter inimici illi Q. Scævolæ fuerint.* sect. 26. *Orat pro Planc.* 13.

1. *forum agit*] *Acts the governor,* (*Vid. et super.*) *by assuming a jurisdiction.*

1. Epistol. XVIII.] Camp at Cybistra; beginning of September, 703. A.U.C.

Digitized by Google

in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra[2]. Hostis in Cyrrhestica[3]; quæ Syriæ pars proxima est provinciæ meæ. His de rebus scripsi ad Senatum: quas litteras, si Romæ es, videbis, putesne reddendas, et multa, immo omnia: quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæsa et porrecta[4], ut aiunt, oneris mihi addatur aut temporis. Nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimum subsidium est hiems. Ea si venerit, nec illi[5] ante in meam provinciam transierint, unum vereor, ne Senatus, propter urbanarum rerum metum, Pompeium[6] nolit dimittere. Quodsi alium ad ver mittit, non laboro: nobis modo temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es: sin abes, aut etiam si ades; hæc negotia sic se habent. Stamus animis, et, quia consiliis, ut videmur, bonis utimur, speramus etiam manu[7]. Tuto consedimus, copioso a frumento, Ciliciam prope conspiciente, expedito ad mutandum, loco; parvo exercitu; sed, ut spero, ad benevolentiam erga nos consentiente: quem nos, Deiotari[8] adventu cum suis omnibus copiis, duplicaturi eramus. Sociis multo fidelioribus utimur, quam quisquam usus esset: quibus incredibilis videtur et nostra mansuetudo et abstinentia. Delectus habetur civium Romanorum: frumentum ex agris in loca tuta comportatur. Si fuerit

2. *Cybistra*] A city of Cappadocia.

3. *Cyrrhestica*] A province of Syria.

4. *Cæsa et porrecta*] *The point of my departure—Sumpta similitudine a sacrificiis, quum inter cæsa exta et porrecta sinistri quid accideret, ne litari posset. Verebatur Cicero, ne, quo tempore discessurus esset, ejusmodi quid accideret, ne posset discedere.* Man.

5. *ille*] The Parthians.

6. *Pompeium*] *To undertake the management of this Parthian war—Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt. Alius enim, Pompeium mittendum: alius ab Urbe Pompeium non removendum: alius Cæsarem cum suo exercitu: alius consules. Ad Fam.* viii. 10.

7. *manu*] *If it comes to a trial of physical strength.*

8. *Deiotari*] *Vid. not. ad Ep. sup.*

Digitized by Google

occasio, manu; sin minus, locis[9] nos defendemus.
3 Quare bono animo es. Video enim te, et, quasi coram adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. Sed te rogo, (si ullo pacto fieri poterit,) si integra in Senatu nostra caussa ad Kal. Jan. manserit, ut Romæ sis mense Januario. Profecto nihil accipiam injuriæ, si tu aderis. Amicos Consules[1] habemus, nostrum Tribunum plebis Furnium[2]. Verum tua est opus assiduitate, prudentia, gratia. Tempus est necessarium. Sed turpe est, me
4 pluribus verbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum; sed, si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles, diligentissime: si in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut et tu, quid nos agamus, et nos, quid tu agas, quidque acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. Sed jam exhibeo pupillum[3], neque defendo. Sunt enim negotia et lenta, et inania. Faciam tamen satis. Tibi quidem, cui difficilius est, quam ipsi. Sed certe satisfaciam utrique.

Ep. ccxiv. seq. ad Fam. xv. 7.

EPISTOL. XIX[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Atiliano nomine, 1. de Attici filiola, 2. de Hirri repulsa, 3.

1 Obsignaram jam epistolam eam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia continen-

9. *locis*] *By means of the natural advantages of our locality.*

1. *Consules*] L. Paullus and C. Marcellus.

2. *Furnium*] *Ad Fam.* viii. 15; ix. 1. 3. 6. 8. 10. 11. *Att.* ix. 6. 11.

3. *pupillum*] *Ariobarzanem Cappadociæ regem, qui mihi a Senatu in tutelam est traditus, exhibeo creditoribus ut exigant ipsæ.* MAN. Poor, even to a proverb, this king owed money both to Pompey and Brutus, and to a host of creditors besides. Cicero had to take him under his protection: he could, however, do nothing for him. See, for a further account of his financial distress, *ad Att.* vi. 1.

1. EPISTOL. XIX.] Cilicia—end of September, 703. A.U.C.

Digitized by Google

tur, quum subito Appii tabellarius a. d. XI. Kal. Octob. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longe!) mihi tuas litteras reddidit. Ex quibus non dubito, quin tu Pompeium exspectaris, dum Arimino[2] rediret, et jam in Epirum profectus sis: magisque vereor, ut scribis, ne in Epiro sollicitus sis non minus, quam nos hic sumus. De Attiliano[3] nomine scripsi ad Philotimum, ne appellaret Messallam[4]. Itineris nostri fa- 2 mam[5] ad te pervenisse lætor, magisque lætabor, si reliqua cognoris. Filiolam[6] tuam tibi jam Romæ jucundam esse gaudeo; eamque, quam numquam vidi, tamen et amo, et amabilem esse certo scio. Etiam atque etiam 3 vale. De Patrone et tuis condicipulis[7] quæ de parietinis[8] in militia laboravi, ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis[9] libente te repulsam tulisse eum, qui cum

2. *Arimino*] Pompey's army was in part in Spain, under the command of his Lieutenants Petreius, Afranius, and Varro, and in part at Ariminum. With the latter portion was Pompey in person. Cælius writes (*ad Fam.* viii. 4.) from Rome, and on the first of August of the year current, *Ariminum Pompeius erat iturus*, sect. 4.

3. *Attiliano*] *The debt due from Attilius.* Is the Roman knight (*ad Fam.* xiii. 62), or S. Attilius Gavianus (*ad Att.* iv. 2) here alluded to?—BILLERB.

4. *Messalam*] Who seems to have been surety for Atilius. Is this M. Valerius Messala, Consul for the year 701, A.U.C., or M. V. Messala, consul for the year 693, A.U.C. here meant? BILLERB.

5. *famam*] *Good report on the score of moderation.*

6. *Filiolam*] Voculæ frigent, nec exputari potest cur Attico filiola Romæ jucunda esse dicatur, quæ patri ubivis locorum jucunda erat. Alias Cicero libr. vii. 2. simpliciter scribit; *Filiola tua te delectari lætor.* SCH. Fortasse *tibi tantopere jucundam.* ORELL. Take *filiolam* with *Romæ* = your daughter at Rome, (i. e. *not accompanying you*) and *jam* with *jucundam*=*enjoys herself as she grows up.* BILLERB. This was Attica, daughter of Atticus and Pilia, and subsequently the wife of Agrippa.

7. *condiscip.*] Epicureans, like Patron and Atticus.

8. *parietinis*] For the affair of Patron and Memmius, concerning the house of Epicurus, see *ad Fam.* viii. 1. It is also alluded to in *Ep.* ii. h. l. sect. 6. Nobbe reads *Etiam atque etiam valete, Patron et tui condiscipuli. Quæ de Tarentinis,* &c.

9. *quod scribis*] *I take as a great sign of your love towards me the fact of your being glad at the man who opposed the uncle of the son of your sister* (i. e. myself) *having suffered a repulse.* Hirrus had been a competitor with Cicero for a vacant augurship, and moreover an unsuccessful one. (*Ad Fam.* viii. 3.)

Digitized by Google

sororis tuæ filii patruo [1] certaret; magni amoris signum. Itaque me etiam admonuisti ut gauderem. Nam mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis. Ut libet; sed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾶν [2] interest τοῦ φθονεῖν.

Ep. ccxx. seq. ad Fam. xv. 1.

EPISTOL. XX [1].

CICERO ATTICO SAL.

The contents of the present letter, as far as they refer to Cicero's military exploits, are best illustrated by *Epist. ad Fam.* xv. 1. 2. 4. The two first are addressed to the senate, officially. Of these the second was written first. Letter 4, is addressed to Cato, requesting him to exert his influence in procuring him (Cicero) the honour of a supplication, or thanksgiving. Their respective dates are the middle of September, 703. A.U.C. and Jan. 704. A.U.C.

Syria, is divided from Cilicia by a range of mountains called Amanus, from Parthia by the river Euphrates. In the north-east of Cilicia dwelt the free Cilicians (Eleutherocilices) tribes of robber mountaineers, under petty but independent chieftains. Cilicia was accessible to the attacks of the Parthians on the side of Cappadocia. Ariobarzanes, king of Cappadocia, was well-inclined to the Romans; indeed he owed them too much money to afford to be otherwise. His kingdom was too weak to defend itself. Deiotarus, king of Galatia, was equally well-inclined. His troops were at Cicero's disposal. So was Antiochus, king of Commagene. Artavasdes, king of Armenia, was allied with the king of Parthia by marriage, so that his feelings towards Rome were at least equivocal.

1. *filii patruo*] Cicero's brother being married to Atticus's sister, Cicero was of course uncle to their family.

2. τὸ νεμεσᾷν] *Indignatio distat ab invidia. Nempe qui νεμεσᾷ, sc. indignatur, dolet indigno honorem haberi; qui autem invidet, ex alienis bonis ægritudinem capit idemque lætatur, alios emolumentis quæ speraverant frustrari. quod genus invidiæ proprie dicitur ἐπιχαιρεκακία.* Sch.

1. Epistol. XX.] Pindenissus. Dec. 19, 703, A.U.C.

Digitized by Google

The king of the Emesenes, an Arab tribe, was also friendly to the republic. As was Tarcondimotus one of the Free Cilician chiefs.

Orodes, the king of Parthia, who overthrew Crassus, and Pacorus his son were in arms against Rome. Syria, as being the province contiguous to them, was the seat of war. Crassus the murderer of Cæsar, was the governor of Syria, now on the point of delivering up his administration to his successor Bibulus. That the Parthian attacks should coincide with the change of governors was inopportune. Cicero made common cause with the government of Syria in repelling them. He anticipated an invasion of his own province, and imagined that it would take place on the side of Cappadocia. So thinking he marched his army to Cybistra, a city of that province. There he performed good service for king Ariobarzanes. (Ad Fam. xv. 2.) Epiphania is a Cilician town near the confines of Syria. Thither he had ordered a reinforcement in case their attack should be from that quarter. At Cybistra he heard such was the case. He now marched to Mount Amanus. Just as he reached it Bibulus came to his province, and Cassius routed them (the Parthians) at Antioch. Assistance thereto was given by the reinforcement at Epiphania. Thus Cicero, by his co-operation, had, in a degree, contributed to the defeat of the enemies of the republic, and he thought that Cassius and Bibulus seemed unwilling to allow him full credit. This appears in this present and the following letter.

In the passes of Mount Amanus lay several independent tribes, who, like the generality of untamed mountaineers, were robbers. Against these Cicero now turned his arms. He conquered them at Mount Amanus, and again at their chief fort, Pindenissus, which he took. Such were the exploits of Cicero, the military commander, as we find them in the letters alluded to. He does not forget to add that his victory at Pindenissus was gained on the same spot as Alexander's was. The conqueror of Amanus and Pindenissus was rewarded, at once, with the title of Imperator, but there was some difficulty in procuring him a supplication. Cato (ad Fam. xv. 5) courteously declines interesting himself in the matter.

Be it remembered that Cicero's jurisdiction extended far be-

Digitized by Google

yond Cilicia Proper. It was bounded on the north by Galatia, Cappadocia, and the Government of Bithynia, and comprised all the south of Asia Minor, from Laodicea to Tarsus, together with the island of Cyprus.

For further information upon the nature of the Roman provinces, see not. 4. ad fin. libr. iii. ad Fam. and for the particulars of Cicero's succession to Cilicia, see the letters to Appius in the same book.

Res gestas in Provincia narrat usque ad Pindenisse deditionem, 1—5. De sua abstinentia, 6. de literis publice missis, 7. de variis rebus et urbanis et provincialibus, 8—10.

1 Saturnalibus mane se mihi Pindenissæ dediderunt, septimo et quadragesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. Qui, malum, isti Pindenissæ? qui sunt? inquies: nomen audivi numquam. Quid ergo faciam? num potui Ciliciam Ætoliam, aut Macedoniam reddere? Hoc jam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse. Quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis litteris. Ephesum ut venerim, nosti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritatem, qua nihil me umquam delectavit magis. Inde oppidis, iis, qua ieram, mirabiliter accepti, Laodiceam pridie Kal. Sext. venimus. Ibi morati biduum, perillustres fuimus, honorificisque verbis omnes injurias revellimus superiores. Quod idem dein Apameæ quinque dies morati, et Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii decem, fecimus. Nihil ea jurisdictione 2 æquabilius, nihil lenius, nihil gravius. Inde in castra veni a. d. VII. Kal. Septemb.; a. d. III. exercitum lustravi apud Iconium. Ex his castris, quum graves de Parthis nuntii venissent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo consilio, ut Armenius Artavasdes et ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. Quum dies quinque ad Cybistra

Digitized by Google

[Cappadociæ] castra habuissem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abesse; Ciliciæ magis imminere. Itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas. Tarsum veni a. d. III. Non. Octob. 3 Inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia ima aquarum divortio dividit; qui mons erat hostium plenus sempiternorum. Hic a. d. III. Idus Octob. magnum numerum hostium occidimus. Castella munitissima, nocturno Pomptinii adventu, nostro matutino, cepimus, incendimus. Imperatores appellati[2] sumus. Castra paucos dies habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander, Imperator haud paullo melior, quam aut tu, aut ego. Ibi dies quinque morati, direpto et vastato Amano, inde discessimus. Scis enim dici quædam πανικά[3] dici item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου. Rumore adventus nostri, et Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, et Parthis timor injectus est. Itaque eos, cedentes ab oppido, Cassius insecutus, rem bene gessit. Qua in fuga, magna auctoritate Osaces, dux Parthorum, vulnus accepit, eoque interiit paucis post diebus. Erat in Syria nostrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus. Credo voluit appellatione hac 4 inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam[4] in mustaceo[5] quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, centurionemque primipili[6], nobilem sui generis, Asinium Dentonem, et reliquos cohortis ejusdem, et Sex. Lucilium, T. Gavii Cæpionis, locupletis et splendidi hominis, filium, tribunum militum. Sane pla-

2. *appellat*] Of *Imperator*.
3. *πανικὰ*] *You know that some choose to talk about panic fears, and others disparage military renown.*
4. *laureolam*] *Would strive for glory against petty foes.*
5. *mustaceo*] A cake made of cheese and aniseed, and baked on *laurel leaves.* (Juv. vi. 201.)
6. *primi pili*] *Vid. not.* 3. *ad fin. huj. libr.*

Digitized by Google

5 gam odiosam acceperat quum re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines et acres, et omnibus rebus ad defendendum parati,) cinximus vallo et fossa: aggere maximo, vineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittariis, magno labore, apparatu, multis sauciis nostris, incolumi exercitu, negotium confecimus. Hilara sane Saturnalia. Militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam concessimus. Mancipia venibant Saturnalibus tertiis. Quum hæc scribebam, in tribunali res erat[7] ad H-S cxx. Hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quinto fratri dabam. Ipse me Laodiceam recipiebam.

6 Hæc adhuc. Sed ad præterita revertamur. Quod me maxime hortaris, et quod pluris est, quam omnia; in quo laboras, ut etiam Ligurino[8] μώμῳ satisfaciam: moriar, si quidquam fieri potest elegantius. Nec jam ego hanc continentiam appello, quæ virtus voluptati resistere videtur. Ego in vita mea nulla umquam voluptate tanta sum adfectus, quanta adficior hac integritate. Nec me tam fama, quæ summa est, quam res ipsa, delectat. Quid quæris? fuit tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem: recte πεφυσίωμαι. Nihil est præclarius. Interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes[9] opera mea vivit, regnat. Ἐν παρόδῳ[1], consilio et auctoritate et quod insidiatoribus ejus ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον præbui, Regem regnumque servavi. Interea e Cappadocia ne pilum quidem. Atque etiam spero toto anno imperii nostri

7. *res erat*] *There was a sale of the slaves.*

8. *Ligurino*] Some unknown Caviller. Cicero then expatiates with complacency on his own moderation.

9. *Ariobarzanes*] *Fam.* xv. 2.

1. *ἐν π.*] *Merely as I passed through his kingdom.*

Digitized by Google

teruncium sumptus in provincia nullum fore. Brutum[2] abjectum, quantum potui, excitavi: quem non minus amo, quam tu; pæne dixi, quam te. Habes omnia. Nunc publice litteras Romam mittere parabam. Ube- 7 riores erunt, quam si ex Amano misissem. At te Romæ non fore? Sed est totum, quod Kal. Mart. futurum est. Vereor enim, ne, quum de provincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. His tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis jucundissimis litteris, a. d. v. Kal. Jan. denique cognovi. 8 Eas diligentissime Philogenes, libertus tuus, curavit, perlonga et non satis tuta via, perferendas. Nam quas Lænii pueris scribis datas, non acceperam. Jucunde de Cæsare, et quæ Senatus decrevit, et quæ tu speras: quibus ille si cedit, salvi sumus. Incendio[3] Plætoriano quod Seius ambustus est, minus moleste fero. Lucceius[4] 9 de Q. Cassio cur tam vehemens fuerit, et quid actum sit, aveo scire. Ego, quum Laodiceam venero, Quinto, sororis tuæ filio, togam puram[5] jubeor[6] dare; cui moderabor diligentius. Deiotarus, cujus auxiliis magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epiroticas exspecto litteras; ut habeam rationem non modo negotii, verum etiam otii[7] tui. Nicanor[8] in officio est, et a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum litteris

2. *Brutum*] As to the chance of recovering his money. (*See Ep.* xviii. *h. l.*)

3. *Incendio*] Metaphorically—M. Plætorius had been convicted of bribery; Seius too got singed, (*ambustum.*) Of this name there was an agent of Atticus, (v. 13.) M. Seius, an Ædile, (de Offic. ii. 17; *Fam.* ix. 7; *Att.* xii. 11.) and Q. Seius Posthumus, a Roman knight, (*pro dom.* 44. 50. *Harusp. Respons.* 14.

4. *Lucceius*] A warm partizan of Pompey, as Q. Cassius Longinus was of Cæsar.

5. *puram*] The *manly gown*, in opposition to *prætexta.*

6. *jubeor*] By my brother.

7. *negotii—otii*] A common pun of Cicero.

8. *Nicanor*] A confidential slave of Atticus.

Digitized by Google

publicis mittam; ut et diligentius perferantur, et idem ad me certa de te et a te referat. Alexis[9] quod mihi toties salutem adscribit, est gratum. Sed cur non suis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio[1] quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, ut valeas, et ut sciam, quando cogites Romam. Etiam at-
10 que etiam vale. Tua tuosque Thermo[2] et præsens Ephesi diligentissime commendaram, et nunc per litteras: ipsumque intellexi esse perstudiosum tui. Tu velim, quod antea ad te scripsi, de domo Pammeni[3], des operam, ut, quod tuo meoque beneficio puer habet, cures, ne qua ratione convellatur. Utrique nostrum honestum existimo; tum mihi erit pergratum.

Ep. ccxxviii. seq. ad Fam. vii. 22.

EPISTOL. XXI[1].

CICERO ATTICO SAL.

At sect. 10 of this letter begins a subject which is interesting, inasmuch as it throws a light upon the character of the famous Brutus, and holds him up as a usurer, instead of a patriot. The town of Salamis, in the island of Cyprus, had borrowed money, and was too poor to pay it. The ostensible creditors were Scaptius and Matinius, friends of Brutus. The Lex Gabinia sanctioned usury at 1 per cent. *monthly*. The Salaminians had borrowed at 4 per cent. monthly. Brutus took an excessive interest in Scaptius' recovering his money. It was lent on bond. This bond was, from the high rate of interest, illegal. Brutus, however, had exerted his influence, and procured a S. C. that *future*

9. *Alexis*] Also a confidential slave of Atticus. (*Att.* vii. 2). Tiro was to Cicero *his* Alexis, (*vid. Fam.* lib. xvi.)

1. *Phemio*] A horn-blower in the family of Atticus. *Ad Att.* v. 21.

2. *Thermo*] Proprætor of Asia. (*Ad Fam.* xiii. 53. 56. 55.)

3. *Pammeni*] A Greek rhetorician, to whose son Cicero and Atticus were guardians. (*Att.* vi. 2; Brut. 97; Orat. 29.)

1. Epistol. XXI.] Laodicea, Feb. 704, A.U.C.

Digitized by Google

Governors of Cilicia should, in that particular case, decide according to that particular bond. Appius, Cicero's predecessor, was Brutus's father-in-law. At Brutus's request he had forwarded Scaptius's attempts to recover the money, by making him a præfect, and giving him a troop of horse. Scaptius makes a good use of this. He surrounds the Salaminians in council, and starves five of them to death. Appius is succeeded by Cicero. *Cedunt arma togæ.* Scaptius and the Salaminians lay their cause before him. As Governor, Cicero had a claim on the Salaminians for certain taxes. These he waived. The Salaminians are willing to pay the debt at *one per cent.* They are unable to do more; what they *do* do is done through Cicero's remittance of the tax, i. e. out of *his* pocket. Scaptius persists in claiming four per cent. Cicero wonders at Brutus's approval of such usurious conduct. The story is continued in the first, second, and third letters of the sixth book. Now, what accounts for the excessive interest that Brutus takes in the affair? Even this—*the money lent was his own, and Scaptius and Matinius were mere fictitious creditors.*

De rebus Parthicis, 2. de Provincia proroganda, 3, 4. de pantheris Cybiraticis, 5. de Provinciæ administratione, 6—9. de Scaptii negotio, 10—13. de quibusdam domesticis, 14.

Te in Epirum salvum venisse, et, ut scribis, ex sententia navigasse, vehementer gaudeo: non esse Romæ meo tempore pernecessario [2], submoleste fero: hoc me tamen consolor: non spero te istic jucunde hiemare et libenter requiescere. Cassius [3], frater Q. Cassii [4], familiaris tui, pudentiores illas litteras miserat, (de quibus tu ex me requiris, quid sibi voluerint,) quam eas, quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum

2. *pernecessario*] On the first of March approaching, in order to take part in Cicero's being superseded in his province. Cicero's wit seems to overstep the lines of good-breeding, in wishing that, for that reason, his friend may not enjoy Epirus.

3. *Cassius*] Son of C. Cassius, and brother to Lucius and Quintus. *See ad Fam.* xv. 14.

4. *Q. Cassii*] Trib. pl. with Mark Antony in 705, and in the interest of Cæsar.

Digitized by Google

bellum. Recesserant illi[5] quidem ab Antiochia ante Bibuli adventum, sed nullo nostro εὐημερήματι[6]. Hodie vero hiemant in Cyrrhestica, maximumque bellum impendet. Nam et Orodi, regis Parthorum, filius in provincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, (cujus filio pacta est Artavasdis filia, ex quo sciri potest,) quin cum omnibus copiis ipse prima æstate Euphraten transiturus sit. Quo autem die Cassii litteræ victrices in Senatu recitatæ sunt, id est, Nonis Octobribus, eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius[7] noster ait, nostras auctoritatis plenas fuisse; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: 3 quas certo scio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc vereor, ne quum Pompeius propter metum rerum novarum nusquam[8] dimittatur, Cæsari nullus honos a Senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos, antequam successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis provinciis singulos Legatos[9] præesse. Hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor[1] quidem sustinere possit, horreo: atque eo magis, quod tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. Dices me ipsum mihi sollicitudinem struere. Cogor: et velim ita sit. Sed omnia metuo. Etsi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto: *tibi, ut video et spero, nulla ad decedendum erit mora.* Mallem, *ut video:* nihil opus fuit, 4 *ut spero.* Acceperam autem satis celeriter Iconii per

5. *illi*] The Parthians.
6. *εὐημερ*] In the previous letter Cicero gives Cassius credit for having pursued the Parthians in their retreat from Antioch; perhaps it is on account of the boasting of Cassius that he now says that their success was nothing remarkable, *Nullo nostro εὐημερ.*

7. *Axius*] *Ep. ad Att.* i. 12, iii. 15. iv. 15. x. 11.
8. *nusquam*] Not out of Italy, while Cæsar's province was taken away from him.
9. *legatos*] Mere lieutenants.
1. *intercessor*] Tr. pl. *Veretur enim ut S. C. ejusmodi fiat, quo Tribuni ab intercessione submoveantur.* Ern.

Digitized by Google

publicanorum tabellarios a Lentuli[2] triumpho datas. In his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, si quid secus, te ad me [fore] venturum. Angunt me dubitationes tuæ: simul et vides, quas acceperim litteras. Nam quas Hermoni, centurionis Camulæ[3], ipse scribis te dedisse, non accepi. Lænii[4] pueris te dedisse, sæpe ad me scripseras. Eas Laodiceæ denique, quum eo venissem, iii. Id. Febr. Lænius mihi reddidit, datas a. d. x. Kal. Octobres. Lænio tuas commendationes et statim verbis, et reliquo tempore re probabo. Hæ litteræ cetera vetera habebant, unum hoc 5 novum, de Cibyratis pantheris. Multum te amo, quod respondisti M. Octavio[5], te non putare. Sed posthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. Nos enim et nostra sponte bene firmi, et mehercule auctoritate tua inflammati vicimus omnes (hoc tu ita reperies) quum abstinentia, tum justitia, facilitate, clementia. Cave putes quidquam homines magis umquam esse miratos, quam nullum teruncium, me obtinente provinciam, sumptus factum esse, nec in rempublicam, nec in quemquam meorum, præterquam in L. Tullium Legatum. Is, ceteroqui abstinens, sed Julia lege, transitans, semel tamen in diem, non, ut alii solebant, omnibus vicis [præter eum semel, nemo accepit] facit ut mihi excipiendus sit, quum teruncium nego sumptus factum. Præter eum accepit nemo. Has a nostro Q. Titinio sordes[6], accepi-

2. *Lentuli*] The triumph of Lentulus, formerly proconsul of Cilicia. *Ep. ad Fam.* i. *passim.*

3. *Camulæ*] *scil. servo vel liberto, ut sæpe in inscriptionibus.* Orell.

4. *Lænii*] *Quas Lænii pueris scribis datas esse non acceperim. Ep. sup.*

5. *M. Octavio*] Curule Ædile for the year. Cicero was supplying his colleague Cælius (*ep. ad Fam.* ii.) with panthers from Cilicia, for the games. Octavius asks Atticus if Cicero will do the same for him. Atticus says, *No, I think he will not.*

6. *sordes*] *Stain, disgrace.* Q. Titinius, a Roman knight, had got Atticus to recommend to Cicero this Tullius.

6 mus. Ego, æstivis confectis, Quintum fratrem hibernis et Ciliciæ præfeci: Q. Volusium, tui Tiberii generum, certum hominem, sed mirifice etiam abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset; ne cives Romani pauci, qui illic negotiantur, jus sibi dictum negarent:
7 nam evocari ex insula Cyprios non licet. Ipse in Asiam profectus sum Tarso Nonis Januariis: non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ civitatum, maximeque Tarsensium. Postea vero quam Taurum transgressus sum, mirifica exspectatio Asiæ nostrarum diœcesium, quæ sex mensibus imperii mei nullas meas acceperat litteras [7], numquam hospitem [8] viderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu [9]. Civitates locupletes, ne in hibernia milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprii talenta Attica cc. Qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed verissime loquor) nummus nullus, me obtinente, erogabitur. Ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi verborum, decerni sino: statuas, fana, τέθριππα prohibeo: nec sum in ulla re alia molestus civitatibus; sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. Perfer, si me amas.
8 Tu enim me hæc facere voluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia, (messis enim nulla fuerat,) mihi optanda fuerit. Quacumque iter feci, nulla vi, nullo judicio, nulla contumelia, auctoritate et cohortatione perfeci, ut et Græci, et cives Romani, qui frumentum compresserant [1], magnum numerum [2] populis polli-
9 cerentur. Idibus Februariis, quo die has litteras dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cibyraticum et Apa-

7. *literas*] *Requests for money.*
8. *hospitem*] *Quartered soldiers.*
9. *quæstu*] *Extortion.*
1. *compresserant*] *Hoarded.*
2. *numerum*] *Of corn.*

Digitized by Google

meense ex Idibus Mart.; ibidem Synnadense, Pamphylium, (tum Phemio[3] dispiciam[4] κέρας Aonium,) Isauricum: ex Idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Junius consumatur. Velim tranquille a Parthis. Quintilis, si erit, ut volumus, in itinere est, per provinciam redeuntibus, consumendus. Venimus enim in provinciam, Laodiceam, Sulpicio et Marcello Consulibus, pridie Kal. Sextiles. Inde nos oportet decedere a. d. iv. Kal. Sext. Primum contendam a Quinto fratre, ut se præfici patiatur: quod et illo et me invitissimo fiet. Sed aliter honeste fieri non potest, præsertim quum virum optimum, Pomptinium, ne nunc quidem retinere possim. Rapit enim hominem Postumius[5] Romam, fortasse etiam Postumia[6]. Habes consilia nostra. Nunc cognosce de 10 Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum ex Cypro, M. Scaptium[7] et P. Matinium; quos mihi majorem in modum commendavit. Matinium non novi. Scaptius ad me in castra venit. Pollicitus sum curaturum me, Bruti caussa, ut ei Salaminii pecuniam solverent. Egit gratias. Præfecturam petivit. Negavi me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam. Cn. Pompeio[8][9] petenti probaram institutum meum: quid dicam? Torquato[1] de M.

3. *Phemio*] *See sup. ad fin. and Att.* vi. 1, *sect.* 13.

4. *dispiciam*] *Look about for, find out.*

5. *Postumius*] A friend of Cæsar. *Ad Att.* vi. 12, xv. 2.

6. *Postumia*] Wife of Serv. Sulpicius. *Fam.* iv. 2; *Att.* v. 20.

7. *Scaptium*] Probably Scaptius and Matinius were both Roman knights. The first had a brother, M. Scaptius, in Cappadocia. *Att.* vi. 1, 2.

8. *Pompeio*] Who had recommended a person named Statius. *Att.* vi. 1.

9. *Pompeio*] *Præfecturam negotiatori denegatam queritur, quod ego Torquato nostro in tuo Lænio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negavi, et iis probavi* vi. 1.

1. *Torquato*] Either A. Manl. Torquatus, prætor, 702. A. U. C. (*Ad Fam.* vi. *de Finib.* ii. 22.) or L. Manlius Torquatus, consul, 698. A. U. C. or the son of this latter, and of the same name. *Att.* iv. 16. vii. 12. ix. 8. BILLERB.

Digitized by Google

Lænio tuo, multis aliis. Si præfectus vellet esse syngraphæ[2] caussa, me curaturum, ut exigeret. Gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; et eumdem habuerat præfectum[3]. Vexabat Salaminios. Ego equites ex Cypro decedere jussi. Moleste tulit
12 Scaptius. Quid multa? Ut ei fidem meam præstarem; quum ad me Salaminii Tarsum venissent, et una Scaptius, imperavi, ut pecuniam solverent. Multa de syngrapha[4], de Scaptii injuriis. Negavi me audire. Hortatus sum; petivi etiam, pro meis in civitatem beneficiis, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. Homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se a me solvere[5]. Quod enim Prætori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se a me quodam modo dare; atque etiam minus esse aliquanto in Scaptii nomine, quam in vectigali Prætorio. Collaudavi homines. "Recte," inquit Scaptius; "sed subducamus[6] summam." Interim quum ego in edicto[7] tralatitio[8], centesimas[9] me observaturum, haberem, cum anatocismo[1] [anniversario]; ille ex syngrapha postulabat quaternas[2]. Qnid ais? inquam. Possumne contra meum edictum?

2. *syngrapha*] *A written obligation, bond, bill of exchange.*

3. *præfect.*] As prefect, perhaps Scaptius thought he might more easily recover his money. Cicero tells him that *he* will look to that.

4. *syngrapha*] On the side of Scaptius—*de Scapt. inj.* on that of the Salaminians.

5. *a me solvere*] Cicero had not taken the tribute which was due to him as governor (*vectigal prætorum*). This was less in amount than the debt due to Scaptius. The Salaminians, if they paid him, (Scaptius,) might be said to pay him out of Cicero's pocket (*a me solvere.*)

6. *subducamus*] *Subducere rationes, calculos, summam, &c. to compute, reckon.*

7. *edicto*] Prætorial or proconsular manifesto, formed by Cicero, on the model of that of Crassus. See *note* 2 *ad fin. lib.* iii. *ad Fam.*

8. *tralaticio*] *Usual. Vid. not.* 6. *ad Epist.* xxiii. *lib.* 3.

9. *centesimas*] *Vid. not.* 1. *ad fin. libr:* viii.

1. *anatocismo.*] *Compound interest. Vid. not.* 1. *ad fin.*

2. *quaternas*] *Vid. not.* 1. *ad fin. libr.* viii.

Digitized by Google

At ille profert Senatus consultum Lentulo Philippoque Consulibus[3], UT, QUI CILICIAM OBTINERET, JUS EX ILLA[4] SYNGRAPHA DICERET. Cohorrui primo: etenim erat interitus civitatis[5]. Reperio duo Senatus consulta iisdem 12 Consulibus de eadem syngrapha. Salaminii quum Romæ versuram[6] facere vellent, non poterant: quod lex Gabinia[7] vetabat [e syngrapha jus dicere]. Tum ii Bruti familiares, freti gratia[8] Bruti, dare volebant quaternis, si sibi Senatus consulto caveretur. Fit gratia Bruti Senatus consultum, UT NEVE SALAMINIIS, NEVE QUI EIS DEDISSET, FRAUDI[9] ESSET. Pecuniam numerarunt[1]. At postea venit in mentem fœneratoribus, nihil se juvare illud Senatus consultum, quod ex syngrapha jus dici lex Gabinia vetaret. Tum fit Senatus consultum, † UT EX EA[2] SYNGRAPHA ESSET, QUAM CETERÆ, UT SED EODEM.*** Quum hæc disseruissem, seducit me Scaptius; ait se nihil contra dicere: sed eos putare, talenta cc se debere; ea se velle accipere: debere autem [eos] paullo minus: rogat, ut eos ad cc perducam. Optime, inquam. Voco illos ad me, remoto Scaptio. Quid vos? quantum, inquam, debetis? Respondent, cvi. Refero ad Scaptium. Homo clamare. Quid opus est? inquam. Rationes conferatis. Assidunt, subducunt: ad nummum[3]

3. *Consulib.*] A.U.C. 698.
4. *illa*] *Viz.* the particular bond in question of Scaptius and Matinius—the money having been lent before 698 A.U.C. and a S. C. having been obtained to ratify it, and to prevent the possibility of its being set aside.
5. *civitatis*] *Salamis.*
6. *versuram*] *At usurious interest.* See not. 1 ad fin. h. l. viii.
7. *lex Gabinia*] *That the law took no cognizance of interest more than one per cent monthly.*
8. *gratia*] *Influence.*
9. *fraudi*] That neither the lenders should lose their money, nor the borrowers be punished for having raised money at illegal interest.
1. *numerarunt*] Scaptius and Matinius—*numero, to pay down.*
2. UT EX EA] Filled up by Lambinius thus: *ut ea syngrapha esset eodem jure quo cæteræ. Non meliore quam cæteræ, sed ut eodem.*
3. *nummum*] viz. the reckoning of the Salaminians, making their amount only cvi talents, instead of the cc of Scaptius.

Digitized by Google

convenit. Illi se numerare velle; urgere, ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. Dedi veniam[4] homini impudenter petenti. Græcis querentibus; ut in fano[5] deponerent, postulantibus, non concessi. Clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alii, nihil stultius. Mihi autem impudens magis, quam stultus, videbatur. Nam aut bono nomine[6] centesimis contentus erat, aut, non bono, quaternas cen-
13 tesimas sperabat. Habes meam caussam; quæ si Bruto non probatur; nescio, cur illum amemus: sed avunculo[7] ejus certe probabitur, præsertim quum Senatus consultum modo factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum caussa, ut centesimæ perpetuo[8] fœnore ducerentur. Hoc quid intersit, si tuos digitos[9] novi, certe habes subductum. In quo quidem, ὁδοῦ πάρεργον, Lucceius M. F. queritur apud me per litteras, summum esse periculum, ne culpa Senatus, his decretis[1], res ad tabulas novas[2] perveniat. Commemorat, quid olim mali C. Julius fecerit, quum dieculam duxerit[3]: numquam respublica plus. Sed ad rem redeo. Meditare adversus Brutum caussam meam: si hæc caussa est, contra quam nihil honeste dici potest; præsertim quum integram rem
14 et caussam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De

4. *dedi veniam*] Why? Cicero did not, at this time, know that the money was Brutus's.

5. *fano*] To lie in some temple, until the matter was ended.

6. *bono nomine*] *A good debt.*

7. *avunculo*] M. Porcius Cato.

8. *perpetuo*] Without *compound* interest. See lib. viii. not. 1 ad fin.

9. *digitos*] For counting with.

1. *his decretis*] *Quæ debitorum sublevandorum causa a Senatu facta sunt.* Sch.

2. *tabulas novas*] *Quibus pecuniæ creditæ debitoribus condonari solent.* *χρεῶν ἀποκοπάς. Lib.* vii. *ad Att. ep.* 10. Corrad.

3. *dieculam duxerit*] Decreed that the day of payment might be put off by debtors. These are the words of Lucceius. Cæsar and his friends, in making laws in favour of debtors, were far from being disinterested persons.

ἐνδομύχῳ[4] probo idem, quod tu, Postumiæ[5] filium, quoniam Pontidia[6] nugatur. Sed vellem adesses. A Quinto fratre his mensibus nihil exspectaris. Nam Taurus propter nives ante mensem Junium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium[7] negat habere quidquam Deiotarus Rex, eumque, ait, a se sustentari. Quum scies, Romæ intercalatum sit, necne; velim ad me scribas certum, quo die mysteria[8] futura sint. Litteras tuas minus paullo exspecto, quam si Romæ esses: sed tamen exspecto.

Ep. ccl. seq. ad Fam. xiii. 63.

4. ἐνδομ.] Tullia's marriage.
5. *Postumiæ*] The son of Servius Sulpicius and Postumia.
6. *Pontidia*] She seems to have recommended another son-in-law to Cicero, but either not in earnest, or one not to be thought of.
7. *Valerius*] Debtor to Atticus: he wanted, in vain, to pay him with money borrowed from Deiotarus.
8. *mysteria*] Of the Bona Dea.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER VI.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

The Epistles of the present book were written, with the exception of the last, from Asia, A.U.C. 704, and in the Consulship of L. Æmilius Paulus, and C. Claudius Marcellus. They refer chiefly to the administration of his province, the appointment of a successor, the relative claims of Bibulus and himself to a triumph, and the money matters of Brutus. A tear also is shed over the grave of his now departed rival, Hortensius. The literary matters relate chiefly to a few corrections in the historical points of his *De Republica;* the domestic ones to the marriage of his daughter, and some mistakes in money matters on the part of his freedman.

De Attici Epistolis, 1. de Appii querelis, 2. de Bruti negotiis, 3—7. de suis *De Republica* libris, in quibus Cn. Flavii mentio fit, 8. de suis, et ad Atticum epistolis, et publicis, 9. de Tulliæ elocatione, 10. de Furnii exceptione, 11. De Ciceronibus pueris, 12. de variis Appii mandatis, 13. de bello Parthico, 14. de jurisdictione sua provinciali, 16. De Scipione Metello proavum suum Censorem non fuisse nesciente, 17, 18. de Philotimi negotio, 19. De Cælii et Octavii postulatis, 21. Quid Vedius sibi narraverit, 25. De monumento in Academia faciendo, 26.

1 ACCEPI tuas litteras a. d. quintum Terminalia[2] Laodiceæ, quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis,

1. EPISTOL. I.] Laodicea. March 704, A.U.C.

2. *Terminalia*] The feast of Terminus was celebrated Febr. 21. (*vid.* *Ovid. Fast.* ii. 639.)

Digitized by Google

officii, diligentiæ. His igitur respondebo: sic enim postulas: nec *οἰκονομίαν*[3] meam instituam; sed ordinem conservabo tuum. Recentissimas a Cybistris te meas litteras habere ais, a. d. x. Kal. Octob. datas: et scire vis, tuas ego quas acceperim. Omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris et Equotutico[4] et Brundisio datas. Quare non *οἴχεται* tua industria, quod vereris, sed præclare ponitur; si quidem id egisti, ut ego delectarer. Nam nulla re sum delectatus magis. Quod meam *βαθύτητα* in Appio[5] tibi, libertatem etiam in Bruto[6] probo, vehementer gaudeo: ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis terve *ὑπομεμψιμοίρους* litteras miserat, quod quædam a se constituta rescinderem. Ut, si medicus, quum ægrotus alii medico traditus sit, irasci velit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curando constituerit, mutet ille: sic Appius, quum *ἐξ ἀφαιρέσεως*[7] provinciam curarit, sanguinem miserit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, *προσανατρεφομένην* eam a me non libenter videt; sed modo succenset, modo gratias agit. Nihil enim a me fit cum ulla illius contumelia: tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem. Quid enim potest esse tam dissimile, quam illo imperante exhaustam esse sumptibus et jacturis provinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum esse erogatum nec privatim, nec publice? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? Legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? Nunc autem domus mehercule

3. οἰκονομ.] *Arrangement.*
4. *Equotutico*] The cacophonous town of Apulia, which Horace could not bring into metre;

Mansuri oppidulo quod versu dicere non est, etc.

5. *in Appio*] *Quam ejus injuriam non insector.* v. 17. *ad Att.*
6. *Bruto*] *Vid.* v. 21. *ad Att.*
7. ἐξ ἀφ.] *On the lowering system.*

Digitized by Google

nulla tanto consilio aut tanta disciplina gubernatur, aut tam modesta est, quam nostra tota provincia. Hæc nonnulli amici Appii ridicule interpretantur: qui me idcirco putent bene audire velle, ut ille male audiat, et recte facere, non meæ laudis, sed illius contumeliæ caussa. Sin Appius, ut Bruti litteræ, quas ad te misit, significabant, gratias nobis agit, non moleste fero: sed tamen eo ipse die, quo hæc ante lucem scribebam, cogitabam ejus multa inique constituta et acta tollere. 3 Nunc venio ad Brutum, quem ego omni studio, te auctore, sum complexus: quem etiam amare cœperam: sed, dico, revocavi me [8], ne te offenderem. Noli enim putare, me quidquam maluisse, quam ut mandat is, facere: nec ulla de re plus laborasse. Mandatorum autem mihi libellum dedit: iisdemque de rebus tu mecum egeras. Omnia sum diligentissime persecutus. Primum, ab Ariobarzane [9] sic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. Quoad mecum Rex fuit, perbono loco res erat: post a Pompeii [1] procuratoribus sexcentis premi cœptus est. Pompeius autem quum ob ceteras caussas plus potest unus, quam ceteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum esse venturus [2]. Ei tamen sic nunc solvitur: tricesimo quoque die talenta Attica XXXIII, et hoc ex tributis: nec id satis efficit in usuram menstruam. Sed Cnæus noster clementer id fert:

8. *revocavi me*] Imagining that Brutus's rapacity against the Salaminians would shock Atticus, (*vid.* v. 21.) Atticus, be it observed, was the last man to be scandalized by usury, himself a money-lender.

9. *Ariobarz.*] v. 21. *ad Att.*

1. *Pompeii*] To Pompey this king was also a debtor.

2. *venturus*] *That he himself will come:* so

Phaselus ille quem videtis hospites
Ait fuisse navium celerrimus.—Catull.

says that *it itself* was. *Venturum* and *celerrimum* would have meant *another pinnace.* So in Greek

—— φῆμι γάρ ποθ' Ἡρακλεῖ
ξυμπλοῦς γένεσθαι. *Eurip. Heracl.*

I say that I was once a fellow-voyager with Hercules—ξυμπλοῦν, would have meant *another person.*

Digitized by Google

sorte[3] caret: usura: nec ea solida[4], contentus est. Alii neque solvit cuiquam, nec potest solvere. Nullum enim ærarium, nullum vectigal habet. Appii[5] instituto tributa imperat. Ea vix, in fœnus Pompeii quod satis sit, efficiunt. Amici Regis duo tresve perdivites sunt: sed ii suum tam diligenter tenent, quam ego aut tu. Equidem non desino tamen per litteras rogare, suadere, accusare Regem. Deiotarus etiam mihi narravit, se ad eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illum non habere. Et mehercule ego ita judico, 4 nihil illo regno spoliatius, nihil Rege egentius. Itaque aut tutela[6] cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione[7] Scævola[8], fœnus[9] et impendium recusare. Ego tamen, quas per te Bruto promiseram præfecturas, M. Scaptio[1], L. Gavio[2], qui in regno rem Bruti procurabant, detuli. Nec enim in provincia mea negotiabantur. Tu autem meministi, nos sic agere, ut, quot vellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori. Itaque duas ei præterea dederam. Sed ii, quibus petierat, de provincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminiis: quod video tibi 5 etiam novum accidisse, tamquam mihi. Numquam enim ex[3] illo audivi, illam pecuniam esse suam. Quin etiam libellum ipsius habeo, in quo est, *Salaminii pecuniam*

3. *sorte*] *Capital.*
4. *solida*] *Full.*
5. *Appii instituto*] *After the fashion of Appius.*
6. *tutela*] *Sed jam exhibeo pupillum neque defendo. Att.* v. 18. sect. 4. *cum not.*
7. *Glabrione*] M. Glabrio, Consul 687. (*Brut.* 68. *Act* i. *in Verr.* 2.)
8. *Scævola*] Grandfather and guardian to Glabrio.
9. *fœnus*] *Capital—impendium, Interest—Nomine pupilli bonam copiam ejurare, sc. jurare ejus patrimonium esse neque sorti neque usuris solvendis idoneum. Nam fenus est sæpe idem quod pecunia fenebris, sc. sors pro qua usuræ penduntur. Varro de ling. Lat.* iv. 4. "*Usura, quod in sortem accedebat impendium appellatum.*"—Græv.

1. *Scaptio*] *Brother* to the Scaptius, of the preceding letter, whom Cicero refused to raise to a præfecture because he was engaged in commerce.
2. *Gavio*] Gavius Firmanus. (*ad Att.* iv. 7.)
3. *ex illo*] i. e. *Brutus.*

Digitized by Google

debent M. Scaptio et P. Matinio, familiaribus meis. Eos mihi commendat: adscribit etiam et quasi calcar admovet, intercessisse[4] se pro iis magnam pecuniam. Confeceram, ut solverent, centesimis sexennii[5] ductis cum renovatione[6] singulorum[7] annorum. At Scaptius quaternas postulabat. Metui, si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres. Nam ab edicto[8] meo recessissem, et civitatem, in Catonis et in ipsius Bruti fide locatam 6 meisque beneficiis ornatam, funditus perdidissem. Atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi umquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem. Id vero per te exceperamus, ne negotiatori: quodsi cuiquam, huic tamen non. Fuerat enim præfectus Appio; et quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia Senatum Salamine obsederat, ut fame Senatores quinque morerentur. Itaque ego, quo die tetigi provinciam, quum mihi Cyprii legati Ephesum obviam venissent, litteras misi, ut equites[9] ex insula statim decederent. His de caussis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. Sed tamen hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota provincia singulas observarem, itaque edixissem, idque etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lænio, Pompeio ipsi in Sext. Statio negavi, et iis probavi; si equites deductos[1] moleste fe-

4. *intercessisse*] *Pledged himself—tantum enim se pro eo intercessisse. Philip.* ii. 18.

5. *sexennii*] At one per cent. per month, pay off the capital and interest within six years.

6. *renovatione*] *See not.* 1. *ad fin. libr.* viii.

7. *singulas*] *One per cent. monthly.*

8. *edicto*] *Vid.* v. 21. *ad Att.* and *note* 2. *ad fin. libr.* iii. *ad Fam.*

9. *equites*] The troops that had blockaded the senate.

1. *deductos*] Out of the island.

Digitized by Google

ret: accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo majorem, non esse eum talem, qualem putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me jus dicente, sibi 7 omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud, quod vereor, tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo. Deponere volebant: impetravi ab Salaminiis, ut silerent. Veniam illi quidem mihi dederunt; sed quid iis fiet, si huc Paullus[2] venerit? Sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas litteras scripsit: ad me autem, etiam quum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, *ἀκοινωνήτως* solet scribere. Tu autem velim ad eum scribas de his rebus, ut sciam, quo modo hæc accipiat. Facies enim me certiorem. Atque hoc superioribus litteris ad te diligenter perscripseram: sed plane te intelligere volui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam litteris scripsisses; si nihil aliud de hac provincia, nisi illius benevolentiam, deportassem, mihi id satis esse. Sit sane; quoniam ita tu vis: sed tamen cum eo, credo, quod sine peccato meo fiat. Igitur meo decreto soluta res Scaptio statim[3]. Id quam rectum sit, tu judicabis; ne ad Catonem[4] quidem provocabo. Sed noli me putare *ἐγκελεύσματα* illa tua abjecisse, 8 quæ mihi in visceribus hærent. Flens mihi meam famam commendasti. Quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? Itaque irascatur, qui volet: patiar. *Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ*[5], præsertim quum sex libris[6], tam-

2. *Paullus*] The present Consul, who might succeed Cicero in his province. He was a connexion of Brutus.

3. *statim*] Supply *fuisset*: viz. at *one per cent*.

4. *Catonem*] You, an admirer of Brutus, shall be judge: I will not seek so strict a one as Cato.

5. *τὸ γὰρ, κ.τ.λ.*] *Ex Aristoph. Acharn.* 660.

6. *sex libris*] *De republica;* wherein Scipio Africanus is an interlocutor.

Digitized by Google

quam prædibus, me ipsum obstrinxerim, quos tibi tam valde probari gaudeo; e quibus unum *ἱστορικόν*[7] requiris de Cn. Flavio Anci F. Ille vero ante decemviros non fuit: quippe qui Ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemviros institutus est. Quid ergo profecit, quod protulit fastos[8]? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. Nec vero pauci sunt auctores, Cn. Flavium scribam fastos protulisse, actionesque composuisse: ne me hoc, vel potius Africanum, (is enim loquitur,) commentum putes. *Οὐκ ἔλαθε σέ* illud de gestu his-
9 trionis[9]; tu sceleste suspicaris, ego *ἀφελῶς* scripsi. De me Imperatore[1] scribis te ex Philotimi litteris cognôsse. Sed credo te, jam in Epiro quum esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas a Pindenisso capto, alteras a Laodicea, utrasque tuis pueris datas. Quibus de rebus, propter casum navigandi, per binos tabellarios
10 misi Romam litteras publice. De Tullia mea tibi assentior; scripsique ad eam, et ad Terentiam, mihi placere. Tu enim ad me jam ante scripseras, *ac vellem te in tuum veterem gregem*[2] *retulisses*. Correcta vero epistola Memmiana[3] nihil negotii fuit. Multo enim malo hunc a Pontidia, quam illum a Servilia. Quare

7. *ἱστορικ.*] Wherein you find only one blunder in history, that about Cn. Flavius.

8. *protulit Fastos*] Before his time the *Fasti calendares*, wherein were marked the days on which public law business might, and those on which it might not be done, were kept close in the hands of the priests. So also were the formulæ of legal processes. All this did Cn. Flavius make public: for which he was raised from the rank of a simple scribe to that of Curule Ædile.—(*Liv.* ix. 46.)

9. *gestu histr.*] In the same book Cicero had passed strictures on the theatrical manner of the orators of his day. Atticus tells him that he had his eye on Hortensius: Cicero replies that he wrote *generally* (*ἀφελῶς*) or *simply*, i. e. with no meaning beyond the one on the surface.

1. *Imperatore*] See *arg. ad Ep.* 20. *lib. super.*

2. *gregem*] *Of the Equites.* Atticus was well pleased that Tullia was to marry a knight.

3. *Memmiano*] A letter recommending Memmius as a son-in-law.

Digitized by Google

adjunges† Aufium[4] nostrum, hominem semper amantem mei; nunc, credo, eo magis, quod debet etiam fratris[5] Appii amorem erga me cum reliqua hereditate crevisse qui declaravit, quanti me faceret, quum sæpe, tum in Bursa[6]. Næ tu me sollicitudine magna liberaris. Furnii[7] exceptio mihi non placet. Nec enim ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod ille solum excipit. Sed scriberem ad te de hoc plura, si Romæ esses. In Pompeio te spem omnem otii ponere non miror: ita res est; removendumque censeo illud *dissimulantem*[8]. Sed enim, *οἰκονομία*[9] si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequer *σχεδιάζοντα*. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, uti dixit Isocrates in Ephoro et Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus[1] cogitabam dare: mandavit enim pater. Ea sic observabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius[2] mihi quidem in amoribus est. Pueri autem aiunt, eum furenter irasci. Sed homo non doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui meique amantior. Thermum[3], Silium[4] vere audis laudari.

11 12 13

4. † *Aufium*] Hoc nomen corruptum. *Offium*. Marg. 1584. *Alfium*. Conr.—*Aufidium*. Ern.—Or.

5. *fratris*] Appius, a friend of Cicero, had left Aufius? his heir—Cicero says he has left him also, as a legacy, the love he bore to me.

6. *Bursa*] T. Munatius Plancus Bursa condemned, A.U.C. 702, of violence and bribery. Cicero was his accuser. After Pompey's defeat he was restored by Cæsar. (*Fam.* vii. 2; ix. 10.)

7. *Furnii*] Tribune of the people, and friend of Cicero, *Att.* v. 18, *amicum nostrum Furnium.* Attached to his decree, *that Cicero and Bibulus should be allowed to evacuate their provinces*, was the condition, (*exceptio*) *in case the Parthians kept quiet until June.*

8. *dissimulantem*] Atticus seems to have written, *that dissembling as Pompey was he still put his chief trust in him.*

9. *οἰκον.*] *Arrangement in the matter of this epistle.*

1. *Liberalibus*] Feast of Bacchus on March 21. (*Vib. Ov. Fast.* iii. 713, 771.)—*Whether the day is altered or not, by intercalations, I shall keep to the regular one.*

2. *Dionysius*] Tutor to the young Ciceros.

3. *Thermus*] Quæstor of Asia.

4. *Silium*] P. Silius Nerva, proprætor in Bithynia.

Digitized by Google

Valde se honeste gerunt. Adde M. Nonium[5], Bibulum; me, si voles. Jam Scrofa[6], vellem, haberet, ubi posset. Est enim lautum negotium. Ceteri infirmant πολίτευμα Catonis[7]. Hortensio quod caussam meam[8] commendas, valde gratum. De Amiano[9], spei nihil putat esse Dionysius. Terentii[1] nullum vestigium agnovi. Mœragenes[2] certe periit. Feci iter per ejus possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Hæc non noram tum, quum cum Democrito[3] tuo locutus sum. Rhosiaca[4] vasa mandavi. Sed heus tu, quid cogitas? in felicatis[5] lancibus et splendidissimis canistris, olusculis[6] nos soles pascere; quid te in vasis fictilibus appositurum putem? *Κέρας* Phemio mandatum est: reperietur; modo ali-
14 quid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ineptas litteras misit. Necdum Bibuli erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoveatur Senatus. Equidem sum in magna animi perturbatione. Si, ut opto, non prorogatur nostrum negotium; habeo Junium et Quintilem in metu. Esto; duo quidem menses sustinebit Bibulus. Quid illo fiet, quem reliquero, præsertim si fratrem? quid me autem, si non tam cito decedo? Magna turba est. Mihi tamen cum Deiotaro convenit, ut ille in meis castris esset cum suis copiis omnibus. Habet autem cohortes quadringe-

5. *Nonium*] M. Non. Suffenas, of Crete and Cyrene.

6. *Scrofa*] Cn. Tremellius: either holding, or desiring to hold, Macedon, as a province. *To Scrofa I wish a situation where he may do something.*

7. *Catonis*] *The rest discredit (infirmant) Cato's ideal notion of a commonwealth.*

8. *meam*] *Of not having to retain his province.*

9. *Amiano*] A Cilician debtor to Atticus?

1. *Terentius*] The run-away slave. (*Att.* v. 15.)

2. *Mœragenes*] (*Att.* v. 15.) The *robber whose band Terentius joined.*

3. *Democrito*] Slave of Atticus.

4. *Rhosiaca*] Rhosus, a town of Syria, famous for its potteries.

5. *felicatis*] Or *filicatis—embossed with fern-leaves.*

6. *Olusculis*] *You do not live on vegetables like Epicurus.*

Digitized by Google

narias nostra armatura xxx; equitum CIↃ CIↃ. Erit ad sustentandum, quoad Pompeius veniat; qui litteris, quas ad me mittit, significat, suum negotium illud fore. Hiemant in nostra provincia Parthi. Exspectatur ipse Orodes. Quid quæris? aliquantum est negotii. De Bibuli edicto, nihil novi, præter illam exceptionem, de qua tu ad me scripseras, *nimis gravi præjudicio in ordinem nostrum*[7]. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed lectiorem[8], ex Q. Mucii[9], P. F. edicto Asiatico, *extra quam*[1] *si ita negotium gestum est, ut eo stari non oporteat, ex fide bona:* multaque sum secutus Scævolæ; in iis illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent suis legibus. Breve autem edictum est propter hanc meam διαίρεσιν[2], quod duobus generibus[3] edicendum putavi: quorum unum est provinciale, in quo est de rationibus civitatum, de ære alieno, de usura, de syngraphis; in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de hereditatum possessionibus, de bonis possidendis, (magistris[4] faciendis,) vendendis: quæ ex edicto et postulari et fieri solent. Tertium, de reliquo jure dicundo, ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana[5] accommodaturum: itaque curo, et satisfacio adhuc omnibus. Græci vero exsultant, quod peregrinis judicibus utuntur. Nugatoribus quidem, inquies. Quid refert? Tamen se αὐτονομίαν adeptos putant.

7. *nostrum ordinem*] *The knights.* The manifesto of Bibulus was in favor of the provincials, and against the equestrian tax-collectors.

8. *lectiorem*] Inasmuch as Cicero's manifesto was more general than that of Bibulus.

9. *Mucii*] Scævola, consul in 659; and in the following year, Proconsul of Asia. (*Att.* v. 17.) He is here called *Publii Filii*, to distinguish him from Q. Mucius, the son of Quintus, Jurist, Augur, and Consul, 637, A.U.C.

1. *extra quam*] The usual form of introducing provisions.

2. *διαίρεσιν*] *Division.*

3. *generibus*] *Under two heads.*

4. *magistris*] Suppl. *auctionum.* In sales for the benefit of creditors.

5. *urbana*] Of the Prætors at Rome.

Digitized by Google

Vestri[6] enim, credo, graves habent, Turpionem sutorium et Vettium mancipem. De publicanis quid agam, videris quærere. Habeo in diliciis, obsequor, verbis laudo, orno; efficio, ne cui molesti sint. Τὸ παραδοξότατον, usuras[7] eorum, quas pactionibus adscripserant, servavit etiam Servilius[8]. Ego sic. Diem statuo satis laxam; quam ante si solverint, dico, me centesimas ducturum: si non solverint, ex pactione[9]. Itaque et Græci solvunt tolerabili fœnore; et publicanis res est gratissima. Sic illa jam habent, pleno modio, verborum[1] honorem, invitationem crebram. Quid plura? Sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisque maxime putet.

17 Sed tamen μηδὲν[2] αὐτοῖς. Scis reliqua. De statua Africani[3] (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων[4]! Sed me id ipsum delectavit in tuis litteris,) ain' tu? Scipio hic Metellus[5] proavum[6] suum nescit Censorem non fuisse? Atqui nihil habuit aliud inscriptum nisi, COS., ea statua, quæ ad Opis per te posita in excelso est. In illa item, quæ est ad Πολυδεύκους, hercule inscriptum est, COS., quam esses ejusdem, status, amictus, annulus, imago ipsa declarat. At mehercule ego quum in turma inauratarum eques-

6. *Vestri*] *Your Romans*.

7. *usuras*] Which the provincials paid to the tax-collectors, until they could pay the tax itself.

8. *Servilius*] Serv. Isauricus, Proconsul of Cilicia.

9. *ex pactione*] At *four per cent*.

1. *verborum*] So, *Att.* v. 21. *Nullos honores, nisi verborum decerni sino.*

2 μηδὲν] Suppl. *shew partiality*.

3. *Afric.*] This adjective, by itself, always means the Younger Scipio.

4. ἀσυγκλῶς] The transition from tax-collectors to statues.

5. *Metellus*] A. Scipio, adopted by Q. Metellus Pius, father-in-law to Pompey, and the supporter of his party in Africa.

6. *proavum*] P. Corn. Scip. Nasica Serapio, Consul with Bestia, A. U.C. 643. In the temple of Ops was a statue of Scipio Africanus inscribed, P. Cornelius P. F. Scipio Cens. This Cicero had mentioned in his *de Republicâ*. Metellus Scipio imagined that Cicero must have been mistaken, and have meant not Scipio Africanus, but Scip. Nasica. He ought, however, to have known that his ancestor never was Censor. Moreover the true reading was not Cens but COS. The truth was that Metellus had such indistinct notions of his ancestors, that in a series of gilt equestrian figures in relief, set up in the capitol by him, there was the name of Serapio under the figure of Africanus.

Digitized by Google

trium, quas hic in Capitolio posuit, animadvertissem in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum fabrile putavi, nunc video Metelli. O! ἀνιστορησίαν turpem! Nam illud de Flavio[7] et fastis, si secus est, commune erratum est; et tu belle ἠπόρησας, et nos publicam prope opinionem secuti sumus, ut multa apud Græcos. Quis enim non dixit, Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade, navigante in Siciliam, dejectum esse in mare? Redarguit Eratosthenes. Adfert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Samius, homo in historia diligens, quod cum multis erravit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? Num igitur jacet Theophrastus, si id a Timæo, tuo familiari, reprehensum est? Sed nescire, proavum suum Censorem non fuisse, turpe est; præsertim quum post eum Consulem, nemo Cornelius, illo vivo, Censor fuerit. Quod de Philotimo et de solutione H-S XX DC scribis; Philotimum circiter Kalend. Januar. in Chersonesum audio venisse: ac mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus[8] scribit se accepisse; ea quæ sint, nescio, et aveo scire. Verum hæc posterius et coram fortasse commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epistolæ commovit: scribis enim sic, τί λοιπόν? Deinde me obsecras amantissime, ne obliviscar vigilare, et ut animadvertam, quæ fiant. Num quid de quo inaudisti? etsi nihil ejusmodi est. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Nec enim me fefellisset, nec fallet. Sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare visa est. D. M. Octavio[9], iterum jam tibi rescribo, te

18 19 20 21

7. *de Flavio*] *Vid. supr.* This was another point where Cicero's historical knowledge was impugned. He defends himself by quoting blunders of the Greek historians.

8. *Camillus*] Confidential friend of Cicero.

9. *Octavio*] v. 21.

Digitized by Google

illi probe respondisse. Paullo vellem fidentius. Nam Cælius libertum ad me misit, et litteras accurate scriptas: sed de Pantheris fœde, ac civitatibus. Rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea provincia nummum, nisi in æs alienum, erogari; docuique, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum, quem plane diligo, ut, quum alios accusasset, cautius viveret. Illud autem alterum, alienum esse existimatione
22 mea, Cibyratas imperio meo publice venari. Lepta tua epistola gaudio exsultat. Etenim scripta belle est, meque apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandavit, ut mihi salutem adscriberes: gratum etiam Pilia: sed illa officiosius, quod mihi, quem numquam vidit. Igitur tu quoque salutem utrique adscribito. Litterarum datarum prid. Kal. Januar. suavem habuit recordationem clarissimi jurisjurandi[1]: quod ego non eram oblitus. Magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus re-
23 spondimus. Ecce autem alia pusilla epistola; quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tusculanum[2]: nisi forte —: solet enim cum suo tibicine[3]: et velim scire, quis sit status ejus. Lentulum quidem nostrum, præ ære, Tusculanum proscripsisse[4] audio. Cupio hos expeditos[5] videre: cupio etiam Sextium; adde, si vis, Cælium; quibus omnibus[6] est,

1. *juris-jur.*] In a letter dated Dec. 30, Atticus remembers that that was the anniversary of a noble oath sworn by Cicero, and Cicero thanks him for thinking of it, *for on that day I was great, though I wore but the Toga prætextata.*

2. *Tusculanum*] Supp. *vendere.*

3. *tibicine*] Suppl. *oblectare.*

4. *proscripsisse*] *Advertized.*

5. *expeditos*] *Out of debt.*

6. *quibus omnibus*] All these belonged to the constitional party, but were too much in debt to do otherwise than sell themselves to Cæsar.

Digitized by Google

αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι.

De Memmio[6] restituendo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatii Sidicino nomine, nec nulla nec magna spe sumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentissime Deiotarus curat, graviter ægrum. Respondi etiam minori[7]. Tu, velim, dum ero Laodiceæ, id est, 24 ad Idus Mai. quam sæpissime mecum per litteras colloquare: et quum Athenas veneris, (jam enim sciemus de rebus urbanis, de provinciis, quæ omnia in mensem Martium sunt collata,) utique ad me tabellarios mittas. Sed 25 heus tu, jamne vos a Cæsare, per Herodem[8] talenta Attica L extorsistis? In quo, ut audio, magnum odium Pompeii suscepistis. Putat enim, suos nummos vos comedisse[9]; Cæsarem in Nemorensi[1] ædificando diligentiorem fore. Hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, sed Pompeii tamen familiari, audivi. Hic Vedius venit mihi obviam cum duobus essedis, et rheda equis juncta, et lectica, et familia magna: pro qua, si Curio legem pertulerit[2], H-S centena pendat necesse est. Erat præterea cynocephalus[3] in essedo: nec deerant onagri. Numquam vidi hominem nequiorem. Sed extremum audi. Deversatus est Laodiceæ apud Pompeium Vin-

6. *Memmius*] Who was banished for bribery. *Att.* iv. 16, 18: *Q. Fr.* iii. 2.

7. *minori*] *Scil. epist.; vid. init. huj. sect.*

8. *Herodem*] Agent to Cæsar. Cæsar owed to Pompey part of the dowry of his daughter Julia, lately dead.

9. *comedisse*] Pompey thought that Cæsar would do better in paying his daughter's dowry, than in building villas, and borrowing of Atticus, who, in drawing upon Cæsar, seemed to *swallow Pompey's money.*

1. *Nemorensi*] In the Arician territory was a grove sacred to Diana: Here Cæsar built a superb villa, and because it did not suit him, pulled it down. *Suet. in vit. Jul.*

2. *legem pertulerit*] Curio was desirous of bringing in a bill for widening and repairing the roads all over Italy: the money to be raised by a tax upon vehicles, &c. *Curio—legem viariam, jactavit. Fam.* viii. 6.

3. *cynocephalus*] An Indian monkey: *Simia Inuus* of Linnæus.

Digitized by Google

dullum[4]: ibi sua deposuit, quum ad me profectus est. Moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit: quum omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. In his inventæ sunt quinque planguncule[5] matronarum, in quibus una sororis[6] amici tui, hominis Bruti, qui hoc[7] utatur; et illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te volui παριστορῆσαι. Sumus 26 enim ambo belle curiosi. Unum etiam velim cogites. Audio Appium[8] προπύλαιον Eleusine facere. Num inepti fuerimus, si nos quoque Academiæ fecerimus? Puto, inquies. Ergo id ipsum scribes ad me. Equidem valde ipsas Athenas amo. Volo esse aliquod monumentum. Odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. Sed ut tibi placebit: faciesque me, in quem diem Romana incidant mysteria, certiorem, et quo modo hiemaris. Cura ut valeas. Post Leuctricam[9] pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.

Ep. cclii. seq. ad Fam. xiii. 54.

4. *Vindullum*] From his *prænomen*, and the fact of Pompey being interested in the disposition of his property after his death, most likely a freedman of Pompey. *Obs.* Patrons and freedmen dying without heirs, and intestate, were heirs to each other's property.

5. *plangunculæ*] Dim. from πλαγγών, from πλάσσω, *a waxen image.* The Roman ladies favoured their admirers with their likenesses.

6. *sororis*] Junia, sister of Brutus, wife of Lepidus.

7. *hoc*] *A stupid man to make such an one as Vedius his friend, (hoc utatur,) since Lepidus was, what his name denotes, (an affable one,) to be so careless.* After *Lepidi* understand *uxor.*

8. *Appium*] He was desirous of immortalizing himself by building a vestibule before the temple of Eleusis. *Shall I do the same at Athens?* asks Cicero.

9. *Leuctricam*] The fray between Clodius and Milo, at Bovilla. This is the second letter thus dated.

Digitized by Google

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Q. Fratris in uxorem consilio, 1, 2. de aliquot erratis in libro *de Republica*, 3. de sua in Provinciam moderatione, 4, 5. de spe discessus e Provincia, 6. de Bruti cum Salaminiis negotiis, 7, 9. de Appii causa, aliisque rebus, 10.

1 Quum Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, salutandi caussa, venisset, et se statim ad te navigaturum esse diceret; has ei litteras dedi: quibus ad eas rescripsi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et respondebo primum postremæ tuæ paginæ; quæ mihi magnæ molestiæ fuit; quod ad te scriptum est a Cincio de Statii[2] sermone: in quo hoc molestissimum est, Statium dicere, a me quoque id consilium probari. Probari autem? De isto hactenus. Dixerim me vel plurima vincla tecum summæ conjunctionis optare: etsi sunt amoris arctissima: tantum abest, ut ego ex eo, quo adstricti sumus, laxari aliquid velim. 2 Illum autem multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam lenivi iratum. Id scire te arbitror. In hac autem peregrinatione militiave nostra sæpe incensum ira vidi, sæpe placatum. Quid ad Statium scripserit, nescio. Quidquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erat maxime curæ, ne quid fiat secus, quam volumus, quamque oportet. Nec satis est in ejusmodi re, se quemque præstare: maximæ partes istius officii sunt pueri Ciceronis, sive jam adolescentis: quod qui-

1. Epistol. II.] Laodicea, April, 704, A.U.C.

2. *Statii*] Who had said Q. Cicero meant to dismiss his wife, Atticus's sister. *Att.* v. 13.

Digitized by Google

dem illum soleo hortari. Ac mihi videtur matrem valde, ut debet, amare, teque mirifice. Sed est magnum illud quidem, verumtamen multiplex pueri ingenium: quo 3 ego regendo habeo negotii satis. Quoniam respondi postremæ tuæ paginæ prima mea; nunc ad primam revertar tuam. Peloponnesias[3] civitates omnes maritimas esse, hominis non nequam, sed etiam tuo judicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. Is multis nominibus[4] in Trophoniana Chæronis[5] narratione Græcos in eo reprehendit, quod mare tam secuti sunt: nec ullum in Peloponneso locum excipit. Quum mihi auctor placeret (etenim erat ἱστορικώτατος, et vixerat in Peloponneso;) admirabar tamen; et, vix accredens, communicavi cum Dionysio. Atque is primo est commotus: deinde, quod tum de isto Dicæarcho non minus bene existimabat, quam tu de C. Vestorio[6], ego de M. Cluvio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ[7] censebat esse Lepreon quoddam maritimum; Tenea autem, et Aliphera, et Tritia νεόκτιστα ei videbantur; idque τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit istorum. Atque istum ego locum totidem verbis a Dicæarcho transtuli. Phliasios[8] autem dici sciebam: et ita, fac ut habeas:

3. *Peloponn.*] More defences of the historical matters in his book *de Republica*. Cicero seems to have given out there that all the towns of the Morea were maritime, and here he says that he did so on the authority of Dicæarchus.

4. *nominibus*] *In many points.* So, *nomine sceleris damnati. Verrin.* v. 5. *Nomine negligentiæ suspectus. Fam.* i. 2.

5. *Chæronis*] Dicæarchus had written a book περὶ τῆς Τροφωνίου καταβασέως. Therein he puts words in the mouth of Chæron.

6. *Vestorio—Cluvio*] Dicæarchus is at least as trustworthy, as an historian, as Vestorius and Cluvius are as bankers.

7. *Arcadiæ*] *Arcadia, being inland, may seem an exception to the general rule; yet Lepreon may have once been on the coast, and Tenea, Aliphera, and Tritia are modern towns (inasmuch as no mention is made of them in Homer's catalogue.)*

8. *Phliasios*] *Here he defends his etymologies. I knew that the people of Phlius should be called Phliasii, and not Phliuntii, but was misled by the analogy of* ὀπουντιοι, *from* ὀποῦς, etc.

Digitized by Google

nos quidem sic habemus. Sed primo me ἀναλογία deceperat, Φλιοῦς, Ὀποῦς Σιποῦς: quod Ὀπούντιοι Σιπούντιοι. Sed hoc continuo correximus. Lætari te 4 nostra moderatione et continentia video. Tum id magis faceres, si adesses, atque hoc foro, quod egi ex Idibus Febr. Laodiceæ ad Kalend. Mai. omnium diocesium, præter Ciliciæ. Mirabilia quædam effecimus: ita multæ civitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde levatæ sunt: omnes, suis legibus et judiciis usæ, αὐτονομίαν adeptæ, revixerunt. His ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas aut levandas dedi; uno, quod omnino nullus in imperio meo sumptus factus est, (nullum quum dico, non loquor ὑπερβολικῶς,) nullus, inquam, ne teruncius quidem. Hac autem re, incredi- 5 bile est, quantum civitates emerserint. Accesit altera. Mira erant in civitatibus ipsorum furta Græcorum, quæ magistratus sui fecerant. Quæsivi ipse de iis, qui annis decem proximis magistratum gesserant. Aperte fatebantur. Itaque, sine ulla ignominia, suis humeris pecunias populis retulerant. Populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil solverant, etiam superioris lustri reddiderunt. Itaque publicanis in oculis sumus [9]. Gratis, inquis, viris. Sensimus. Jam cetera jurisdictio nec imperita, et clemens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minime provinciales [1]. Nihil per cubicularium [2]. Ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. Grata hæc et magna, mihique nondum laboriosa ex illa vetere militia [3]. Nonis Mai. in Ciliciam 6 cogitabam: ibi quum Junium mensem consumpsissem,

9. *in oculis sumus*] *Find favour in the eyes of.*

1. *provinc.*] After the fashion of the former provincial governors.

2. *cubicular.*] *Gentlemen of the bed-chamber.*

3. *militia*] *Of the Forum.*

Digitized by Google

atque utinam in pace! (magnum enim bellum impendit a Parthis) Quintilem in reditu ponere. Annuæ enim mihi operæ[4] a. d. iii. Kalend. Sext. emerentur. Magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta urbana usque ad Nonas Martias: e quibus intelligebam, Curionis nostri constantia[5] omnia potius actum iri, quam de provinciis. Ergo, ut spero, prope-
7 diem te videbo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim mavis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea provincia perficere, aut in regno[6] experiri. Omni igitur modo egi cum Rege et ago quotidie, per litteras scilicet. Ipsum enim triduum quatriduumve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberavi. Sed et tum præsens, et postea creberrimis non destiti rogare et petere mea caussa; suadere et hortari sua. Multum profeci; sed quantum, non plane, quia longe absum, scio. Salaminios[7] autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio vellent solvere; sed centesimis ductis a proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renovatis quotannis. Numerabantur nummi: noluit Scaptius. Tu qui ais, Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. Fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. Audio omnino Scaptium pœnitere. Nam quod Senatus consultum esse dicebat, ut jus ex syngrapha diceretur; eo consilio factum est, quod pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumpserant. Vetabat autem Auli[8] lex, jus dici de ita sumpta pecunia. Decrevit igitur Senatus, ut jus diceretur ista syngrapha. Nunc ista habet juris idem, quod

4. *annua opera*] *My year's labour in my province will be out* (*emerentur.*)

5. *constantia*] *Obstinacy.* Curio opposed all the acts of every one but Cæsar's friends.

6. *regno*] Cappadocia.

7. *Salamin.*] *Epist. ad Att.* v. 21.

8. *Auli*] Gabinii. *Ep.* v. 21.

Digitized by Google

ceteræ; nihil præcipui. Hæc a me ordine facta, puto 8 me Bruto probaturum; tibi? nescio; Catoni certe probabo. Sed jam ad te ipsum revertor. Ain' tandem, Attice, laudator integritatis et elegantiæ?

Ausus es hoc ex ore tuo?

inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdum, quod non simul sis, paterere me id facere, si vellem? Non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco[9] minus multi primo fuerunt. Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? Non fecissent autem? immo quid ante adventum meum non fecerunt? Inclusum in curia senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint nonnulli fame. Erat enim præfectus Appii Scaptius, et habebat turmas[1] ab Appio. Id me igitur tu, cujus mehercule os mihi ante oculos solet versari, quum de aliquo officio ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus ut Scaptius sit? Alias hoc statueramus, ut negotiatorem neminem: idque Bruto probaveramus. Habeat is turmas? Cur potius, 9 quam cohortes? Sumptu jam nepos[2], evadit Scaptius. Volunt, inquis, principes[3]. Scio. Nam ad me Ephesum usque venerunt, flentesque equitum scelera et miserias suas detulerunt. Itaque statim dedi litteras, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamque caussam, tum ob ceteras, Salaminii nos in cælum decretis suis sustulerunt. Sed jam quid opus equitatu? Solvunt enim Salaminii. Nisi forte id volumus armis efficere, ut fœnus quaternis centesimis ducant. Et ego audebo legere

9. *Spartaco*] He began his aggression with a band of not more than fifty men.

1. *turmas*] *Turmæ equitum, cohortes peditum.* Sch.

2. *nepos*] *Spendthrift.* Scaptius had volunteered to support them, if granted, at his own expense.

3. *principes*] *Of the Salaminians.*

Digitized by Google

umquam, aut attingere eos libros[4], quos tu dilaudas, si tale quid fecero? Nimis, nimis, inquam, in isto Brutum amasti, dulcissime Attice: nos, vereor, ne parum. Atque hæc, scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. Cog-
10 nosce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus; honeste tamen, sed plane libenter: nec enim ipsum odimus: et Brutum amamus: et Pompeius mirifice a me contendit; quem mehercule plus plusque in dies diligo. C. Cælium Quæstorem huc venire audisti. Nescio, quid sit: sed —. Pammenia[5] illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. Tuorum itinerum tempora scire sane velim. Εὐήθειαν Sempronii Rufi[6] cognovi ex epistola tua Corcyræa. Quid quæris? invideo potentiæ Vestorii. Cupiebam etiam nunc plura garrire; sed lucet; urget turba, festinat Philogenes. Valebis igitur, et valere Piliam et Cæciliam nostram jubebis litteris: salvebis a meo Cicerone.

Ep. cclvi. seq. ad Fam. ii. 13.

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

De successore in Provincia relinquendo, 1—3. De Bruti rebus, 4—7. De Q. Ciceronis pietate, 8, 9. Rogat ut sibi Celeres oratio mittatur, 10.

1 Etsi nil sane habebam novi, quod post accidisset, quam dedissem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen quum Philotimum Romam remitterem, scriben-

4. *libros*] *De Republica.*

5. *Pammenia*] *Quæ acta sunt de domo pueri Pammenis. Vid. ep. ad Att.* v. 20. *sect.* 10. *ubi—De domo Pammenis des operam*: *et not. Sch.—Manutius conjecit Ciceronem et Atticum huic puero tutores fuisse.*

6. *Rufii*] *Att.* v. 2.

1. Epistol. III.] Cilicia; June, 704. A.U.C.

Digitized by Google

dum aliquid ad te fuit. Ac primum illud, quod me maxime angebat: (non quo me aliquid juvare posses: quippe; res enim est in manibus: tu autem abes longe gentium:

πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλός)

obrepsit dies, ut vides, (mihi enim a. d. III. Kal. Sext. de provincia decedendum est,) nec succeditur. Quem relinquam, qui provinciæ præsit? Ratio quidem et opinio hominum postulat fratrem: primum, quod videtur esse honos: nemo igitur potior: deinde, quod solum habeo prætorium. Pomptinius[2] enim ex pacto et conventu (nam ea lege exierat) jam a me discesserat. Quæstorem[3] nemo dignum putat. Etenim est levis, libidinosus, tagax. De fratre autem primum illud est: 2 persuaderi ei non posse arbitror. Odit enim provinciam. Et hercule nihil odiosius, nihil molestius. Deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei sit officii? Quum bellum esse in Syria magnum putetur, id videatur in hanc provinciam erupturum; hic præsidii nihil sit; sumptus annuus decretus sit; videaturne aut pietatis esse meæ, fratrem relinquere; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? Magna igitur, ut vides, sollicitudine afficior, magna inopia consilii. Quid quæris? Toto negotio nobis opus non fuit. Quanto tua provincia[4] melior? Decedes, quum voles; nisi forte jam decessisti: quem videbitur, præficies Thesprotiæ et Chaoniæ. Necdum tamen ego Quintum conveneram, ut jam, si id placeret, scirem, possetne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid vellem, habebam. Hoc est igitur ejusmodi. Re- 3 liqua plena adhuc et laudis et gratiæ, digna iis libris[5],

2. *Pomptinius*] His lieutenant.
3. *Quæstorem*] Mescinius.
4. *tua provincia*] Epirote farm.
5. *iis libris*] *De Republica.*

Digitized by Google

quos tu laudas. Conservatæ civitates; cumulate publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo; decreto justo et severo perpauci; nec tamen quisquam, ut queri audeat. Res gestæ dignæ triumpho: de quo ipso nihil cupide agemus; sine tuo quidem consilio certe nihil. Clausula est difficilis in tradenda provincia. Sed hæc 4 Deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis; sæpius et certiora audis. Equidem doleo, non me tuis litteris, certiorem fieri. Huc enim odiosa afferebantur de Curione[6] de Paullo: non quo ullum periculum videam stante Pompeio, vel etiam sedente; valeat modo: sed mehercule Curionis et Paulli, meorum familiarium, vicem doleo. Formam igitur mihi totius reipublicæ, si jam es Romæ, aut quum eris, velim mittas, quæ mihi obviam veniat, ex qua me fingere possim, et præmeditari, quo animo accedam ad Urbem. Est enim quiddam, advenientem non esse peregrinum atque 5 hospitem. Et, quod pæne præterii, Bruti tui caussa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprii numerabant[7]. Sed Scaptius centesimis, renovato in singulos annos fœnore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior[8] per ipsum[9], quam per me in Brutum: quem tamen ego præstare[1] non poteram. Erat enim Rex perpauper; aberamque ab eo ita longe, ut nihil

6. *Curio*] Tribun. Pleb. Paullus Æmilius consul; each in the pay of Cæsar.

7. *numerabant*] *Numerare volebant.* So

> *Inclusam Danaen turris ahenea*
> *Robustæque fores, et vigilum canum,*
> *Tristes excubiæ,* munierant *satis*
> *Nocturnis ab adulteris.*—Hor.

munierant—would have shielded.

8. *prolixior*] *Professing a willingness to pay.*

9. *per ipsum*] *On the score of Pompey standing high with him.*

1. *præstare*] *Be responsible for—Ariobarzanes was willing to pay Brutus, owing to my representations, as he was to oblige Pompey, on the score of his own (Pompey's) personal character. However, he was so poor that I cannot be responsible for him, and so far off that I can only attack by means of letters.*

Digitized by Google

possem, nisi litteris; quibus pugnare non destiti. Summa hæc est. Pro ratione pecuniæ liberalius est Brutus tractatus, quam Pompeius. Bruto curata hóc anno talenta circiter c.; Pompeio in sex mensibus promissa cc. Jam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix potest. Quid est igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas[2], Matinium, Scaptium[3]; qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset; aut quia præfectus non est, quod ego nemini tribui negotiatori; non C. Vennonio, meo familiari; non tuo M. Lænio; et quod tibi Romæ ostenderam me servaturum, in eo perseveravi. Sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam quum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. Is a me Tribunatum quum accepisset, quem ego ex Bruti litteris ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo Tribunatu[4]. Gavius[5] 6 est quidam; cui quum præfecturam[6] detulissem Bruti rogatu, multa et dixit et fecit cum quadam mea contumelia P. Clodii canis. Is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est; nec, quum postea in castra venisset, atque inde discederet, "numquid vellem[7]," rogavit; et fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. Hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorum hominum contumaciam numquam tulerim, ferrem hujus asseclæ? Etsi hoc plus est, quam ferre, tribuere etiam beneficii aliquid et honoris. Is igitur Gavius, quum Apameæ me nuper vidisset Roman proficiscens, me ita appellavit: (Culleo-

2. *meras nugas*] *Homines levissimos et nequissimos.*—Sch.

3. *Scaptius*] M. Scaptius, *the brother.*

4. *Tribun.*] Sc. *Militum.*

5. *Gavius*] *Præfecturas Scaptio et Gavio detuli. Ep.* i. *h. l.* §. 4.

6. *præfecturam*] *Nempe extra Provinciam.* Sch.

7. "*numquid vellem*"] *Att.* v. 2.

Digitized by Google

nem[8] vix auderem:) unde, inquit, me jubes petere cibaria præfecti? Respondi lenius, quam putabant oportuisse, qui aderant; me non instituisse iis dare cibaria, quorum opera non essem usus. Abiit iratus. Hujus nebulonis obiratione[9] si Brutus moveri potest, licebit 7 eum solus ames; me æmulum non habebis. Sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. Tibi tamen caussam notam esse volui: et ad ipsum hæc perscripsi diligentissime. Omnino (soli enim sumus[1]) nullas umquam ad me litteras misit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non inesset arrogans, ἀκοινώνητον[2] aliquid. Tibi autem valde solet in ore esse,

Granius[3] autem

Non contemnere se, et Reges odisse superbos:

in quo tamen ille mihi risum magis, quam stomachum, movere solet: sed plane parum cogitat, quid scribat, aut 8 ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, et certe, epistolam inscriptam patri suo. Solet enim aperire, idque de meo consilio; si quid forte sit, quod opus sit sciri. In ea autem epistola erat illud idem de sorore[4], quod ad me. Mirifice conturbatum vidi puerum. Lacrimans mecum est questus. Quid quæris? miram in eo pietatem, suavitatem, humanitatemque perspexi: quo majorem spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. Id te igitur 9 scire volui. Ne illud quidem prætermittam: Hortensius,

8. *Culleonem*] *I could scarcely dare to address a mere nobody (like Culleo) in such language.*

9. *obiratione*] Ἅπαξ λεγαμένον.

1. *soli enim sumus*] *To speak in confidence.* So, in Greek, αὐτοι γὰρ ἐσμέν.

2. ἀκοιν] *Quod abhorret ab amicitiæ communitate; quum ab amico iniqua quædam aut inhonesta postulantur.* Sch.

3. *Granius*] *Granius præco asperioribus facetiis sæpe magna cum libertate proceres perstringebat* (*v. Orat. pro Planc.* 14.) *Versiculi sunt Lucilii.*—Sch. The blunt, (perhaps affectedly so,) bearing of Brutus, is here alluded to.

4. *sorore*] Of Atticus. His father's wife threatened with a divorce. *See Ep. sup.* §. 2.

Digitized by Google

filius[5], fuit Laodiceæ, gladiatoribus[6], flagitiose et turpiter. Hunc ego patris caussa vocavi ad cænam, quo die venit; et ejusdem patris caussa nihil amplius. Is mihi dixit, se Athenis me exspectaturum, ut mecum[7] decederet. Recte, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil esse, quod dixit. Nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule multum diligo. Sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minime volo. Hæc sunt; etiam illud. Orationem Q. Celeris[8] 10 mihi velim mittas contra M. Servilium[9]. Litteras mitte quam primum: si nihil; nihil fieri[1], vel per tuum tabellarium. Piliæ et filiæ salutem. Cura, ut valeas.

Ep. cclxiv. seq. Fam. iii. 11.

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Provincia relinquenda, 1. De Philotimo in computationibus peccante, 2, 3.

Tarsum venimus Nonis Juniis. Ibi me multa move- 1 runt: magnum in Syria bellum; magna in Cilicia latrocinia! mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum; relinquendus erat ex Senatus consulto qui

5. *Hortensius filius*] *Cujus, ut ait Val. Max.* v. 9. 2. *et impietatem pater suspectam, et nequitiam invisam habebat.* Sch.

6. *gladiatoribus*] *Illis diebus quibus Laodiceæ gladiatoria spectacula edebantur.* Sch.

7. *mecum*] *As I returned to Rome.*

8. *Celeris*] Prætor, under Cicero's consulate; now accusing M. Servilius of extortion.

9. *Servil.*] *Geminium eundem fuisse probabile est, de quo ab aliis accusato narrat Cælius. Ad. Fam.* viii. 8. §. 2. Sch.

1. *nihil fieri*] *Even if nothing be going on, write to say so.*

Epistol. IV.] Tarsus, after June 5, 704. A.U.C.

Digitized by Google

præesset. Nihil minus probari poterat, quam Quæstor Mescinius. Nam de Cælio[2] nihil audiebamus. Rectissimum videbatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta[3], discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea. O rem totam odiosam? sed hæc fortuna viderit; quoniam consilio non 2 multum uti licet. Tu, quando Romam salvus, ut spero, venisti, videbis, ut soles, omnia, quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cujus de conditione, quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, quum tu in Græcia esses: deinde de honore[4] nostro. Quod enim tu abfuisti, vereor ut satis diligenter actum in Senatu sit 3 de litteris[5] meis. Illud præterea *μυστικώτερον* ad te scribam: tu sagacius odorabere: *τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος*[6] (*οἶσθα ὃν*[7] *λέγω*) *ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν*[8] *ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους*[9] *ἐκ τῆς ὠνῆς*[1] *τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου*[2] *τυραννοκτόνου*[3]. *δέδοικα δὴ, μήτι νοήσῃς*[4]. *εἰς δήπου*[5] *τοῦτο δὴ περισκεψάμενος*[6] *τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι*[7]. non queo tantum, quantum vereor, scribere. Tu autem fac, ut mihi tuæ litteræ volent obviæ. Hæc

2. *Cælio*] Cælius Caldus. To him is addressed *ad Fam.* ii. 19.

3. *molesta*] See *Ep.* iii. *h. l.* §. 2.

4. *honore*] Of a thanksgiving for his victories at Amanus and Pindenissus.

5. *literis*] *Ad Senatum supplicationem postulantibus.* Man.

6. *ἀπελ.*] *Freedman.*

7. *οἶσθα ὃν*] *Philotimus.*

8. *ἐξ ὧν*] *To be joined with ἔδοξε; to judge from some things that he has inconsiderately spoken.*

9. *πεφ. τὰς ψήφ.*] *To have confused the accounts or calculations.*

1. *ὠνῆς*] *Sale.*

2. Κρωτ.] *Milo;* whose namesake, the Athlete, was a native of Crotona.

3. *τυραν.*] *Slayer of Clodius.* For an account of the sale, see *ad Att.* v. 8. §. 2.

4. *μήτι νοήσης*] Lamb. 1566. *μήτι οὐ νοήσης·* in m. 1584. *μή τι νοήσῃ*, et ita Vet. Cd. Orell.

5. *εἷς δήπου*] Oxon. i, 2. Crat. Lamb. *δέδοικα δὴ, μή τοι νοήσῃς, οἰδίπου· τοῦτο δή.* Valck. ad *Fragm. Eurip.* p. 163.—Orell. E. Sophoclis Ædipode deprompta esse conjiciebat Valck. *εἷς δήπου, ipse solus, nemine alio adhibito.*

6. *περισ.*] *Looking to.*

7. *ἐξασφ.*] *Secure.*

Digitized by Google

festinans scripsi in itinere atque agmine. Piliæ et puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices.

Ep. cclxviii. seq. ad Att. vi. 5.

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Philotimo, 1, 2. de Provincia relinquenda, 3, 4.

Nunc quidem profecto Romæ es: quo te, si ita est, salvum venisse gaudeo: unde quidem quamdiu abfuisti, magis a me abesse videbare, quam si domi[2] esses. Minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. Quare velim, etsi, ut spero, te hæc legente aliquantum viæ processero, tamen obvias mihi litteras quam argutissimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo scripsi ad te antea: τῆς ξυναόρου[3] τῆς ἐμῆς οὐξελεύθερος[4] ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων[5], καὶ ἀλύων[6] τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις[7] ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου[8]. Hoc tu indaga, ut soles; ast hoc magis: ἐξ ἄστεως[9] ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν μνῶν κδ. μη. ὀφειλημάτων Καμίλλῳ[1]. ἑαυτόν[2] τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιατικῶν[3]

1. Epistol. V.] Tarsus, June 27, 704. A.U.C.

2. *domi*] *In Epirus*. This was in reality nearer to Cicero; however, whilst Atticus was absent from *Rome*, he heard less of what was going on, and had a friend the fewer at head-quarters.

3. ξυναρ.] *Terentia.*

4. οὐξελεύθ.] *Philotimus.*

5. βατταρ.] *From his stammering.*

6. ἀλύων] *Being confused in his reckonings.*

7. ταῖς λέσχ.] *In what he lets out in conversation.* So in *Ep. sup.* ἐξ ὧν ἀλογ. παρεφθέγγετο.

8. Κροτων.] *Vid. ep. sup.*

9. ἄστεως ἑπτ.] *Rome.*

1. Καμίλλῳ] *A jurist, and confidential friend of Cicero. See Att.* v. 8. §. 3. vi. 1. §. 19.

2. ἑαυτόν] *While he himself owed.*

3. Χερσον.] See *Ep.* i. *h. l.* §. 19.

Digitized by Google

μη· καὶ μνᾶς κληρονομήσας χμχμ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι, πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ[4] νουμηνίᾳ· τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ[5], μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι[6]. Ταῦτα οὖν[7], πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται, δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων[8] ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας[9]: ὅσας[1] αὐτὸν ἠνέγκαμεν σφόδρα δέδοικα. Καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σκεδὸν ἐλπίσας· ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπὼν, Εἴκω· αἰσχρόν[2] τοι δηρόν τε μένειν· meque objurgavit vetere proverbio, τὰ μὲν διδόμενα[3]. Reliqua vide, et, quantum fieri potest, 3 perspice. Etsi annuum tempus prope jam emeritum habebamus: dies enim XXXIII erant reliqui: sollicitudine provinciæ tamen vel maxime urgebamur. Quum enim arderet Syria bello; et Bibulus, in tanto mærore[4] suo, maximam curam belli sustineret; ad meque Legati ejus et Quæstor[5] et amici litteras mitterent, ut subsidio venirem: etsi exercitum infirmum habebam; auxilia sane bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Lyciorum[6]; hæc enim sunt nostra robora: tamen esse officium meum

4. *του δευτ. μην. τ. ν.*] *From the first of February.*

5. Κόν. πατρ.] *Timotheus.* That was the name of Conon, the famous Athenian general.

6. *μηδ. ὁλοσχ. πεφ.*] *Has altogether thought nothing about the matter.*

7. *ταῦτα οὖν*] Supp. *Look to.*

8. *τόκων*] *Interest.*

9. *προεκ. ἡμέρ.*] *First of Feb.*

1. *ὅσας*] Suppl. *ἡμέρας*—*As long as I had him about me, I was uneasy: for he came to see what he could get, and expecting to obtain something. When he found out his mistake he went away foolishly; saying, "I go. It is base to remain long, &c."*

2. *αἰσχρόν*] *Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τ' ἀπόνεσθαι.* Il. ii. 298.

3. *τὰ μὲν διδ.*] Cicero complains to Philotimus of the badness of his accounts; Philotimus answers "*That he must be glad to get what he can.*" *Διδόμενα ἀνάγκη δέχεσθαι.* Plat. Gorg.

4. *mærore*] A tumult had broken out at Alexandria, wherein the two sons of Bibulus were killed. Cæs. bell. Civ. iii.

5. *quæstor*] *Caninius.* See *Fam.* ii. 17.

6. *Galat. Pisid. Lyc.*] *Quæ nationes non parebant populo Romano, excepta Pisidiæ parte.* MAN.

Digitized by Google

putavi, exercitum habere quamproxime hostem, quoad mihi præesse provinciæ per Senatus consultum liceret. Sed, quo ego maxime delectabar, Bibulus molestus mihi non erat; de omnibus rebus scribebat ad me potius[7]: et mihi decessionis dies λεληθότως obreptat: qui quum advenerit, ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam; nisi Caldus[8] Quæstor venerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epistolam facere: sed nec erat res, de qua scriberem: nec jocari præ cura poteram. Valebis igitur, et puellæ salutem Atticulæ dices, nostræque Piliæ. 4

Ep. cclxix. seq. ad Att. vi. 7.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Dolabellæ affinitate, 1. de Attici largitione; de Hortensii morte, 2. de Cælio Provinciæ præfecto, 3. de spe triumphi, 4.

1 Ego, dum in provincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris[2] ejus socer. Id quidem, inquis, Dii approbent. Ita velim: teque ita cupere certo scio. Sed crede mihi, nihil minus putaram ego; qui de Ti. Nerone[3], qui mecum egerat[4], certos homines ad mulieres miseram; qui Romam venerunt, factis sponsalibus[5]. Sed hoc spero melius. Mulieres quidem valde intelligo delectari obsequio et comitate adolescentis.

7. *potius*] *Rather than about the war.*

8. *Caldus*] *Cælius Caldus. Vid. ep. sup.*

1. Epistol. VI.] Sida; August, 704. A.U.C.

2. *accusatoris*] Dolabella, just married to Cicero's daughter, was accusing Appius of extortion. See the letters of the third book; *ad Famil.*

3. *Nerone*] *Tiberii, Imperatoris Augusti; privigni patre.* Sch.

4. *egerat*] About marrying Tullia.

5. *sponsalibus*] *The betrothal.*

Digitized by Google

2 Cetera noli ἐξακανθίζειν[6]. Sed heus tu, πυροὺς[7] εἰς δῆμον Athenis? Placet hoc tibi? Etsi non impediebant mei certe libri (non enim ista largitio fuit in cives, sed in hospites liberalitas) me tamen de Academiæ[8] προπύλῳ jubes cogitare; quum jam Appius de Eleusine non cogitet. De Hortensio[9] te certo scio dolere. Equidem excrucior. Decreram enim cum eo valde familiariter
3 vivere. Nos provinciæ præfecimus Cælium[1]: puerum, inquies, et fortasse fatuum et non gravem et non continentem. Assentior: fieri non potuit aliter. Nam quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo; eæ me pungebant. Videbam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς[2] caussæ; et erant eædem mihi. Puero tradere me? Fratri autem? [Illud] non utile nobis. Nam præter fratrem nemo erat, quem sine contumelia Quæstori, nobili præsertim, anteferrem. Tamen, dum impendere Parthi videbantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reipublicæ caussa contra Senatus consultum ipse remanere: qui posteaquam, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. Videbam sermones: hui! fratrem reliquit? num est hoc, non plus annum obtinere provinciam? quid, quod Senatus eos voluit

6. ἐξακ.] *Bring up the foibles of Dolabella.*

7. πυροὺς] Atticus had presented the people of Athens with a quantity of corn. This in Rome would have passed for bribery and corruption—*largitio frumentaria.* Against this Cicero had written in his book *De Republica.* Atticus's liberality, however, did not come under his censures, as it was exercised towards guests rather than citizens.

8. *Academiæ*] Appius had thought of building a porch to the temple of Eleusis: Cicero (*ad Att.* vi. 1. §. 26.) asks whether he (Cicero) will not do wisely in building one, in opposition, to the academy. Appius's plan, however, is dropped, and so is Cicero's.

9. *Hortensio*] Lately deceased. Cicero heard of his death at Rhodes. See *Brutus*, cap. 1.

1. *Cælium*] Cælius Caldus. *Vid. ep. sup.*

2. ἐπέχειν—ἐποχῆς] *Doubt; suspension of judgment.*

Digitized by Google

præesse provinciis, qui[3] non præfuissent[4]? at hic triennium. Ergo hæc ad populum. Quid, quæ tecum?[4] Numquam essem sine cura, si quid iracundius aut contumeliosius aut negligentius[5]; quæ fert vita hominum. Quid, si quid filius puer, et puer[6] bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater[7] non dimittebat; teque id censere, moleste ferebat. At nunc Cælius, non dico equidem, quid egerit; sed tamen multo minus laboro. Adde illud: Pompeius[8], eo robore vir, iis radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego sorte datum offenderem? ut etiam inquireret in eum, quem reliquissem? Hoc melius: et hujus rei plura exempla: senectuti quidem nostræ profecto aptius[9]. At te apud eum[1], Dii boni! quanta in gratia posui; eique legi litteras non tuas, sed librarii tui. Amicorum litteræ me ad triumphum[2] vocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν[3] nostram, non negligendam. Quare tu quoque, mi Attice, incipe id cupere; quo nos minus inepti videamur.

Ep. cclxxvii. seq. ad Fam. iii. 13.

3. *qui*] *The Parthians.* Cicero imagines the conversations to which occasion would be given by leaving his brother as his successor.

4. *præfuissent*] Q. Cicero had before been quæstor of Asia.

5. *negligentius*] Suppl.—*frater faceret.*

6. *et puer*] *Although a boy, very self-confident.*

7. *quem pater*] *Whom his father would not part with, and was vexed with you for thinking that he ought.*

8. *Pompeius*] Cicero had named Caldus as his successor, instead of appointing one by lot. Pompey had done the same with Cassius in Spain, and Cæsar with Antony in Gaul. Cicero quotes their conduct as a precedent.

9. *aptius*] i. e. *to give no offence.*

1. *eum*] Caldus. Schutz accuses Cicero of a manœuvre here. He dictated to one of Atticus's scribes a letter full of encomia upon Caldus, and read it to Caldus as if it came from Atticus.

2. *triumphum*] See *ad Famil.* xv. 4, 5. Cælius had informed Cicero that a supplication awaited him. *Fam.* viii. 2. §. 1.

3. παλιγ.] *Regeneration, return from banishment.* So Cicero considered the government of a province.

Digitized by Google

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Q. Ciceronis pietate; de Milonis nominibus; de Tironis valetudine.

1 Quintus filius, pie sane, me quidem certe multum hortante, sed currentem[2], animum patris sui sorori tuæ reconciliavit. Eum valde etiam tuæ litteræ excitarunt. Quid quæris? confido rem, ut volumus, esse. Bis ad te antea scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditæ litteræ sunt, Græce[3], ἐν αἰνιγμοῖς. Scilicet, nihil est movendum[4]. Sed tamen, ἀφελῶς percunctando. de nominibus[5] Milonis, et, ut expediat[6], ut mihi recepit[7], hortando, aliquid [ita] tu proficies. Ego Laodiceæ Quæstorem Mescinium[8] exspectare jussi, ut confectas rationes lege Julia apud duas civitates possim relinquere. Rhodum volo puerorum[9] caussa: inde quamprimum Athenas: etsi Etesiæ valde reflant: sed plane volo his magistratibus[1], quorum voluntatem in supplicatione sum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæso, obviam litteras, numquid putes reipublicæ nomine[2] tardandum esse nobis. Tiro[3] ad te dedisset litteras, nisi eum graviter

1. Epistol. VII.] Tarsus; July, 704. A.U.C.
2. *currentem*] *Headlong;* or else *inclined to reconciliation.*
3. *Græce*] *Ep.* 4 *and* 5. *supr.*
4. *movendum*] Philotimus must not be too severely dealt with.
5. *nominibus*] *debt.*
6. *expediat*] *Settle his (Philotimus's) accounts.*
7. *recepit*] *Promised.*
8. *Mescinium*] *Cicero's Quæstor.* By the Lex Julia governors upon leaving their provinces made out their accounts, and left copies of them in the two principal cities of their government.
9. *puerorum*] The young Ciceros.
1. *his magistr.*] Suppl. *Romam advenire—Voluntatem, good-will.*
2. *nomine*] The unsettled state of Rome, now divided upon the recall of Cæsar from Gaul.
3. *Tiro*] Cicero's freedman. *Ad Fam. lib.* xvi.

Digitized by Google

ægrum[4] *** reliquissem. Sed nuntiant, melius esse. Ego tamen angor. Nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius.

Ep. cclxx. seq. ad Fam. ii. 17.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De terroribus Cæsarianis, 1. de Hirri repulsa, 3. de itinere suo, 4. de triumpho suo.

1 Quum instituissem ad te scribere, calamumque sumpsissem, Battonius e navi recta[2] ad me venit domum Ephesi, et epistolam tuam reddidit prid. Kal. Octobres. Lætatus sum felicitate navigationis[3] tuæ, opportunitate[4] Piliæ, etiam mehercule sermone ejusdem de conjugio Tulliæ meæ. 2 Battonius autem miros terrores ad me attulit Cæsarianos: cum Lepta etiam plura locutus est: spero, falsa, sed certe horribilia: exercitum nullo modo dimissurum: cum illo[5] Prætores designatos[6], Cassium[7] Tribunum plebis, Lentulum Consulem facere: Pompeio in animo esse, urbem relinquere. Sed heus tu, numquid moleste fers de illo[8], qui se solet anteferre

7. *ægrum****] Sine defectus signo Cd. Malasp. Rom. Ern. Sch. Lün. Alii reponunt *Issi*, *Cressæ*, *Nisæ*, *Sidæ*; alii ἀσιτία, (inedia) ante *reliq*. Orelli.

1. Epistol. VIII.] Ephesus, Oct. 1, 704, A.U.C.

2. *recta*] Suppl. *via*.

3. *navigat*] From Epirus to Italy.

4. *opport.*] Who went to meet him.

5. *cum illo*] To be joined with *facere*.

6. *designatos*] What Lepta and Battonius told Cicero about Cæsar's refusal to lay down his army was no more than the truth. The times of the civil war were at hand. His (Cæsar's) support, however, on the side of the officers elect was exaggerated. Of the eight Prætors, only Roscius and Lepidus declared for him, while Lentulus (L. Corn. Lentulus Crus.) was a Pompeian.

7. *Cassium*] Q. Cassius Longinus, brother to the friend of Brutus.

8. *illo*] Hirrus, the unsuccessful candidate, against Cicero, for the Augurship, and, against Cælius, for the Ædileship. See *ad Famil.* ii. 10, *cum not.*

Digitized by Google

patruo[9] sororis tuæ filii? At a quibus victus? Sed ad 4 rem. Nos Etesiæ vehementissime tardarunt. Detraxit[1] xx ipsos[2] dies etiam aphractus Rhodiorum. Kal. Octob. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquitio, simul e portu egredienti, sed expeditius naviganti. Nos Rhodiorum aphractis, ceterisque longis navibus tranquillitates aucupaturi[3] eramus. Ita tamen propera- 5 bamus, ut non posset magis. De raudusculo[4] Puteolano, gratum. Nunc velim dispicias res Romanas: videas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me vocant. Ego, nisi Bibulus, qui, dum[5] unus hostis in Syria fuit, pedem porta[6] non plus extulit, quam domo sua[7], adniteretur de triumpho, æquo animo essem. Nunc vero *αἰσχρὸν*[8] *σιωπᾶν*. Sed explora rem totam: ut, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa; qui[9] et properarem, et ei[1] litteras darem, qui aut mecum, aut paullo ante venturus[2] esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. Tu dices utriusque nostrum verbis et Piliæ tuæ, et filiæ.

Ep. cclxxxi. seq. ad Att. vi. 9.

9. *patruo*] *Myself.* He speaks, in a former letter, in the same roundabout manner, upon the same subject.

1. *detraxit*] *Robbed me of.*

2. *ipsos*] *Whole days.*

3. *aucup.*] *Wait on the look-out for.*

4. *raudusculo*] *Small coin.* Perhaps some debt due to the banker of Puteoli (Vestorius) is here meant.

5. *dum*] With an indicative mood, *as long as.*

6. *porta*] Of his capital, Antioch.

7. *domo sua*] In 695, A.U.C. Bibulus was put in personal jeopardy by the friends of Cæsar, and shut up, a prisoner in his own house. He seems now to claim a triumph for his deeds in Syria. At this, Cicero, who took so much more active a part in the war, is justly indignant. *I care little about a triumph for its own sake, but if Bibulus talks, I cannot hold my tongue.*

8. *αἰσχρ.*] From the Philoctetes of Euripides, as in *de Orat.* iii. 35. Bill.

9. *qui*] *Quippe qui, quum ego.*

1. *ei*] *Tarquitius.*

2. *venturus*] To Rome.

Digitized by Google

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Lætatur Atticum ex febricula convalescere, 1. petit ut Philotimum observet, 2. Provinciam a se fratri non traditam esse, 3. de rebus variis literas exposcit.

1 In Piræea[2] quum exissem prid. Idus Octob. accepi ab Acasto, servo meo, statim tuas litteras: quas quidem quum exspectassem jam diu, admiratus sum, ut vidi obsignatam[3] epistolam, brevitatem ejus; ut aperui rursus *σύγχυσιν* litterularum, quæ solent tuæ compositissimæ et clarissimæ esse: ac, ne multa, cognovi ex eo, quod ita scripseras, te Romam venisse a. d. xii. Kalend. Octob. cum febri. Percussus vehementer, nec magis, quam debui, statim quæro ex Acasto. Ille et tibi et sibi visum, et ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommode. Id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. Sed amavi tamen; admiratusque sum, quod nihilo minus ad me tua manu scripsisses. Quare de hoc satis. Spero enim, quæ tua prudentia et temperantia est, et hercule, ut me jubet Acastus, confido te jam, ut volumus, valere. 2 A Turranio[4] te accepisse meas litteras gaudeo. *Παραφύλαξον*, si me amas, *τὴν τοῦ φυρατοῦ*[5] *φιλοτιμίαν*[6] *αὐτότατα*[7]. Hanc, quæ mehercule mihi magno dolore est:

1. Epistol. IX.] Athens, Oct. 15, 704, A.U.C.

2. *Piræea*] sc. *litora.*

3. *obsignatam*] *Even when I saw it before it was opened.*

4. *Turranio*] *Eodem fortasse cujus mentio fit ad Att.* i. 6. Sch.

5. *φυρ.*] *The confuser of the reckonings. See ep.* 4 *h. l.*

6. *φιλοτ.*] Literally, *ambition; here, avarice;* with a play upon the name Philotimus. *See ep.* 4 *and* 5 *h. l.*

7. *αὐτοτ.*] Most especially by yourself. (*εἶσ' δήπου ep.* 4. *h. l.*) *Αὐτότατος* is a word borrowed from the Clouds of Aristophanes.

Digitized by Google

dilexi enim hominem: procura, quantulacumque est, Precianam [8] hereditatem, prorsus ille ne attingat. Dices, nummos [9] mihi opus esse ad apparatum triumphi: in quo, ut præcipis, nec me *κενόν* in expetendo cognosces, nec 3 *ἄτυφον* in abjiciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turranio audisse, a me provinciam fratri traditam. Adeon' ego non perspexeram prudentiam litterarum tuarum? *'Επέχειν* [1] te scribebas. Quid erat dubitatione dignum, si esset quidquam, cur placeret, fratrem, et talem fratrem, relinqui? *'Αθέτησις* ista mihi tua, non *ἐποχή*, videbatur. Monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem. *Τοὐμὸν* [2] *ὄνειρον ἐμοί.* Eadem omnia, quasi collocuti essemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, meque *ἐπιχρονία* [3] *ἐποχή* tua dubitatione liberavit. Sed puto te accepisse de hac re 4 epistolam, scriptam accuratius. Ego tabellarios postero die ad vos eram missurus, quos puto ante venturos, quam nostrum Saufeium [4]. Sed eum sine meis litteris ad te 5 venire, vix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est, de Dolabella, perscribas; de republica, quam prævideo in summis periculis; de Censoribus [5],

8. *Precianam*] The legacy alluded to *ep.* 5 *h. libr.* Precianus was a lawyer who had died, and left Cicero his heir. *Ad Fam.* vii. 8.

9. *Dices nummos*] *If he wishes to intermeddle, say I want the money for my triumph; a honour which I am not foolishly vain in seeking, nor so destitute of vanity as to refuse.*

1. *επεχ.*] *You say that you doubt as to the propriety of my leaving my brother in my province.* (*See ep.* 6 *h. l.*) *You do more. Yours is disapproval* (*ἀθέτησις*) *not doubt* (*ἐποχή.*) *You tell me that I should not leave young Cicero behind; this is like telling me my own dreams. See ep.* 6 *h. l.*

2. *τοὐμον*] *Proverbium de iis, qui alteri narrant, quæ is æque bene aut etiam melius scit, quam ipse.* Sch.

3. *ἐπιχρ.*] *Of long duration.*

4. *Saufeium*] The Epicurean friend of Atticus, and bearer of this letter.

5. *Censoribus*] Appius Pulcher, the ex-governor of Cilicia (*see libr.* iii. *ad Famil. ad finem*) and Calpurnius Piso. With these the office became extinct. Appius had surprised his countrymen, on his accession to the censorship, by a display of excessive strictness, and a

Digitized by Google

maximeque de signis, tabulis, quid fiat, referaturne[6]. Idibus Octob. has dedi litteras: quo die, ut scribis, *Cæsar Placentiam legiones quattuor*[7].—Quæso, quid nobis futurum est? In arce Athenis statio mea nunc placet.

Ep. cclxxxii. seq. ad Fam. xiv. 5.

multiplicity of sumptuary laws, concerning the number of pictures, &c. in the possession of each individual. *Appium Censorem hic ostenta facere? de signis, de tabulis—agere. Fam.* viii. 14.

6. *referat.*] *An de ea re ad Senatum referatur, ut S. C. fiat de sumptu coercendo.* Man.

7. *quatuor*] sc. *adducturus erat.* This was a false report. Cæsar had, at that time, but a single legion in the Cisalpine parts of his province, where Placentia was.

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER VII.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

The first nine letters of this book were written in the latter part of A. U. C. 704. in the Consulship of L. Æmilius Paullus and C. Cl. Marcellus, the rest in the beginning of A. U. C. 705. C. Cl. Marcellus and L. Corn. Lentulus Crus, Coss. The matter of the earlier letters is continuous with that of those in the book preceding, relating to his return from Cilicia, his chances of a triumph, &c. For the subject of the latter ones, see the argument to Epist. x.

Repetit quæ in superiore epistola scripserat, 1, 2. De parte in bello civili sumenda, 3—5. de cohorte sua; de triumpho suo, 7, 8. De Philotimi fraudibus, 9.

1 Dederam equidem L. Saufeio[2] litteras, et dederam ad te unum, quod, quum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris ad te venire nolebam. Sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. Sin jam illas accepisti, scis, me Athenas venissse prid. Idus Octobres; e navi egressum in Piræeum tuas ab Acasto[3] nostro litteras accepisse; conturbatum, quod cum febre Romam venisses; bono tamen animo esse cœpisse, quod Acastus ea, quæ vellem, de allevato cor-

1. Epistol. I.] Athens; middle of October, A. U. C. 704.

2. *Saufeio*] *Vid. ep. præc. sect.* 4.

3. *Acasto*] *Ep. præc. sect.* 1.—*febre, ibid.*

Digitized by Google

pore tuo nuntiaret; cohorruisse autem me, quod tuæ litteræ de legionibus[4] Cæsaris afferrent; et egisse tecum, ut videres, ne quid φιλοτιμία[5] ejus, quem nosti, nobis noceret; de quo jam pridem ad te scripseram. Turranius[6] autem secus[7] tibi Brundisii dixerat; quod ex iis litteris cognovi, quas a Xenone[8], optimo viro, accepi. Cur fratrem[9] provinciæ non præfecissem, exposui breviter. Hæc fere sunt in illa epistola. Nunc audi reliqua. Per fortunas! omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere judico singularem, confer te jam ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. Videre enim mihi videor tantam dimicationem; nisi idem Deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, respexerit rempublicam; sed tantam, quanta numquam fuit. Age, hoc malum mihi commune est cum omnibus. Nihil tibi mando, ut de eo cogites. Illud meum proprium πρόβλημα, quæso, suscipe. Videsne, ut te auctore sim utrumque[1] complexus? Ac vellem a principio te audisse amicissime monentem.

2

'Αλλ' ἐμὸν[2] οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες

. . . . . πατρίδος! . . . . .

Sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime[3] meritus; alterum, quia tantum valebat[4]. Feci igitur. Itaque effeci omni obsequio, ut neutri illorum quisquam esset me carior.

4. *legionibus*] *Ep. præc. sect.* 5.
5. φιλοτ.] *Ep. præc. sect.* 4.
6. *Turranius*] *Ep. præc. sect.* 2, 3.
7. *secus*] Turranius had told Atticus that Q. Cicero *had* been appointed, by his brother, to the præfecture of Cilicia. (*Ep. præc. sect.* 2.)
8. *Xenone*] *Att.* v. 10. *sect.* 5. 11. *sect.* 6.
9. *fratrem*] *Ep. præc. sect.* 3.
1. *utrumque*] Viz. *Cæsar and Pompey.*
2. ἀλλ' ἐμὸν.] From *Odyss.* ix. 33, 34., slightly altered. Homer wrote, Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος.
3. *de me opt.*] *Pompey.*
4. *tant. val.*] *Cæsar.*

Digitized by Google

3 Hæc enim cogitabamus; nec mihi, conjuncto cum Pompeio, fore necesse peccare in republica aliquando; nec, cum Cæsare sentienti, pugnandum esse cum Pompeio: tanta erat illorum conjunctio. Nunc impendet, ut et tu ostendis, et ego video, summa inter eos contentio. Me autem uterque numerat suum, nisi forte simulat alter[5]. Nam Pompeius non dubitat, (vere enim judicat), ea, quæ de republica nunc sentiat, mihi valde probari. Utriusque autem accepi ejusmodi litteras, eodem tempore, quo tuas, ut neuter quemquam omnium pluris
4 facere, quam me, videretur. Verum quid agam? Non quæro illa ultima[6], (si enim castris res geretur, video cum altero vinci satius esse, quam cum altero vincere,) sed illa, quæ tum agentur[7], quum venero[8]; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat: DIC[9], M. TULLI. Quid dicam? Exspecta, amabo te, dum Atticum conveniam? Non est locus ad tergiversandum. Contra Cæsarem? Ubi illæ sunt densæ dexteræ[1]? Nam ut illi hoc liceret[2], adjuvi, rogatus ab ipso Ravennæ de Cælio[3] Tribuno plebis. Ab ipso autem? Etiam a Cnæo[4] nostro, in illo divino[5] tertio Consulatu. Aliter

5. *alter*] *Cæsar.*

6. *ultima*] *Extreme measures.*

7. *agentur*] As to whether Cæsar was, or was not to lay down his command, and appear as a candidate for the Consulship *in person.*

8. *venero*] *To Rome.*

9. DIC] *Sollennis formula, quæ Consules utebantur, in rogandis sententiis. Sic et ep. 3 et 7. huj. libr.*—GRÆV.

1. *densæ dext.*] *Promises upon which I gave him my hand.*

2. *hoc licer.*] *To be allowed to sue for the consulship, without appearing in person.*

3. *Cælio*] *Ut M. Cælium, amicissimum meum Trib. Pl. inducerem ad legem ferendam de habenda Cæsaris absentis ratione. Quod factum est. Latum enim a decem Trib. Pl. i. e. ab universo Collegio Consule tertium Pompeio, quo anno Trib. Pl. fuit M. Cælius, ut ex Pædiano cognoscitur in argumento Milonianæ.*—MAN.

4. *Cnæo*] *Pompey*—Suppl. *rogatus sum.*

5. *divino*] *Miraculous, unusual*—*In the first place Pompey was sole Consul; in the second, he supported this unconstitutional demand of Cæsar.*—BILL.

Digitized by Google

sensero? *Αἰδέομαι* (non Pompeium modo, sed) *Τρῶας καὶ Τρωάδας*—.

Πουλυδάμας [6] μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Quis? Tu ipse scilicet, laudator et factorum et scriptorum meorum. Hanc ergo plagam effugi per duos su- 5 periores Marcellorum [7] Consulatus, quum est actum de provincia Cæsaris. Nunc incido in discrimen ipsum. Itaque, ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi valde placet, de triumpho nos moliri aliquid: extra Urbem esse cum justissima caussa. Tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse. Quam vellem etiam nunc in provincia morari! Plane opus fuit, si hoc impendebat. Etsi nil miserius. Nam *ὁδοῦ πάρεργον* [8], volo te hoc scire; omnia illa prima, quæ etiam tuis litteris in cælum ferebas, *ἐπίτηκτα* [9] fuerunt. Quam non est facilis virtus! quam 6 vero difficilis ejus diuturna simulatio [1]! Quum enim hoc rectum et gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cælio Quæstori relinquere annuum [2], referre in ærarium ad H-S x.; ingemuit

6. Πουλ.] In Ep. Att. ii. 5. sect. 1. He quotes this line, meaning *there*, by Polydamas, Cato; *here*, Atticus.

7. *Marcell.*] Of *M.* Cl. A. U. C. 703, and *C.* Cl. Marcellus, A. U. C. 704, during which Cicero was in Cilicia.

8. παρ.] *By the way.*

9. ἐπτ.] *Have melted like snow.*

1. *simulat.*] *Significat se hoc sensisse exemplo suorum, qui, quum abstinentiam tamdui simulâssent, tamen sub discessum suum e provincia prodissent, se illam virtutem* simulâsse *tantum, non vere habuisse.*—SCH.

2. *annuum*] *Quod ei, ut Quæstori, in annum deberetur, ex annuo sumptu, qui mihi decretus est, relinquere, adeoque de meo dare volebam*—SCH. The provinces were taxed for a revenue for Cælius, as Quæstor, as well as for Cicero, as Governor. Cicero, however, paid Cælius out of his own pocket. Still, I think, the Quæstorian tribute was raised all the same. Cicero's liberality was shewn not in saving his provincials a tax, but in paying the proceeds of it into *their* treasury, rather than into the pockets of the Quæstors. *Ad* H-S. x.—*To the amount of as much as.*—Below too, he says that he offended his court, not by consulting the interests of the provincials in particular, but those of their public treasuries—*ærariis.*

Digitized by Google

nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere; ut ego amicior invenirer Phrygum et Cilicum ærariis, quam nostro. Sed me non moverunt. Nam et mea laus apud me plurimum valuit: nec tamen quidquam honorifice in quemquam[3] fieri potuit, quod prætermiserim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ[4] 7 λόγου non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis: primum, quo artificio tueamur benevolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho, quem video, nisi reipublicæ tempora impedient, εὐπόριστον[5]. Judico autem quum ex litteris amicorum, tum ex supplicatione[6]; quam qui non decrevit[7], plus decrevit, quam si omnes decresset triumphos. Ei porro assensus est, unus, familiaris meus, Favonius[8], alter iratus, Hirrus[9]. Cato autem et scribendo adfuit, et ad me de sententia sua jucundissimas litteras misit. Sed tamen gratulans mihi Cæsar[1] de supplicatione, triumphat de sententia Catonis: nec scribit, quid ille sententiæ dixerit; sed tantum, 8 supplicationem eum mihi non decrevisse. Redeo ad Hirrum. Cœperas eum mihi placare: perfice. Habes[2] Scrofam[3], habes Silium[4]. Ad eos ego etiam antea

3. *quemquam*] *Of my court.*

4. ἐκβολὴ] *Digression, episode*—*Thuc.* i. 97.

5. εὐπ.] *Attainable.*

6. *supplic.*] *Quæ est prærogativa* (*precursor*) *triumphi.*—Sch.

7. *non decrevit*] See the letter from Cato to Cicero (*ad Fam.* xv. 5. *sect.* 2.) where he says, *Triumpho multo clarius est Senatum judicare potius mansuetudine et benevolentia Imperatoris Provinciam, quam vi militum aut benignitate Deorum, retentam atque servatum esse. Quod ego mea sententia censebat.* Cato voted against Cicero's supplication.

8. *Favonius*] Who always voted with, and affected to imitate Cato—(See *Plut. vit. Caton.*)

9. *Hirrus*] *See ep.* 8. *libr.* vi. *sect.* 3.

1. *Cæsar*] Cæsar was well-pleased that Cato should have voted against Cicero's supplication. It might alienate the two from each other.

2. *Habes*] To help towards the reconciliation of Hirrus. Cicero now begins to repent of having let his wit (such as it was) run against this rejected Ædile, and would-be Augur.

3. *Scrofam*] Cn. Tremellius Scrofa, a Senator. (*Att.* vi. 1. *sect.* 13.)

4. *Silium*] A Senator. Not to be mistaken for P. Silius Nerva, Proprætor of Bithynia. (*Att.* vi. 1. *sect.* 13.)

Digitized by Google

scripsi, et ad ipsum Hirrum. Locutus enim erat cum iis commode, se potuisse impedire[5], sed noluisse: assensum tamen esse Catoni, amicissimo meo; quum is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas litteras misisse, quum ad omnes mitterem. Verum dicebat. Ad eum enim solum et ad Crassipedem[6] non scripseram. Atque hæc de rebus forensibus. Redeamus domum. Dijungere me ab illo[7] volo. Mirus est φυράτης[8], germanus[9] Lartidius[1].

ἀλλὰ[2], τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus. Hoc primum, quo accessit cura dolori meo: sed hoc tamen, quidquid est, Precianum[3], cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. Scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. Ista puto ἄμεμπτα fore: verum ut lubebit. *Hanc quoque*[4] *suscipe curam*, quemadmodum experiamur[5]. Id et ostendisti quibusdam litteris, ex Epiro an Athenis datis, et in eo ego te adjuvabo.

Ep. cclxxxiv. seq. ad Fam. xv. 1.

5. *impedire*] *The supplication.*
6. *Crassip.*] The former husband of Tullia; from whom she was divorced.
7. *illo*] Philotimus.
8. *φυρ.*] Confuser.
9. *germanus*] *Genuine, thorough.*
1. *Lartidius*] Videtur fuisse furcifer aliquis tunc temporis omnibus notus. Explicant inde a Turnebo Adv. 20. 16, quasi esset *Laertiades* (i. e. Ulysses) quod locum non habere recte videtur Sch. in Ed. mag. —Orelli.
2. ἀλλὰ] *Il.* xviii. 112.
3. *Precianum*] The Precian legacy. (*Att.* vi. 9. *sect.* 2). *Let not this go through the hands of Philotimus.* Cicero seems to have been delicate about offending him, and instead of at once saying that he should not have the money, makes him believe that he (Cicero) wants it for his triumph, that the management of the triumph is in Atticus's hands, and that as such, the money is to be paid to Atticus.
4. *hanc quoque*] The end of an hexameter.
5. *experiamur*] To recover the money from Philotimus.

Digitized by Google

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Attici et Tironis valetudine, 3. Atticum filiola sua delectari lætatur, 4. De triumphi spe, 5, 6. de Catonis malevolentia, 7. de Chrysippo liberto, et Reipublicæ periculis, 8.

1 Brundisium venimus VII. Kalend. Decembr., usi tua[2] felicitate navigandi: ita belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Onchesmites[3]. Hunc σπονδειάζοντα[4], si cui 2 voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendita[5]. Invaletudo tua me volde conturbat. Significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare. Ego autem, quum sciam, quam scis fortis, vehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, et propemodum infringat: etsi alteram[6] quartanam Pamphilus[7] tuus mihi dixit decessisse, et alteram leviorem accedere. Terentia vero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam venit, quo ego in portum, mihique obvia in foro fuit, L. Pontium[8] sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam[9] decessisse. Quod si ita est, est quod maxime mehercule opto; idque spero 3 tua prudentia et temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia jucundiorem, quæ quidem erant tua manu.

1. EPISTOL. II.] Brundusium; November, 28, 704, A.U.C. All the intermediate letters, (in point of time) viz. *ad Fam.* xvi. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9. are written to one person, the invalid freedman, Tiro.

2. *tua*] *That you use in your voyages from Epirus to Rome.*

3. *Onchesm.*] *Blowing from Onchesmus, a port of Epirus.*

4. *σπονδ.*] The last sentence is a spondaic verse.

5. *vendita*] *Hunc versum, si voles, cui lubebit adolescentium studiosiorum qui eruditionis causa te assectantur et colunt, jacta te fecisse.* GRONOV.

6. *alteram*] Atticus's complaint was a double quartan ague.

7. *Pamphilus*] Slave of Atticus.

8. *Pontium*] *Att.* v. 2, 3, 4. *Ad Fam.* x. 33. *Phil.* xiii. 2.

9. *eam*] *The milder fit of your intermittent.*

Digitized by Google

Nam Alexidis [1] animum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ: manum [2] non amabam, quod indicabat te non valere. Cujus quoniam mentio facta est; Tironem [3] Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti; et adde, si quid vis, probum: nihil vidi melius. Itaque careo ægre. Quamquam videbatur se non graviter habere; tamen sum sollicitus, maximamque spem habeo in M' Curii [4] diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, et multi nuntiarunt. Curius autem ipse sensit, quam tu velles se a me diligi, et eo sum admodum delectatus. Et mehercule est, quem facile diligas. *Αὐτόχθων* [5] in homine urbanitas est. Ejus testamentum [6] deporto [7] Ciceronum signis obsignatum, cohortisque [8] Prætoriæ: fecit palam [9] te ex libella [1], me ex teruncio.

1. *Alexis*] *Att.* v. 20. Different from his namesake of *Att.* viii. 7, who was probably his son.

2. *manum*] *Handwriting.*

3. *Tironem*] See *Epist.* i.—ix. *lib.* xvi. *ad Fam.*

4. *Curii*] *Manius Curius, Ciceronis amicus, Attici familiarissimus, quem Cicero Servio Sulpicio diligenter commendat. Ad Fam.* xiii. 17. *Is Patris negotiabatur.*—Sch. (*Not. ad Fam.* xvi. 4.) Lyso and Curius were the friends to whom Cicero entrusted the care of Tiro, as to being supplied with money and medical attendance. The physician's name was Asclapo. (*Ad. Fam.* xvi. 9. §. 3.) Cicero nowhere appears to greater advantage than he does in his relations and conduct towards his domestics. In his letters to Tiro we find him the kindest and most affectionate of masters.

5. *Αὐτόχθ.*] Est ea urbanitas, quam Fam. ix. 15. *antiquam et vernaculam festivitatem* appellat. Sch. Old Roman home-bred politeness, in contradistinction to Greek *politesse*—*Achten altrömischen Urbanität.*—Wieland.

6. *Ejus test.*] Ejus est testamentum *de tortorii uncis, Geronum* signis obsignatum cohortisque Prætoriano: fecit palam *te exlibratus, me exartuatus.*—Bos. Such is one of the many emendations of the passage. Wieland quotes it as a curiosity, to show how men *could* blunder.

7. *deporto*] *Bring with me. Ego a Curio tabulas accepi quas mecum porto. Ep. seq.*

8. *cohortis*] *Non intelligenda est cohors militaris Prætoria, sed illa, quæ comites Prætoris habebat, præfectos, scribas, medicos, &c. quod ex eo facile intelligitur, quia militaris cohortis signa non cepissent tabulæ.* Ern. *Court,* not *cohort. Quid studiosa cohors operum struit.* Hor.

9. *fecit palam*] The *nuncupatio palam* was the necessary and legal form of making an heir—*Heredes palam, ita ut exaudiri possint, nuncupandi sunt. Digest. lib.* xxviii. *Tit.* 1. *ex Ulpiani lib.* ii. *ad Sabinum.* Bill.

1. *Libella*] I. *The tenth of a denarius.* II. *Any small coin—Ad*

Digitized by Google

In Actio Corcyræ[2] Alexio[3] me opipare muneratus est. Quinto Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyămim[4] videret. 4 Filiola tua te delectari lætor, et probari tibi, φυσικὴν[5], esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adjunctio; qua sublata, vitæ societas tollitur. *Bene eveniat*[6], inquit Carneades, spurce: sed tamen prudentius quam Lucius[7] noster et Patro: qui, quum omnia ad se referant,*** quidquam alterius caussa fieri putent, et quum ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit; non intelligunt

libellam—to the uttermost farthing. Thus, *Nisi planum facit, H-S.* ıↃↃↃ *ad libellam sibi deberi, caussam perdit. Cic. pro Rosc. Com.* iv. 4. *Ex libella*, est *ex asse* (i. e. *wholly*) ut exponit Manutius in Cicer. vii. ad Att. ii. *fecit te* ac, &c.; i. e. *te omnium bonorum heredem fecit, ea tamen lege, ut mihi teruncium ex illa summa restitueres. Facciol. in voc. libella.*—Wieland in his translation follows the interpretation of Manutius, in which case he imagines that Atticus had to give Cicero a quarter of his legacy. However, he adds that as Curius was alive, and from the fact of *libella* being used for *asse*, and *teruncio* for *quarta parte*, the whole story may be but a jest, premising however that the words in the following letter *Ego a Curio tabulas accepi quas mecum porto* make against his notion. Gronovius holds that here *libella* means the tenth part of a *sestertius*. Aliter tamen Gronov. *de pec. Veter.* l. ii. c. 1. ubi *libellam* non pecuniam, sed nomen tantummodo fuisse dicit, significans decimam partem sestertii, hoc est, quatuor uncias tres sicilicos, et scriptulum. *Facciol. in voc.* Schutz follows Gronovius, and has the following note on the passage;—*Quæ partes* (scil. *libella et teruncius*) *quia non totum exhauriunt assem*, (i. e. *hæreditatem*) *intelligendum est ex reliquis partibus alios esse scriptos, quos nominare non fuit operæ Ciceroni. Nec mirari debemus ex tantillis partibus hæredes scribi. Confer. Att.* viii. 8. xiii. 48. *pro Cæcin.* 6. *Gronov.* ii. *de pecun. veter.* SCH.

2. *Corcyræ*] To distinguish it from the Actium of Ambracia, the scene of Mark Antony's naval defeat.

3. *Alexio*] *Ciceronis medicus. Moritur ad Att.* xv. 1, 2, 3. ERN.

4. *Thyămim*] A river in Epirus, near Buthrotum, where lay the Thesprotian lands of Atticus, which young Cicero, being in the neighbourhood, desired to see.

5. φυσικὴν] Scil. στοργὴν (which is found indeed in some MSS.), *Natural affection.* This saying, viz. *That affection towards one's children is natural*, a sentiment which it scarcely required a philosopher to put into language, was one of both Aristotle and Xenocrates. See *de Fin.* iv. 7.

6. *Bene eveniat*] *Carneades nimirum uxori congressurus* dixisse ferebatur: ἀγαθῇ τυχῇ παιδοποιῶμεν.

7. *Lucius*] Scil, Saufeius, with Patro and Atticus, an Epicurean.

se de callido homine loqui, non de bono viro. Sed hæc, opinor, sunt in iis libris [8], quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Commodum exspectabam 5 epistolam, quam Philoxeno [9] dedisses: scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeii Neapolitano: eam mihi Patro Brundisii reddidit: Corcyræ, ut opinor, acceperat. Nihil potuit esse jucundius. Erat enim de republica, de opinione, quam is vir haberet, integritatis meæ: de benevolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc jucundissimum, quod intellexi, te ad eum venisse, ut ejus animum erga me perspiceres. Hoc mihi, inquam, accidit jucundissimum. De trium- 6 pho autem nulla me cupiditas umquam tenuit ante Bibuli impudentissimas litteras, quas amplissime supplicatio consecuta est. A quo si ea gesta essent, quæ scripsit, gauderem, et honori faverem: nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphraten fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cujus exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam, te conjungens. Itaque omnia experiar; et, ut spero, assequar. Quod si tu valeres, jam mihi quædam explorata essent. Sed, ut spero, valebis. De 7 rauduscuIo [1] Numeriano [2] multum te amo. Hortensius [3] quid egerit [4], aveo scire: Cato quid agat; qui quidem in me turpiter fuit malevolus [5]. Dedit integritatis, justitiæ,

8. *iis libris*] Scil. *De Republica.*

9. *Philoxeno*] *Liberto et dispensatori Ciceronis.* Ern.

1. *rauduscuIo*] See *Att.* iv. 8. *note* 3.

2. *Numeriano*] Lamb. *Puteolano. De rauduscuIo Puteolano gratum. Att.* vi. 8. §. 5. *Fortasse utroque loco de eadem pecunia agitur, quam Numerius aliquis Puteolis Ciceroni debebat.* Sch.

3. *Hortensius*] Son of the orator, lately deceased.

4. *egerit*] In the matter of his father's property—*Hortensii legata cognovi. Ep. seq.* sect. 9. i. e. *Legata, quæ Hortensius filius ex patris testamento debebat.* (*Note of Schutz ad loc.*)

5. *malevolus*] In opposing, as Cato did, Cicero's triumph.

Digitized by Google

clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, (id) negavit. Itaque Cæsar iis litteris, quibus mihi gratulatur et omnia pollicetur, quo modo exsultat Catonis, in me ingratissimi, injuria! At hic idem Bibulo dierum xx[6]. Ignosce mihi. Non possum hæc ferre, nec feram. Cupio[7] ad omnes tuas epistolas; sed
8 nihil necesse est. Jam enim te videbo. Illud tamen de Chrysippo: nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine. Sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum[8] vero, quem ego, propter litterularum nescio quid, libenter vidi, in honore habui, discedere a puero[9], insciente me? Mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. Itaque usurpavi vetus illud Drusi, ut ferunt, Prætoris in eo, *qui eadem liber*[2] *non juraret*; me istos liberos non addixisse; præsertim quum adesset nemo, a quo recte vindicarentur[3]. Id tu, ut videbitur,

6. *dierum* xx.] The usual duration of a supplication was three days. The grievance with Cicero was not so much that *he himself* should not triumph, but that Bibulus should.

7. *Cupio*] i. e. *rescribere*.

8. *Chrysippus*] A freedman of Cicero; who, on the score of some small literature, had taught Cicero's son.

9. *a puero*] *M. Ciceronis filio, quem Chrysippo erudiendum pater dederat. Eum aufugisse primum ex Attici literis Cicero cognovisse videtur.* Sch.

1. *Drusi*] M. Livius *Drusus*, Prætor Urbanus 638, A.U.C. (*Ad Herenn.* ii. 13.)

2. *qui eadem liber*] In the Prætorial edict of Drusus stood a clause to the following amount:—*Such freed slaves as, when they are manumitted by their masters on the condition that after they have got their freedom, they will still perform certain offices, will not bind themselves by oath to do so, or having so bound themselves do not keep to what they have sworn, shall return to a state of slavery—Qui libertate donati non jurarent se eas operas, quarum conditione manumissi erant a dominis, præstituros, &c.*

3. *vindicarentur*] The emancipation of a slave took place by means of a fictitious sale, or transfer. The person to whom the freed slave was presumed to be made over was said *vindicare in libertatem.* No one had done so for Chrysippus, and therefore his discharge was informal. Thus Cicero had two points by which he could lay hold on him. A quo recte vind. scil. *in libertatem; quod præter ipsum alios quoque adesse oporteret, qui vindicarent. Aderant enim coram Prætore, dominus, servus, vindex, testes, scriba; neque sine his justa erat addictio libertorum in hoc genere manumissionis.* Man.

Digitized by Google

ita accipies. Ego tibi assentiar. Uni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reipublicæ. Quid rescriberem? Valde eram perturbatus. Sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi[4] faciunt, qui repente Bibulum semivivum[5] reliquerunt.

Ep. ccxciii. seq. ad Att. vii. 3.

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

De consiliis in Republica capiendis, 1—5. de Cælii sententia mutata, 6. de Philotimi rationibus, 7. de cohorte sua, 8. De Curii tabulis, &c. 9. de ratione *Piræum* Latine scribendi, 10. de Cæsaris nomine, 11. de Dolabella genero, de Tironis valetudine, 12.

1 A. d. VIII. Id. Decemb. Æculanum[2] veni, et ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit: e quibus hanc primo adspectu voluptatem cepi, quod erant a te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho[3] assentiri negas, etsi cupidissime expetitum a me sit, et approbante te, ne diutius anno in provincia

4. *Parthi*] *Who made a sudden incursion into Syria, and as suddenly left it, doing nothing.*

5. *semivivum*] *Metu Parthorum pœne exanimatum.*—SCH. *And this Bibulus,* thought Cicero as he wrote the present sentence, *is the man to whom a twenty-day supplication is decreed.*

1. EPISTOL. III.] Dec. 12, 704. A. U. C. The neighbourhood of Trebula.

2. *Æculanum*] Sic Md. (scil. *Eculanum*) Serius nomen corruptum prorsus, ut lib. xvi. 2. 5. *Herculanum* Cdd. aliq. Malasp. Vict. Bos. seqq. in *Herc.* Lamb. *Æculanum.* Recte vid. Romanelli *Topografia del regno di Napoli.* T. 2. p. 523. ORELLI.

3. *Dicæarcho*] Dicæarchus, the Peripatetic, held it to be the duty of every man to serve the state as best he could; Atticus, the Epicurean, on the contrary, maintained that true wisdom consisted in political indifferentism. Cicero, in his wish to get rid of his province at the year's end, agreed with his friend.

Digitized by Google

essem, tamen non est nostra contentione[4] perfectum. Sic enim scito, verbum in Senatu factum esse numquam de ullo nostrum, qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex Senatus consulto maneremus: ut jam ne istius quidem rei culpam sustineam, quod minus diu
2 fuerim in provincia, quam fortasse fuerit utile. Sed, QUID SI HOC MELIUS? sæpe opportune dici videtur, ut in hoc ipso. Sive enim ad concordiam[5] res adduci potest, sive ad bonorum victoriam; utriusvis rei me aut adjutorem velim esse, aut certe non expertem. Sin vincuntur boni; ubicumque essem, una cum iis victus essem. Quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος[6] debet esse. Quodsi ista nobis cogitatio de triumpho injecta non esset, quam tu quoque approbabas, næ tu haud multum requireres illum virum, qui in *VI. libro*[7] informatus[8] est. Quid enim tibi faciam, qui illos libros devorasti? Quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abjicere, si id erit rectius. Utrumque vero simul agi non potest, et de triumpho ambitiose, et de republica libere. Sed ne dubitaris, quin, quod honestius, id mihi
3 futurum sit antiquius. Nam quod putas utilius esse vel mihi, quod tutius sit, vel etiam ut reipublicæ prodesse possim, me esse cum imperio[9]: id coram considerabimus quale sit. Habet enim res deliberationem; etsi ex parte magna tibi assentio. De animo autem meo erga rempublicam, bene facis, quod non dubitas: et illud probe judicas, nequaquam satis pro meis officiis, pro ipsius in alios effusione, illum[1] in me liberalem fuisse:

4. *nostra contentione*] *Was not brought about by any exertions on my part. Never a word was said about prolonging it.*

5. *concordiam*] *Between Cæsar and Pompey.*

6. *ἀμεταμ.*] *Things not to be repented of.*

7. *VI. libro*] Scil. *de Republica.*

8. *informatus*] *Held up as a model.*

9. *cum imperio*] *Which he kept up in the hope of a triumph.*

1. *illum*] *Cæsar.*

Digitized by Google

ejusque rei caussam vere explicas; et eis, quæ de Fabio[2] Caninioque acta scribis, valde consentiunt. Quæ si secus essent, totumque se ille in me profudisset, tamen illa, quam scribis, custos Urbis[3], me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium aut Servium, quibus tu es contentus; sed aliquid nos vellet nobis dignum et sentire et defendere. Quod quidem agerem, si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. De sua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo civitatis. Nam, si respublica defenditur; cur ea, Consule isto ipso, defensa non est? cur ego, in cujus caussa reipublicæ salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de ejus absentis ratione habenda decem Tribuni plebis ferrent? His ille rebus ita convaluit, ut nunc in uno civi spes ad resistendum sit: qui mallem, tantas ei vires non dedisset, quam nunc tam valenti resisteret. Sed quoniam res eo deducta est, non quæram, ut scribis,

4

5

ποῦ σκάφος[4] τὸ τῶν Ἀτρειδῶν;

Mihi *σκάφος* unum erit, quod a Pompeio gubernabitur. Illud ipsum, quod ais, quid fiet, quum erit dictum, DIC M. TULLI[5]? *Σύντομα*, CN. POMPEIO ASSENTIOR. Ipsum tamen Pompeium separatim ad concordiam hortabor. Sic enim sentio; maximo in periculo rem esse. Vos

2. *Fabio*] *F.* Gallo, *Canin. Rebilo, utroque Cæsaris legato; ut in ejus commentariis.*—MAN. *Historiam ignoramus.*—ERN.

3. *Custos Urbis*] *Minervæ statua, quam in exsilium proficiscens in templo Jovis Capitolini posuit cum hâc inscriptione* CUSTOS URBIS. MANUT. Atticus had written to Cicero, that as Volcatius Tullus, and Servius Sulpicius, men of consular rank, had declined taking an interest in the matters of the republic, he (Cicero) might do the same. Cicero, however, considered himself somewhat in the light of Minerva, the *Custos Urbis*.

4. *ποῦ σκάφος*] *Sunt e tragœdia vetere verba cujusdam ad Atridas confugientis et opem eorum implorantis.*—CASAUBON.

5. DIC M. TULLI] See *Ep. sup.* §. 4.

Digitized by Google

scilicet plura, qui in Urbe estis. Verumtamen hoc video, cum homine audacissimo paratissimoque negotium esse; omnes damnatos [6], omnes ignominia affectos, omnes damnatione ignominiaque dignos illac facere, omnem fere Juventutem, omnem illam urbanam ac perditam plebem, Tribunos valentes, addito C. Cassio [7], omnes, qui aere alieno premantur; (quos plures esse intelligo, quam putaram: caussam solum illa caussa [8] non habet; ceteris rebus abundat.) hic omnia facere [9] omnes [1] debent, ne armis decernatur; quorum exitus semper incerti, nunc vero in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia decessit [2], Veientonem [3] præfecit. In decedendo erit, ut audio, tardior: quem quum ornavit Cato, declaravit, iis se solis non invidere [4], quibus nihil aut non

6. *damnatos*] A judicibus, *ignominia affectos* a Censoribus.—MAN.

7. *Cassio*] Corrad susp. *Q. Cassio*, quod C. Cassius fuerit Pompeianus. Delendum prænomen Bent. susp.—C. Cassius was Tr. Pl. the year following.

8. *causam—causa*] *Cæsar—the cause of Cæsar wants a good cause only.*

9. *facere*] Pendent hæc a v. *video*, ut vidit Bosius, ego distinctione significavi. ORELLI.

1. *omnia facere omnes*] *On the side of Cæsar* (*hic*) *all do any thing rather than bring the matter to a point of arms.* This is his meaning in case *omnia facere omnes* is to be taken in its usual signification. *All on the side of Cæsar* (*hic*) *so entirely are all in all* (*omnia facere*) *that the matter of fighting rests entirely with them.*—*Alles oder das Ganze jetzt so auf diesen beruhet, das sie hier eine solche Hauptrolle jetzt spielen, dass man ja nicht auf Seiten des Pompeius zu den Waffen schreiten sollte. Billerb.* Schutz puts a full stop after *putaram*, and another after *abundat*, omitting the parenthesis altogether. With *facere omnes* he understood a word equivalent to *decet*. *On our side* (i. e. *Pompey's*) *all should do every thing rather than have recourse to arms.*

2. *decessit*] From the administration of Syria, his province.

3. *Vientonem*] *Quæstorem suum.*—MAN. *Sed constat Sallustium Quæstoris locum apud Bibulum obtinuisse.* (*Fam.* ii. 17.) *Itaque placet magis cum Pighio ad A.* 703. legatum *putare.* ERN.

4. *invidere*] Delevi *non* de Malasp. et Lamb. Sententia Sch. Lun. Sed confer Grævium. ORELLI. In case *non* be admitted in the text the sense seems to be as follows; *The only persons whom he does not envy are those who have so little merit of their own, that little or no glory can be derived to them from any shews of honour whatever.*—*Dass er nur solche nicht beneide, denen es so sehr am eigenen Verdiensten fehlt, dass ihnen, sogar durch die grössten Ehrenbezeigungen keion oder nur wenig Glantz zuwachsen kann.*—WIEL.—

Digitized by Google

multum ad dignitatem posset accedere. Nunc venio ad 6 privata. Fere enim respondi tuis litteris de republica, et iis, quas in suburbano, et iis, quas postea scripsisti. Ad privata venio. Unum etiam de Cælio[5]. Tantum abest, ut meam ille sententiam moveat, ut valde ego ipsi, quod de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. Sed quid est, quod ei vici[6] Lucceii sint addicti[7]? Hoc te prætermisisse miror. De Philotimo, faciam equi- 7 dem, ut mones. Sed ego mihi ab illo, hoc tempore, non rationes exspectabam, quas tibi edidit, verum id reliquum[8], quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. Id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum, et plus etiam ipse mihi deberet. Sed in hoc genere[9], si modo per rempublicam licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum[1] multitudine occupati. Ergo utemur, ut polliceris, et opera et consilio tuo: nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De serperastris[2] cohortis meæ, nihil est, quod doleas. 8

Schutz, who ejects *non*, has the following note:—*Vulgo male* non invidere. *Nempe Cicero hoc ait:* Cato ostendit se iis solis invidere, ut mihi, quibus nihil aut non multum ad dignitatem posset accedere. Itaque Bibulo non invidit; in me malevolus fuit.

5. *Cælio*] Cicero's correspondent of the second and eighth book *Ad Fam*. He had lately allowed himself to be won over, by Curio, to the side of Cæsar.

6. *quod ei vici*] *Quod mei vicini Lucceii sint addicti*. Tunstall susp. prob.—Ern. *quod ejus vici Lucceiis sint addicti* de Corrad. susp. Lall. Et favent Regii codd. in quibus scribitur Lucceiis. Orelli.

7. *addicti*] *Knocked down to him as a purchaser.*

8. *id reliquum*] *I do not want those accounts of Philotimus, which he has given in to you, but only a remaining one which he wished me, whilst I was at my Tusculan villa, to book (referre in commentarium,) and of which he gave me, while in Asia, an account in his own handwriting.*

9. *hoc genere*] Scil. *negligentiæ, in money-matters.*

1. *amicorum*] *Vel quorum necessitatibus pecunia mutua danda subveneram, vel quorum causis et periculis defendendis adeo occupatus eram, ut minus diligenter rem familiarem curare possem.* Sch.

2. *Serperastris*] Children with crooked legs wore what were called

Digitized by Google

Ipsi enim se collegerunt admiratione integritatis meæ. Sed me moverat nemo magis, quam is[3], quem tu neminem putas. Idem et initio fuerat, et nunc est egregius. Sed in ipsa decessione significavit, sperasse se aliquid; et id, quod animum induxerat paullisper, non tenuit: sed cito ad se rediit, meisque honorificentissimis erga se officiis victus, pluris ea duxit, quam omnem pecuniam. 9 Ego a Curio tabulas[4] accepi, quas mecum porto. Hortensii[5] legata cognovi. Nunc aveo scire, quid hominis sit, et quarum rerum auctionem instituat. Nescio enim, cur, quum portam Flumentanam[6] Cælius[7] occuparit, ego 10 Puteolos non meos faciam. Venio ad Piræea[8], in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus *Piræea*[9] scripserim, non *Piræeum*, (sic enim omnes nostri locuti sunt,) quam quod *in* addiderim. Non enim hoc

serperastra to set them right. They were perhaps bandages of some kind, and derived from the old word *serpo, to bind?—Non sequitur, ut stulte faciant, qui pueris in geniculis serperastra adligent, ut eorum depravata corrigant crura. Varr. L.L. viii.* 5.—As *serperastra* were to crooked legs, so were the *attachés* of Cicero's administration to Cilicia, i. e. correctives of anterior mischief. This is the explanation of Facciolati in v: *serperastra.* Manutius explains it differently.—*Ita vocat eos qui in ejus cohorte fuere, quasi cum quibus ambularet, ut cum serperastris pueri ambulant. Quorum hominum causa ne quid infamiæ subiret in Provincia Atticus se timere significaverat.* Man. —Another reading is *Cerberastri*, (from *Cerberus*,) *hell-hounds.*

3. *quam is*] Mescinius, Cicero's Quæstor. (*Att.* vi. 4. §. 1. *Fam.* xvi. 9. §. 4.

4. *Curio tabulas*] Vid. ep. sup.

5. *Hortensii*] Vid. ep. sup.

6. *Flumentanam*] Near the Tiber. There lay an estate of Hortensius.

7. *Cælius*] Who was a native of Puteoli. (vid. *Orat. pro Cælio.*)—*Why may not I* (asks Cicero) *who am less in debt than Cælius, buy the city of Puteoli, if he buys the* porta Flumentana, *its gate?* N.B. Cælius (§. 8. *h. ep.*) was a purchaser of the estates of Lucceius. Mark also that he had just gone over to the side of Cæsar.

8. *Venio ad Piræea*] Two points of grammar (or rather style) are mooted. 1. How far is a *Roman* justified in using the *Greek* form *Piræea?* 2. Is the preposition proper before the name of a town (*oppidum*)? You may say *Exire Athenas*, and not *Exire in Athenas*, (*Athenæ* being an *oppidum*), but you may say *Exire in Formianum* (*Formianum* being a *locus*). The point whereon Cicero and Atticus are at issue is this:—Is the Piræus a *locus*, or an *oppidum?*

9. *Piræea*] *In Piræea quum exissem.* Att. vi. 9.

Digitized by Google

ut oppido præposui, sed ut loco: et tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, et Nicias Cous[1] non rebatur, oppidum esse Piræea. Sed de re videro. Nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco; secutusque sum, non dico Cæcilium[2],

——*Mane ut éx portu in Piraéeum,*

(malus enim auctor Latinitatis est,) sed Terentium, cujus fabellæ, propter elegantiam sermonis, putabantur a C. Lælio[3] scribi:

Heri áliquot[4] adolescēntuli coimus in Piraéeum.

Et idem:

Mercátor[5] hoc addēbat: captam e Súnio.

Quodsi δήμους[6] oppida volumus esse; tam est oppidum Sunium[7], quam Piræeus. Sed, quoniam Grammaticus es, si hoc mihi ζήτημα[8] persolveris, magna me molestia liberaris. Ille[9] mihi litteras blandas mittit. Facit idem 11 pro eo Balbus. Mihi certum est, ab honestissima sen-

1. *Nicias Cous*] A Greek philologist of the island Cos. Perhaps *Nicias Curtius*. See ad Fam. vii. 23. ix. 10, 11. Att. xii. 26. xiii. 28. Sueton. de Illust. Gram. c. 14.—Bill.

2. *Cæcilium*] Cæcilius Statius, the old comic poet, who was no Roman, but an Insubrian Gaul. (*Orat.* ii. 10.)

3. *Lælio*] De Amicit. xxiv. 89. xxv. 93. xxvi. 98. de Sen. xviii. 65.

4. *heri áliquot*] Terent. Eunuch. iii. 4, 1. ubi tamen legitur in Piræo. Sch.

5. *Mercator*] Ter. Eun. i. 2. 35. *Sed ibi legitur sic;* Mercator hoc addebat e prædonibus, unde emerat, se audisse abreptum e Sunio. *Cicero igitur memoriter h. l. excitavit.* Sch.

6. δήμους] Is a δῆμος an *oppidum?* If so, Sunium is as much so as *Piræus.*

7. *oppidum Sunium*] On the promontory of the same name, hod. *Cape Colonna.*—Sunium sank into decay; so much so, that we have Cicero proposing as a critical question, whether Sunium had not now arrived at that state of desertion to require before its name in Latin the prefix of a preposition—the *θετα nigrum* of a deceased town. *Wordsworth's Athens and Attica,* ch. xxvii.

8. ζήτημα] Transition from matters of grammar to matters of domestic economy. Each require a *solution. Dissolveris would* apply to the grammatical, *persolveris is* applied to the financial difficulty. (*See note of Schutz and Ernesti ad loc.*)

9. *ille*] *Cæsar.* N. B. Cicero was yet in his debt.

Digitized by Google

tentia digitum nusquam [1]—. Sed scis illi reliquum quantum sit. Putasne igitur verendum esse, ne aut objiciat id nobis aliquis, si languidius, aut repetat, si fortius? Quid ad hæc reperis? Solvamus, inquis. Age, a Cælio [2] mutuabimur. Hoc tu tamen consideres velim. Puto enim, in Senatu si quando præclare pro republica dixero, Tartessium [3] istum tuum mihi exeunti, Jube sodes num-12 mos curare. Quid superest? Etiam. Gener [4] est suavis mihi, Tulliæ, Terentiæ: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis: satis. Reliqua [5], quæ nosti, ferenda. Scis enim, quos aperuerimus [6]: qui omnes, præter eum, de quo per te [7] egimus, re[u]m me facere rentur. Ipsis enim expensum nemo [8] ferret. Sed hæc coram. Nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio: cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturum. Dat v. Id. Decembr. a Pontio ex Trebulano.

Ep. ccxciv. seq. Att. vii. 4.

1. *digitum nusq.*] Scil. *discedere.*

2. *Cælio*] Not the purchaser of the Hortensian and Lucceian estates, but a money-lender of that name. (Att. xii. 3.)

3. *Tartessium*] Scil. Balbus, who was a native of Gades in Spain. (Vid. ep. seq. §. 6.)

4. *gener*] Dolabella, lately married to Tullia.

5. *reliqua*] His (Dolabella's) dissolute prodigality.

6. *quos aperuerimus*] *You know who Tullia's other suitors were, and how we detected* (*aperuerimus*) *them all in the notion that I was a rich man* (*rem me facere*).

7. *de quo per te*] Scil. *Servius Sulp. F.* (Att. v. 4. §. 1.)

8. *expensum nemo*] *No one would give them credit in their own names* (*ipsis*).—Instead of *rem*, there is the reading *reum;* in which case the meaning is either *a*] *they would marry my daughter and then complain of me*, or *b*] *they would run me into debt.* Sic Cod. decurt. Bos. Sch. Lun. Bent. *reum me facere rentur.* Cett. cum Md. præter Lamb. qui conj. *reum me facere parant*, et Lall. qui è cod. Regio *reum me facerent.* —Orelli.

Digitized by Google

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Dionysii laus, 1. de Pompeio secum locuto, 2, 3.

1 Dionysium[2], flagrantem desiderio tui, misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi quum doctum, quod mihi jam ante erat notum, tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum[3] laudare videar, plane virum bonum. 2 Pompeium vidi IV. Id. Decembres: fuimus una horas duas fortasse. Magna lætitia mihi visus est affici meo adventu: de triumpho hortari, suscipere partes suas; monere, ne ante in Senatum accederem, quam rem confecissem[4]: ne dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc officio sermonis nihil[5] potuit esse prolixius[6]. De republica autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. Nihil ad spem concordiæ: plane illum[7] ab se alienatum, quum ante intelligeret, tum vero proxime judicasse: venisse Hirtium a Cæsare, qui esset illi familiarissimus, ad se non accessisse: et, quum ille a. d. VIII. Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset a. d. VII. ad Scipionem[8]

1. EPISTOL. IV.] Middle of December, A.U.C. 704.

2. *Dionysium*] *Vid. Epist. sup.* §. 10.

3. *libertinum*] *Simply in his character as a freedman. Ne tantum ut libertinum laudem: (nam istæ virtutes cadunt in libertinum) addam laudem e genere majori; vir bonus est; sensu scilicet Latino.* ERN.

4. *rem confecissem*] The matter of the triumph. Candidates for triumphal honours were required to remain without the walls of the city.

5. *sermonis nihil*] *In doing me this good turn* no language (*sermonis nihil*) *could be more liberal.*

6. *prolixius*] I. Quasi in longitudinem *laxus, protentus.* II. Translate, *largus, liberalis,* (*Cic. ad Fam.* iii. 8. *Att.* vi. 3.) III. Item *affluens, secundus, prosper.* (*Att.* i. 1.) *Facciol. in voce* prolixus.

7. *illum*] *Cæsar.*

8. *Scipionem*] Father-in-law to

Digitized by Google

ante lucem venire; multa de nocte[9] eum profectum esse ad Cæsarem. Hoc illi τεκμηριῶδες[1] videbatur esse 3 alienationis. Quid multa? Nihil me aliud consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici alterum Consulatum[2], fortuna summam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. Quodsi ruere cœperit; næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere. Sed, ut nunc est, a. d. III. Nonas Jan. ad Urbem cogito.

Epist. ccxcv. seq. ad Att. vii. 5.

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Attici Piliæque valetudine, 1. de Tirone, 2. de rebus variis privatis, deque republica, 3—5.

1 Multas uno tempore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quamquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me veniebant, tamen erant jucundæ. Studium enim et benevolentiam declarabant. Invaletudine tua moveor: et, Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre 2 majorem sentio. Date igitur operam, ut valeatis. De Tirone, video tibi curæ esse; quem quidem ego, etsi mirabiles utilitates mihi præbet, quum valet, in omni genere vel negotiorum vel studiorum meorum, tamen propter humanitatem et modestiam malo salvum, quam 3 propter usum meum. Philogenes[2] mecum nihil um-

Pompey. (See *Argument to Ep.* x. *h. l.*)

9. *multa de nocte*] *Late in the night.*

1. *τεκμηρ.*] *A clear sign.*

2. *alterum consulat.*] *Ut alterum consulatum absens petere posset, scil.* Cæsar. MAN.—(See *Argument to Ep.* x. *h. l.*

1. EPISTOL. V.] Latter half of December. A. U. C. 704.

2. *Philogenes*] A slave or freedman of Atticus.

Digitized by Google

quam de Luscieno[3] locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium[4]. Sororem tuam non venisse in Arcanum[5], miror. De Chrysippo[6], meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum[7] nihil sane hoc tempore. Devium est τοῖς ἀπαντῶσιν[8], et habet alia δύσχρηστα. Sed de Formiano Tarracinam pridie Kal. Jan.; inde Pomptinam[9] summam, inde Albanum Pompeii: ita ad Urbem III. Nonas, natali meo. De 4 republica quotidie magis timeo. Non enim boni, ut putant, consentiunt. Quos ego equites Romanos, quos Senatores vidi! qui acerrime quum cetera, tum hoc iter[1] Pompeii vituperarent. Pace opus est. Ex victoria quum multa mala, tum certe tyrannus exsistet. Sed hæc propediem coram. Jam plane mihi deest, quod ad te scribam. Nec enim de republica, quod uterque nostrum scit eadem: et domestica nota sunt ambobus. Reliquum est jocari, si hic sinat. Nam ego is sum, qui, 5 illi[2] concedi, putem utilius esse, quod postulat, quam signa conferri. Sero enim resistimus ei, quem per annos decem[3] aluimus contra nos. *Quid sentis igitur?* inquis. Nihil scilicet, nisi de sententia tua; nec prius quidem, quam nostrum negotium[4] aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut valeas. Aliquando ἀποτρίψαι[5] quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

Ep. ccxcvi. seq. ad Att. vii. 6.

3. *Luscieno*] Malim *Tuscenio* (sic Lamb.) ex antiquis lapidibus. MAN.

4. *Dionysium*] Viz. *to tell you what has happened.*

5. *Arcanum*] The farm of Quint. Cicero. *Vid. Epist* i. *lib.* v. *ad Att.*

6. *Chrysippo*] See *Epist.* iii. *huj. lib.* §. 8.

7. *In Tusculanum*] *I have, at the present, no wish to visit my Tusculan villa.*

8. ἀπαντ.] *Devium est occurrentibus (et literas ad me Roma perferentibus) et habet alia incommoda.*—SCH.

9. *Pomptinam*] *Regionem ad summam Pomptinæ paludis partem.* MAN.

1. *hoc iter*] viz. to Naples—*Quum potius ad Urbem manere debeat, quod res publica hoc rerum tempore videatur ejus tum consilio, tum etiam præsidio indigere.* MAN.

2. *illi*] Cæsar.

3. *decem*] The period of Cæsar's command in Gaul.

4. *negotium*] *The triumph.*

5. ἀποτρίψαι] *Rub off.*

Digitized by Google

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Sede republica valde timere scribit, 1, 2.

1 Plane deest, quod ad te scribam: nota omnia tib sunt: nec ipse habeo, a te quod exspectem. Tantum igitur nostrum illud sollemne servemus, ut ne quem 2 istuc euntem sine litteris dimittamus. De republica valde timeo: nec adhuc fere inveni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius, quam depugnandum. Est illa quidem postulatio opinione valentior. Cur autem nunc primum ei resistamus?

Οὐ γὰρ ἂν τόδε[2] μεῖζον ἔπι κακόν.

quam quum quinquennium[3] prorogabamus; aut quum ut absentis ratio[4] haberetur, ferebamus. Nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, *quid tu igitur sensurus es?* Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur; dicam idem, quod Pompeius: neque id faciam humili animo. Sed rursus hoc permagnum reipublicæ malum est: at quodam modo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio dissidere.

Ep. ccxcvii. seq. ad Att. vii. 7.

1. EPISTOL. VI.] Latter half of December. 704. A.U.C.

2. Οὐ γὰρ ἂν] Odyss. M. 209.

3. *quinquennium*] Of his command in Gaul.

4. *absentis ratio*] That he might canvass for the consulship without appearing in person. *Vid. Ep.* iii. *huj. lib.* §. 4. *and Argument to Ep.* x. *h. l.*

Digitized by Google

EPISTOL. VII.[1]

CICERO ATTICO SAL.

De Dionysio ingrato, 1. Philogenis negotio, 2. Pomptinique in Urbem introitu, 3. De suis in hac R. P. statu consiliis.

1 *Dionysius*[2], *vir optimus, ut mihi quoque est perspectus, et doctissimus, tuique amantissimus, Romam venit* XV. *Kal. Jan., et litteras a te mihi reddidit:* tot enim verba sunt de Dionysio in epistola tua. Illud, puto, non adscribis; *et tibi gratias egit.* Atqui certe ille agere debuit: et, si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripsisses[3]. Mihi autem nulla de eo παλινῳδία[4] datur propter superioris epistolæ testimonium. Sit igitur sane bonus vir. Hoc enim ipsum[5] bene fecit, quod mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. 2 Philogenes[6] recte ad te scripsit. Curavit enim, quod debuit. Eum ego uti ea pecunia volui, quoad liceret. Itaque usus est menses XIV. 3 Pomptinum[7] cupio valere: et, quod scribis in urbem introisse[8], vereor

1. Epistol. VII.] Latter half of December, 704. A. U. C.

2. *Dionysius*] The tutor of the young Cicero's, now with Atticus. Cicero gives Atticus credit for having shewn him an excess of kindness; and because Atticus writes to him (Cicero) without saying that Dionysius had been profuse in his thanks, Cicero imagines that his son's tutor must have been ungrateful. In the next letter (§. 1.) we shall find that Atticus exculpates Dionysius, and that Cicero is satisfied.

3. *adscripsisses*] *If Dionysius had thanked you, your kindly feeling is such that you would have told me so in your letter* (*adscripsisses*).

4. πάλιν.] *However, I spoke so well of him in my last letter that I shall not now sing a recantation* (παλινῳδία). See *epist. sup.* §. 1.

5. *hoc enim ipsum*] *In this at any rate he is praiseworthy, he gives me now an opportunity of knowing him.*

6. *Philogenes*] Freedman of Atticus.

7. *Pomptinus*] Cicero's lieutenant in Cilicia. *Att.* v. 8. &c.

8. *in urbem introisse*] Such commanders as waited for triumphal honours remained without the walls of the city. Their inferior officers

Digitized by Google

quid sit: nam id nisi gravi de caussa non fecisset[9]. Ego, quoniam IV. Nonas Januar. Compitalicius[1] dies est, nolo eo die in Albanum venire, ne molestus sim familiæ[2]. Veniam III. Nonas igitur: inde ad Urbem pridie Nonas. Tua λῆψις[3] quem in diem incurrat, nescio; sed prorsus te commoveri[4] incommodo valetu-4 dinis tuæ nolo. De honore[5] nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos Tribunos molitus erit, cetera videntur esse tranquilla. Tranquillissimus autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit; et eo magis, quod jam a multis audio constitutum esse Pompeio et ejus consilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. Id est Ἀβδηριτικόν[6]. Nec enim Senatus decrevit, nec populus jussit, me imperium in Sicilia habere. Sin hoc respublica ad Pompeium defert: quî me magis, quam privatum aliquem, mittat? Itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta[7], quam primam vi-

did the same. Such was Pomptinus to Cicero. When therefore he (Pomptinus) went within the walls it augured ill as to the chances of Cicero's success in his triumph.

9. *non fecisset*] *Meum enim triumphum expectasset, ut, si de triumpho impetrarem, mecum simul in Urbem ingrederetur.*—MAN.

1. *Compitalicius*] Sacred to the Feasts of the Compitalia.

2. *familiæ*] *Pompeii, cujus hilaritatem die festo meus adventus interpellaret.*—MAN.

3. λῆψις] *Fit, attack.*

4. *commoveri*] *I would not have you move at the expense of your health.*

5. *honore*] Triumph.

6. ἀβδηριτικόν.] The natives of Abdera were famous for their stupidity, although Democritus the philosopher was a native of their city—

Vervecum in patriâ, crassoque sub aëre nati. JUV. Sat. x.

7. *utar ea porta*] Cicero was without the wall, and *cum imperio. If,* says he, *I do not like the Sicilian command I will throw up my* imperium, *and my claims to a triumph by entering the city by the very first gate I see.*—*Si Pompeius ideo perget me mittere, quia imperium habeam, ego, ne mittar, statim, quæ prima porta erit, ea in Urbem ingrediar, abjecto simul et imperio, et triumphandi consilio.*—MAN. So acted Cicero's predecessor Appius; who, upon his return from his province, was accused of extortion by Dolabella, waited, for a while, without the walls, and expected the honour of a triumph; but, *simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introivit in urbem triumphique postulationem abjecit, ad Fam.* viii. 6. §. 1.

Digitized by Google

dero. Nam quod scribis, mirificam exspectationem esse 5 mei, neque tamen quemquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos novi: sed ita, si[8] ordines bonorum quærimus. Nam singulares sunt boni viri. Verum in dissensionibus ordines bonorum et genera quærenda sunt. Senatum bonum putas, per quem sine imperio provinciæ sunt? Numquam enim Curio[9] sustinuisset, si cum eo agi cœptum esset: quam sententiam Senatus sequi noluit: ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur. An publicanos[1]? Qui numquam firmi: sed nunc Cæsari sunt amicissimi. An fœneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium. Nisi eos timere putas, ne sub regno[2] sint, qui id numquam, dummodo otiosi essent, recusarunt. Quid ergo? 6 exercitum retinentis[3], quum legis dies[4] transierit, rationem haberi[5] placet? Mihi vero ne absentis quidem.

8. *sed ita, si*] *Presuming that you mean not individuals, but classes.*

9. *Curio*] The Senate resolved that Cæsar should be succeeded in the command of Gaul, and that governors should be sent into the other provinces. This the tribunes *vetoed.* The consul Marcellus was for treating with the tribunes, of which Curio, now wholly in the interest of Cæsar, was at the head. (*Si cum eo agi cœptum esset.*) The senate could not be got to support Marcellus. At times they would not form a *quorum,* at times they voted against him. The tribunes were not treated with, and Curio held out in his *veto.*—*Voles, Cicero, Curionem nostrum lautum* (spoken in irony) *intercessionis de Provinciis exitum habuisse. Nam quum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex Senatus consulto, primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum Tribunis Plebis censebat; frequens Senatus in alia omnia iit, ad Fam.* viii. 13. *Marcellus idem illud de Provinciis urget; neque adhuc frequentem Senatum is efficere potuit.* Ibid. Ep. 5.

1. *publicanos*] *Ob remissam tertiam vectigalium partem.* Corrad.

2. *sub regno*] *Under a despotism.*

3. *exercitum retinentis*] Cæsar; who was at the same time, *a*) suing for the Consulship, *b*) being absent from Rome, *c*) heading an army.

4. *legis dies*] *Qua exercitum dimittere jubebatur, si sui vellet rationem haberi.* Gronov.

5. *rationem haberi*] *Can we keep measures with a person who retains an army beyond the legal period? I would not do so even if there were nothing against him beyond the mere fact of his absence. However, when we gave him leave to be absent, (id datum est) we gave him leave to re-*

Digitized by Google

Sed, quum id datum est, illud una datum est. Annorum enim[6] decem imperium. Et ita latum placet? Placet igitur etiam me expulsum, et agrum Campanum periisse, et adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum[7] a Mitylenæo[8]: et Labieni[9] divitiæ, et Mamurræ[1] placent, et Balbi horti, et Tusculanum. Sed horum omnium fons unus est. Imbecillo resistendum fuit: et id erat facile. Nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum volet; Transpadani, plebes urbana, tot Tribuni plebis, tam perdita juventus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. Cum hoc aut depugnandum est, aut habenda e lege[2] ratio. *Depugna,* inquis, *potius, quam servias.* 7 Ut quid? Si victus eris, proscribare? si viceris, tamen servias? Quid ergo, inquis, acturus es? Idem, quod pecudes, quæ dispulsæ sui generis sequuntur greges. Ut bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos, quicumque 8 dicentur boni, sequar, etiamsi ruent. Quid sit optimum

tain an army also (*illud datum est*). —*Quum Cæsari concessum est, ut suo tempore absens peteret Consulatum, illud una datum est, ut in ea petitione ejus etiam exercitum retinentis ratio haberetur.*—Bos.

6. *annorum enim*] *By a parity of reasoning his ten-year command, and by a parity of reasoning my banishment, the loss of the Campanian domain, the plebeian adoptions, &c. &c. are to be approved of.*

7. *Gaditanum*] i. e. *L. Cornelium Balbum Gaditanum a Theophane Mitylenæo. Hoc enim in actis Cæsaris numeratur. Vid. Cic. Orat. pro Corn. Balb.* 25.—MAN. *Tartessium istum tuum* (*Balbus being meant*) occurs *Ep.* 3. *huj. libr.* §. 11.

8. *Mytilenæo*] i. e. Theophanes; a freedman of Pompey.

9. *Labieni*] (*See Epp. supp.*) *Labieni,* Cæsaris legati, *divitiæ,* ei a Cæsare datæ.—MAN. He was so enriched by Cæsar that he was enabled to build the town of Cingulum (now *Cingoli*) in the territory of Ancona. (*vid. Cæs. B. G.* i. 21.) He finally sided with Pompey, and fought at Munda. (*vid. Auct. Bell. Hisp.* 31. *Lucan.* v. 346.) BILL.

1. *Mamurræ*] *Quippe qui primus Romæ parietes crusta marmoris operuerit totius domus suæ in Cælio monte, columnis omnibus e marmore solidis Carystio aut Lunensi, quum esset præfectus fabrûm Cæsaris in Gallia. Vid. Plin. H. N.* xxxvi. 6. *Horat. Sat.* i. 5. 37. *Sueton. in Jul. Cæs.* c. 73. *Catullus in Epigr.* 29. 3. —MAN. Well might men be

Gallorum capti spoliis, et Cæsaris auro.
LUC.

2. *e lege*] *E lege a decem Tribunis Plebis lata ut absentis* ratio *in petitione Consulatus* haberetur.—MAN. (See *Argument to Epist.* x. *h. l.*)

Digitized by Google

male contractis rebus, plane video[3]. Nemini est enim exploratum, quum ad arma ventum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sulla, in pecuniis locupletium. Ἐμπολιτεύομαί σοι[4] jamdudum: et facerem diutius, nisi me lucerna desereret. Ad summam, DIC M. TULLI[5]! 9 Assentior Cn. Pompeio, id est T. Pomponio. Alexim[6], humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absum, adolescens factus est, (id enim agere videbatur,) salvere jubeas velim.

Ep. ccxviii. seq. ad Att. vii. 8.

EPISTOL. VIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Dionysium se suspicione absolvere scribit, 1. Attico valetudinis curam commendat, 2. De Dolabella, Liviæ hærede, 3. De R. P. statu, 4, 5.

Quid opus est de Dionysio[2] tam valde affirmare? An 1 mihi nutus tuus non faceret fidem? Suspicionem autem eo mihi majorem tua taciturnitas attulerat, quod et tu soles conglutinare amicitias testimoniis tuis, et illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. Sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. Itaque ego is

3. *plane video*] What the line of conduct, which Cicero so plainly saw, really was, he does not say. Perhaps he meant a patriot's death. Very harshly, and very mistakenly, did he prejudge Cæsar, when he anticipated that, in case he was victorious, he would be as bloody as Cinna, and as greedy as Sylla.

4. Ἐμπολιτ.] Talk politics.

5. *Dic M. Tulli*] See *Ep.* i. *huj. libr.* §. 4. and *Ep.* 3. *ibid.* §. 5.

6. *Alexim*] See *Epist.* ii. *huj. lib.* §. 3.

1. EPIST. VIII.] Formian villa. After the 21st of December, 704. A.U.C.

2. *Dionysio*] *Ep. sup.* §. 1.

Digitized by Google

2 in illum sum, quem tu me esse vis. Diem tuum[3] ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaveram; et animadverteram, posse, pro re nata, te non incommode ad me in Albanum venire III. Nonas Januar. Sed, amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris. Quid enim[4] est tantum 3 in uno, aut altero die? Dolabellam video Liviæ[5] testamento cum duobus coheredibus esse in triente[6]; sed juberi mutare nomen. Est πολιτικὸν σκέμμα[7], rectumne sit nobili adolescenti, mutare nomen mulieris testamento. Sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, quum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. 4 Quod putasti fore, ut ante, quam istuc venirem, Pompeium viderem; factum est ita. Nam VI. Kal.[8] ad Lavernium[9] me consecutus est. Una Formias[1] venimus, et ab hora octava ad vesperum secreto collocuti sumus. Quod quæris, ecqua spes pacificationis sit: quantum ex Pompeii multo et accurato sermone per-

3. *diem tuum*] *For your ague-fit.* Ep. sup. sect. 3.

4. *Quid enim*] *We are not within a day or two.*

5. *Liviæ*] *Quæ ista mulier fuerit non constat.*—SCH.

6. *ex triente*] *Of one third.*

7. πολιτ. σκεμ.] *Quæstio de jure civili et publico.*—SCH. Heirs were adopted *in nomen et familiam*. They were also considered to be *in potestate* of the person who adopted them. For a man to be so situated in respect to a female was an indignity. Hence it was that the *adoptio hæredis in nomen et familiam* was not permitted to a female during her lifetime. This however they might do. They might leave property by will; in which case the legatee was looked upon as a son, and took the family name of the deceased. Without doing this he could not be her heir. It was a moot point to determine whether Dolabella, with his two co-heirs, would change his name for the third of a third of a woman's property.

8. *VI. Kal.*] Viz. of January.

9. *Lavernium*] Cd. decurt. *Larvernium* Md. Lamb. *Avernum* (i. e. lacum *Avernum*) Bos conj. Sed conf. fragm. 1. *de Fato*, p. 235. Ed. nostræ.—ORELLI. *Avernum* nec locorum intervallum nec itineris ratio fert. Possibly Lavernium was a village, or a hamlet, where stood a chapel dedicated to Laverna, the goddess of thieves and swindlers. See Plaut. Aulul. iii. 2, 31. Horat. Epist. i. 16, 60.—BILLERB.

1. *Formias*] Where stood Cicero's villa, near Caeta.

Digitized by Google

spexi, ne voluntas quidem est. Sic enim existimat, si ille, vel dimisso exercitu, Consul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. Atque etiam putat, eum, quum audierit, contra se diligenter parari, Consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum provinciamque retenturum. Sin autem ille fureret; vehementer hominem contemnebat, et suis et reipublicæ copiis confidebat. Quid quæris? Etsi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος[2] occurrebat; tamen levabar cura, virum fortem et peritum, et plurimum auctoritate valentem audiens, πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis disserentem. Habebamus autem in manibus Antonii[3] concionem, habitam x. Kal. Januar.; in qua erat accusatio Pompeii usque a toga pura[4], querela de damnatis[5], terror armorum: in quibus ille[6], quid censes, aiebat, facturum esse ipsum[7], si in possessionem reipublicæ venerit, quum hæc Quæstor ejus, infirmus et inops, audeat dicere? Quid multa? non modo non expetere pacem istam[8], sed etiam timere visus est. †Ex illa[9] autem sententia ita relinquendæ Urbis movet hominem, ut puto. Mihi au-

2. ξυνὸς ἐνυάλ.] Il. 1. 309.—*The chances of war.*

3. *Antonii*] The future triumvir, newly made tribune of the people. A few days afterwards he left Rome, and joined Cæsar in his camp.—*Antonius quidem noster et Q. Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti sunt.* Ad Fam. xvi. 11.

4. *toga pura*] *From his youth upwards.*

5. *de damnatis*] *De ambitu, lege quam Pompeius tertium consul tulerat: qua lege damnatos Cæsar, victo Pompeio, mox omnes restituit.*—MAN.

6. *ille*] *Pompey.*

7. *ipsum*] Cæsar.

8. *istam*] *On the conditions of Cæsar.—Impudentissime postulat.* E-*pist. seq.* sect. 4.

9. †*Ex illa*] Hæc fœde corrupta. Sic Cdd. Edd. ante Lamb. Tum Græv. Ern. Sed pro *ita* (Oxon. 2.) Md. Oxon. *in.* Asc. 1. Crat. Vict. 1. 2. Man. Græv. *ira.* Amb. 16. *nif.* Cod. decurt. INX. om. hanc v. Jens. *Ex illa autem sententia* ἴυγξ *rel. u. Bos. conj. Mea autem sententia non rel. u.* Pantagnathi susp. *Illa mea sententia non rel. u.* Lamb. *Illa autem sententia non rel. u.* de Ern. susp. Sch. Lun.—ORELL. If *ira* be the true reading the sense is as follows:—*The resolution that he* (*Pompey*) *should leave the city, for Cæsar to take possession of it, moves him for very anger.*—BILLERB.

Digitized by Google

tem illud molestissimum est, quod solvendi sunt nummi[1] Cæsari, et instrumentum triumphi eo conferendum. Est enim ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην esse. Sed hæc, et multa alia coram.

Epist. ccxcix. seq. ad Att. vii. 9.

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Attici de ister Cæsarem et Pompeium Ciceronis rationibus sententia rogatur.

1 Quotidiene, inquis, a te accipiendæ litteræ sunt? Si habebo, cui dem, quotidie. At jam ipse ades. Tum igitur, quum venero, desinam. Unas video mihi a te non esse redditas; quas L. Quintius[2], familiaris meus, quum ferret, ad bustum Basili[3] vulneratus et despoliatus est. 2 Videbis igitur, numquid fuerit in his, quod me scire opus sit: et simul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα, sane πολιτικόν: quum sit necesse, aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum vel per Senatum vel per Tribunos plebis obtinente, aut persuaderi Cæsari, ut tradat provinciam atque exercitum, et ita Consul fiat; aut, si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente atque obtinente provinciam; aut, si per Tribunos plebis non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum[4]; aut, si ob eam caussam, quod ratio ejus non ha-

1. *nummi*] See *ad Att.* v. *Ep.* i. §. 2. v. §. 2. vi. §. 2. &c.

1. Epistol. IX.] End of December, 704, A.U.C.

2. *L. Quintius*] Vid. *pro Cluent.* 27. *Brut.* 62.

3. *Basili*] Pediani verba hæc sunt in oratione Miloniana; *In via Appia est prope Urbem monumentum Basilii, qui locus latrociniis fuit perquam infamis.*—Man.

4. *interregnum*] *Quum enim Comitia usque eo protrahuntur, ut insequens annus sine Consulibus sit, interregnum dicitur.*—Man.

Digitized by Google

beatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum, aut statim nobis minus paratis, aut tum, quum comitiis, amicis ejus postulantibus, ut e lege ratio habeatur, impetratum non sit; ire autem ad arma, aut hanc unam ob caussam, quod ratio non habeatur, aut addita caussa, si forte Tribunus plebis Senatum impediens aut populum incitans, notatus[5] aut Senatus consulto circumscriptus[6] aut sublatus[7] aut expulsus sit, dicensve se expulsum ad illum confugerit; suscepto autem bello, aut tenenda sit Urbs, aut, ea relicta, ille commeatu et reliquis copiis intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe subeundum est, minimum putes. Dices profecto[8], persuaderi illi, ut 3 tradat exercitum, et ita Consul fiat. Est omnino id ejusmodi, ut, si ille eo descendat[9], contra dici nihil possit: idque eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. Nobis autem, ut quidam[1] putat, nihil est timendum magis, quam ille Consul. At SIC malo, inquies, quam cum exercitu. Certe. Sed istud ipsum, dico, magnum malum putat aliquis: neque ei remedium est ullum. Cedendum est, si id volet. Vide Consulem illum iterum, quem vidisti Consulatu priore[2]. At tum imbecillus plus, inquis, valuit, quam tota respublica. Quid nunc putas? Et eo consule, Pompeio certum est esse in Hispania. O rem miseram! si quidem id

5. *notatus*] The Tribunes were in the interest of Cæsar. Pompey overawed them by surrounding the Senate-house with his troops. Of this Cæsar complains, *B. C.* i. 7: *Novum in Republica introductum exemplum ut tribunitia intercessio armis notaretur atque opprimeretur.*

6. *circumscriptus*] *Jure intercedendi privatus.*—MATH. *Suspended from his office.*—BILLERB.

7. *sublatus*] *A republica remotus.*—MATH.

8. *dices profecto*] i. e. *that the least of these evils is his* (*Cæsar's*) *allowing himself to be persuaded to* give up his army, &c.

9. *eo descendat*] *If he so far condescends.*

1. *Quidam*] Pompey.

2. *consulatu priori*] With Bibulus, A.U.C. 695.

Digitized by Google

ipsum[3] deterrimum est, quod recusari non potest; et quod ille si faciat, jam [jam] a bonis omnibus summam ineat gratiam[4]. Tollamus[5] igitur hoc[6], quo illum posse adduci negant[7]: de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. Nam quid impudentius? Tenuisti provinciam per decem annos[8], non tibi a Senatu, sed a te ipso per vim et per factionem datos. Præteriit tempus[9], non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis. Ut succedatur, decernitur: impedis; et ais, habe mei rationem. Habe tu nostrûm. Exercitum tu habeas diutius, quam populus jussit, invito Senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. Cum bona quidem spe, ut ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. Jam si pugnandum est: quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. Itaque te in ea quæstione non exerceo. Ad ea, quæ dixi, affer, si quid habes. Equidem dies noctesque torqueor.

Epist. ccc. seq. ad Fam. xvi. 11.

3. *id ipsum*] The fact of Cæsar being Consul, even with his command laid down.

4. *ineat gratiam*] *Quia, quum ex lege a decem Tribunis Plebis lata possit absens et exercitum retinens Consulatum petere, tamen de suo jure decedens, ne mali exempli rem instituat, tradito exercitu ad Comitia veniat.*—Man. *Si Cæsar, exercitu tradito, Consulatum petat eumque obtineat, durum id quidem est ob metus ejus in Consulatu potentiæ: Sed tamen tantum abest ut recusari possit, ut potius Cæsar, si hoc faciat, ob modestiam suam etiam ab omnibus bonis gratiam inire debeat.*—Sch.

5. *tollamus*] *Let us lay out of the account.*

6. *hoc*] *The laying down of his command.*

7. *negat*] Sc. Pompeius. Sic scripsi. Necessario id requiritur ad seq *idem*, in v. *ut idem* (Pompeius) *dicit*—*negant* Cett. cum Cdd.—Or.

8. *decem annos*] Cæsar went into Gaul in April, A. U. C. 696, in the consulship of Gabinius and Piso. Thus the year 705, A. U. C. (to which, at the date of this letter, it wanted but a few days) would be the beginning of the tenth year of his command. (See note of Schultz.)

9. *Præteriit tempus*] *Nondum præterierat, si ab Aprili mense A. U. C. 696, anni numerentur. Sed quum h. l. de petitione consulatus in annum A. U. C. 706, gerendi ageretur, essetque quæstio an proximis Comitiis Consularibus Cæsaris ratio absentis et excercitum retinentis esset habenda, illorum Comitiorum tempore quæ Cicero hic cogitatione occupat, utique Cæsari aliquis dicere poterat* "TENUISTI PROVINCIAM," &c. *etiamsi decimus annus nondum esset finitus.*

Digitized by Google

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

On the fourth of January, 705, A. U. C. Cicero reached Rome. On the eleventh of June, the same year, he left Italy. The matter of all the letters, from the present one to the eighteenth and last of book x., (dated May 19) is uniformly the same,—viz. the quarrel between Cæsar and Pompey, which had now broken out into a civil war.

Cæsar was in the tenth year of his command in Gaul, strong in the affections of his army, and strong in the affections of the Transpadane Italians. He had requested leave to be a candidate for the consulship without appearing in person, and without laying down his army. To this resistance was made. Scipio, the father-in-law of Pompey, procured a S.C., that unless within a certain time *Cæsar had disbanded his army he should be considered an enemy*. But the Tribunes were in the interest of Cæsar, if not in his pay. They interceded. More than this, they procured the passing of a law that *Cæsaris absentis, in petendo Consulatu ratio haberetur*. Pompey, in order to overawe the Tribunes, surrounded the senate-house with his soldiers. This gave to the two that were most in the interest of Cæsar, Curio and Antony, a plausible pretext for affecting to be in bodily fear. They accordingly fled to the camp of Cæsar. This was the signal for the civil war. Cæsar demanded that, in addition to his own claims, Pompey should evacuate Italy and go to his province, Spain. This, with other demands, Pompey and his party considered unreasonable.

On the thirteeth of January, A. U. C. 705, and in the Consulship of L. Cornelius Lentulus Crus and C. Cl. Marcellus, Cæsar crossed the Rubicon.

A few days afterwards Pompey fled from Rome. His exam-

Quæ si reputemus nihil necesse est hanc epistolam, quæ scripta est anno A. U. C. 704, *exeunte, cum Manutio in anni sequentis initium rejicere; nec ea re quidquam proficitur ad computationem illorum decem annorum, per quos imperium tenuisse Cæsar dicitur.*—Sch.

1. Epistol. X.] Middle of Jan. 705, A. U. C.

Digitized by Google

ple was followed by the majority of the Senators, and the Consuls, who were both his partizans. The treasury, which was fuller at that time than it had ever been before or afterwards, was left undefended. Of this Cæsar afterwards availed himself. He took away from it what treasure he chose after a fruitless opposition on the part of the Tribune Metellus. (*See Plut. vit. Cæsar.*)

The star of Pompey set when he turned his back upon Rome. Labienus, a run-away lieutenant of Cæsar's, joined him, but brought along with him no real strength to the cause. Pompey retired to Brundusium. Cæsar soon came up with him, having been delayed at Corfinium, by the resistance of Domitius, seven days. The want of co-operation, on the side of Pompey, with Domitius, was perhaps that general's pre-eminent blunder. Cæsar took the town, i. e. Corfinium. Of senatorial rank, and on the side of Pompey he found besides Domitius, P. Lentulus Spinther, L. Vibullius Rufus, Sext. Quintilius Varus, L. Rubrius, and the son of Domitius. All these he protected from being insulted by his troops, and dismissed in safety. He restored also to Domitius a large sum of money found in the Corfinian treasury, which he might fairly have claimed as a forfeit. This act of clemency operated as much in Cæsar's favour as his arms did.

Cicero, siding with Pompey, had the district of Campania given to him to superintend, and to levy recruits in. The *Imperator*, however, of Cilicia soon gave up his post and retired, deserting his head quarters, Capua. He justifies his conduct in one of the forthcoming epistles.

On the side of Pompey were arranged the chief men in Rome, i. e. the Consuls, Cicero, Cato, Piso, Scipio, Domitius, Lucretius; and of minor rank, Varus, Lucretius, Favonius, &c.

The partizans of Cæsar were Curio, Antony, the elder and younger Balbi, L. Cæsar, Dolabella, &c.

Cicero's letters, written during the civil war, which, nearly up to the time of his departure from Italy, were written daily, contain chiefly strictures upon the conduct of Pompey, expressions of apprehension in regard to Cæsar, justifications of his own proceedings, and requests of advice as to his line of conduct.

Digitized by Google

Se ab Urbe recessisse; quid Pompeius consilii ceperit se nescire, scribit.

Subito consilium cepi, ut, antequam luceret, exirem: ne qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis[2]. De reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio; ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi vero quid suadeam, cujus ipse consilium exspecto? Cnæus noster quid consilii ceperit capiatve, nescio, adhuc in oppidis[3] coarctatus et stupens. Omnes, si in Italia consistat, erimus una: sin cedet, consilii res est. Adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia et incaute. Tu, quæso, crebro ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

Epist. cccііі. seq. ad Att. vii. 11.

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Invehitur in Cæsarem, 1, 2. Pompeii reprehensio, 3, 4. Se oræ maritimæ præesse nuntiat, 5.

Quæso, quid hoc est? aut quid agitur? Mihi enim [1] tenebræ sunt. ‘Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amisimus. Labienus[2] discessit ab Cæsare. Utrum de Imperatore populi Romani, an de Hannibale[3] loquimur? O hominem amentem et miserum, qui ne umbram quidem umquam τοῦ καλοῦ viderit! Atque hæc ait omnia facere se dignitatis caussa. Ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? Num honestum igitur, ha-

2. *laureatis*] *Nimirum quum Cicero spem triumphi nondum abjecerat, imperio proconsulari nondum deposito, lictores cum fascibus laureatis eum persequebantur.*—Sch.

3. *oppidis*] Of Campania.

1. Epistol. XI.] Middle of January, 705, A.U.C.

2. *Labienus*] *Vid. Ep. Supp.*

3. *Hannibale*] *A public enemy.*

Digitized by Google

bere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes civium, quo facilior sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπὰς[4], φυγάδων καθόδους, sexcenta alia scelera moliri,

τὴν θεῶν[5] μεγίστην ὥστ' ἔχειν τυραννίδα?

Sibi habeat suam fortunam. Unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino[6] tuo sole malim, quam omnia istiusmodi regna; vel potius mori millies, quam semel istiusmodi quidquam cogitare. Quid si tu velis? inquis. 2 Age quis est, cui velle non liceat? Sed ego hoc ipsum velle miserius esse duco, quam in crucem tolli. Una res est ea miserior, adipisci, quod ita volueris. Sed hæc hac-3 tenus. Libentur enim in his molestiis ἐνσχολάζω[7] σοι. Redeamus ad nostrum. Per fortunas! quale tibi consilium Pompeii videtur? Hoc quæro, quod Urbem reliquerit. Ego enim ἀπορῶ. Tum nihil absurdius. Urbem tu relinquas? Ergo idem, si Galli venirent. „Non est," inquit, in parietibus respublica. „At in aris et focis." „Fecit idem Themistocles[8]." Fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles[9] non fecit, annum fere post quinquagesimum, quum præter 4 mœnia nihil teneret. Nostri olim, Urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

Οὕτω[1] που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

Rursus autem ex dolore municipali sermonibusque eorum, quos convenio, videtur hoc consilium exitum habiturum. Mira hominum querela est, (nescio, istic: sed facies, ut

4. χρεῶν ἀποκ.] *The abolition of debts, the restoration of exiles.*

5. τὴν θεῶν] *Eurip. Phœn.* 516.

6. *Lucretino*] *A country-house of Atticus near Mount Lucretilis, in the country of the Sabines.*

7. ἐνσχολαζ.] *Tecum confabulando tempus fallo.*

8. *Themistocles*] When he resolved upon defending his country by sea rather than by land, and when the battle of Salamis was the fruit of his desertion of Athens.

9. *Pericles*] In the first year of the Peloponesian war.

1. οὕτω] *Iliad* i. 520.

Digitized by Google

sciam:) sine magistratibus Urbem esse, sine Senatu. Fugiens denique Pompeius mirabiliter homines movet. Quid quæris? Alia caussa facta est: nihil jam concedendum putant Cæsari. Hæc, tu mihi explica, qualia sint. Ego negotio præsum non turbulento. Vult enim me 5 Pompeius esse, quem tota hæc Campana et maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus et summa negotii referatur. Itaque vagus[2] esse cogitabam. Te puto jam videre, quæ sit ὁρμή Cæsaris, qui populus, qui totius negotii status: ea velim scribas ad me, et quidem, quoniam mutabilia sunt, quam sæpissime. Acquiesco enim et scribens ad te, et legens tua.

Epist. ccciv. seq. ad Att. vii. 12.

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cæsarem timet, Labieni discessum pro certo habitum esse enuntiat, 1—6.

Unam adhuc a te epistolam acceperam, datam XII. 1 Kal., in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam non acceperam. Sed quæso, ut scribas quam sæpissime, non modo si quid scies aut audieris, sed etiam si quid suspicabere, maximeque, quid nobis faciendum aut non faciendum putes. Nam quod rogas, curem, ut scias, quid Pompeius agat: ne ipsum quidem scire puto; nostrûm quidem nemo. Vidi Lentulum[2] Consulem Formiis

2. *vagus*] *I mean to keep changing my place.*

1. Epistol. XII.] Formiæ; Middle of January 705, A.U.C.

2. *Lentulum*] Lentulus *Crus*, the Consul for the year, to be distinguished from P. C. Lentulus *Spinther*, and Cn. Corn. Lentulus *Marcellinus*, Consuls, respectively, A.U.C. 697 and 698.

Digitized by Google

x. Kal.; vidi Libonem[3]: plena timoris et erroris omnia. Ille[4] iter Larinum[5]: ibi enim cohortes, et Luceriæ[6] et Teani[7]; reliquaque in Apulia. Inde utrum consistere uspiam velit, an mare transire, nescitur. Si manet; vereor, ne exercitum firmum habere non possit. Sin discedit: quo, aut qua, aut quid nobis agendum est? Nescio. Nam istum quidem, cujus φαλαρισμόν[8] times, omnia teterrime facturum puto. Nec eum rerum prolatio[9], nec Senatus magistratuumque discessus[1], nec ærarium 3 clausum[2] tardabit. Sed hæc, ut scribis, cito sciemus. Interim velim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties. Acquiesco enim, et tuas volo elicere litteras, maximeque consilium, quid agam, aut quo me pacto geram; demittamne[3] me penitus in caussam? Non deterreor periculo, sed disrumpor dolore. Tam nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia! An cuncter et tergiverser, et iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? Αἰδέομαι Τρῶας· nec solum civis, sed etiam amici officio revocor; etsi frangor sæpe misericordia pue-4 rorum[4]. Ut igitur ita perturbato, etsi te eadem sollicitant, scribe aliquid, et maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M' quidem Lepidus[5] (nam fuimus una) eum finem[6] statuit, L. Torquatus[7] eumdem.

3. *Libonem*] L. Scribonius Libo, father-in-law to Pompey's second son.

4. *ille*] Pompey. Supple *fecit*.

5. *Larinum*] A town of the Frentani in Samnium.

6. *Luceriæ*] In Apulia.

7. *Teani*] Sic scripsi hic et alibi, ut est in inscript. *Theani* Cet.—Orelli.

8. φαλαρ.] *Similes actiones actionibus Phalaris tyranni.*—Man. *Phalaridis imitationem, sævitiam.*—Sch.

9. *rerum prolatio*] *The fact that public business is at a stand-still.*

1. *Senatus—discessus*] See *Argument to Ep.* x. *h. l.*

2. *ærarium clausum*] See *Argument to Ep.* x. *h. l.*

3. *demittam*] *Quo minus mirere si invitus in causam descendo. Att.* viii. 1. *sect.* 3.

4. *puerorum*] *His son and nephew.*

5. *Lepidum*] M' Æmilius Lepidus, Consul 688, A.U.C.

6. *eum finem*] *Pompeium sequendi. Nempe negabant se Pompeium secuturos si Italia cederet.*

7. *Torquatus*] L. Manlius Torquatus, Prætor 705, A.U.C.

Digitized by Google

Me quum multa, tum etiam lictores[8] impediunt: nihil vidi umquam, quod minus explicari posset. Itaque a te nihil dum certi exquiro, sed quid videatur. Denique ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum[9] ab illo discessisse, propemodum constat. Si ita factum esset, ut ille Romam veniens magistratum et Senatum Romæ offenderet[1], magno usui caussæ nostræ fuisset. Damnasse enim sceleris hominem amicum[2], reipublicæ caussa, videretur: quod nunc quoque videtur; sed minus prodest. Non enim habet, cui prosit: eumque arbitror pœnitere: nisi forte id ipsum est falsum, discessisse illum. Nos quidem pro certo habebamus. Et velim, (quamquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes,) formam mihi Urbis exponas, ecquod Pompeii desiderium, ecqua Cæsaris invidia appareat: etiam quid censeas de Terentia et Tullia, Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. Et hæc, et si quid aliud, ad me scribas velim, vel potius scriptites.

Ep. cccv. seq. ad Fam. xiv. 14.

8. *lictores*] See *Epist.* x. *h. l. sect.* 1.

9. *Labienum*] See *Epist.* xi. *h. l. sect.* 1.

1. *offenderet*] *Ut illic Consules et Senatum videret, qui nunc Urbem reliquerunt.*—Sch.

2. *hominem amicum*] *Cæsar.*

Digitized by Google

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cæsaris præsidia, Pompeii peccata exponit, 1, 2. De Ciceronibus, filia, et uxore, 3. de Attici ænigmate Oppiano. 5. Quid Domitius aliique agant ait se expectare, 6, 7.

1 A. De Vennonianis[2] rebus tibi assentior. Labienum[3] ἥρωα judico. Facinus jamdiu nullum civile præclarius: qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi[4] dolorem. Sed etiam ad summam profectum aliquid puto. Amo etiam Pisonem[5]: cujus judicium de genero suspicor visum iri grave. Quamquam, genus belli quod sit, vides. Ita civile est, ut non ex civium dissensione, sed ex unius perditi civis audacia natum sit. Is autem valet exercitu; tenet multos spe et promissis; omnia omnium concupivit. Huic tradita Urbs est, nuda præsidio, referta copiis. Quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa et tecta non patriam, sed prædam putet? Quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, sine Senatu, sine magistratu. Ne simulare quidem poterit quidquam πολιτικῶς. Nos autem ubi exsurgere poterimus? aut quando? Quorum dux quam ἀστρατήγητος, tu quoque animadvertis; cui ne Picena[6] quidem nota fuerint: quam

1. Epistol. XIII.] Cales, end of January, 705. A.U.C.

2. *Vennonianis*] A private affair with C. Vennonius, a friend of Cicero, (*Att.* vi. 1. and *Fam.* xiii. 72.) a different person from the historian Vennonius (*de Leg.* i. 2; *Att.* xii. 3; *Orat. pro Balb.* 25. Billerb.

3. *Labienum*] So, *Labienus rem meliorem fecit. Fam.* xiv. 14. *sect.* 2.

4. *illi*] Cæsar.

5. *Piso*] Piso, Consul with Gabinius, and Censor for the present year. He was Cæsar's father-in-law. However, he left Rome on his approach. So, *ep. ad Fam.* xiv. 14, *sect.* 2.—*Adjuvat etiam Piso, quod ab Urbe discedit, et sceleris condemnat generum suum.*

6. *Picena*] *Cui ne Picenum quidem ita cognitum fuit, quum esset satis vicinum sibi, ut intelligeret, id imprimis idoneum esse ad Cæsarem ab Urbe arcendum, et id occuparet et se Cæsari advenienti opponeret.* Ern. *Quo in epicena*, Mdd. (hinc Cdd.

Digitized by Google

autem sine consilio, res testis. Ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio[7] non huic fugæ præstitit? Nec vero nunc quid cogitet scio: ac non 2 desino per litteras sciscitari. Nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. Itaque nec præsidium, cujus parandi caussa ad Urbem retentus est, nec locum ac sedem præsidii ullam video. Spes omnis in duabus, invidiose retentis, pæne alienis legionibus. Nam delectus adhuc quidem invitorum est, et a pugnando abhorrentium. Conditionum autem amissum tempus est. Quid futurum sit, non video. Commissum quidem a nobis certe est, sive a nostro duce, ut, e portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. Itaque de Cicero- 3 nibus nostris dubito quid agam. Nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam. De Tullia autem et Terentia, quum mihi barbarorum[8] adventus proponitur, omnia timeo; quum autem Dolabellæ[9] venit in mentem, paullum respiro. Sed velim consideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές· (aliter enim mihi de illis, ac de me ipso, consulendum est:) deinde ad opiniones; ne reprehendamur, quod eas Romæ velimus esse in communi bonorum fuga. Quin etiam tibi et Peducaeo[1], (scripsit enim ad me,) quid faciatis, videndum est.

Malasp.—*quoi ne Picena.*) Sed perquam mira vulgata lectio; nam ut concedas, *Picena* dici posse pro *Piceno,* quod ipsum inauditum est, quomodò hoc ipsum Pompeio cogitari potest nullam ei fuisse Piceni notitiam geographicam? Fuitne *cui ne τὰ ἐπίκοινα quidem?* i. e. res promiscuæ, utriusque partis, et Cæsarianæ et suæ verus status et conditio: ut epist. xxi. sect. 2. ei exprobat *ignorantiam non solum adversarii, sed etiam suarum copiarum.* ORELLI.

7. *conditio*] *scil. a Cæsare proposita Pompeio pacis conservandæ causa. Melius fuit, omnem conditionem accipere, quamvis duram, quam Urbem ita relinquere.* ERN.

8. *barbarorum*] Barbari *sunt Galli quos multos in excercitu Cæsar habebat.* ERN.

9. *Dolabellæ*] Who was a strong partizan of Cæsar, and might be expected to stand between him and the family of Cicero.

1. *Peducæus*] Sextus Peducæus, a Senator, and friend of Atticus.

Digitized by Google

Is enim splendor est vestrûm, ut eadem postulentur a vobis, quæ ab amplissimis civibus. Sed de hoc tu videbis, quippe quum de me ipso ac de meis te considerare 4 velim. Reliquum est, ut, et quid agatur, quoad poteris, explores scribasque ad me, et quid ipse conjectura assequare: quod etiam a te magis exspecto. Nam, acta omnibus nuntiantibus, a te exspecto futura. Μάντις[2] δ' ἄριστος. Loquacitati ignosces, quæ et me levat, ad te quidem scribentem, et elicit tuas litteras.

5 B. Ænigma[3] Oppiorum ex Velia plane non intellexi[4]. Est enim numero Platonis[5] obscurius. Jam intellexi tuum. Oppios enim de Velia succones dicis. In eo æstuavi diu: quo aperto, reliqua patebant, et cum Te-6 rentiæ summa congruebant. L. Cæsarem[6] vidi Minturnis a. d. viii. Kal. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas[7] solutas: ut id ipsum mihi ille[8] videatur irridendi caussa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit; nisi forte non dedit, et hic, 7 sermone aliquo arrepto, pro mandatis abusus est. Labienus, vir mea sententia magnus, Teanum[9] venit a. d. ix. Kal. Ibi Pompeium Consulesque convenit. Qui

(*Att.* iii. 13. 14. 17; *Fam.* viii. 14.) He was Prætor in Sicily before the government of Verres (*de Finib.* ii. 18; *Verrin.* i. 7, ii. 18.)

2. Μάντις] Μάντις δ' ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς. *Versus ex deperdita Euripidis tragœdia.* Ern.

3. *ænigma*] *Est hoc initium alius epistolæ, ut recte vidit Manutius. In priori ignosci postulat loquacitati; in altera brevitatem excusat epistolæ.* Orelli.

4. *non intellexi*] Bankers of the name of Oppius lived in the quarter of Rome called Velia. To either Cicero or his wife they had advanced money. 'Οπός is Greek for *juice*, as *succus* is Latin for the same. Atticus had, in a letter to Cicero, called these Oppii *succones*. This ænigma Cicero fretted (*æstuavi*) in unravelling.

5. *numero Platonis*] *Doctrina numerorum, qua usus est Plato in Timæo. Nisi forte Cicero scripsit Timæo, quod est in Cdd. Junii.* Sch.

6. *Cæsarem*] Son of Lucius Cæsar, Consul A.U.C. 690.

7. *scopas*] *Besoms—Hominem non magis rebus gerendis idoneum, quam scopas solutas everrendis ædibus.* Sch.

8. *ille*] *Julius Cæsar.*

9. *Teanum*] *Vid. epist. sup.*

Digitized by Google

sermo fuerit, et quid actum sit, scribam ad te, quum certum sciam. Pompeius ab Teano Larinum versus profectus est a. d. viii. Kal. Eo die mansit Venafri. Aliquantum animi videtur nobis attulisse Labienus. Sed ego nondum habeo, quod ad te ex his locis scribam. Ista magis exspecto: quid illinc [1] afferatur; quo pacto de Labieno ferat; quid agat Domitius in Marsis, Iguvii [2] Thermus [3], P. Attius [4] Cinguli [5]; quæ sit populi urbani voluntas; quæ tua conjectura de rebus futuris: hæc velim crebro, et quid tibi de mulieribus nostris placeat, et quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset; sed dictavi propter lippitudinem.

Ep. cccvii. seq. ad Att. vii. 14.

1. *illinc*] Sic Bos. Græv. Sch. ed. min.—*illinc* (Md.) Asc. Crat. Vict. i. 2. Lamb. Ern. Lün. Orelli. As *istim* is to *istinc*, so is *illim* to *illinc*. *Eos usque istim exauditos putem. Att.* i. 14. *sect.* 5. Lassen has shewn that in the tables found at Gubbio, (Iguvium), commonly called the Eugubine tables, and containing a good specimen of the old language of the Umbrians, the proper locative-ending is *me* or *m ;* thus *tote-me Ijovine-m. In the whole tribe Iguvina, Ocre-m fisie-m —On the Holy Mountain ;* and we have pointed out traces in the locative of certain Latin pronouns used adverbially : e. gr. *olim* (the locative of *ille* or *olle—in that time,*) *istim, illim.* It is also found in some nouns; thus *partim* is used in the locative of *pars, partis,* and governs the genitive case, as in Terence, *Hecyr. Prolog.* ii. 6.

In his quas primum Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.

(Donaldson's *New Cratylus,* p. 443.) I send my reader to the part in point of the work referred to, inasmuch as, beside the matter in question, it contains a most ingenious theory of the origin of the passive termination *or,* (as in *mittor*), a *quæstio vexata* amongst philologers.

2. *Iguvii*] Now *Gubio,* a town of Umbria, on the *via Flaminia.* This place Thermus was holding with five cohorts. When, however, Curio arrived, on the part of Cæsar, with three cohorts, Thermus evacuated Iguvium, and Curio took possession of it. Cæs. B. Civ. i. 12. (*note of Schultz ad loc.*)

3. *Thermo*] Q. Minucius Thermus. *Vid. ad Fam.* xiii. 53. 56. 55. addressed to him.

4. *Attius*] P. Atticus Varus.

5. *Cinguli*] Non *Cinguli,* sed *Auximi* tunc erat, quo ex oppido præsidium, quod introduxerat, eduxit ac profugit. Cæs. B. Civ. i. 13.

Digitized by Google

EPISTOL. XIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Cæsaris mandatis ad Pompeium, 1. de gladiatoribus ejusdem, 2. de uxore et filia, 3.

1 A. d. vi. Kal. Febr. Capuam Calibus proficiscens, quum leviter lippirem, has litteras dedi. L. Cæsar mandata[2] Cæsaris detulit ad Pompeium a. d. viii. Kal. quum is esset cum Consulibus Teani. Probata conditio est, sed ita, ut ille de iis oppidis, quæ extra suam provinciam occupavisset, præsidia deduceret. Id si fecisset, responsum est, ad Urbem nos redituros [esse], et rem per Senatum confecturos. Spero etiam in præsentia, pacem nos habere. Nam et illum furoris, et hunc nostrum 2 copiarum suppœnitet. Me Pompeius Capuam venire voluit, et adjuvare delectum: in quo parum prolixe[3] respondent Campani[4] coloni. Gladiatores[5] Cæsaris, qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati[6] litteris[7] scripseram, sane commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum. Scutorum[8]

1. Epistol. XIV.] Between Cales and Capua, Jan. 27, A. U.C. 705.

2. *mandata*] Cæs. B. C. i. 9.

3. *prolixe*] See *note on ep.* 4 *h. l.*

4. *Campani*] These colonists had been settled in Campania by Cæsar and his *Lex Julia agraria* ten years previously. Such being the case, they were slow to be levied against him. So, in *epist. sup. Delectus invitorum est.*

5. *gladiatores*] Cæsar kept a troop of gladiators at Capua. Pompey, to prevent them from forming a corps, and joining their patron, quartered them among the inhabitants of the place.

6. *Torquati*] See *ad Famil.* vi. 1.

7. *literis*] Not extant.

8. *Scutorum*] Sic Med.-Oxon. i. 2. Asc. i. Crat. Lall. Ern. Sch. *Secutorum* Victor conj. Lamb. Bos Græv. Sed tum numerus nimius est. Mirum tamen videri potest arma duntaxat, non tela commemorari. Cf. contra Milon. §. 64. *Scutorum, gladiorum, sparorum, pilorumque etiam multitudo, &c.* Sed unum tantum genus commemoravit, ut de reliquorum multitudine conjectura fieret. Orelli. Cæsar, B. C. i. 14. The *Secutor* was the gladiator who wore arms, and was opposed to the *Retiarius*, who bore no offensive weapon, but only a net, wherein he strove to entangle his adversary.

Digitized by Google

in ludo ıↄↄ[9] fuerunt: eruptionem facturi fuisse dicebantur. Sane multum in eo reipublicæ provisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso videas, ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, quum ceteræ illa dignitate discesserint. Hoc scripsi ad eas, et ad te ipsum antea. Velim, eas cohortere, ut exeant; præsertim quum ea prædia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. Nam si quid offendimus, in genero nostro[1]; quod quidem ego præstare non debeo. Sed id fit majus, quod mulieres nostræ præter ceteras Romæ remanserunt. Tu ipse cum Sexto[2], scire velim, quid cogites de exeundo, de totaque re quid existimes. Equidem pacem hortari non desino: quæ vel injusta utilior est, quam justissimum bellum. Sed hæc, ut fors tulerit.

Ep. cccviii. seq. ad Att. vii. 15.

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

De conventu Capuæ habito, 1—3.

1 Ut ab Urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem: non quo haberem

9. ıↄↄ] Sed Md. Cd. decurt. Crussell. Seqq. cıↄ Cd. Tornæs. Asc. i. Crat. Orelli.

1. *genero nostro*] Dolabella, a Cæsarian. *There is some hope in the intercession of Dolabella, although I cannot insure it in case of our being on the losing side. In which case, however, our jeopardy would be increased* (*id fit majus—offensio*, or some equivalent word, being supplied, from *offendimus*) *by the circumstance of our being the only females that remained in Rome. Ea offensio augebitur, quod credent homines Ciceronem clam cum Cæsare facere, quia uxor ejus et filia Romæ maneant, quum omnes aliæ honestæ discesserint.* Ern.

2. *Sexto*] Peducæus; *vid. ep. sup. sect.* 3.

1. Epistol. XV.] Capua, Jan. 28, 705. A.U.C.

Digitized by Google

magnopere, quod scriberem; sed ut loquerer tecum absens: quo mihi, quum coram id non licet, nihil est 2 jucundius. Capuam quum venissem a. d. vi. Kal. pridie, quam has litteras dedi, Consules conveni, multosque nostri ordinis. Omnes cupiebant, Cæsarem, abductis præsidiis, stare conditionibus iis, quas tulisset. Uni Favonio, leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is haud auditus in consilio. Cato enim ipse jam servire, quam pugnare, mavult: sed tamen ait, in Senatu se adesse velle, quum de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. Ita, quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit[2], in Senatu esse vult. Postumus[3] autem, de quo nominatim Senatus decrevit, ut statim in Siciliam iret Furfanioque[4] succederet, negat se sine Catone iturum: et suam in Senatu operam auctoritatemque quam magni æstimat. Ita res ad Fannium[5] pervenit. Is cum imperio in Siciliam præmittitur. 3. In disputationibus nostris summa varietas est. Plerique negant, Cæsarem in conditione mansurum; postulataque hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, a nobis pararetur. Ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat. Vicerit enim, si Consul factus erit, et minore scelere vicerit, quam quo ingressus est. Sed accipienda plaga est. Sumus enim flagitiose imparati quum a mili-

2. *metuo ne obsit*] *Metuit nempe ne, ut Cæsaris inimicus, plura postulet, quam opus sit.* Sch. Be it remembered that Cicero is just at this moment inclined to scrutinize Cato's conduct somewhat severely, on account of his opposition to his (Cicero's) triumph. Favonius was in general an echo to Cato. Here he went even farther than his original. A few letters back we find the report that Sicily was to be given to Cicero. Cato eventually took it, but evacuated it on the appearance of Curio. Cæsar. *B. C.* i. 30.

3. *Postumius*] *Quem Cicero Brut. c. 77, non minus vehementem Imperatorem quam bellatorem nominat.* Sch.

4. *Furfanio*] *Qui Siciliam pro Prætore rexerat, A. U. C.* 704. Sch.

5. *Fannium*] *C. F. qui fuit Trib. Pl. Cæsare et Bibulo Coss.* Sch.

Digitized by Google

tibus, tum a pecunia; quam quidem omnem, non modo privatam, quæ in Urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario est, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Attianas[6] est profectus: Labienum secum habet. Ego tuas opiniones de his rebus exspecto. Formias me continuo recipere cogitabam.

Ep. cccix. seq. ad Fam. xvi. 12.

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Se, quid Cæsar acturus sit, et quid Pompeius agat, exspectare scribit, 1—3.

1 Omnes arbitror mihi tuas litteras redditas esse; sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ, per Terentiam. De mandatis Cæsaris adventuque Labieni et responsis Consulum ac Pompeii scripsi ad te litteris iis, quas a. d. v. Kal. Capua dedi: pluraque præterea in eamdem epistolam conjeci. 2 Nunc has exspectationes habemus duas: unam, quid Cæsar acturus sit, quum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari[2]; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemque affert, si in Picenum[3] agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate[4] Cæsaris copiarum: cujus

6. *Attianas*] Of Attius Varus, at *Cingulum*. *Qu. Auximum?* See *ep.* xiii. *h. l. sect.* 7. *and Cæs. B. C.* i.

1. Epistol. XVI.] Cales, Jan. 30, A.U.C. 705.

2. *L. Cæsari*] *Ep.* xiii. *h. l. sect.* 6.

3. *Picenum*] *Ep.* xiii. *h. l. sect.* 1.

4. *imbecillitate*] *Noli existimare, Pompei, hunc esse excercitum qui Galliam Germaniamque devicerit. Omnibus interfui præliis; neque temere incognitam rem pronuncio. Perexigua pars illius excercitus superest.* Labieni verba sunt apud Cæs. B. C. III. 87. Man.

Digitized by Google

adventu Cnæus noster multo animi plus habet. Nos a Consulibus Capuam venire jussi sumus ad Nonas Febr. Capua profectus sum Formias a. d. iii. Kal. Eo die quum Calibus tuas litteras hora fere nona accepissem, 3 has statim dedi. De Terentia et Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent: si nondum profectæ sunt, nihil est quod se moveant, quoad perspiciamus, quo loci sit res.

Ep. cccxi. seq. ad Fam. xiv. 18.

EPISTOL. XVII[1].

CICERO ATTICO SAL.

De Trebatii litteris suisque responsis, 1—5.

1 Tuæ litteræ mihi gratæ jucundæque sunt. De pueris[2] in Græciam transportandis tum cogitabam, quum fuga ex Italia quæri videbatur. Nos enim Hispaniam[3] peteremus: illis hoc æque commodum non erat. Tu ipse cum Sexto[4], etiam nunc mihi videris Romæ recte esse posse. Etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis. Nemo enim umquam tantum de urbanis præsidiis[5] detraxit. Videsne me etiam jocari? Scire jam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat litteras. Scriptæ enim et

1. Epistol. XVII.] February 2, A.U.C. 705; Formiæ.
2. *pueris*] The young Ciceros.
3. *Hispaniam*] See *ep. seq. sect.* 2.
4. *Sexto*] *Peducæus;* see *ep. supp.*
5. *prædiis*] Sic Cd. in marg. 1584. *præsidiis* Cett. In quo jocus nullus inest. Contra illud ambigue dictum risum σαρδάνιον movere poterat: significat enim, *Nemo unquam tam imminuit, immo dempsit locupletibus vobis facultatem in Urbe remanendi.* Orelli. *Præsidiis detraxit.* Ut qui nummorum vestrorum curam nullam habuerit, Urbe sine præsidiis relicta. Popma. Wieland reads *præsidiis*, and applies it to the Consuls and Magistrates, the natural guardians of the city, but who had now deserted it.

Digitized by Google

datæ ita sunt, ut proponerentur in publico: in quo accusavi mecum ipse Pompeium, qui, quum scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus venturæ essent, Sestio [6] nostro scribendas dederit. Itaque nihil umquam legi scriptum σηστιωδέστερον [7]. Perspici tamen ex litteris Pompeii potest, nihil Cæsari negari, omniaque et cumulate, quæ postulet, dari, quæ ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit, præsertim quum impudentissime postulaverit. Quis enim [8] tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? Tamen conceditur; minus honeste nunc quidem, violata jam ab illo republica illatoque bello, quam si olim de ratione habenda impetrasset: et tamen vereor, ut his ipsis contentus sit. Nam quum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paullo quietior, dum responsa referrentur. Dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius [9] [3] quidem scribit, se ab illo ix. Kal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad Urbem: nihil ei me gratius facere posse. Hæc verbis plurimis. Intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus. Itaque non dubito, quin ad Pisonem [1] quin ad Servium [2] scripserit. Illud admiror non ipsum ad me scripsisse,

6. *Sestio*] *Sestii cujusdam cupientis facete videri, et multa frigida jocantis.* Ern. *not. ad Fam.* vii. 32. *sect.* 1. This is a different person from P. Sestius, Proprætor of Cilicia, and whom Cicero defended in the *Orat. pro Sestio.*

7. σηστιωδ.] *Nihil magis Sestio dignum, nihil ineptius, nihil inficetius.* Sch.

8. *quis enim*] Cæsar is here addressed. It was one of his demands that Pompey should evacuate Italy, and having taken Spain as a province, join his army there. Pompey seems to have acquiesced in this. Cicero, under the notion that this would satisfy Cæsar, and that Pompey would keep his word by going to Spain, was making arrangements for his own departure for that country (*Hispaniam peteremus*) *in in. h. epist.*

9. *Trebatius*] C. Trebatius Testa, a strong Cæsarian, to whom is written *ad Fam.* vii. 6. *q. v.*

1. *Pisonem*] Cæsar's father-in-law; see *epp. supp.*

2. *Servium*] Servius Sulpicius; see Fam. iv. 1.

Digitized by Google

non per Dolabellam, non per Cælium[3] egisse: quamquam non aspernor Trebatii litteras, a quo me unice
4 diligi scio. Rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui,) quam illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædiis meis esse, neque delectum[4] ullum, neque negotium suscepisse. In quo quidem manebo, dum spes pacis erit: sin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. Totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex invidis civibus. Sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur, quorsum evasura sint. Tum ad te scribam plura, si
5 erit bellum: sin autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, videbo. Ego iv. Non. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres exspectabam: quibus quidem scripseram, tuis litteris admonitus, ut Romæ manerent. Sed audio majorem quemdam in Urbe timorem esse. Capuæ Non. Febr. esse volebam, quia Consules jusserant. Quidquid huc erit a Pompeio allatum, statim ad te scribam: tuasque de istis rebus litteras exspectabo.

Ep. cccxiv. seq. ad Att. vii. 18.

3. *Cælium*] The author of the letters of the eighth book *ad Famil.* See *Fam.* viii. 1.

4. *delectum*] Pompey had requested Cicero to levy recruits. This he is too cautious to do, and he lets Cæsar know that he is so. *Vid. epp. supp. h. l.*

Digitized by Google

EPISTOL. XVIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Mulieres Formias venisse nunciat, 1. Quid de Dionysio fieri velit, 3. quantum Q. Fr. in pecunia Attico solvenda laboret, exponit, 4.

1 Quarto Non. Febr. mulieres nostræ Formias venerunt, tuaque erga se officia, plena tui suavissimi studii, attulerunt. Eas ego, quoad sciremus, utrum turpi pace nobis, an misero bello esset utendum, in Formiano esse volui, et una Cicerones. Ipse cum fratre Capuam ad Consules (Nonis enim adesse jussi sumus) III. Non. profectus sum, quum has litteras dedi. Responsa Pompeii grata populo et probata concioni esse dicuntur. Ita putaram. Quæ quidem ille si repudiarit, jacebit: sin acceperit, —. Utrum igitur, inquies, mavis? Responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. 2 Cassium[2], erat hic auditum, expulsum Ancone, eamque urbem a nobis teneri. Si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vincire præsidiis. O perditum latronem! o vix ullo otio compensandam hanc reipublicæ turpitudinem! Sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. Hæc opto in malis; quoniam

1. Epistol. XVIII.] Febr. 3, 705, A.U.C.

2. *Cassium*] Quintus Cassius, Tr. Pl. Caius Cassius was on the side of Pompey.

3. *repulimus*] *i. e. Absentis in petitione Consulatus rationem haberi noluimus, quum ejus ne occasio quidem data esset, quippe quod quæ dudum ei concessa essent, eriperentur.* Man. *Quoniam Cæsari alterum Consulatum petenti non resistimus, ne data quidem occasione, quum scilicet Tribuni Plebis legem ferrent, ut Cæsaris absentis ratio haberetur. Tunc enim facile potuit repelli; nunc quum maximos habeat excercitus non potest.* Popma.

Digitized by Google

illius alterum Consulatum a republica, ne data quidem
3 occasione, repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio[3], fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui; exspectare responsa Cæsaris, ut, si ad Urbem redirimus, ibi nos exspectaret; sin tardius id fieret, tum eum arcesseremus. Omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine et amico dignum fuerit, quum præsertim rogatus esset, —. Sed hæc non nimis exquiro a Græcis. Tu tamen videbis[4], si erit, quod nolim, arces-
4 sendus, ne molesti simus invito. Quintus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio[5] solvat: nec Egnatio voluntas deest: nec parum locuples est: sed quum tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) viaticum se neget habere; idemque debitoribus suis denuntiarit, ut eodem fœnore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut versuram usquam facere possit; miratur, te non habuisse rationem hujus publicæ difficultatis. Ego autem; etsi illud ψευδησιόδειον[6] (ita enim putatur) observo, μηδὲ δίκην[7], præsertim in te, a quo nihil umquam vidi temere fieri; tamen illius querela movebar. Hoc, quidquid est, te scire volui.

Ep. cccxvi. seq. Att. viii. 19.

4. *Dionysio*] *See epist.* 4. 7. 8. *huj. libr.* Cicero expected to have to leave Rome, and had asked Dionysius, in case he did so, to accompany him, and continue his instructions. Dionysius professed to intend remaining at Rome. This profession Cicero construes somewhat loosely, Dionysius being a Greek.

5. *videbis—ne*] *Ne* depends upon *videbis*. In case Cicero left Italy for Spain or elsewhere, Dionysius would have to be sent for.

6. *Egnatio*] A banker, from whom Q. Cicero wished to raise some money which he had to pay to Atticus. Titinius and Ligus were also rich capitalists. Atticus seems to have been a usurious creditor even to his friend's brother.

7. ψευδ.] *Falsely attributed to Hesiod.*

8. Μηδὲ δίκην] *Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.*

Digitized by Google

EPISTOL. XIX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pace jam desperata, quid consilii capiat nescire scribit.

Nihil habeo, quod ad te scribam. Quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. Erat enim plena spei bonæ; quod et concionis voluntatem audieram, et illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi IV. Non Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi[2], Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæsaris[3] legationem. Plane oppressi videmur: nec, quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo, Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeii rebus cognoscerem.

Ep. cccxv, seq. Att. xii. 20.

EPISTOL. XX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Bellum a Pompeianis segniter administrari, 1, 2.

Breviloquentem jam me tempus ipsum facit. Pacem 1 enim desperavi: bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes, quidquam esse minoris[2] his Consulibus: quorum ego spe audiendi, et cognoscendi nostri

1. EPISTOL. XIX.] Formiæ, Febr. 4, A.U.C. 705.
2. *Furnii*] See *Fam.* x. 1. 3. 10, 11. viii. 11. 15. *Att.* v. 18. ix. 6. 11. *Omnibus his epistolis pacem sperandam non esse nuntiabatur.* SCH.
3. *L. Cæsar.*] *Epp. supp. huj. lib.*

1. EPISTOL. XX.] February 5, A.U.C. 705. Capua.
2. *minoris*] *i. e. minus curari ab his Consulibus.* ERN. *That any thing is so little as these Consuls. Es gebe Etwas kleineres als diese Consuln.* WIELAND.

Digitized by Google

apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Nonas, ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cnæus[3] autem Luceriæ dicebatur esse, et adire cohortes legionum Attianarum, non firmissimarum. At illum[4] ruere nuntiant, et jam jamque adesse, non ut manum conserat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ 2 συναποθανεῖν. Nec te id consulo. Sin extra, quid ago? Ad manendum hiems, lictores[5], improvidi et negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnæi, caussa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem incertum est, Phalarimne[6] an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, et me juves consilio. Etsi te ipsum istic jam calere[7] puto. Sed tamen quantum poteris. Ego si quid hic hodie novi cognoro, scies. Jam enim aderunt Consules ad suas[8] Nonas. Tuas quotidie litteras exspectabo. Ad has autem, quum poteris, rescribes. Mulieres et Cicerones in Formiano reliqui.

Ep. cccxvii. seq. Att. vii. 21.

EPISTOL. XXI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Statum Pompeianorum deplorat, 1—3.

De malis nostris tu prius audis, quam ego. Istinc enim emanant. Boni autem hinc quod exspectes, nihil est. Veni Capuam ad Nonas Febr., ita ut jusserant

3. *Cnæus*] *Pompey.*
4. *illum*] *Cæsar.*
5. *lictores*] *Quos tamen dimittere statim potuisset, nisi etiamnunc vanum triumphi honorem sperasset.* Sch.
6. *Phalarimne*] So φαλαρισμόν, *ep.* 12. *h. l. sect.* 2.
7. *calere*] *To be in a stew.*
8. *suas*] *Fixed by themselves.*
1. Epistol. XXI. February 8. A.U.C. 705. Cales.

Digitized by Google

Consules. Eo die Lentulus venit sero: alter Consul omnino non venerat VII. Idus. Eo enim die ego Capua discessi, et mansi Calibus. Inde has litteras postridie ante lucem dedi. Hæc, Capuæ dum fui, cognovi: nihil in Consulibus, nullum usquam delectum. Nec enim conquisitores [2] φαινοπροσωπεῖν [3] audent; quum ille [4] adsit contra; quum noster dux nusquam [5] sit, nihil agat: nec nomina dant [6]. Deficit enim non voluntas, sed spes. Cnæus autem noster (o rem miseram et incredibilem!) ut totus jacet! Non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. Mittam illa, fugam ab Urbe turpissimam, timidissimas in oppidis conciones, ignorationem non solum adversarii, sed etiam suarum copiarum. Hoc cujusmodi est? VII. Id. Febr. Capuam C. 2 Cassius Tribunus plebis venit; attulit mandata ad Consules, ut Romam venirent, pecuniam de sanctiore ærario [7] auferrent, statim exirent. Urbe relicta, redeant: quo præsidio? deinde exeant: quis sinat? Consul [8] ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. At illud totum erat amissum: sciebat nemo præter me ex litteris Dolabellæ. Mihi dubium non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia: Cnæus noster in navi [9]. Ego quid 3

2. *conquisitores*] *Recruiting officers.*

3. *φαινοπροσ.*] *Shew themselves in public.*

4. *ille*] *Cæsar.*

5. *nusquam*] *In no fixed place.*

6. *nomina dant*] Scil. *conquisitoribus, ut sacramento militari obligentur.* SCH.

7. *sanctiore ærario*] *The public treasury was the temple of Saturn. The public treasure was deposited in three chambers. In the first lay the annual revenue, for the usual annual expenses.* In the second the twentieths arising from manumitted slaves (*vicessima manumissionum*). *In the third, all the coined and uncoined treasure, which had accumulated since the Gallic invasion, from the deposits of victorious commanders of the spoils of conquered nations. These two last chambers formed the ærarium sanctius of the republic, which was opened only on extraordinary emergencies.* WIELAND.

8. *Consul*] Lentulus.—Pompey recommends Lentulus to make his way, first to, and then from Rome. Lentulus recommends Pompey to take possession of the Picentine; Cæsar, however, was beforehand with him.

9. *navi*] *Quin Cæsar jam jamque*

Digitized by Google

agam, σκέμμα[1] magnum: neque mehercule mihi quidem ullum[2], nisi omnia essent[3] acta turpissime, neque ego ullius consilii particeps. Sed tamen, quod me deceat. Ipse me Cæsar ad pacem hortatur. Sed antiquiores litteræ, quam ruere cœpit. Dolabella, Cælius, me illi valde satisfacere. Mira me ἀπορία torquet. Juva me consilio, si potes: et tamen ista[4], quantum potes, provide. Nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod scribam. Tuas litteras exspecto.

Epist. cccxviii. seq. Att. vii. 22.

EPISTOL. XXII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pompeii tarditatem deplorat, 1, 2.

1 Pedem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil; eumque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri—! sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor et crucior. Tu cædem non sine caussa times: non quo minus quidquam Cæsari expediat ad diuturnitatem victoriæ et dominationis: sed video, quorum arbitrio[2] sit acturus. Recte

2 sit †. Censeo cedendum de oppidis his. Egeo consilii.

futurus esset in Apulia ad persequendum Pompeium, Pompeius autem in navi fugam capessens in Græciam. Sch.

1. σκέμμα] *Quæstio magna et difficilis.* Sch.

2. *ullum*] *Neque vero mihi quærendum esset, quid agerem; non esset dubitandi locus.* Sch.

3. *essent*] Asc. 1. Crat. *esse acta,* i.e. "*at si accuratius loqui volo, nullum aliud σκέμμα mihi est, nisi quod omnes videmus, omnia turpissime acta esse.*" Orelli.—In this case σκέμμα means *sight, prospect.*

4. *ista*] Be it remembered that Cicero owed money to Cæsar.

1. Epist. XXII.] Formiæ. Feb. 9, 705. A.U.C.

2. *quorum arbitrio*] *Antonii, Cælii, Curionis, aliorumque ad crudelitatem proclivium.* Sch.

† *Recte sit*] Hæc corrupta. *Recte sic censeo.* Asc. 1. Crat. *Recte cen-*

Digitized by Google

Quod optimum factu videbitur, facies. Cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? qua aut terra aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? Etsi terra quidem, qui possum? mari, quo? Tradam igitur isti me? Fac posse tuto; multi enim hortantur: num etiam honeste? Nullo modo. Quid? a te petam consilium, ut soleo? Explicari res non potest. Sed tamen, si quid in mentem venit, velim scribas, et ipse quid sis acturus.

Epist. cccxix. seq. Att. vii. 23.

EPISTOL. XXIII [1].

CICERO ATTICO SAL.

Philotimi litteræ. Se consilium de mulieribus Romæ remittendis mutasse scribit 1—3.

Quinto Id. Feb. vesperi a Philotimo litteras accepi, 1 Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo et Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu conjunctas esse; Cæsarem intercludi posse, eumque id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quasi perculsos. Hæc, metuo equidem, ne sint somnia: sed tamen M' Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium Tribunum plebis, (hi enim sunt nobiscum, id est, in Formiano,) Philotimi litteræ ad vitam revocaverunt. Ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omnes pæne jam captos esse, Pompeium Italia cedere: quem quidem (o rem acerbam!) persequi Cæsar dicitur. Persequi Cæsar Pompeium? Quid? ut interficiat? O me mi-

ses. conj. Sch. 2. Lun. (*Mulieribus recte censes* Sch. susp.) ORELLI.

1. EPISTOL. XXIII.] Formiæ. Feb. 10. 705. A. U. C.

serum! et non omnes nostra corpora opponimus? In quo tu quoque ingemiscis. Sed quid faciamus? Victi, 2 oppressi, capti plane sumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutavi consilium de mulieribus: quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam: sed mihi venit in mentem, multum fore sermonem, me judicium jam de caussa publica fecisse; qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quod mulieres revertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ et periculosæ fugæ; quum reipublicæ nihil prosim, nihil Pompeio; pro quo emori quum pie possum, tum luben-3 ter. Manebo igitur: etsi vivere—. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, et omnis hic delectus jacet. Desperata res est; in fuga omnes sunt: nisi quid ejusmodi fuerit, ut Pompeius istas Domitii copias cum suis conjungat. Sed videbamur omnia biduo triduove scituri. Cæsaris litterarum exemplum tibi misi: rogaras enim; cui nos valde satisfacere, multi ad me scripserunt; quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter.

Epist. cccxx. seq. Att. vii. 24.

EPISTOL. XXIV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pompeium in fuga esse nullam dubitationem esse scribit.

1 Philotimi litteræ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. Ecce postridie Cassio[2] litteræ Capua, a Lucretio[3], familiari ejus, Nigi-

1. EPISTOL. XXIV.] Formiæ. Feb. 11, 705. A. U. C.

2. *Cassio*] With Cicero, at the Formian villa. *Vid. Ep. sup.*

3. *Lucretio*] Q. Lucretius, a senator and a partizan of Pompey. (*Att.* iv. 16. viii. 4.)

Digitized by Google

dium[4] a Domitio Capuam venisse: eum dicere, Vibullium[5] cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnæum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum III millia. Idem scripsit, Consules Capua discessisse. Non dubito, quin Cnæus in fuga sit; modo effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum.

Epist. cccxxi. seq. Att. vii. 25.

EPISTOL. XXV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Lætiores nuntii, nec tamen certe.

Quum dedissem ad te litteras tristes, et metuo ne veras, de Lucretii[2] ad Cassium litteris Capua missis; Cephalio[3] venit a vobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quam quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaque, quæ nolim. O rem miseram! Malas caussas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam? nisi, illud eum scisse; neque enim erat difficile: hoc nescisse. Erat enim ars difficilis, recte rempublicam regere. Sed jam jamque omnia sciemus, et scribemus ad te statim.

Epist. cccxxii. seq. Att. vii. 26.

4. *Nigidium*] P. Nigidius Figulus, Prætor, A.U.C. 692. See *Epist. ad Fam.* iv. 13. *addressed to him.*

5. *Vibullium*] L. Vibullius Rufus. He had been sent by Pompey to the Picentine.

1. Epistol. XXV.] Date and place as of the preceding one.

2. *Lucretii*] *Vid. ep. sup.*

3. *Cephalio*] A slave of Atticus.

Digitized by Google

EPISTOL. XXVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Suorum consiliorum rationem defendit. De Dionysio se nondum constituisse nuntiat.

1 Non venit idem usu mihi, quod tu tibi scribis: *Quoties exorior*[2]*?* Ego enim nunc paullum exorior, et maxime quidem iis litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. Omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta,

Si té secundo[3] *lúmine hic offéndero,*

2 respuuntur. Bona de Domitio, præclara de Afranio[4] fama est. Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, servem; gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem caussam videar; certe videri possum. Ego me ducem in civili bello, quoad de pace ageretur, negavi esse: non quin rectum esset; sed quia, quod multo rectius fuit[5], id mihi fraudem tulit. Plane eum[6], cui Cnæus noster[7] alterum Consulatum deferret

1. Epistol. XXVI.] About the 13th of February 705. A.U.C.

2. *quoties exorior*] Atticus, of a less desponding temper than his friend, could often say and write, *How often my spirits rise!—Quoties exorior!* Cicero tells him that in this point he has the advantage of him.

3. *Si te secundo*]—

Εἰ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ
Καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονὸς
Θανῇ!

So speaks Creon to Medea in the tragedy of Euripides of that name. The Latin line is from the translation of Ennius. Cicero puts it into the mouth of Cæsar, who, (as he presumes,) holds already threatening and dictatorial language. The same line is quoted by Cicero in his *Oratio pro Rabirio Posthumo* (*note of S. Victorius*).

4. *Afranio*] Pompey's lieutenant in Spain.

5. *rectius fuit*] The putting down of the Catilinarian conspiracy, followed by Cicero's exile. (*Note of Manut.*)

6. *eum*] Cæsar.

7. *noster*] Pompey.

Digitized by Google

et triumphum: at quibus verbis! pro suis rebus gestis amplissimis; inimicum habere nolueram. Ego scio, et quem metuam, et quam ob rem. Sin erit bellum, ut video fore; partes meæ non desiderabuntur. De H-S millib. xx Terentia[8] tibi rescripsit. Dionysio[9], dum 3 existimabam vagos nos fore, nolui molestus esse. Tibi autem, crebro ad me scribenti de ejus officio, nihil rescripsi, quod diem ex die exspectabam, ut statuerem, quid esset faciendum. Nunc, ut video, pueri certe in Formiano videntur hiematuri: num et ego, nescio. Si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. Quod habebo certi, faciam, ut scias. Ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, ut tu †scis[1], Parthicus[2] casus exstiterit.

Epist. cccxxiii. seq. Att. viii. 1.

8. *de H-S* xx. *Terentia*] See *Epist.* xiii. *huj. lib.* §. 6.

9. *Dionysio*] See *Epist.* xviii. *huj. lib.* §. 3.

1. *ut tu † scis*] Hoc corruptum. *ut scis* ed. 1584. *nisi qui, cui?* (nempe Pompeio) *tu scis* Sch. susp. Malim: *ut tu scribis.* Sic supra §. 3. pro *ad me scribenti.* Md. Oxon. 2. habent: *ad me scienti.* Orelli.

2. *Parthicus*] Either—*Unless a Parthian war call Pompey away from Italy,* or, (with Schultz)—*Unless, as the Parthian suddenly evacuated the province of Bibulus, so Cæsar suddenly evacuate Italy—Videre enim mihi videor tantam dimicationem—nisi idem Deus, qui nos melius quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, respexerit Rempublicam—sed tantam, quanta nunquam fuit.* Att. vii. 1. §. 2. *Sed ut nihil magno opere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semivivum reliquerunt.* Att. vii. 2. §. 8.

Digitized by Google

suppeditari vellet. Sed uti in Urbe re- relinquenda testifica- parari video, ut Luce- : et ne is quidem locus nur, paretur fuga. Quo 3 m caussam descendo, in riæ ratio quæsita sit um- et calamitosæ fugæ. Eun- tulerit casum, subeam po- se boni, quam videar a bonis m video bonorum, id est, lau- um, urbem refertam fore, municipiis refertissimam. Quo ego in numero ores molestissimos non haberem. Nec L. Volcatii[3], Ser. Sulpicii[4] comitum pœ- m nemo nec stultior est, quam L. Domi- nstantior, quam App. Claudius. Unus movet, beneficio, non auctoritate. Quam 4 eat auctoritatem in hac caussa, qui, quum em metuebamus, ipse eum diligebat? post- etuere cœpit, putat omnes hostes illi opor- ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse ster adventus. Dissimulare enim non potero, dhuc acta sunt, displicere. Ego si somnum em, tam longis te epistolis non obtunderem. adem caussa est: me remunerere sane velim.

Epist. cccxiv. seq. Att. viii. 2.

L. Volcatius Tullus Consul 103 A.U.C.

M. Lepidus, A.U.C. pro Planc. c. 21.) He the discussions relat- storation of king Pto- ring the views of Pom- Fam. i. 1.)

cii] S. Sulpic. Rufus

5. *comitum pœniteret*] *Significat se malle Lepidum Volcatium et Sulpicium imitari ad urbem redeuntes, quam aut Domitium aut Appium, Pompeii comites fugientes, quorum alter stultitiæ nomine male audiebat, alter inconstantiæ.* MAN.

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD ATTICUM.

LIBER VIII.—EPIST. I[1].

CICERO ATTICO SAL.

The letters of the present book were all written in the beginning of the year 705 A. U. C.; and in the Consulship of L. Corn. Lentulus Crus, and C. Cl. Marcellus. The matter is altogether of the same nature with that of the preceding book.

De epistola a Pompeio accepta, suisque ad eum responsis; præterea de actis Pompeii valde sibi displicentibus. 1—4.

1 Quum ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompeio[2]. Cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripsisset; de delectu Domitii; quæ sunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his litteris, quam ad me Philotimus: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam:) sed in ea Pompeii epistola erat in extremo, ipsius manu: *Tu, censeo, Luceriam, venias: nusquam eris tutius.* Id ego in eam partem accepi; hæc oppida atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eum qui caput ipsum reli-
2 quisset, reliquis membris non parcere. Ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem: si me vellet sua aut reipublicæ caussa Luceriam venire, statim esse venturum: hortatusque sum, ut oram maritimam retineret, si

1. Epist. I.] Formiæ. Feb. 15, 705. A. U. C.

2. *litteræ a Pompeio*] Enclosed to Atticus, with *Epist.* ii. *huj. libr. vid.*

Digitized by Google

rem frumentariam sibi ex provinciis suppeditari vellet. Hoc me frustra scribere videbam. Sed uti in Urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. Sic enim parari video, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur: et ne is quidem locus stabilis, sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. Quo 3 minus mirere, si invitus in eam caussam descendo, in qua neque pacis, neque victoriæ ratio quæsita sit umquam, sed semper flagitiosæ et calamitosæ fugæ. Eundum; ut, quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicuntur esse boni, quam videar a bonis dissentire. Etsi propediem video bonorum, id est, lautorum et locupletium, Urbem refertam fore, municipiis vero his relictis, refertissimam. Quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem. Nec me M' Lepidi, L. Volcatii[3], Ser. Sulpicii[4] comitum pœniteret[5]; quorum nemo nec stultior est, quam L. Domitius, nec inconstantior, quam App. Claudius. Unus Pompeius me movet, beneficio, non auctoritate. Quam 4 enim ille habeat auctoritatem in hac caussa, qui, quum omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse? Ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster adventus. Dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. Tu, si tibi eadem caussa est: me remunerere sane velim.

Epist. cccxiv. seq. Att. viii. 2.

3. *Volcatii*] L. Volcatius Tullus Consul, with M. Lepidus, A.U.C. 688. (*Orat. pro Planc.* c. 21.) He took part in the discussions relating to the restoration of king Ptolemy, favouring the views of Pompey. (*Ad Fam.* i. 1.)

4. *Sulpicii*] S. Sulpic. Rufus Consul 103 A.U.C.

5. *comitum pœniteret*] *Significat se malle Lepidum Volcatium et Sulpicium imitari ad urbem redeuntes, quam aut Domitium aut Appium, Pompeii comites fugientes, quorum alter stultitiæ nomine male audiebat, alter inconstantiæ.* Man.

Digitized by Google

EPISTOL. II[1].

CICERO ATTICO SAL.

Rationem consiliorum suorum defendit, et cur sibi in Ilatia manendum sit, exponit, 1—4.

1 Mihi vero omnia grata; et quod scripsisti ad me, quæ audieras; et quod non credidisti[2], quæ digna diligentia mea non erant; et quod monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus[3] suis egerat, breves, sed benevolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeii. Id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. Eas si quo ille misit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. Non potui non dare, quum et ipse ad me scripsisset, et Balbus.
2 Earum exemplum ad te misi. Nihil arbitror fore, quod reprehendas. Si qua erunt, doce me, quo modo ea effugere possim. Nihil, inquies, omnino scripseris. Qui magis effugias eos, qui volent fingere? Verumtamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum; facis amice tu quidem, mihique gratissimum: sed mihi videris aliud tu honestum meque dignum in hac caussa judicare, atque ego existimem. Mihi enim nihil ulla in gente umquam ab ullo auctore reipublice ac duce turpius factum esse videtur, quam a nostro amico factum est: cujus ego vicem doleo: qui Urbem reliquit, id est

1. Epist. II.] Febr. 17, A.U.C. 705. Formiæ.
2. *Credidisti*] *Nempe Atticus audierat Ciceronem in tuendo munere, quod subierat, parum diligentem fuisse.* Sch. He had to watch over the coast of Campania, and levy forces.
3. *gladiatoribus*] *See Ep.* 14. *libr. sup. sect.* 2.

patriam, pro qua et in qua mori præclarum fuit. Igno- 3
rare mihi videris, hæc quanta sit clades. Es enim etiam nunc domi tuæ. Sed, invitis perditissimis hominibus, esse diutius non potes. Hoc miserius, hoc turpius quidquam? Vagamur egentes cum conjugibus et liberis. In unius hominis, quotannis periculose ægrotantis, anima positas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed evocati e patria; quam non servandam ad reditum nostrum, sed diripiendam et inflammandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa Urbe: et si nunc sunt, non erunt[4]. Nos interea ne Capuæ quidem, sed Luceriæ: et oram quidem maritimam jam relinquemus; Afranium[5] exspectabimus et Petreium. Nam in Labieno parum est dignitatis[6]. Hic tu in me illud; *des, id feras*[7]. Nihil de me dico; alii viderint. Hic quidem quæ est * * *[8]? Domi vestræ estis, et eritis omnes boni. Quis tum se mihi non ostendit[9]? quis nunc adest hoc bello? sic enim jam appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. 4
Id ex Pompeii litteris cognosces: in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλῆ[1]. Videbis, de Cnæo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? Ego pro Pompeio lubenter emori possum.

4. *nunc sunt, non erunt*] *If there be any now at their post in the city, they will not be so long; but will join our flight.*

5. *Afranium—Petreium*] From Spain.

6. *parum dignitatis*] —*fortis in armis Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga vilis. Luc.* v. 346.

7. *des, id feras*] Sententia hæc, ut fere explanavit Bosius:—Cave ne quod in alios confers, in te ipsum recidat, ex vetere illo proverbio: *des, feras.* Orelli. *Dice quid fers, ut feras hinc quod petis. Plaut. Capt.* 5. 2. 11.

8. *quæ est* ***?] i. e. Dignity. *What dignity is there to share with you that stay in Rome?* Wieland. Schultz, however, imagines that it applies to those at Luceria.

9. *Quis—ostendit*] *Quis tum non promisit se causam Reipublicæ omnibus viribus defensurum.* Sch.

1. διπλῆ] *Fuit genus notæ, quam veteres grammatici in margine adscribebant, duplici figura, aut hac* > *in extremo versu, aut hac* < *ante primam dictionem collocata;* διπλῆ *quia duplici linea formaretur.* Man.

Digitized by Google

Facio pluris omnium hominum neminem. Sed non ita uno in eo judico spem de salute reipublicæ. Significas enim aliquanto secus, quam solebas: ut etiam Italia, si ille cedat, putes cedendum. Quod ego nec reipublicæ puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. Sed cur? poterisne igitur videre tyrannum? Quasi intersit, audiam an videam, aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quam Socrates; qui, quum XXX tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua caussa[2] manendi: de qua utinam aliquando tecum loquar! Ego XIII. Kalend. quum eadem lucerna hac epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompeium, si de pace agetur, profecturus; si de bello, quid ero?

Epist. CCCXV. seq. ad Att. viii. 3.

EPISTOL. III[1].

CICERO ATTICO SAL.

Quærit utrum, si Pompeius Italia cedat, ipse maneat, 1, 2. an Pompeium sequatur? 3. et utriusque consilii momenta exponit, 4—6. Denique quæ, dum hæc scriberet, ipsi de Cæsare et Domitio nuntiata sint, refert, 7.

1 Maximis et miserrimis rebus perturbatus, quum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est:

2. *præcipua causa*] Domestic differences with his wife Terentia. She had ever been a woman of an imperious temper, and had mixed herself with things political, more than she would allow Cicero to interfere in matters domestic. She now began to shew an indifference in regard to her husband's fortunes, and an unwillingness to follow them. Her conduct ended in a divorce. She lived to marry three more husbands; Sallust, the historian, Messala Corvinus, and Vibius Rufus. She died æt. 103.

1. EPISTOL. III.] Territory of Cales. Febr. 20; 705. A.U.C.

Digitized by Google

si Pompeius Italia cedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes: et quo facilius consilium dare possis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Quum merita Pompeii summa 2 erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reipublicæ caussa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna [cum fortuna] conjungenda esse videatur. Accedit illud: si maneo et illum comitatum optimorum et clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui, etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, et, ut esset, a me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum: tamen utrumque considerandum est, et quanta fides ei sit habenda; et, si maxime exploratum, eum nobis amicum fore, sitne viri fortis et boni civis, esse in ea urbe, in qua quum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio[2] sit amplissimo præditus, non futurus[3] sit sui juris, subeundumque periculum sit, cum aliquo forte dedecore, quando Pompeius rempublicam recuperarit. In hac parte hæc sunt. Vide nunc, quæ 3 sint in altera. Nihil actum est a Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter; addo etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatemque meam. Omitto illa vetera, quod istum in rempublicam ille aluit, auxit, armavit: ille legibus per vim et contra auspicia ferendis auctor: ille

2. *sacerdotio*] *The augurship. See ad Fam.* iii. 1.

3. *nomen futurus*] *A mere name.* So Liv. 29. 1. *nomina tantum ducum, ad Att.* v. 20. nomen legionum. Corn. Nep. in Agesil. 1. *nomine magis quam imperio.* Sic Jac. Gronov. conj. quæ sane præstat interpolatione Jenson. Sæpissime autem *nomen* hoc significatu usurpatum vel corruptum vel non intellectum, Cfr. Græv. *ad Att.* v. 15. *Paradox.* 4. sect. 17.—*non futurus,* Md. Cett. Cd. noti, etiam Regii Lallemandi, Rom. *non futurus sit sui juris,* ex interpolatione Jens. edd. præter Rom. et T. Gronov. Orelli.

Digitized by Google

Galliæ ulterioris adjunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio augur: ille restituendi mei, quam retinendi, studiosior: ille provinciæ propagator: ille absentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio Consulatu, postquam esse defensor reipublicæ cœpit, contendit, ut decem tribuni plebis ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Marcoque Marcello Consuli, finienti[4] provinciis Galliis Kal. Mart. restitit. Sed, ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab Urbe discessu, sive potius turpissima fuga? Quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor: 4 sed numquid hoc peius? At recuperabit rempublicam. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad Urbem? non pecunia omnis et publica et privata adversario tradita? Denique nulla caussa, nullæ vires, nulla sedes, quo concurrant, qui rempublicam defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ et ab impetu hujus belli remotissima: fuga et maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invite cepi Capuam, non quo munus illud defugerem, sed sic, ne caussam, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem esset, aliquis, sed hebes, ut solet; et, ut ipse sensissem: multitudo et infimus quisque propensus in alteram par- 5 tem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio et sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii; quod ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam si nunc sequor, quonam? Cum illo non: ad quem quum essem profectus, cognovi in iis locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam venire non pos-

4. *finienti*] *i. e. finem Cæsari administrationis provinciarum Galliarum in Kal. Mart. decernenti.*— Sch.

Digitized by Google

sem. Infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, aut quomodo? In utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes fortunasque nostras? Acrior, quam in ceterorum; quod putabit fortasse, in nobis violandis aliquid se habere populare. Age jam, has compedes, fasces, inquam, hos laureatos[5] efferre ex Italia, quam molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut jam placatis utamur fluctibus,) antequam ad illum 6 venerimus? Qua autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, et fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus[6], quod L. Flaccus[7], quod Q. Mucius[8], quoquo modo ea res huic quidem cecidit; qui tamen ita dicere solebat, se, id fore, videre, (quod factum est) sed malle, quam armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus[9], et fortasse melius. Sed est certa quædam illa Mucii ratio atque sententia: est etiam illa [Philippi][1]; et, quum sit necesse, servire tempori, et non amittere tempus, quum sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit; de-

5. *laureatos*] Ep. 10. sup. libr.

6. *Philippus*] Consul, A. U. C. 663. L. Marcius Philippus.

7. *Flaccus*] Consul, *suffectus*, A. U. C. 668. L. Valerius Flaccus.

8. *Mucius*] Consul, A. U. C. 659. Q. Mucius Scævola. He remained in Rome, and was soon after killed by the command of the younger Marius.

9. *Thrasybulus*] *Aliter cogitabat Thrasybulus Atheniensis, qui armatus accessit ad urbem, ut eam a* XXX *tyrannis liberaret.* MAN.

1. [*Philippi*] Sic omnes Cdd. etiam optimus Decurtatus. *Thrasybuli* de Malasp. conj. Lamb. Cett. Mihi *Philippi*, nisi forte ita defendas, ut dicas *Mucium* eo fortiorem eo fuisse, quod interitum suum providerit (oppositio vero parum apta), e falso glossemate ortum semper visum est; quo expuncto hæc extabit sententia convenientissima. "*Sed* (*præter Thrasybuli sententiam*) *est certa quædam illa Mucii ratio, qui interitum prospiciens tamen acquiescere maluit quam quidquam moliri in Cinnæ dominatione: est illa etiam mea; cui propositum est et, dum necesse est, servire tempori, ut nunc facio, et quum sit datum, non amittere, sed fortem virum me præstare.*—ORELLI.

Digitized by Google

ferret triumphum. Non acciperene periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? O rem, inquis, difficilem et inexplicabilem! Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest? Ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quod plura in eam partem verba fecerim: potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem ut maxima de re, æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium 7 velim. Navis et in Caieta est parata nobis et Brundisii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu et pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem Fausto[2] conscriptam, in Siciliam sibi placere a Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium deserere erit, implorantem ejus auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Trebonio[3] pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium[4] tuum transisse cum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem quum esset incertum iter Cæsaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam[5] ad Pompeium misi et litteras; ipse, ne quo inciderem, reverti Formias: Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo, quam proxime scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum.

Epist. cccxxvi. seq. Att. viii. 4.

2. *Fausto*] The son of Lucius Cornelius Sylla.

3. *Trebonio*] A lieutenant of Cæsar.

4. *Fabium*] Fabius Gallus, a lieutenant of Cæsar, and a friend of Atticus. (*Att.* vii. 3. sect. 3.)

5. *Leptam*] *Præfectus fabrûm*, with Cicero in Cilicia. (*Fam.* iii. 7. *Att.* vi. 8, &c.]

Digitized by Google

EPISTOL. IV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Dionysii erga se ingratum animum quentur, 1, 2. Pauca de Republica addit, 3.

Dionysius[2] quidem tuus potius, quam noster, cujus ego 1 quum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam judicio, quam meo, ne tui quidem testimonii, quod ei sæpe apud me dederas, veritus, superbum se præbuit in fortuná, quam putavit nostram fore: cujus fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contempti [cujusdam] hominis commendatio defuit? ut meum judicium reprehendi a Quinto fratre, vulgoque ab omnibus mallem, quam illum non efferre laudibus; Ciceronesque nostros meo potius labore subdoceri, quam me aliumvis magistrum quærere. Ad quem ego quas litteras, Dii immortales! miseram! quantum honoris significantes! quantum amoris! Dicæarchum[3] mehercule, aut Aristoxenum[4] diceres arcessi, non unum omnium loquacissimum et minime aptum ad docendum. Sed est memoria bona. Me dicet esse meliore. Quibus litteris ita respondit, ut ego nemini[5], cujus 3 caussam non reciperem. Semper enim, *si potero; si ante suscepta caussa non impediar*. Numquam reo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno,

1. Epistol. IV. February 22, A. U. C. 705. Formiæ.

2. *Dionysius*] *Vid. ep.* 26. *libr. sup. sect.* 3.

3. *Dicæarchus*] *Att.* vi. 2. *sect.* 3. *et alibi.*

4. *Aristoxenum*] A famous teacher of music and philosophy. (Fin. v. 19. *de Orat.* iii. 33. *Tuscul.* i. 10, 12, 22. *Att.* xiii. 32.)

5. *ut nemini*] He answered me as I would answer no client in refusing his cause, for whenever I do, I say, " Si potero," &c.

Digitized by Google

tam præcise negavi, quam hic mihi. Plane sine ulla exceptione præcidit. Nihil cognovi ingratius: in quo vitio 3 nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego navem paravi: tuas litteras tamen exspecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium[6] Pelignum aperuisse Antonio portas, quum essent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugisse, scis. Cnæum[7] ire Brundusium desertum; Confecta res est.

Epist. cccxvii. seq. Att. viii. 5.

EPISTOL. V[1].

CICERO ATTICO SAL.

Dionysium ad se venisse scribit, 1. Tironem ait Curio commendari velle, 2.

1 Quum ante lucem IIX. Kal. litteras ad te de Dionysio dedissem, vesperi ad nos eodem die venit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor. Quid enim putem aliud? Etsi solet eum, quum aliquid furiose fecit, pœnitere. Numquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. Nam, quod ad te non scripseram, postea audivi, a tertio milliario tum eum ῥίψαι·

Πολλὰ[2] μάτην κεραέσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα·

multa, inquam, mala eum dixisse; suo capiti[3], ut aiunt. Sed o meam mansuetudinem! Conjeceram in fascicu-

6. *Attium*] *Pompeianum—Cæsar tamen libr.* i. *B.C.* 18. *non Attium scribit aperuisse Antonio portas sed ipsos Sulmonenses: Attium vero et Lucretium de muro se dejecisse, et hunc aufugisse; illum interceptum ad se deductum fuisse.*—Malasp.

7. *Cnæum*] Corruptus. Quod si cum Lipsio et Lall. legas. *Cnæum ire Brundusium, Domitium desertum, habebit*, quo se tueatnr.—Orelli.

1. Epistol. V.] Formiæ. Feb. 22. 705. A.U.C.

2. πολλὰ] *Like an enraged bull.* The author of the hexameter unknown.

3. *suo capiti*] i. e. *Quæ utinam Dii in ipsius caput vertant.*

Digitized by Google

lum una cum tua vehementem ad illum epistolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam caussam Pollicem, servum a pedibus[4] meis, Romam misi. Eo autem ad te scripsi, ut, si tibi forte reddita esset, mihi curares referendam; ne in illius manus perveniret. Novi si quid esset, scripsissem. Pendeo animi exspectatione Corfiniensi; in qua de salute reipublicæ decernitur. Tu fasciculum, qui est DES M' CURIO[5] inscriptus, velim cures ad eum perferendum[6]; Tironemque Curio commendes; ut ei, ut petii, si quid opus erit in sumptum, eroget.

Ep. cccxxviii. seq. Att. viii. 9.

EPISTOL. VI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Pompeii literarum ad Consulem scriptarum exemplum Attico mittit, 1, 2. quartanam ab eo discessisse gaudet; addit pauca de Tirone, 3.

Obsignata jam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi, (nam eam vesperi scripseram,) C. Sosius[2] Prætor in Formianum venit ad M' Lepidum, vicinum nostrum, cujus Quæstor fuit; Pompeii litterarum ad Consulem exemplum attulit.

'*Litteræ mihi a L. Domitio a. d.* XIII. *Kalend. Mart.*

4. *servum a pedibus*] *Servus a pedibus*, quo mittendo ultro citroque dominus utitur (*Cic. Att.* viii. 5.). Sunt etiam qui suspicantur illa *servum a pedibus* non esse Ciceronis, sed alicujus grammatici explicantis. FACCIOL. *in voc. pes.* Angl. *footman.*

5. CURIO] *Directed* MANIUS CURIUS.

6. *perferendum*] At Patræ, where Tiro, Cicero's freedman, an invalid, had been left under the roof of Curius. See *Ad Fam.* xvi. *epist.* 1—9.

1. EPISTOL. VI.] Formiæ; Feb. 23, A. U. C. 705.

2. *Sosius*] Quæstor to M. Lepidus, and prætor under the consulship of Lentulus and C. Marcellus. See *ad Att.* ix. 1. sect. 2.

Digitized by Google

allatæ sunt: earum exemplum infra scripsi. Nunc, ut ego non scribam, tua sponte te intelligere scio, quanti reipublicæ intersit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore convenire. Tu, si tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. Præsidii Capuæ, quantum constitueritis esse satis[3], *relinquas.*

3 Deinde supposuit exemplum epistolæ Domitii, quod ego ad te pridie miseram. Dii immortales, qui me horror perfudit! quam sum sollicitus, quidnam futurum sit? Hoc tamen spero, magnum nomen Imperatoris[4] fore, magnum in adventu terrorem. Spero[5] etiam, * * quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasse: nec tegentia. hoc, quod quum fortiter et diligenter, tum etiam hercule * *. Modo enim audivi, quartanam a te discessisse. Moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse vestræ concordiæ. Tironem nostrum ab altera[6] relictum audio. Sed eum video in sumptum[7] ab aliis mutuatum. Ego autem Curium nostrum, si quid opus esset, rogaram. Malo Tironis verecundiam in culpa esse, quam illiberalitatem Curii.

Epist. cccxxix. seq. Att. viii. 7.

3. *esse satis*] *Satis esse* Md. An consulto sustulerunt edd. hexametri exitum? Quem apud Pompeium vix damnes. ORELLI.

4. *imperatoris*] *Haud satis apparet, de Pompeio hoc dicat, an de Domitio.* SCH.

5. *spero * * * hercule*] Locus mancus ac fœde corruptus. Sine melioribus libris nullo modo sanari potest. ORELLI.

6. *altera*] Scil. *Quartana.*

7. *in sumptum*] *I hear that he has borrowed the money for the expenses of his illness from a stranger. I asked Curius to lend him what he wanted. I hope that Tiro's conduct is attributable to his own delicacy as to troubling Curius, rather than to any unwillingness on the part of Curius.*

Digitized by Google

EPISTOL. VII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Veretur ne Pompeius Domitium deserat, 1—3.

1 Unum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit. Ego non puto. Deseret igitur talem civem, et eos, quos una scis esse? quum habeat præsertim et ipse cohortes xxx? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit. Nihil spectat, nisi fugam: cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. 2 Ego vero, quem fugiam, habeo; quem sequar, non habeo. Quod enim tu meum laudas et memorandum dicis, malle: quod dixerim, me cum Pompeio vinci, quam cum istis vincere: ego vero malo, sed cum illo Pompeio, qui tum erat aut qui mihi esse videbatur; cum hoc vero, qui ante fugit, quam scit, aut quem fugiat, aut quo; qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si malui: contigit; victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ, numquam timui, ne viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memet ipso carendum est. 3 Ad Philotimum scripsi de viatico, sive a Moneta[2], (nemo enim solvit,) sive ab Oppiis[3], tuis contubernalibus. Cetera apposita tibi mandabo.

Epist. cccxxx. seq. Att. viii. 8.

1. Epistol. VII.] Formiæ. February 23; A. U. C. 705.

2. *Moneta*] The mint was in the temple of Moneta, from whence is derived its present name.

3. *Oppiis*] See *Ep.* xiii. sect. 5. *lib. sup.*

EPISTOL. VIII.[1]

CICERO ATTICO SAL.

Res a Pompeio turpiter gestas exagitat, 1, 2.

1 O rem turpem, et ea re miseram! Sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. Aluerat Cæsarem: eumdem repente timere cœperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: Urbem reliquerat: Picenum amiserat culpa; in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos 2 ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti, tam inusitati consilii, relinquebat. Ecce subito litteræ Domitii ad illum, ipsius ad Consules[2]. Fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos ejus, et exclamasse ille vir, qui esse debuit,

> Πρὸς τοῦθ'[3] ὅ τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων,
> Καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων.
> Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ.

At ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundisium. Domitium autem aiunt, re audita, et eos, qui una essent, se tradidisse. O rem lugubrem! Itaque intercludor dolore, quo minus ad te plura scribam. Tuas litteras exspecto.

Epist. cccxxxi. seq. Att. viii. 9.

1. Epistol. VIII.] Date of the preceding.

2. *ad Consules*] Vid. Ep. vi. h. l.

2. πρὸς ταῦθ.] Adapted from *Arist. Ach.* 659.

Digitized by Google

EPISTOL. IX[1].

CICERO ATTICO SAL.

Epistolam suam ad Cæsarem defendit; Pompeii consilia reprehendit; quid Balbus minor secum locutus sit, quid major scripserit, refert, 1—4.

1 Epistolam[2] meam quod pervulgatam scribis esse, non fero moleste. Quin etiam ipse multis dedi describendam. Ea enim et acciderunt jam et impendent, ut testatum esse velim, de pace quid senserim. Quum autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non videbar ullo modo facilius moturus, quam si id, quod eum hortarer, convenire ejus sapientiæ dicerem. Eam si *admirabilem* dixi, quum eum ad salutem patriæ hortabar; non sum veritus, ne viderer assentari; cui tali in re lubenter me ad pedes abjecissem. Qua autem est, *aliquid impertias temporis;* non est de pace, sed, de me ipso et de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem; eodemque pertinet, quod caussam ejus probo. Sed quid hæc nunc? Utinam aliquid profectum esset! 2 Næ ego istas litteras in concione recitari velim; si quidem ille ipse ad eumdem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, *pro tuis rebus gestis amplissimis.* Amplioribusne, quam suis, quam Africani? Ita tempestas ferebat. Si quidem etiam vos duo[3] tales ad quintum milliarium[4]: quid, nunc ipsum, unde se recipienti? quid agenti? quid acturo? Quanto autem fe-

1. Epistol. IX.] Formiæ. Feb. 705. A. U. C.

2. *Epistolam*] Written to Cæsar. *Vid. Ep.* ii. *h. l.*

3. *vos duo*] *Tu et Sextus Peducæus tanti splendoris cives.* Sch.

4. *ad quint. mill.*] *Obviam procedere cogitatis Cæsari.* Sch.

Digitized by Google

rocius ille caussæ suæ confidet, quum vos, quum vestri similes non modo frequentes, sed læto vultu gratulantes viderit? Num igitur peccamus? Minime vos quidem. Sed tamen signa conturbantur, quibus voluntas a simulatione distingui posset. Quæ vero Senatus consulta 3 video? Sed apertius, quam proposueram. Ego Arpini volo esse pridie Kal.; deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea desperavi. Εὐγενῆ tua consilia, et tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam fere συνδιημερεύομεν[5]; quod gratissimum illi est) numquam placuit ex Italia exire; Tullo[6] multo minus. Crebro enim illius litteræ ab aliis ad nos commeant. Sed me illorum sententiæ minus movebant. Minus multa dederant illi reipublicæ pignora. Tua mehercule auctoritas vehementer movet. Affert enim et reliqui temporis recuperandi rationem, et præsentis tuendi. Sed, obsecro te, quid hoc miserius, quam alterum plausus in fœdissima caussa quærere, alterum offensiones in optima? alterum existimari conservatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? Et mehercule quamvis amemus Cnæum nostrum, ut et facimus et debemus, tamen hoc, quod talibus viris non subvenit, laudare non possum. Nam sive timuit; quid ignavius? sive, ut quidam putant, meliorem suam caussam illorum cæde fore putavit; quid injustius? Sed hæc omittamus. Augemus enim dolo-4 rem retractando. VI. Kal. vesperi Balbus minor[7] ad me venit, occulta via currens ad Lentulum Consulem, missu Cæsaris, cum litteris, cum mandatis, cum promis-

5. *συνδιημ.*] *Pass the day together.*

6. *Tullo*] Scil. *Volcatio.* (*Vid. Ep. sup.*)

7. *Balbus minor*] Nephew to L. Cornelius Balbus. (*Vid. Ep.* xv. *h. lib.* B. sect. 1.) and called *minor* in contra-distinction.

Digitized by Google

sione provinciæ, Romam ut redeat; cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conventus[8]. Idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quam ut Pompeium assequeretur: id credo: et rediret in gratiam: id non credo; et metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem major ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quam principe Pompeio sine metu vivere. Tu puto hæc credis. Sed, quum hæc scribebam v. Kalend., Pompeius jam Brundisium venisse poterat. Expeditus enim antecesserat legiones Luceria. Sed hoc τέρας[9] horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. Plane, quid futurum sit, nescio.

Epist. cccxxxii. seq. Att. viii. 10.

EPISTOL. X[1].

CICERO ATTICO SAL.

Dionysium a se liberaliter acceptum et dimissum esse nuntiat.

1 Dionysius quum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissime; tempora exposui: rogavi, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso invito contendere. Respondit, se, quod in nummis haberet, nescire, quo loci esset: alios non solvere, aliorum diem[2] nondum esse, dixit. Etiam alia quædam de servulis suis, quare nobiscum esse non posset. Morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non lubenter; ut hominem ingratum, non invitus. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

Epist. cccxxxiii. seq. Att. viii. 11.

8. *conventus*] i. e. *Literæ nihil efficient, nisi cum eo Cæsar coram egerit.* Sch.

9. Τέρας] i. e. *Cæsar.*

1. Epistol. X.] Formiæ; Feb. 25. A.U.C. 705.

2. *diem*] Viz. *of payment.*

R

Digitized by Google

EPISTOL. XI[1].

CICERO ATTICO SAL.

Tristia de R. P. auguria exponit, 1—4. Quid ad se Cæsar scripserit, refert, 5. Epistolarum exempla mittit, 6. Librum Demetrii Magnetis petit, 7.

1 Quod me magno animi motu perturbatum putas; sum equidem, sed non tam magno, quam tibi fortasse videor. Levatur enim omnis cura, quum aut constitit consilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet. Illud[2] tamen totos dies[3]. Sed vereor, ne, nihil quum proficiam, etiam dedecori sim studiis ac litteris nostris. Consumo igitur omne tempus, considerans, quanta vis sit illius viri, quem nostris libris[4] satis diligenter, ut tibi quidem videmur, expressimus. Tenesne igitur moderatorem illum reipublicæ quo referre velimus omnia? Nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: *Ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, Imperatori victoria; sic huic moderatori reipublicæ beata civium vita proposita est; ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. Hujus enim*

1. EPISTOL. XI.] Feb. 25; 705. A.U.C. Formiæ.

2. *illud*] Scil. *τὸ lamentari.*

3. *totos dies*] Sic de Malasp. susp. Lamb. Firmant hanc lectionem cdd. Malasp., qui omittunt *sed* ex *dies* et prava distinctione ortum, tum vestigia cd. Tornaes., ut ait Lamb. et Md. a pr. m.: *dedecoris in studiis*, superscr. ab alia manu *sim*, quod æque e conj. est ac *sit*. Omnino hæc ratio magis placet conject. Victorianâ (Man. Bos. Græv. Ern. Sch. Lün.) *illud tamen totos dies. Sed vereor ne . . . dedecori sim studiis;* in qua adeo hæremus in voce *tamen*, ut Asc. pr. ei substituerit *autem*. Ern. autem supplendum dixerit *non placet*, quæ ellipsis omnino statui nequit. Melius Corradus: *Quod licet facio; totos dies lamentor*. Ante Vict. partim cum Oxon. 1. 2. sic corruptus erat locus; *Illud tamen* (*autem* Asc. pr.) *totos dies. Sed vereor ne . . . . dedecori sim. In studiis ac literis nostris consumo omne tempus*. Om. *igitur*. ORELLI.

4. *nostris libris*] Scil. *De Republica:* from which the words following in italics, put in the mouth of Scipio Africanus, are a quotation.

Digitized by Google

operis, maximi inter homines atque optimi, illum esse perfectorem volo. Hoc Cnæus noster quum antea numquam, tum in hac caussa minime cogitavit. Dominatio quæsita ab utroque est: non id actum, beata et honesta civitas ut esset. Nec vero ille Urbem reliquit, quod eam tueri non posset; nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc a primo cogitavit, omnes terras, omnia maria movere, Reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Sullani regni jampridem appetitur, multis, qui una sunt, cupientibus. An censes, nihil inter eos convenire, nullam pactionem fieri potuisse? Hodie potest. Sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus; uterque regnare vult. Hæc, a te invitatus, breviter exposui. Voluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. Προθεσπίζω igitur, noster Attice, non hariolans, ut illa[5], cui nemo credidit, sed conjectura prospiciens;

Jámque mari magnó[6]—.

Non multo, inquam, secus possum vaticinari: tanta malorum impendet Ἰλιάς[7]. Atque hoc nostra gravior est caussa, qui domi sumus, quam illorum, qui una transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. Cur igitur, inquis, remansimus? Vel tibi paruimus; vel non occurrimus[8]; vel hoc fuit rectius. Conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate, et quati utriusque vi, mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proscriptio pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata est, quam universæ interitus: tantas

5. *illa*] Scil. *Cassandra.*

6. *Jamque mari magno*] The beginning of a quotation from an author unknown. The lines are found in full *De Div.* i. 31.

Jamque mari magno classis cita
Texitur; exitium examen rapit;
Advenit et fera velivolantibus
Navibu' complevit manu' litora.

7. Ἰλιάς] *A whole Iliad of misfortunes.*

8. *occurrimus*] i. e. *Non licuit nobis Pompeium adire, quum discessurus esset.* MAN.

Digitized by Google

in confligendo utriusque vires video futuras. Habes conjecturam meam. Tu autem consolationis fortasse aliquid exspectasti: nihil invenio; nihil fieri potest mise- 5 rius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæsar ad me scripserit; quod sæpe: gratissimum sibi esse, quod quierim: oratque, in eo ut perseverem. Balbus minor[9] hæc eadem mandata. Iter autem ejus erat ad Lentulum Consulem cum litteris Cæsaris præmiorumque promissis, si Romam revertisset. Verum, quum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quam 6 potuerit conveniri. Epistolarum Pompeii duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamque in rescribendo diligentiam volui tibi notam esse. Earum exempla[1] ad te 7 misi. Cæsaris hic per Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, exspecto. Utinam aliquid simile Parthicis[2] rebus! Simul aliquid audiero, scribam ad te. Tu ad me velim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. Scio equidem, te in publicum non prodire. 8 Sed tamen, audire te multa, necesse est. Memini librum tibi afferri a Demetrio Magnete[3] (ad te missum scio) περὶ ὁμονοίας[4]. Eum mihi velim mittas. Vides, quam caussam[5] mediter.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

A[6]. Quintus Fabius[7] ad me venit a. d. IV. Kalend. Febr.

9. *Balbus minor*] *Vid. ep. sup.*
1. *exempla*] *Copies.*
2. *Parthicis*] *Utinam incursio Cæsaris tam brevis esset, quam nuper fuit Parthorum in Syriam, isque tam celeriter et inopinato, ut illi, rediret.* Sch.
3. *Demetrio Magnete*] A Greek rhetorician, and a friend of Cicero and Atticus in their youth. (*Epist.* xii. *h. l.* sect. 6. *ad Att.* iv. 11. sect. 2.) He was a native of Magnesia.
4. περὶ ὁμ.] *De Concordia.*
5. *quam caussam*] i. e. A reconciliation between Cæsar and Pompey.
6. A.] Written from Luceria, middle of February; A.U.C. 705.
7. *Fabius*] *Q. Fabius Virgilianus, legatus Appii Pulchri in Cilicia, Pompeianus.* (*Ad Fam.* iii. 4. §. 1.) Ern.

Digitized by Google

Is nuntiat, L. Domitium cum suis cohortibus XI, et cohortibus XIV, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo proficisci Corfinio a. d. v. Id. Febr.; C. Hirrum[8] cum v. cohortibus subsequi. Censeo, ad nos Luceriam venias. Nam te hic tutissime puto fore.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

B[9]. A. d. xv. Kalend. Mart. Formiis accepi tuas litteras: ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognovi commodiora esse multo, quam ut erat nobis nuntiatum; Vibulliique virtutem industriamque libenter agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut navem paratam haberemus. Ea enim audiebamus, et ea verebamur, ut, quodcumque tu consilium præcepisses, id nobis persequendum putaremus. Nunc, quoniam auctoritate et consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam et oram maritimam, in ea manebo: etsi præsidia in oppidis nulla sunt. Nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Eppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem et industrium. Nam L. Torquatum, virum fortem et cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. Ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Teano Sidicino[1] es profectus. Volueras enim me cum M. Considio[2] Proprætore illa negotia tueri. Quum eo venissem,

8. *Hirrum*] *C. Hirrus Lucceius, C. F. Pompeianus, quem Cæsar Ulcillam dixit.* Ern. (See Cæs. B. C. i. 15. cum not.)

9. B.] Written from the Formian villa, February 14. 705. A.U.C.

1. *Teano Sidicino*] *Oppido Campaniæ mediterraneæ, sic dicto a populis, qui id olim tenuerunt, Sidicinis, ad discrimen Teani Apuli in Apulia, cujus incolæ Teanenses, illius vero Sidicini. Hodie* Tiario. Corrad.

2. *Considio*] M. Considius Nonianus. (*Ad Fam.* xvi. 12.)

Digitized by Google

vidi T. Ampium[3] delectum habere diligentissime; ab eo accipere Libonem[4], summa item diligentia et in illa colonia auctoritate. Fui Capuæ, quoad Consules. Iterum, ut erat dictum ab Consulibus, veni Capuam ad 3 Nonas Februar. Quum fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quæ et opportunitatem et dignitatem habet, et egregios cives, et, ut arbitror, teneri potest: opus est, esse, qui præsit. Sin omnia in unum locum contrahenda sunt, non dubito, quin ad te statim veniam: quo mihi nihil optatius est: idque tecum, quo die ab Urbe discessimus, locutus sum. Ego, si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: et tamen, si, ut video, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. 4 M. Tullium[5], meum necessarium, ad te misi, cui tu, si tibi videretur, ad me litteras dares.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

c.[6] S. V. B. E. Tuas litteras libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari perpetuoque studio in rempublicam, ut te ad nos conferas; ut communi consilio reipublicæ afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo, via Appia iter facias, et celeriter Brundisium venias.

3. *Ampium*] T. Ampius Balbus. (*Vid. not. ad Fam.* vi. 12. and *Cæs.* B. C. iii. 105.)

4. *Libonem*] Father-in-law to Sextus Pompey.

5. *Tullium*] A freedman of Cicero, and as such bearing his name.

6. *c.*] Written from Canusium; February 705. A. U. C.

Digitized by Google

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

D.[6] Quum ad te litteras misissem, quæ tibi Canusii[7] 1 redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reipublicæ caussa mare transiturum; eramque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut rempublicam summa cum dignitate defendere. Interim, nondum meis litteris ad te perlatis, ex his mandatis, quæ D. Lælio[8] ad Consules dederas, certior tui consilii factus, non exspectavi, dum mihi a te litteræ redderentur, confestimque cum Quinto fratre et cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Quum Teanum Sidicinum venissem, C. 2 Messius[9], familiaris tuus, mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, et eo ipso die mansurum esse Æserniæ[1]. Sane sum commotus, quod, si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed meipsum plane exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, quum Cali- 3 bus essem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant: Litteras tibi a L. Domitio a. d. xiii. Kal. Mart. allatas esse, (earumque exemplum subscripseras;) magnique interesse reipublicæ scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire; et ut, præ-

6. D. Written from Formiæ; February 26. 705. A.U.C.

7. *Canusium*] Hod. *Canosa;* a town of Daunia, in Apulia.

8. *D. Lælio*] De Corradi suspicione. Manut. Lamb. Vict. seqq. *Dialio* Md. Oxon. 1. 2. Asc. 1. Crat. *D. Œlio* Vict. 1. (Ep. 12. Asc. Cdd.) ex eodem nomine fecerunt *Dellium* "desultorem bellorum civilium," de quo cfr. Ruhnken. ad Velli 2, 84. Sed hic requiritur prænomen. ORELLI.

9. *C. Messius*] (*Missius* Md. Asc. 1. Crat. Vict. 1.) *familiaris Pompeii. Tribunus Plebis legem tulit de Ciceronis Salute.* (Att. iv. 1. 15.) ERN.

1. *Æserniæ*] Hod. *Sergna,* a town of Samnium.

Digitized by Google

sidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum: quo mihi, quum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Quum res in summa exspectatione esset, utrumque simul audimus, et quæ Corfinii acta essent, et te iter Brundisium facere cœpisse: quumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus; a multis, qui e Samnio Apuliaque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus, ne exciperemur a Cæsare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderet, venturus esset. Quod quum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reipublicæ noceret; quum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen 4 jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas litteras, Canusio a. d. x. Kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium veniamus; quas quum accepissemus a. d. iii. Kalend. Mart., non dubitabamus, quin tu jam Brundisium pervenisses: nobisque iter illud omnino interclusum videbatur, neque minus nos esse captos, quam qui Corfinii. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia 5 atque intra arma aliena venissent. Quod quum ita sit, maxime vellem primum semper tecum fuisse; quod quidem tibi ostenderam, quum a me Capuam rejiciebam: quod feci non vitandi oneris caussa, sed quod videbam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem, tecum ut essem, non contigit; utinam

Digitized by Google

tui consilii certior factus essem! Nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc reipublicæ caussa in Italia non posset duce te consistere. Neque vero nunc consilium tuum reprehendo[2], sed fortunam reipublicæ lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit 6 sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de Urbe, (nam de Italia[3] quidem nihil mihi umquam ostenderas,) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum; neque id reipublicæ caussa, de qua desperavi, quæ et nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni caussa facile intelli- 7 gebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle, quam pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello civili leviora ducebam. Inde, suscepto bello, quum pacis conditiones ad te afferri, a teque ad ea honorifice et large responderi viderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in rempublicam meritis, supplicia miserrima et crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum, quum jam in armis essemus, Consulatus tamen alter et triumphus amplissimus deferebatur, objicerer eisdem præliis: ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere

2. *Consilium tuum reprehendo*] i. e. *of leaving Italy.*

3. *de Italia*] Scil. *relinquenda.*

Digitized by Google

populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denuntiata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quam declinanda putavi, si 18 honeste vitare possem. Quam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. Neque enim ego amicior C. Cæsari umquam fui, quam illi: neque illi amiciores reipublicæ, quam ego. Hoc inter me et illos interest; quod, quum et illi cives optimi sint, et ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis disceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque respublica civis a me animum, neque tu amici desideres.

Ep. cccxxxiv. seq. Fam. viii. 15.

EPISTOL. XII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Consilia sua defendit; quid Pompeiani agant scire cupit; epistolarum exempla mittit, 1—6.

1 Mihi molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat. Dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio[2], amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. Nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio. Hujus autem epistolæ non solum ea caussa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te litteras: sed etiam hæc justior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo

1. Epistol. XII.] Formiæ, Feb. 28. A.U.C. 705.

2. *Fadio*] Sic scripsi: cfr. *de Finibb.* 2. 17. *Fabio* Cett. Orelli.

opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. 2 Nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. Nam certe neque tum peccavi, quum imparatam jam Capuam, non solum ignaviæ† delectus[3], sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui; neque quum post conditiones pacis per L. Cæsarem et Fabatum[4] allatas, cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompeius jam armatus armato Consulatum triumphumque deferret. 3 Nec vero hæc extrema quisquam potest jure reprehendere, quod mare non transierim. Id enim, etsi erat † deliberationis[5], tamen obire non potui. Neque enim suspicari debui; præsertim quum ex ipsius Pompeii litteris, idem quod video te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subventurus esset. Et plane, quid rectum et quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. 4 Primum igitur, hæc qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, velim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, et ubi me plurimum prodesse reipublicæ sentias; ecquæ pacifica persona desideretur; an in bellatore sint omnia. 5 Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia; quibus si paruissem[6], tristitiam illorum temporum non subiissem. Memini, quid mihi tum suaseris

3. *ignaviæ † delectus*] Scil. ep. 11 sect. 2. est: *Vidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem* (scil. virum) *summa diligentia* (scil. præditum.) Sed nusquam mihi persuadebitur dici posse *ignavia delectus* pro *negligentia in delectu habendo.* Quocirca suspicor leg. *ignaviæ dedecus.* ORELLI.

4. *Fabatum*] L. Roscius *Fabatus.* (Fam. x. 33.)

5. † *deliberationis*] De hac quoque Latinitate vehementer dubito. Lego: *etsi erat deliberatio omnis.* Supra 8. 3. 1. *Deliberatio autem omnis hæc est.* ORELLI.

6. *paruissem*] i. e. before his banishment; when Atticus recommended him to keep on good terms with Cæsar.

Digitized by Google

per Theophanem[7], per Culeonem[8]: idque sæpe ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus; ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paullo salubribus. Sed nihil præscribo. Accurate velim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis,) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit; quemadmodum nunc se gerant; num quem accusent, num cui succenseant. Quid dico, num cui? num Pompeio. Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipsius litteris cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis; et, quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia[9], velim mihi mittas.

CN. MAGNUS PROCOS. C. MARCELLO L. LENTULO COSS. S. D.

1 A.[1] Ego, quod existimabam, dispersos nos, neque reipublicæ utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes[2] xix. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur[3]; neque ipse satis firmus esset ad castra facienda: quod meas xix. et suas xii. cohortes tribus in oppidis dis-

7. *Theophanes*] The Lesbian; a confidential friend of Pompey. (*vid. epp. supp.*)

8. *Culeonem*] Md. Oxon. i. 2. *Culleonem*, Pompeii amicum. (*vid. Att.* iii. 15. sec. 5.)

9. *de concordia*] *Vid. ep.* 11. *h. l.* sec. 7.

1. A.] Middle Feb. A.U.C. 705.

2. *cohortes*] *Nempe* XIV *a Vibullio*, V *ab Hirro adductas. Vid. ep.* viii. 11. MANUT.

3. *implicar.*] *Get encompassed.* Opposed to *implico* is *explico*—*Da operam ut te explices. Vid.* D. *supers. ep.* sec. 2.

Digitized by Google

tributas haberet: (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit:) neque se, si vellet, expedire posset. 2 Nunc scitote, me esse in summa sollicitudine. Nam et tot et tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quod his duabus legionibus[4] non puto esse committendum, ut illuc ducantur; ex quibus tamen non amplius XIV cohortes contrahere potui: quod Brundisium præsidium misi: neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. 3 D. Lælio[5] mandaram, quod majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ et circum Capuam comparastis, et cum iis militibus, quos Faustus[6] legit, proficisceretur; Domitius cum XII suis cohortibus eodem adjungeretur; reliquæ copiæ omnes Brundisium cogerentur, et inde navibus Dyrrhachium transportarentur. Nunc, quum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos, subsidio Domitio ire possim, *** se per montes[7] explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV cohortes, quas ego dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi, atque ita video[8] censeri Marcello et ceteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem hanc

4. *duabus legionibus*] Pompey had lent to Cæsar two veteran legions. They served for a while under Cæsar, but before the end of the Gaulish war were returned back to Pompey, under whom they now were. With these, however, Pompey was unwilling to trust himself against their former commander, Cæsar. These seem to be *cohortes non firmissimæ* of *epist.* 20. *sect.* 1. *libr. sup.*

5. *Lælio*] *Vid.* D. *epist. super. sect.* 1.

6. *Faustus*] *Vid. ep.* 3. *huj. libr. sec.* 7.

7. *** *se per montes*] E. Cdd. Bos. Græv. Ern. *semper montes* Md. Oxon. i. 2. *seu per montes*, Asc. i. Crat. Vict. i. 2. Lamb. *isque se per montes explicare*, scil. *possit* de Grævii susp. Sch. Lün. Haud displicet. Fortasse tamen non excidit nisi *ille* vel *is*. ORELLI. The hills of Samnium are meant. BILL.

8. *etiam video*] Omnia plana erunt, si legas *atque* vel *et item*, *ut video* C. Marcello. ORELLI.

Digitized by Google

N.B. copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, et eodem veniatis quamprimum. Arma, quæ ad me missuri eratis, iis, censeo, armetis milites, quos vobiscum habetis. Quæ arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaritis, vehementer reipublicæ profueritis. De hac re velim nostros certiores faciatis: ego ad P. Lupum[9] et C. Coponium[1] Prætores misi, ut se nobis conjungerent, et militum quod haberent, ad vos deducerent.

——— I.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

1 B. Miror, te ad me nihil scribere, et potius ab aliis, quam a te, de republica me certiorem fieri. Nos, disjecta manu, pares adversariis esse non possumus: conjunctis nostris copiis, spero nos et reipublicæ et communi saluti prodesse. Quamobrem quum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, a. d. v. Id. Feb. Corfinio proficisci cum exercitu et ad me venire; miror, quid caussæ fuerit, quare consilium mutaris. Nam illa caussa, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse, quod audieris, Cæsarem, Firmo[2] progressum, in Castrum Truentinum[3] venisse. Quanto enim magis appropinquare adversarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres, priusquam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset.

9. *Lupum*] *P. Rutilium Lupum, qui tunc erat Terracinæ* (*Cæsar, B. C. lib.* i.) *quem tamen paulo post Romam rediisse Cicero audivit.* Cor.

1. *C. Coponium*] *Qui paulo post, prætorio imperio classi Rhodianæ præfuit.* (*Cæsar, B. C.* iii. 5.) Corrad.

2. *Firmo*] A town of the Picentine, on the road to Corfinium (note of Grævius).

3. *Castrum Truentinum*] Castrum Truentinum fuit situm ad ostium fluvii Truenti, qui hodie *Trento* dicitur in Piceno. Vocatur Strabone πόλις Τρουεντίνων, aliis simpliciter Truentum.

Digitized by Google

Quamobrem etiam et etiam te rogo et hortor, id quod 2 non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenias, antequam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis distrahant. Sed si erunt, qui te impediant, ut villas suas servent, æquum est me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno et Camerino venerunt, quæ fortunas suasreliquerunt, ad me missum facias.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

c Litteras abs te M. Calenius ad me attulit a. d. xiv. 1 Kal. Mart.: in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, observare Cæsarem; et, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum; sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. Te animo magno et forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus; quum ille magnas copias habeat, et majores brevi habiturus sit. Non enim, pro tua prudentia, debes illud solum animadvertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas brevi tempore equitum et peditum copias contracturus sit. Cui rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab illis quoque mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Umbris et Tuscis erant, contrahere, et ad Cæsarem iter facere. Quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis: neque solus cum ista copia tantam multitudi-

4. c.] 14 C. M. February, 705. A.U.C. Luceria.

2 nem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. Ego Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoveri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me veniet. Cavendum enim puto esse, ne implicatus hæream. Nam neque castra, propter anni tempus et militum animos, facere possum; neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. Itaque non am-
3 plius XIV cohortes Luceriam coegi. Consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. Nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse, aut regiones ejusmodi obtinere, e quibus repugnemus: id quod neutrum nobis hoc tempore contingit; quod et magnam partem Italiæ Cæsar occupavit, et nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. Itaque nobis providendum est, ut summam reipublicæ rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. Possumus etiam nunc rempublicam erigere, si communi consilio negotium administrabimus; sin distrahemur, infirmi erimus. Mihi hoc constitutum
4 est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit et mandata. Quod me hortare, ut istuc veniam: id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

1 D[5]. Litteræ mihi a te redditæ sunt a. d. XIII. Kal.

5. D.] 13 C. M. February, 705. A.U.C. Luceria.

Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putavi et præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit; et, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit: atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis litteris sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reipublicæ dimicem: neque etiam qui ex delectibus conscripti sunt a Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ulla 2 ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: et, si convenirent, quantum iis [6] committendum sit, quod inter se ne noti quidem sunt, contra veteranas legiones, non te præterit.

Ep. cccxxxvi. seq. Att. viii. 13.

EPISTOL. XIII[1].

CICERO ATTICO SAL.

Cæsaris progressus prædicat, 1, 2.

Lippitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, et 1 eadem caussa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. Omnis exspectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. Si nactus hic esset Cnæum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. Sed videsne, in quem hominem inciderit respublica? quam acutum, quam vigilantem, quam para-

6. *quantum iis*] *Quantulum.*
1. EPISTOL. XIII.] Formiæ, March 1, 705. A.U.C.

Digitized by Google

2 tum? Si mehercule neminem occiderit[2], nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. Multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. Nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide, quam conversa res est! Illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; et jam tuas litteras exspectabam.

Ep. cccxxxvii. seq. Att. viii. 14.

EPISTOL. XIV.

CICERO ATTICO SAL.

Quid consilium capiat nescit; de Domitio varia audiri scribit, 1—3.

1 Non dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, quum præsertim neque nova de re aliqua certiorem te faciam, neque novam denique jam reperiam scribendi ullam sententiam. Sed, si dedita opera, quum caussa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte: euntibus vero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum; et simul (crede mihi) requiesco paullum in his miseriis, quum quasi tecum loquor: quum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas et formidines, quod magis debuerit mutum esse a litteris: propterea, quod neque Romæ quidquam auditur novi, nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius, quam tu, biduum, aut triduum.

2. *neminem occiderit*] The clemency shewn by Cæsar at the taking of Corfinium. See *Argum. ad ep.* x. *l. sup.*

Digitized by Google

Brundisii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis. Qua quidem exspectatione torqueor. Sed omnia ante nos sciemus. Eodem enim die video Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, id est, Feralibus [1], quo Canusio mane Pompeium. Eo modo autem ambulat Cæsar, et iis diariis [2] militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Dices, quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem. Sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor: et simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis jam fixum videbatur. Non mihi satis idonei sunt auctores [3] ii, qui a te probantur. Quod enim umquam eorum in republica forte factum exstitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi caussa profecti sunt: (quamquam hæc ferenda non erant:) video enim, quantum id bellum, et quam pestiferum futurum sit: sed me movet unus vir [4]; cujus fugientis comes, rempublicam recuperantis socius videor esse debere. Totiesne igitur sententiam mutas? Ego tecum tamquam mecum loquor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secum ipse disputet? Simul et elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. De Domitio varia audimus; modo, esse in Tiburti, aut Lepidi quod cum Lepidus accessisse ad Urbem [5]: quod item falsum video esse. Ait enim Le-

1. *Feralibus*] The festival of the *Dii Manes*, held Febr. 22.

2. *diariis*] *Stipendia majora in singulos dies militibus promittendo.* Sch.

3. *auctores*] Whose example you recommend to me.

4. *unus vir*] *Pompey.*

5. *ad urbem*] Locus corruptus. Sic Md. Item Vict. i. 2. Man. sed.

Digitized by Google

pidus, eum nescio quo penetrasse itineribus: occultandi sui caussa, an maris apiscendi? ne id quidem scit. Ignorat enim de filio[6]. Addit illud, sane molestum: pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corfinii habuerit, non esse redditam[7]. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad meque perscribas.

Ep. cccxxxviii. seq. Att. viii. 15.

EPISTOL. XV[1].

CICERO ATTICO SAL.

Quatuor Attici epistolis respondet, 1—3.

1 A. d. v. Non. Mart. epistolas mihi tuas Ægypta[2] reddidit; unam veterem iv. Kal., quam te scribis dedisse Pinario[3], quem non vidimus; in qua exspectas, quidnam præmissus[4] agat Vibullius; (qui omnino non est visus a Cæsare:) (in altera epistola, video, te scire, ita esse:) et, quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem; quem omnino vitare cogito; et aut Hæmonis[5] † fugam intendis, commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto esse faciendum: et ignoras, Domitius cum fascibusne[6]

accessisset cum Edd. vett. Omnium maxime placet ratio Junii: *modo esse in Tiburtino Lepidi, modo cum Lepido accessisse ad Urbem*, scil. cum M' Lepidi fratre et filio Q. Æmilio Lepido (Ruperti Tabb. p. 21.) Nec multo aliter Ern. suspicatus est; *inde cum Lepidio accessisse ad Urbem*. Orelli.

6. *filio*] scil. *Domitii*.

7. *non esse redditam*] scil. *a Cæsare. Falsum. Nam redditam a se Cæsar scribit. Lib.* i. *de B. C.* 23. Man.

1. Epistol. XV.] March 3, A.U.C. 705.

2. *Ægypta*] A freedman of Cicero.

3. *Pinario*] Titus Pinarius (*Att.* vi. 1. sect. 23.)

4. *præmissus*] *A Cæsare ad Pompeium. Nam Corfinii cum reliquis captus fuerat.* (*Vid. Cæs. B. C.* i.) *Hunc Cæsar etiam postea judicavit idoneum, quem ad Pompeium cum mandatis mitteret. Cæs. B. C.* iii. 10. Bos.

5. *Hæmonis*] Sch. haud male conjecit, *et ad Chaoniam fugam intendis.* Orelli.

6. *cum fascibus*] The *legal* proconsul of Gaul was Domitius; Cæsar held command there, with no better right than that of possession and the strong hand.

Digitized by Google

sit; quod quum scies, facies, ut sciamus. Habes[7] ad **2** primam epistolam. Secutæ sunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de pristino statu, jam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me movet, quod scribis, *Jovi ipsi*[8] *iniquum*. Nam periculum in utriusque iracundia positum est: victoria autem ita incerta, ut deterior caussa paratior mihi esse videatur. Nec me Consules movent, qui ipsi pluma aut folio facilius moventur. Officii me deliberatio cruciat cruciavitque adhuc. Cautior certe est mansio: honestior existimatur trajectio. Malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido et Tullo[9] quod quæris; illi vero non dubitant quin Cæsari præsto futuri in Senatumque venturi sint. Recentissima **3** tua est epistola Kal. data: in qua optas congressum, pacemque non desperas. Sed ego, quum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeium ad ullam conditionem accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si Consules transeant[1], quid nos facere oporteat: certe transeunt, vel, quo modo nunc est, transierunt. Sed memento, præter Appium[2], neminem esse fere, qui non jus habeat transeundi. Nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Sufenas *, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi Consules, quibus more majorum concessum est, vel omnes adire provincias; aut Legati sunt eorum[3]. Sed nihil dissero. Quid placeat tibi et quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem. Sed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii litterarum exemplum, quas eodem die

7. *habes*] scil. *responsa.*

8. *Jovi ipsi*] *scil. Pompeium, si vicerit, omnibus, qui partes ejus deseruerint, iratissimum fore.* Sch.

9. *Tullo*] sc. Volcatio *Tullo* (*vid. epp. supp.*)

1. *transeant*] sc. *mare.*

2. *Appium*] Who, as censor, was bound to remain in Rome.

3. *eorum*] sc. *qui cum imperio sunt.*

Digitized by Google

accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam vicem doleres, quum me rideri videres.

BALBUS CICERONI IMP. S.

1 Obsecro te, Cicero, suscipe curam et cogitationem dignissimam tuæ virtutis, ut Cæsarem et Pompeium, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem non solum fore in tua potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse judicaturum, si huc te rejicis. Velim, idem Pompeius faciat, qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quam spero. Sed, quum constiterit, et timere desierit, tum incipiam non desperare, tuam auctoritatem plurimum apud eum valituram.

2 Quod Lentulum meum, Consulem, voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimum medius fidius fecisti. Nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset, nos secum, ut consueramus, loqui, et non se totum etiam et etiam ab sermone nostro avertisset, minus miser, quam sum, essem. Nam cave putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in Consulatu quidvis potius esse, quam Consulem. Quodsi voluerit tibi obtemperare, et nobis de Cæsare credere, et Consulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam consilio Senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium et Cæsarem conjungi posse. Quod si factum erit, me satis

3 vixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum te probaturum scio. Quomodo in hujusmodi re, commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine con-

4. *Balbus*] L. Corn. Balbus, *the elder*.

fieret. Balbi mei[5] tuique adventu delectatum te, valde gaudeo. Is quæcumque tibi de Cæsare dixit, quæque Cæsar scripsit, scio, re tibi probabit, quæcumque fortuna ejus fuerit, verissime scripsisse.

Epist. cccxxxix. seq. Att. viii. 16.

EPISTOL. XVI[1].

CICERO ATTICO SAL.

De suo in Græciam proficiscendi consilio, 1, 2.

Omnia mihi provisa sunt, præter occultum et tutum iter ad mare superum. Hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. Illuc autem, quo spectat animus, et quo res vocat, qua veniam? Cedendum enim est celeriter, ne forte qua re impediar atque alliger. Nec vero ille[2] me ducit, qui videtur; quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc vero etiam ἀστρατηγικώτατον. Non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. Is enim me ab optimatibus ait conscindi. Quibus optimatibus, Dii boni? qui nunc, quo modo occurrunt! quo modo autem se venditant Cæsari! Municipia[3] vero Deum: nec simulant, ut quum de illo[4] ægnoto vota faciebant. Sed plane, quidquid mali hic Pisistratus[5] non fecerit, tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit. Hunc propitium sperant; illum iratum[6] pu-

5. *Balbi mei*] *The younger*, his nephew.

1. Epistol. XVI.] March 4, A.U.C. 705. Formiæ.

2. *ille*] *Pompey.*

3. *Municipia*] *The municipal towns look up to Cæsar as to a God.*

4. *de illo*] During an epidemic, which ravaged Campania, A.U.C. 703, the municipal towns put up public prayers for Pompey's health; *Provida Pompeio dederat Campania febres Optandas, sed multæ urbes, et publica vota Vicerunt.*—Juv. Sat. x.

5. *Pisistratum*] *Cæsar* (*Att.* vii. 20. sect. 2.)

6. *illum—iratum*] viz. Pompey, who was supposed to be angry because they had shewn such unwillingness to be levied against Cæsar. (*Epp. supp.*)

Digitized by Google

tant. Quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? Metuunt, inquies. Credo. Sed mehercule illum magis. Hujus insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Judices DCCCL [7], qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas ejus Lucerias [8] horrent. Itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, quum ipsi domi maneant. Sed tamen, quicumque sunt, αἰδέομαι Τρῶας. Etsi qua spe proficiscar, video; conjungoque me cum homine, magis ad vastandum Italiam, quam ad vincendum parato. Demum, quem [9] exspecto. Et quidem, quum hæc scribebam, IV. Nonas, jam exspectabam aliquid a Brundisio. Quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset [1], et victor hic qua se referret, et quo [2]. Quod ubi audissem, si ille Appia [3] veniret, ego Arpinum cogitabam.

Ep. cccxl. seq. Att. ix. 1.

7. *Judices* DCCCL.] Sic editiones meæ. Sed numerus admodum incertus. ORELLI. *Vid. Vell. Paterc.* 2. 76. i. *Plutarch. in Vit. Pomp.* 55.

8. *Lucerias*] *Threats uttered at Luceria.*

9. *demum quem*] Sic Cod. decurt. (Oxon. i.) ut voluerat Manut. Lamb. 1566 (cum interrog.) Bos. Seqq. Latet corruptela *donum* Md. Oxon. 2. Asc. i. Vict. i. 2. *domitum* Crat. *donum* Marg. Asc. sec. et Crat. *Domitium.* Alii apud Corrad. *denique quem expecto.* ORELLI.

1. *fugisset*] *Id quod evenit. Nam Pompeius a Cæsare Brundisii obsessus navibus profugit in Græciam. Cæs. B. C.* i. 27. SCH.

2. *qua—quo*] *Qua via Cæsar Brundusio regressurus esset et quo tenderet.* SCH.

3. *Appia*] sc. *via.*

Digitized by Google

καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. Il. VI. = I fear public opinion.

Digitized by Google